IACOBI SIMANCAE, EPISC.
Pacenſis, Iuriſconſulti præſtantisſimi.

THEORICE ET PRAXIS HAERESEOS,

SIVE

ENCHIRIDION IVDICVM VIOLATAE RELIGIONIS.

Cui nunc primum acceſſerunt opuſcula duo eiuſdem argumenti,

SCILICET

Annotationum in Zanchinum, cum animaduerſionibus, in Campegium, liber ſingularis.

De patre hæretico, liber ſingularis.

Eodem auctore.

In quibus non pauca ſcitu digna continentur.

Cum Summarijs locupletisſimis, nuper adiectis.

[redacted] [redacted]

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, Ex Officina Iordani Ziletti,
M D L X X I I I.

SANCTISSIMO D. N. PAPAE PIO V.

IACOBVS SIMANCAS Ciuitatenſis Epiſcopus.

DECIMVS ſeptimus iam agitur annus, Beatisſime Pater, ex quo librum De catholicis inſtitutionibus, aduerſus hæreticos edidi, quem Hiſpanis meis non fuiſſe inutilem cùm certò ſcirem, additis prætereà multis, eum uſque adeò auxi, ut non facilè perlegi, aut in manibus geſtari queat. Cùm autem uoluntate tua in urbem tandem perueniſſem, atque à te humanitate magna exceptus eſſem, tuamq; religionem, ac pietatem ſummam perſpexiſſem: non potui ſingulari quadam obſeruantia tibi non eſſe impensè addictus. quod, ut teſtatum relinquerem, ex magno illo meo Inſtitutionum uolumine, opuſculum conficere inſtitui; quo ea potisſimùm ſelecta colligerem, quæ iudicibus Violatæ religionis in promptû habere, ſit opus. Id uerò munuſculum animo libentisſimo tibi offero; qui & ſi plurimis, maximisq; negotiis uehementer ſis occupatus,

tribunali tamen ſacro ſancto, in quo impio rum cauſæ tractantur, ſummo religionis ardore præeſſe nunquam deſiſtis. Quòd, ſi quam fortè utilitatem libellus hic noſter allaturus ſit, eam tibi omnem acceptam referri oportet; cuius gratia meditatus, atq; elaboratus eſt. Ego uerò cùm officio meo aliqua ex parte ſatisfecerim, non dubito quin meum in te colendum propenſisſimum animum, quàm tenue munns magis reſpecturus ſis. Deus Optimus Maximus te incolumem quàm diutisſimè ſeruet, ut (quod ſemper facis, in melius ordines omnia.

A

ABIVRATIONE. Tit.53.fo.92
Abſentibus. Tit.45.fo.67
Abſolutione. Tit.51.fo.81
Accuſatione. Tit.33.fo.41
Aduocatis. ti.42.fo.64
Apoſtatis. ti.4. fo. 7
Appellationibus. ti.65.f.119

B

Blaſphemis. ti.9. fo.14
Bonis hæreticorum. ti.59.f.100

C

Carcere perpetuo. ti.57.f.102
Comprehendendis reis. ti.25.fo.31
Confesſis. ti.29.fo.34
Contumacibus. ti.46.fo.70
Credentibus. ti.13.fo.17
Cuſtodia reorum. ti.26.fo.32

D

Defenſionibus. ti.47.fo.81
Defenſoribus. ti.14.fo.17

Denuntiatione. ti.23.fo.27
Diſputatione. ti.32.fo.40
Dogmatiſtis, ti.59.f.107

E

EFfractoribus imaginum. ti.10.fo.14
Epiſcopis. ti.6. fo.9
Errore. ti.48.fo.77
Excommunicatione. ti.55.fo.99

F

FAlſis teſtibus. ti.38.fo.54
Fautoribus. ti.15.fo.18
Filijs hæreticorum. ti.63.f.114

H

HAereſi. ti.2. fo.5
Hæreticis. ti.3. fo.6
His, quæ facere nequeunt Inquiſitores. tit.8. fol. 12

I

IGnorantia. ti.49.fo.77
Impœnitentibus. ti.61.f.110
Inquiſitionis ordine. ti.22.fo.26
Inqui-

Inquiſitoribus. ti.7. f.120
Interrogationibus. ti.27.fo.33
Iudæis. ti.17.fo.21
Iudicibus ſecularibus. ti.66.f.120

L

LAmiis. ti.11.fo.12
Libris & ſcriptis. ti.39.fo.57

M

MAhumettanis. ti.18.fo.21
Miniſtris Inquiſitorum. ti.19 fo.22
Minoribus. ti.44.fo.66
Monitionibus. ti.28.fo.34
Mortuis. ti.92.f.101

N

NEfariis nuptiis. ti.12.fo.15

P

POenis. ti.67 f.122
Pœnitentibus. ti.58.fo.81
Pertinacibus. ti.30.fo.38
Pertinace inſanabili. ti.31.fo.39
Præſumptionibus. ti.40.fo.58

Principibus & rerum dominis. ti.21.fo.23
Probationibus. ti.34.fo.42
Procuratoribus. ti.43.fo.65
Promotore fiſcali. ti.20.fo.23
Propoſitionum qualitate. ti.24.fo.29
Proteſtatione. ti.50.fo.79
Punitione impiorum. ti.1. fo.1
Purgatione. ti.54.fo.95

R

Receptatoribus. ti.16.fo.19
Relapſis. ti.60.f.109
Retractatione teſtium. ti.36.fo.51

S

Schiſmaticis. ti.5. fo.8
Sententijs. ti.64.fo.18
Suſpicionibus. ti.41.fo.62

T

Teſtibus. ti.35.fo.44
Teſtibus ſingularibus. ti.37.fo.52
Tormentis. ti.52.fo.82

INDEX LOCVPLETISSIMVS rerum ac ſententiarum, quæ in hoc opere continentur, alphabetica ſerie digeſtus.

A

ABIVRATIO uarias habet ſignificationes.tit.53.nu.2.fol. 93
Abiuratio tribus ex cauſis fit.ibi. nu. 3.4. & ſequenti.
Abiurationem fieri ob uehementem ſuſpitionem, aut leuem, plurimùm referre.ibi.nu.5
Abiurans promittere debet ad abiuratos errores nunquam redire.ibid.nu.8.
Abiurans hæreſim, ſi poſtea cum hæreticis communicat, an relapſus dicatur:tit.60.nu.3.cum ſeq.fol. 109
Abiurare quis debet omnes hæreſes,licèt in unam inciderit.tit.53.nu.9. fol.94
Abiurare qui non uult, ueluti impœnitens curiæ ſeculari relinquendus eſt, ut moriatur.ibidem num.3.
Abiurare plures inſimul poſſunt. ibidem numero 14.
Abiurabantur olim errores in Concilijs generalibus, & prouincialibus, hodie uerò coram clero & populo.ibid.num.13.
Abiurandi ſunt errores clarè, & nominatim. ibi

dem.num.10.
Abiurandi formula.ibid.num.15.
*Abſens in criminalibus damnari non debet.ti.45.
nu.1. fol.67*
*Abſens hæreticus ſi fuerit, quomodo in eum proce
datur.ibid.nu.3.4.6.8.*
*Abſens licèt fuerit damnatus ut hæreticus,& ſta-
tua eius combuſta, quòd nihilominus audien-
dus eſt, ſi captus fuerit, uel ſpontè comparue-
rit.ibid.nu.16. fol.70*
Abſentes plures damnati.ibid.nu.5. fo.68
*Abſolutus à ſummo Pontifice in foro exteriori,
non poteſt ab inquiſitore puniri.fallit tamen.ti.
51.nu.3. fol.82*
*Abſolutus à crimine, quo caſu ad expenſas dam-
natur.tit.54.nu.17.& 19. fol.98*
*Abſolui non poſſunt hæretici à confeſſoribus, quã
uis generali diplomate à multis poſſit crimini-
bus abſoluere.tit.51.nu.3. fol.81*
*Abſolui poſſunt hæretici morientes à quolibet ſa-
cerdote, ſi epiſcopus,aut inquiſitor deſint. ibi.
num.6.*
*Accuſatio ſiue libellus præſente reo à promotore
fiſcali offerri debet,& deinde iurari.tit.33.nu.
4.fol. 42*
*Accuſationi ſigillatim à reo reſpondendum eſt,at-
que ſingulis articulis.ibid.num.5.*
*Accuſator hæreticorum promotor eſt fiſcalis.ibid.
num.2.*

Accu-

Accuſare hæreticum tenentur omnes.ibid.nu. 1.
Aduocatus, qui ſciens defendit hæreticum, infamis eſt, puniriq; debet.ti.14.nu.4. fol.18
Aduocatus dandus eſt hæretico, & quando.ti.42. nu.1. fol.64
Aduocatum eligendum eſſe uirum probum. ibid. num.2.
Aduocati allegantes reo præſente, perinde habentur, ac ſi reus ipſe allegaret.ibid.nu.3.
Apoſtaſia Græca uox, Latinè defectio dicitur.tit. 4.num.1. fol.7
Apoſtatam hæretico eſſe deteriorem, intelligas, ut inibid.nu.2.
Apoſtatam pœnitentem recipiendum eſſe ibidem. num.3.
Appellaro non poſſunt hæretici plenè conuicti. tit. 65.num. 1. fol.119
Appellare licet ab interloquutorijs ſententijs. ibidem.nu.2.
Appellare an liceat hæredibus hæreticorum mortuorum cauſas defendentibus.ibi.nu.6.
Appellatur ad iudicem ſuperiorem, in Hiſpania uerò ad generalem Inquiſitorem.ibi.nu.3.
Appellationi deferendum, niſi ſit friuola. tit.65. nu.4.& 5. fol.120
Appellationes in dubio recipiendas eſſe. d.tit.65. nu.7. fol.96
Athenienſium inſtitutum in eos, qui aut religionem uiolabant, aut nouam inſtituebant.ti.1.nu
mero

mero 3. fol. 1.
Auguſtini pulchra ſententia.ibi.nu.12. fol.4.
Auditus poſt uiſum cæteris ſenſibus præſtantior eſt.tit.35.nu.20. fol.48.

B

Beneficijs eccleſiaſticis priuantur hæretici. ti. 58.nu.3. fo.103
Blaſphemia quæ ſit.ti.9.nu.2. fol.14.
Blaſphemi qua pœna afficiantur.ibi.nu.3.
Bona hæretici ſequeſtranda ſunt eodem die, quo comprehenſi ſunt.ti.25.nu.7. fol.31
Bona hæreticorum omnia publicantur,ti.56.nu.3. fol. 101
Bona hæreticorum poſt ſententiam declaratoriam ab inquiſitoribus latam confiſcari poſſunt à dominis temporalibus eius prouinciæ, in qua bona ſunt.ibid.nu.8.
Bona hæreticorum pœnitentium nonnunquam non publicantur ex principum clementia. titul.58. nu.4. fol.104
Bona confiſcata non recuperat hæreticus quamuis deinde pœnituerit.ibi.nu.3.
Bonorum publicatione puniuntur hæretici. etiam ſi filios catholicos habeant.tit.56.num.1.& 2. fol. 100
Bonorum publicatio non porrigitur ad futura, nec ad aliena.ibi.nu.5.& 6. fol.101
Bonis

Bonis publicatis fiſcus tenetur creditoribus ſatiſfacere.ibid.nu.7.

C

C*Adauer hæretici puniri poteſt.ti.62.nu.2.3.5.* *fol.*113

Carcer ſolus pro crimine hæreſis uehementer infamat.tit.25.num.3. *fol.*31

Carcer iuxta criminum qualitatem datur. & magnis incriminibus, ſic, ut nemo cum eis alloquatur.tit.26 nu.1. *fol.*32

Carcer ad cuſtodiam,non ad pœnam inuentus fuit. fallit tamen.tit.59.num.1.& 2. *fol.*102

Carceris perpetui pœna de iure canonico infligi poteſt.ibid.num.2.

Carceris perpetui pœna poſt triennij lapſum remitti ſolet.ibid.num.3.

Carceris cuſtodes duo ſunt prouidendi.ti.26.num.2.& 3. *fol.*32

Carcerem ad perpetuum damnatus ob hæreſim,ſi aufugit,hoc ipſo uidetur relapſus . licèt auctor contrà.tit.57.num.4.& 5. *fol.*102

Carcerem ad perpetuum damnatus teſtamentum facere nequit.ibid.nu.6.

Carcerari debent hæretici ubi iudicibus uiſum fuerit.tit.25.num.1.& 2. *fol.*31

Carcerati poſt biduum aut triduum interrogandi ſunt:& quomodo.tit.27.num.1.2.3.4. *fo.*33

Clerici,qui ordine ſacro ſuſcepto uxores duxerint, puniendi ſunt,& quomodo.titul.12.numero 3. fol. 15
Clerici non ſunt carceribus mãcipandi niſi duo uel tres aduerſus eos dixerint teſtimonium.tit.25. num.5. fol.31
Clerici & monachi torquentur in crimine hæreſis. tit.52.num.22.intellige,ut num.ſeq. fol.87
Clerici hæretici deſecrandi ſunt, & deinde punien di.tit.67.num.7.& 8. fo. 23
Clericos et monachos rarius,ac mitius torquendos eſſe.tit.52.num.25. fol.88
Cæremoniæ ſunt ritus externi ad cultum diuinum celebrandum.tit.40.num.5. fol.60
Confeſſio non omnis plenè prodeſt uel nocet.ti.29. num. 2. fol.35
Confeſſio erronea reuocatur.ibid.nu.6. fol.35
Confeſſio non poteſt reuocari poſt actam pœnitentiam.ibid.num.11. fol.36
Confeſſio non præcedentibus indicijs emanata, nihil prodeſt.tit.52.num.34. fol.89
Confeſſio tormentis extorta ratificari debet, adhoc ut reus condemnari ualeat.ibid.nume. 35.37. fol. 89
Confeſſio extorta metu tormentorum inualida eſt. ibid.num.36.& ſeq. fol.90
Confeſſio ut noceat, neceſſe eſt poſt aliquod tempo ris interuallum,ut ratificetur. ibid.nu.38
Confeſſio ratificanda eſt, etiam cum de alio tortus teſti-

teſtificetur. ibid.num.39
Confeſſio ratificanda coram honeſtis uiris. ibid
Confeſſio ſpontanea dicitur, quę nulla ui adhibita ſit.tit.58.num.13. fol.105
Confeſſio facta in tormentis & deinde ratificata, ſpontanea dicitur, contra nonnullos.ibid.nu.14. fol. 106
Confeſſioni non eſt ſtandum, cui natura repugnat. tit.29.num.3. fol.35
Confeſſiones nonnunquam reuocantur. & quando. ibid.num.4.cum ſeq.& num.12.fol.eo.& ſeq.
Confitens factum, ſed negans prauam intentionem, an audiendus ſit.ibid.nume.7.& 9.fol.36. & uide omnino.tit.52.num.27. fo.88
Confeſſus crimen in tortura ſi ſequenti die confeſſionem reuocat, an ob id tortura repeti poſſit.d. tit.52.num.43.& ſeq. fol.91
Confitentes hęreſes antequam teſtimonia edantur, ad perpetuum carcerem damnandus non eſt.ti. 58.num.7. fol.104
Coniectura quæ ſit.tit.40.num.16. fol.62
Conſanguinei in cauſa hæreſis cogantur dicere teſtimonium.tit.35.num.25.& ſeq. fol.49
Contumax damnandus eſt.tit.45.num.2. fo.67
Contumax ut quis uerè dicatur, ipſemet reus citandus eſt ibid.num.7. fol.68
Contumax infra annum auditur ne bona publicentur in hæreſis cauſa. & quid poſt annum. ibid. num.17. fol.70
Contumax

Contumax ob cauſam hæreſis elapſo anno damnatur ut hæreticus.tit.46.num.1. fol.71
Contumax ſi mortuus fuerit intra annum, non eſt ut hæreticus damnandus.ibid.num.2.
Contumax non ſatis eſt, ut euocetur,ſed ſemel ſaltim ipſemet citandus eſt.ibid.num.3.
Contumax ſi tribus edictis uocatus non comparuit iuſtè damnari poteſt,ſi plenè conſtet.ibid.nu.4
Contumax interrogatus ſi taceat, damnari poteſt, ibid.num.6.
Conuerſatio malorum hominum coinquinat.ti.40. num.11. fol.61
Correctio fraterna poteſt omitti cum hæreticis, & eos quamprimùm Inquiſitoribus denunciare.ti. 28.nùm.5.6. fol.22
Crucem aut imagines ſacras frangens,aut conſpurcans, qualiter puniendus.titul.10.numero 12. fol. 14
Curator dandus eſt minoribus in iudicio,titul.44. num.1. fol.66

D

DEfenſionis facultas nulli deneganda.tit.52. num.9. fol.85
Defenſores hæreticorum an & quando puniantur. tit.14.num.1.2.3. fol.17
Defenſores,uide fautores.
Defenſiones rei,quæ.tit.47.nume.6. & per totum titul. fol.73

Dei

Dei prouidentiam negantes impij ſunt, & nefarij. tit.1.nu.2. fol. 1
Delictum in dubio non præſumitur.tit.16.num.6. fol. 20
Delictum ubi fuerit commiſſum,ibi de crimine agi debere.tit.45.num.9.& 10. fol.68
Delictis in occultis non exigitur ad quæſtionem infamia publica.tit.52.num.24. fol.88
Delictis in ſecretis promptior iudex eſſe debet ad tormenta.ibid.nu.26.
Delictis in ipſis non datur pœnitentia præter in hæreſis minime.tit.58.nu.1. fol.103
Delinquenti & ſi nonnunquam uenia concedatur, non tamen authori & Duci.titul.59.num.3.4. fol. 107
Delictorum pluralitas auget pœnam.tit.59. nu.5. & 6. fol.108
Demonum illuſiones non ſemper eſſe, quas maleficæ patiuntur.tit.11.num.3. fol.15
Demoſthenis notanda ſententia. titul.45.num.12. fol. 69
Denūciator cum alijs an numeratur teſtibus.titul. 23.nu.7. fol.29
Dolor magnus excuſat ab hæreſi.tit.47. num.23. fol. 76
Domus in qua conuenticula hæretici faciunt, an eccleſiæ ſit adiudicanda,tit.67. nu.13. & 14. fol. 124
Domus in qua hæretici conueniunt, publicatur

quando hæretici eſt, ſi uerò catholici nonnunquam euertitur, & columna in memoriam eo loci erigitur. ibid. num. 14.
Dormiens excuſatur à delicto. tit. 47. nu. 13. fo. 74

E

EBrius immunis eſt à delicto. tit. 47. num. 14. fol. 74
Epiſcopus ſine inquiſitore & econtra poteſt iubere ut rei hæreſis in carcerem trudantur. tit. 25. num. 4. fol. 32
Epiſcopo in ipſo, qui ordinarius eſt inquiſitor, cur ętas annorum 30. exigatur, & in inquiſitoribus apoſtolicis 40. tit. 7. nu. 3. fol. 11
Epiſcopi Apoſtolorum ſunt ſucceſſores. tit. 6. nu. 2. fol. 9
Epiſcopi ordinarij ſunt iudices aduerſus hęreticos. ibid. num. 3. fol. 10
Errans an & quando ab hæreſi excuſetur. tit. 48. num. 1. fol. 77
Errans ob ignorantiam in his, quæ explicita fide ſcire tenetur, peccat, non tamen hæreticus eſt. tit. 49. num. 5. fol. 79
Errans in his, quæ explicitè ſcire obſtringitur, non excuſatur ob ſolam proteſtationem. tit. 50. num. 6. fol. 80
Error dupliciter eſſe poteſt. tit. 48. num. 2. fol. 77
Error quando non conſideratur, ſed potius malitia. ibid.

ibid.num.3.& ſeq.

Excommunicatio, pœna horribilis eſt.tit.55.nu.1. fol. 99

Excommunicationis pœnam ipſo iure hæretici incurrunt.ibid.

Excommunicatione in ipſa per annum exiſtens, ut hæreticus puniendus eſt.ibid.nu.2.

Excommunicati & participes criminum teſtimonium dicunt contra hæreticos:tit.35.nume.17. & ſeq. fol.48

Exceptiones contra teſtes in cauſa hæreſis non recipiuntur niſi tales ſint, quæ illos pœnitus repellant.ibid.nu.23. fo.49

Exequutores ſeu apparitores pro comprehendendis reis habent inquiſitores ipſi.tit.19. num.3. fol. 22

Experientia rerum magiſtra.tit.1.num.13. fol.4

F

FAlſum dicens, ſi conſanguineus eſt, maiori pœna plectendus.tit.35.nu.27. fol.49

Famoſos ob libellos non debent inquiſitores inquirere.tit.22.num.8. fol.27

Famam ſolam non eſſe ſufficiens indicium ad torturam. tit.52.num.19. fol.87

Fautores hæreticorum puniuntur.ti.15.nu.1.f.18

Fautores qui dicantur.ibid.nu.2.& ſeq.

Filius hæreticus exhæredari poteſt à patre, & econtra.tit.63.num.13. fol.118

Filius hæretici educatus in ipſius domo præſumitur hæreticus.tit.40.num.10.11. fol.61
Filij & nepotes teſtis falſi combuſti, an eiſdem afficiantur pœnis, quibus filij & nepotes hæreticorum.ti.38.num.5. fol.56
Filij hæreticorum puniuntur in bonis,infamiaq; notantur.tit.63.num.12. fol.117
Filij hæreticorum uſq; ad ſecundam generationem à beneficijs & honoribus repelluntur. intellige ut inibid.num.3.4. fol.116
Filij hæreticorum ne dum qui iuſtis ex nuptijs fuerint procreati, ſed ex nefarijs etiam tenentur ad pœnas, ut ibid.nu.5. declara ut nu.6. & 7.
Filij hæretici ſuccedunt auo paterno, & nepotes retinent ius eligendi.ibid.num.8.
Filij & nepotes hæreticorum priuandi ſunt beneficijs Eccleſiaſticis, quæ poſt parentum hæreſim conſequuti fuerunt.ibid.num.9. fol.117
Filij nati antequam parentes hæretici eſſent,an afficiantur pœnis,de quibus ibid.num.10.& 11. fol. eod.
Filij & hæredes audiendi ſunt probare uolentes innocentiam mortui, qui prætenditur hæreticus. fallit tamen ibid.num.12.
Fingens ſe hæreticum ob metum, ſi corde à fide non diſceſſit, non eſt pœnis hæreticorum afficiendus.tit.47.num.21. fol.75
Fuga non facit inditium ad torturam.tit.52.num.17.& ſeq. fol.86

Fugiens è carcere an uideatur crimen fateri, qualiterq́; puniatur.tit.26.nu.5. fol.33
Furioſus præſumitur. qui non habet memoriam ordinatam.tit.40.num.14. fol.62
Furioſus ſi quidpiam hæreticum dixerit, non ideo impius cenſetur.tit.47.num.9. fol.74
Furioſus ſi euadat hæreticus quid agendum. ibid. num.10.

H

Hæreſis cauſa ciuitates & regna percutiuntur.tit.1.num.6. fol.2
Hæreſis græca uox, latine ſectam ſonat. tit.2.numero 1. fol.5
Hæreſis eſt error pertinax contra catholicam ueritatem.ibid.num.2. fol.6
Hæreſis ut propriè dicatur, tria concurrere debent.ibid.num.3.
Hæreſis cauſas à iudicibus eccleſiaſticis tractandas.tit.6.num.1.fo.9.& tit.66.nu.1.fo.121
Hæreſis crimen quia grauiſſimum, ideo cautius agendum.tit.34.num.1. fol.42
Hæreſis non poteſt leuioribus argumentis probari. ibid.num.6.7. fol.43
Hæreſis facilius præſumitur ex malo homine, quã bono.tit.40.num.12. fol.61
Hæreſim dicens per facetiam, non eſt ut hæreticus puniendus. fallit tamen.tit.47.num.18.fo.75

Hæreſi deprehenſus multis modis quis dicitur.tit. 58.num.8.9. fol.164
Hæreſes idola ſunt,& Dij alieni.tit.1.nu.5.fol.2
Hæreſum cauſæ plurimæ.tit.2.num.4. fol.6
Hæreticus quis propriè dicatur.tit.3.nu.2. fol.6
Hæreticus manifeſtus an à quocunq;,capi poſſit.ti. 25.num.6. fol.31
Hæreticus eſt defendens impias hæreticorum propoſitiones.tit.29.num.8. fol.36
Hæreticus in qua prouincia deliquit, in eadem puniendus.ti.45.nu.9.ſed uide nu.11.f.68.et69
Hæreticus poteſt puniri etiam in loco ubi nullam protulit hæreſim.ibid.num.11. fol.69
Hæreticus animal eſt peſtilentiſſimum, & ut cancer ſerpit ibid.num.13.
Hæreticus ſi eſt abſens poteſt contra eum procedi, & eius ſtatua comburitur,bonaq; publicantur. ibid.num.14. fol.70
Hæreticus non dicitur, qui lapſu linguæ aliquid dixerit impium.tit.47.num.16. fol.75
Hæreticus etiam poſt mortem poteſt excommunicatus declarari.tit.55.num.3. fol.100
Hæreticus manifeſtè deprehenſus ſi continuò ad Eccleſiam redit, quid cum eo agendum. tit.58. nu.10.15.16. fo.104
Hæreticus ſimplex ſibi ipſi nocet, ſed doctor hæreſum alijs etiam, itaque maiori pœna plectendus.tit.59.num.8. fol.108
Hæreticus tentans Regem cæterosq; optimates cor

rumpere, curiæ ſeculari ut moriatur tradendus eſt.ibid.num.9.
Hæreticus, qui negat ſe eſſe, is utique audiendus eſt.tit.47.num.1. fol.72
Hæretici puniendi ſunt pluſquam adulteri.ti.1.nu. 10.fol. 4
Hæretici ſeuerius plectendi quàm ſicarij ibid. numero 11.
Hæretici, qui quandam præſeferunt umbram ſanctitatis nocentiores ſunt his, qui uitam conuerſatione maculant.tit.3.num.3. fol.7
Hæretici ſunt, qui hæreticis credunt.tit.13.nu.1. fol. 17
Hæretici quando non dicantur, licet aliquam credant hæreſim.ibid.num.8.
Hæretici aliquando læti quòd ad mortem uadant, quæ nam ſit cauſa.tit.31.num.4. fol.40
Hæretici admonendi non ſolùm ſunt à iudicibus, ſed à Theologis etiam conuincendi.ti.32.nu.2. fol. 41
Hæretici contra catholicos teſtificari nequeunt.tit. 35.num.21. fol.49
Hæretici teſtimonium recipitur contra pariter hæreticum.ibid.num.22.
Hæretici conuincuntur nedum confeſſionibus & teſtibus, ſed eorum etiam libris & ſcriptis.titul. 39.num.1. fol.57
Hæretici defendendi ſunt ab aduocatis, non alijs. fallit.tamen.tit.47.num.27. fol.76

Hæretici non ſolùm puniendi ſunt, ſed ſuſpecti etiã de hæreſi.tit.53.num.1. fol 92

Hæretici ad Eccleſiam redeuntes abiurare debent hæreſes & palinodiam etiam recauere.ibid.nu. 6. & ſeq. fol.94

Hæretici pœnitentes qualiter recipiendi ſint.titul. 58.num.5.& 6. fol.104

Hæretici pœnitentes uſq; quo recipiendi ſunt.ibid. num.11. fo.105

Hæretici ſi ante ſententiam errores ſuos confiteantur, recipiendi ſunt, ſi tamen uera ſit confeſſio. ibid.num.17.18. fol.106

Hæretici ex teſtamento nil quicquam accipere poſſunt.tit.67.num.3. fol.123

Hæretici à iudicio, & fidelium communione repellendi ſunt.ibid.num.4.

Hæretici perpetua notantur infamia.ibid.nu.5.

Hæretici uehementer ſuſpecti condemnari poſſunt iudicis arbitrio, & interdum pœnis pecuniarijs. ibid.num.10. fo.124

Hæreſiarchæ, & seductores durius puniendi ſunt. ibid.num.11.

Hæretici non ſolum pœnis corporalibus coercentur, uerùm etiam æternis.ibid.num.17.fo.125

Hæretici, cætera uide in uerb.Propoſitio.Pertinacia.

Hæreticorum defenſores, perquiras Defenſores, Aduocatus, Notarius, Princeps, Fautores, Iudices.

Hæreticorum corpora non ſunt cum catholicorum cadaueribus ſepelienda.tit.62.nu.4. fo.113
Hæreticos ſeueriſſimis ſupplicijs afficiendos eſſe.ti. 1.nu.1. fol.1
Hęreticos ultori gladio puniendos, aut igne cremandos eſſe, ex ſacroſancto Euangelio demonſtratur.ibid.num.7.fol.3.& tit.67.nume.1.2.12. fol.121.& ſeq.
Hęreticos etiam occultos tenemur indicare, ſeu magiſtratui ſignificare.tit.23.num.1.2.3.4.5.fo. 27.& ſeq.
Hæreticis credentes generaliter quamuis nullam ſpecialem credant hæreſim, puniri tamen debent.ti.13.num.2. fol.17
Hæreticis cum pertinacibus non eſſe publicè diſputandum.tit.32.num.1. fol.40
Hiſpania commendatur, præſertim in Chriſtianæ fidei cultu, quo nil pretioſius.titul.1.num.141 fol.5.& tit.18.num.3.fol.22.& tit.21.nu.8. fol. 25

I

IDolatræ in ueteri teſtamento lapidibus obruebantur.tit.1.num.4. fol.2*
Ignorantia in facto alieno præſumitur.tit.16.nu. 5.fol. 20
Ignorantia excuſat ab errore, intelligas tamen ut ibid.tit.49.num.5. fol.78

Igno-

Ignorantia craſſa non excuſat ab hæreſi. ibid. numero 2.
Ignorantia probabilis, ſi malicia careat, excuſat. ibid.num.3.& 4.
Ignorantia; qui errat, non punitur ut hæreticus, tenetur tamen errores reuocare.ibid.nu.6.fol.79
Ignorantiæ ſpecies quatuor.ibid.nu.5.
Imperator & Reges non ſolùm ad mundi regimen ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium, ueramq; pacem ſunt dati.tit.21.nu.3. fol.24
Imperator cæteriq; Reges ad Imperialem ſiue regiam ſedem conſcendere prius nõ debent, quàm inter alia iureiurando permittant, nullum non catholicum permittere in eorum regnis degere. tit.21.num.7. fol.25
Imperator require princeps.
Impœnitens quis dicatur.tit.61.nu.1. fol.111
Impœnitens iudicibus ſecularibus relinquuntur. ibid.num.2.& 3.
Indicia arbitraria ſunt iudici.tit.52.nu.12.fo.86
Indicia diluuntur, ſi tortus negauerit.tit.52.numero 49. fol.90
Infantes innocentia conſilij à delicto tuentur.titul. 47.num.11. fol.74
Innocens conſtantiſſimè negare debet.ibid.num.2. fol. 72
Innocentia nequaquam tuta ob improbos teſtes.ibidem num.3.
Inquiſitio generalis per totam prouinciam fit, nec opus

opus eſt, ut præcedat infamia.ti.22.n.4.fo.26
Inquiſitio ſpecialis fieri non debet, niſi præcedente infamia.ibid.nu.6.fallit nu.7. fol.27
Inquiſitores hæreticæ prauitatis adiutores Epiſcopis datos ob ipſam commodius hæreſim extirpandam.tit.7.num.1. fol.10
Inquiſitores eligendos eſſe prudentes.ibi. nu.2.
Inquiſitores etſi iudices ſint delegati, in negotijs tamen commiſſis parum ab ordinarijs differunt. ibid.num.4. fol.11
Inquiſitores inquirere abſque Epiſcopo poſſunt, & econtrà.ibid.num.7.
Inquiſitores poſſunt familiam habere armatam. ibid.num.8.
Inquiſitores poſſe auxilium Principum inuocare, ſeu (ut dicunt) brachium ſeculare. ibidem numero 9.
Inquiſitores aduocant teſtes, ſiue trahunt ultra duas dietas.ibid.num.10.
Inquiſitores compellunt quoſcunque iudices, ut acta contra hæreticos ad ſe mittant.ibid.numero 11.
Inquiſitores poſſe in quacunque parte prouinciæ ſibi decretæ ius dicere.ibid.num.12.
Inquiſitores puniunt inferentes eis iniurias. ibid. num.13.
Inquiſitores legitima ex cauſa uices ſuas delegare queunt.ibid.num.14.
Inquiſitoris officium morte ſummi Pontificis, aut

Inquiſitoris generalis, non finiri. ibidem.nu. 5.
Inquiſitoris eſt munus ardua ad Pontificem Max. uel Inquiſitorem generalem referre.ibid.nu.6.
Inquiſitores non ualent contra Epiſcopos, Nuncios Apoſtolicæ ſedis, cæteroſq; ſuperiores prælatos inquirere, niſi Papa id ſpecialiter commiſerit. fallit tamen tit.8.num.1.& ſeq. fol.12
Inquiſitores ſine Epiſcopo reos torquere nequeunt, neq; ſententias proferre.ibid.nu.4.
Inquiſitores non poſſunt pecuniam extorquere, alias, in excommunicationem incidunt. ibidem numero 5.
Inquiſitores contra uſurarios inquirere non poſſunt. fallit tamen ibid.num.6. fol.13.
Inquiſitores aduerſus ſortilegos perquirere nequeunt. fallit tamen.ibid.nu.7.& ſeq.
Inquiſitores non inquirunt contra diuinatores, ut uulgus appellat, fallit tamen.ibid.num.9.
Inquiſitores non cognoſcunt de leuibus ſuperſtitionibus.ibid.num.10.
Inquiſitores aduerſus eos, qui magicas artes exercent, inquirere ualent.ibid.num.12.
Inquiſitores non cognoſcunt de factis etiam horrendis, ſed fallit, ut inibi. num.12.
Inquiſitores non ſolent in blaſphemos procedere. fallit tamen.tit. 9.num.1. fol.14
Inquiſitores literas ſuę iuriſdictionis oſtendere tenentur.tit.22.num.1,2. fol.26
Inquiſitores interdum generaliter, interdum ſpecialiter

cialiter inquirunt.ibid.num.3.
Inquiſitores compellunt quoſcunque, ut coram eis teſtimonium dicant.ibid.num.5.
Inquiſitores uiſitare debent carceratos bis ſingulis menſibus.tit.26.nu.4. fol.33
Inquiſitores adeſſe debent quæſtioni, aut tormentis.ti.52.num.28. fol.78
Inquiſitoribus datur, ut in quoſcunque hæreticos procedere poſſint, priuilegio aliquo eis minimè ſuffragante.ti.7.num.15. fol.11
Inquiſitoribus dati ſunt miniſtri, ut eorum munus peragere poſſint.tit.19.num.1.& ſeq. fol.22
Inquiritur contra hæreticum etiam mortuum, eam poſt 40.annos.& quis erit inquirendi ordo.tit.62.num.7.& 11. fol.114.
Interrogationes hæreticis qualiter faciendæ.ti.27 num.1.cum ſeq. fol.33
Interrogari de particibus, & ſocijs poteſt quis in crimine hæreſis.tit.29.num.12. fol.36
Iudæus Chriſtianam profeſſus religionem, ſi ad iudaiſmum redierit, puniendus ut hæreticus eſt. ti.17.num.3. fol.21
Iudæi non ſunt ab Inquiſitoribus inquirendi. ibid. num.1.
Iudęi an poſſint à uindicibus hæreticæ prauitatis inquiri, quando in uetus teſtamentum errant, aut puerum Chriſtianum circuncidunt.ibid.
Iudęi eam ſolent impendere retributionem, quam mus in pera; ſerpens in gremio: & ignis in ſinu.

nu.ibid.nu.4. fol.21
Iudæi ſolent uſuris & malis artibus ſpoliare Chriſtianos,& ciuitates inficere.ibid.num.5.
Iudæi expulſi ab Hiſpania.ibid.
Iudex ſuſpectus recuſatur, ſiue Inquiſitor. tit.47. num.25. fol.76
Iudex cautè reum interrogare debet,ita,ut uia mẽtiendi non aperiatur.tit.52.nu.29. fol.88
Iudex ſecularis licèt de cauſa hæreſis cognoſcere non poſſit,punire tamen tenetur eos, quos Inquiſitores declarauerunt hæreticos.tit.66.num.2. fol. 121
Iudex ſecularis tenetur ſententiam Inquiſitorum exequi, nulla ab eis de proceſſu cauſæ prius cognita fidæ.ibid.num.3.& 4.
Iudex ſecularis non poteſt de nullitate ſententiæ Inquiſitorum cognoſcere.ibid.nu.5. fo.122
Iudicis animum leuia ſigna mouere non debent.ti.41.num.6. fol.63
Iudices & magiſtratus ex ſola omiſſione, ſi hæreticos comprehendere noluerint, cenſentur eorum fautores, non ſic priuati homines.tit.15.nu.3. fol. 18
Iudicium ex tribus conſtare perſonis.tit.20.nu.2. fol. 23
Iracundiæ calore dicens aliquod hæreticum,non ob id hæreticus cenſendus.fallit tamen.tit.47.nu. 22.& 24. fol.75.& ſeq.

L

Lamiæ ſiue ſtriges, quæ. titul. 11. numero 1. fol. 15
Lamiæ plecti debent. ibid. num. 2.
Lamiæ cum dæmonibus paciſcuntur, multaq; mala inferunt. ibid. num. 4.
Leonis Papæ memorabile factum. tit. 29. nu. 14. fol. 37
Libelli copia reo edenda eſt, poſtquam illi reſponderit. tit. 33. num. 5. fol. 42
Libri hæretici ſi penès quem reperiantur, an hoc ipſo probatum ſit illum hæreticum eſſe. titul. 39. num. 1. 2. & 3. fol. 57
Libros hæreticos domi habens abſq; nomine, quòd tenetur authorem oſtendere, aliàs ipſe pro authore habetur. ibid. num. 4. fol. 58
Libros hæreticorum comburendos eſſe. ibid. numero 5.
Libros malè ſcriptos, ſeu eorum malè dicta, præſumi perperam præmeditata. tit. 40. nume. 13. fol. 61
Lite pendente, ſi de hæreſi ſuſpectus mortuus fuerit, quid agendum. titulo 62, numero 6. folio 113

Mabu-

M

Mahumettani conuerſi ad fidem catholicam, ſi deinde duas habeant uxores, quòd puniri debent.tit.12.num.4. fol.16
Mahumettanorum ex progenie licèt innumerabiles ferè ſint in Hiſpania, tamen quotidie legitimis pœnis coercentur.tit.18.num.2. fol.21
Mahumettanam ad ſectam illam beſtialem ſi Chriſtianus tranſierit, ut infidelis ſeueriſſimè puniendus eſt. ibid.num.1.
Magiſter ſeu ſeductor hæreſim docens, an recipiendus ſit, ſi pœnitere uelit.tit.59.nu.1. cum ſeq. & 7.10. fo.107
Memoria hæretici, ipſiusq; fama punitur etiam poſt mortem.tit.62.num.2.3.5. fol.113
Memoria hæretici quando eſt condemnanda, filij ſiue ſucceſſores citandi ſunt, & quomodo.ibid. nu.8.9.fo.114.& uide tit.63.nu.12 fol.118
Militem ſe faciens cum non ſit, grauiſſimè puniendus.tit.67.num.16. fol.125
Minor 25.ann.reuocat confeſſionem, ſi læſus eſt.ti. 29.num.5. fol.35
Minores rectè pœnitentes, benignius recipiendi ſunt.tit.44.num.2. fol.66
Minores ſi ſunt doli capaces, & in hæreſi pertinaces, cum eis nulla utendum eſt miſericordia.ibidem.num.3.

Minores dum eſſent cum hæreſim crediderint, ſi maiores effecti eandem tenent, non ideo pœnam euitant.ibid.num.4.
Minores 25.annis torquentur, & impuberes terrentur, habenisq́; cæduntur.tit.52.numer.21. fol. 87
Monachus qui poſt ſolennem profeſſionem contraxit matrimonium ſuſpectus eſt de hæreſi.ti.12. num.1.2. *fol.*16
Monitio legitima quæ ſit.titu.30.nume.8.& ſeq. fol. 43
Monitiones faciendæ ſunt reis, & quando, & quo modo.tit.28.nu.1.cum ſeq. *fol.*34
Mortis metu deficiens ſi quid impium dixerit, an de hæreſi puniendus ſit, diſtinguitur.tit.47.nume.20. *fol.*75
Mortem ſibi conſciuentes hæretici damnandi ſunt, ut plenè conuicti.tit.62.num.10. *fo.*114
Morte finitur crimen, & pœna. fallit in crimine hæreſis.tit.62.num.1.2. *fol.*113
Mulieres facilius ab hæreſi excuſantur.quàm uiri tit.47.num.19. *fo.*75

N

Nepos, uide Filij hæretici. Filij & nepotes.
*Nobilis ſi hæreſim inciderit, ut uilis, pœna plebciorum afficiendus eſt.tit.67.nu.6.fo.*123
Notarius conficiens inſtrumenta hæreticis eſt infa

mis, puniriq́; debet.tit.14.num.4. fo.18
Notarij Inquiſitorum ſeu ſcribæ non modo laici, ſed clerici etiam & monachi eligi poſſunt.titul. 19.num.2. fol.22

O

OFficialem ſiue miniſtrum ſanctæ Inquiſitionis ſeſe fingens, ut aliquem opprimeret, qua ſit afficiendus pœna.tit.67.nu.15.fo.125
Officiales, Require Inquiſitoribus dati ſunt miniſtri. Inquiſitores poſſunt familiam.
Oldradi ſententia exploſa.tit.17.nu.2. fol.21

P

PArabola illa de zizanijs in ſacro eloquio declaratur.tit.1.num.9. fol.3
Peccatis quibuſdam proni ſumus ab adoleſcentia. tit.40.num.6.7. fol.60
Periurus ſi eſt reus, aut uacillans torqueri poteſt. tit.52.num.18. fol.87
Pertinacia quę ſit.tit.30.num.1. fo.38
Pertinacia, quæ conſumatum facit hæreticum, non eſt ſola obſtinatio.ibid.num.2.
Pertinacia conſummata quando præſumatur.ibid. nu.4.& ſeq.uſq; ad 8.fol.eod.& ſeq.
Pertinaces hæretici curiæ ſeculari relinquuntur animaduerſionē debita puniendi.titu.31.nu.3. fo-

fol. 39

Pertinacibus cum ipſis hæreticis quid agendum. ibid.num.1.cum ſeq.

Philippus Rex Catholicus iurauit ſe non permiſſurum hæreticos in ſuis regnis uiuere.ti.21.nu.6. fol. 24

*Platonis ſententia de prodendis impijs magiſtratui.tit.23.num.2. fol.*27

Pœna hæreticorum ignis eſt.tit.67. num.1.2.12. fol. 122.& 124

Pœna publicè hæreticis imponenda eſt.ibid.nu.12. fol. 124

*Pœnitentia publica ab hæretico abiurante peragenda eſt.tit.58.num.2. fol.*103

Pœnitentia falſa dicitur quando hæreticus omnes non uult confiteri errores.tit.61.num.4.5.folio 111

Pœnitentiæ impoſitæ non ſatisfacientes puniri debent.ibid.num.6.

Pœnitentes, require hæretici pœnitentes. Impœnitens.

*Pontificem ſummum Chriſti Vicarium eſſe. tit.5. num.3. fol.*8

*Præſumptio quæ ſit.tit.40. num.2. fol.*59

*Præſumptio iuris quæ.ibid.num.8. fol.*61

*Præſumptiones contra hæreticum adiuuant alias probationes.ibid.num.1. fol.*59

Præſumptiones uiolentæ pro indubitatis indicijs habentur ibid.num.4.

Præſumptiones illæ fortiores ſunt, quæ uériſimilio res.ibid.num.15. fol.62

Præſumptionis exempla in cauſa hæreſis.ibid.nu. 3.fol. 59

Præſumptionum aliæ uiolentæ, aliæ probabiles, aliæ leues,& temerariæ ſunt.ibid.nu.9. fol.61

Principes defendentes hæreticos excommunicati ſunt, & pertinaces dignitatibus & iurıſdictione priuandi ſunt.tit.14.nu.5.fol.18.& ti.67. num.9. fol.124

Probatio firmiſſima dicitur, quæ ex teſtibus fide dignis conſtat.tit.35.num.1. fo.45

Probatio ut concludat indirectè defenſionem fieri poteſt,& quomodo.tit.47.nu.5. fo.73

Probatio nulla magis directa eſt, quàm negare factum per rerum naturam ibid.num.4.

Probationum diuerſæ ſpecies, & imperfectæ, non coniunguntur ad plenam probationem in cauſa hæreſis.tit.34.num.3. fol.43

Procurator non admittitur in grauioribus criminibus, niſi reus ſit in carcere. Et quando non admittatur pro carcerato in crimine hęreſis, uide ibid.tit.43.num.1. fol.65

Procurator interuenit in cauſa hæreſis mota contra memoriam defuncti.ibid.num.3.

Procurator fiſcalis,uide in ſeq.uerſi.

Promotoris fiſcalis munus, & diligentia. tit.20. num.1.2.fol.23.& uide tit.33.numero 3.folio 42

Pro-

Propoſitio hæretica dicitur, quæ aduerſatur fidei, & Eccleſiæ traditionibus. tit.24. num.23. folio 29

Propoſitio aliquando manifeſtam ſapit hæreſim, aliquando prima facie. ibid. nu.4. fol.30

Propoſitio erronea quæ ſit, & quomodo ab hæretica differat. ibid. nu.5.

Propoſitio pias aures offendens quæ ſit. ibid. numero 6.

Propoſitio temeraria quæ dicatur, quæ ſcandaloſa, ſchiſmatica, & quæ ſeditioſa. ibid. num.7. 8.9.10.

Propoſitio blaſphema quæ, & iniurioſa, ac hæreticis fauens ibid. nu.11.12.13.

Propoſitio uarias ſimul poteſt habere qualitates. ibid. num.14.

Proteſtatio an & quando proſit, puta, ſi quid contra fidem dixerit, illud reuocat tit.50. nume.1. cum ſeq. fol.79

Proteſtatio non operatur ſi quis ſciens errat. ibid. num.5. fol.80

Proteſtatio plurimum iuuat in ambiguis, & difficilibus rebus ibid. num.7.

Proteſtatio interdum excuſat apud Deum. ibid. nu. 8. & ſeq.

Proteſtatio ex perſonarum, & errorum qualitate plus minusue penſitanda ibid. nu.10.

Proteſtationis diffinitio. ibid. num.2. fol.79

Publicatione facta in cauſa non recipiuntur regu-

lariter teſtes ſuper eiſdem articulis, uel prorſus contrarijs. fallit in cauſa hæreſis. tit. 35. nu. 28. & ſeq. fol. 49

Purgatio quid ſit. tit. 54. nu. 2. fol. 96

Purgatio ad uiles perſonas non pertinet. & quæ ſit ratio. ibid. num. 8. 9. fo. 97

Purgationem ad ipſam quando deueniendum ſit. ibid. num. 34. fol. 96

Purgatione poſſunt hæreſis ſuſpitiones dilui. ibid. num. 1.

Purgatione dignus eſt, qui graue intulit ſcandalum. ibid. nu. 5.

Purgatione in ipſa deficiens pro conuicto habetur. ibid. num. 11. 12. fol. 97. & ſeq.

Purgatione deficere quando quis dicatur. ibid. numero 13.

Purgatione qui deficit, an recipiendus ſit pœnitere uolens ibid. num. 14.

Purgatores qui eligendi ſint, ibid. nu. 7. fol. 97

Purgatorum numerus arbitrio iudicis relinquitur. ibid. num. 6.

Purgatus qui eſt, ad aliam pœnam non tenetur, quàm ad expenſas. fallit tamen ibi. nu. 17. 18. fol. 98. & ſeq.

Purgare qui ſe noluerit, tanquam conuictus puniri debet. ibid. num. 10. fo. 97

R

Receptans hæreticum licèt conſanguineum, non eſt prorſus innocens.tit.16.nu.7.ſed uide nu. ſeq. fol.20
Receptans hæreticum ignoranter, aut coactè, non eſt puniendus.ibid.num.3. fol.19
Receptanti hæreticum ignoranter, ſeu ſic allleganti an incumbat onus probandi ignorantiam. ibi. num.4.
Receptatores, & occultores hæreticornm puniuntur eadem pœna, qua fautores.ibi.nu.1.2.
Receptatorum omnium non eſt æqualis culpa,puta in uxore &c.ibid.nu.2.7.& 8.fol.19. & ſeq.
Relator hæreſum aliorum puniendus non eſt, niſi dolo fecerit.tit.44.num.15. fol.47
Religioni nouæ inſeruire nemo cogendus, ſed, ut in ea permaneat in qua ſemel fuit obſtrictus, utique poteſt.tit.1.nu.8. fol.3
Reus quandoque abſoluitur ab accuſatione, interdum ab inſtantia indicij, & ſæpe fideiuſſoribus relaxatur.tit.51.nu.1. fo.81
Reus nõ tantũ de ſe ipſo interrogãdus eſt,ſed de ſocijs,magiſtris,atq; diſcipulis.ti.52.n.30.fo.89
Reus iurare debet coram expurgatoribus,ſe crimina obiecta non commiſiſſe.tit.54.nu.15.fo.98
Rei admonendi ſunt ab Inquiſitoribus, & quomodo.tit.28.num.1.cum ſeq. fol.34
Rex.uide Princeps.

Ruſticus excuſatur ab hæreſi. fallit tamen ſi ſagax ſit.tit.47.num.17. fol.75

S

Scripturæ ſacræ authoritas.titu.30.numero 3. fol. 38

Schiſma nomen grecum, latinè ſciſſura denotat.ti. 5.num.1. fol.6

Schiſmatici in triplici ſunt differentia.ibid.num.7 fo. 8

Schiſmatici quo caſu puniendi ſint, licèt nullam teneant hæreſim.ibid.num.4.

Schiſmatici abiurare debent ſchiſma eodem ferè ordine, quo hæretici.tit.53.num.11. fol.64

Schiſmaticos pertinaces, ipſo iure excommunicatos eſſe.tit.5.num.5. fol.9

Schiſmaticos ad Eccleſiæ unitatem redientes, benignè excipiendos eſſe.ibid.num.6.

Senex, decrepitæ tamen ætatis, ſi quid impium dixerit, ueluti puer excuſatur.tit.47.numer.12. fol. 74

Sententia cum deliberatione peritorum proferenda eſt.tit.64.num.1. fo.118

Sententia ſuper reconciliatione qualiter formanda.ibid.num.3.

Sententiæ condemnatoriæ forma in cauſa hæreſis. ibid.num.2.

Sententiæ formula contra relapſum ibid. nume.4.

fo-

folio 119
Sententiæ contra hæreticos legendæ ſunt publicè coram clero & populo ibid.num.5.
Socius criminis non facit inditium ad torturam.ti. 52.num.14. fol.86
Socio criminis an præſtanda fides contra ſocium abſque tormentis.tit.35.num.18. fol.48
Socij criminis an idonei teſtes contra hæreticos.re quire Excommunicati.Participes.
Socios debet indicare de hæreſi, inquiſitus, etiam non interrogatus.titul.29. numero 13. & ſeq. fol. 36
Statua hæretici quando comburenda, uide uerb. Hæreticus ſi eſt abſens.
Suſpitio minor eſt quàm præſumptio.tit.41.nu.1. folio 62
Suſpitio uehemens ex quibus ſumatur. ibid. nu.3. folio 63
Suſpitio uiolenta,quæ.ibid.num.4.
Suſpitionis cauſas quis cognoſcit, cùm Inquiſitor ſuſpectus allegatur.tit.47.nu.26. fol.76
Suſpitiones leues, uehementes, & uiolentæ repe riuntur.tit.41.num.2. fo.63
Suſpectus de hæreſi an poſſit ex ſola ſuſpitione in terrogari.ibid.num.7. fol.64

T

THeologis committendum eſt, ſi de qualitate propo-

propoſitionum ambigatur. titul.24. numero 1. folio 29

Teſtamenta hæreticorum aut contractus non ualere.tit.67.num.3. fol.123

Teſtis unus cum fama publica non ſufficit ad hæreſim probandam.nec teſtes ſingulares.tit.34.nume.2. fol.42

Teſtis qui iurauit ſe celaturum teſtimonium,ſi poſtea retexit, qua ſit afficiendus pœna.titul.35.nu.34. fol.51

Teſtis dicto ſecundo ſtatur potiuſquàm primo non nunquam in cauſa hæreſis.tit.36. numero 3.4. folio 51

Teſtis ſi reuocat ſuam depoſitionem in articulo mortis, magna pro eo eſt præſumptio.ibi.nu.5. fol. 52

Teſtis falſus talionis pœna plectendus, tit.38.nu.2.fol. 56

Teſtis falſus in cauſa hereſis puniendus eſt ueluti hæreticus puniri debebat ibid.num.3. ſed uide num.4.

Teſtis falſus ueniam petens non eſt recipiendus,ſicut hæreticus pœnitens.ibid.num.6.

Teſtis falſus ſi re integra ſe ipſum detulit, mitius cum eo agendum:ibid.num.7.

Teſtis ſe retractantis cui dicto ſtandum, primo an ſecundo.tit.36.num.1.2.uide fallit.nume.3.5. fol. 51

Teſtem corrumpens ut falſum dicat,talionis pœna plecti-

plectitur.tit.38.num.8. fol.56
Teſtes duo ſufficiunt ad integram probationem, ſi ſint omni exceptione maiores. tit.34.nume.4. fol. 43
Teſtes cum recipiuntur, admonendi ſunt, ne odio, aut pretio &c.teſtimonium dicent.tit.35.nu.3 folio 45
Teſtes an mendacia proferant, diligentiſſimè animaduertendum, ideoq; de multis interrogandi. ibid.nu.4.
Teſtes examinandi ſunt coram duobus religioſis uiris.ibid.nu.5. fol.46
Teſtes, licèt egregiæ ſint perſonæ coguntur ab Inquiſitoribus, ut coram eis compareant. ibidem. num.7.
Teſtes recipiuntur etiam lite non conteſtata in hæreſis crimine.ibid.num.8.
Teſtes quando uocantur, ut ratificent, poſſunt examinari etiam prioribus depoſitionibus non oſtē ſis ibid.num.10.
Teſtes licèt dicat reus pro ratificatis habere, tamen ratificandi ſunt.ibid.num.11. fol.47
Teſtes non ſunt confrontandi cum reis aliquando. & quæ ſit ratio.ibid.num.16.
Teſtes conſanguinei intra quartum gradum non ad mittuntur ad defenſionem hæreticorum, nec ad probandas exceptiones contra teſtes promotoris.tit.35.num.24. fol.49
Teſtes reorum an ſint examinandi ſecundum inter rogato-

rogatoria aduocatorum.ibib.num.30. fol.50
Teſtes ut bene probent, concordes eſſe debent. ibi. num.31.
Teſtes concordes eſſe in rei ſubſtantia ſufficit, licèt in quibuſdam accidentibus diſcrepant. ibid.numero 32.
Teſtes deponentes per eundem præmeditatum ſermonem ſuſpecti ſunt.ibid.num.33.
Teſtes ſingulares non faciuut plenam probationem tit.37.num.1. fol.53
Teſtes ſingulares & contrarij qui dicantur.ibidem num.2.
Teſtes ſingulares tendentes ad eundem rei finem pluſquam ſemiplenè probant.ibid.num.4.9.immo & plenè.nu.10.11.fol.eod.& ſeq.
Teſtes ſingulares probant rem continuam, puta miſſæ ſacrificium.ibid.num.5.
Teſtes falſi pro qualitate criminis grauiter punien di.tit.38.num.1. fo.55
Teſtes approbatores, ſeu laudatores produci ſolent.tit.47.num.7. fol.73
Teſtes reprobantur ex iuſtis cauſis.ibid.nume.8. folio 74
Teſtibus ſingularibus non probari quem hæreticum eſſe.tit.37.nu.6.7.ſed uide nu.10.& 11. omnino fol. 53.& ſeq.
Teſtibus licèt uarijs in loco & tempore, quòd ſi in ead.hæreſi concordent,credendum eſt. ibidem. num.8.

Teſtium receptio ab ipſis met Inquiſitoribus facienda eſt, nec cuiquam niſi magna ex cauſa committenda.tit.35.nu.6. fol.46

Teſtium ratihabitio an fieri poſſit ante dilationem ad probandum conceſſam.tit.35.nu.9. fol.46

Teſtium nomina edenda non ſunt in teſtimoniorum publicatione, ubi periculum teſtibus immineret ob reorum potentiam, ſecus econtrà. ibid. nu.13.cum ſequentibus. fol.47

Teſtium obiectus ſiue repulſa. Vide Exceptiones contra teſtes.

Tortura adhibetur reis cùm plenè crimina non ſint probata.tit.52.nu.1.& 4. fol.84

Tortura fragilis,& ſæpe ueritatem fallit.ibid.numero 2.

Tortura ſæpiſſimè neceſſaria eſt.ibid.nu.3.

Tortura ab ipſa non eſſe incipiendnm.ibid.num.5. folio 85

Tortura adhibeuda eſt petente accuſatore, aut promotore.ibid.num.10.

Tortura ut poſſit adhiberi, neceſſe eſt ſemiplenè fuerit probatum.tit.52.num.12. fol.86

Tortura in cauſa hæreſis adhibetur etiam contra decuriones ueluti in crimine læſæ maieſtatis humanæ.ibid.num.20. fol.87

Tortura adhibetur contra reum etiam plenè conuictum, ſcilicet, ut ſocios manifeſtet,intelligas tamen ut ibid.num.31. fol.89

Tortura arbitrio iudicis moderanda.ibi. num.32.

Tortura maior adhibetur, ſi maiora ſunt inditia. ibid.num.33.

Tortura quando repeti poſſit.tit.52.nume.41.43. folio 91

Tortura bis tantum adhibenda.ibid.nu.42.

Torturæ nemo præſens eſſe debet, niſi iudices & tabelliones.ibid.num.28. fol.88

Torturæ ut deueniatur, quæ ſint neceſſaria.ibid.nume.6.& ſeq. fol.85

Tortus ſi uicerit tormenta, abſoluendus eſt. ibid. num.40. fol.90

Tortus bis, confeſſus eſt etiam bis, ſed deinde reuocauit confeſſionem, an tertiò ſit torquendus. ibid.num.44. fol.91

Torqueri plerunque ſolent rei in rebus dubijs, ut intentionem ſuam proferant.tit.29.num.9.fo.36

Torqueri poteſt ſuſpectus de hæreſi, ſi interrogatus reſpondere nolit, aut apertè non reſpondet. tit.46.num.5. fol.71

Torqueri poſſunt clerici & monachi in hæreſis crimine. titulo 52. numero 22. & ſequenti. folio 87

Tormentorum genera uſitata adhiberi debent. ibidem.num.11. fol.85

V

VAſalli protinus à principum iuriſdictione liberantur, ſi in hæreſim hi lapſi fuerint. tit.

tit.21.num.9. fol.25

Vxores duas habentes puniuntur. & Inquiſitores in Hiſpania inquirunt in eos.tit.12. nume.5.6. folio 16

xor receptans maritum hæreticum an teneatur. tit.16.num.8. fol.20

FINIS.

IACOBI SIMANCAE CIVITATENSIS PRIMVM EPISCOPI, nunc uerò Pacenſis.

PRAXIS HAERESEOS, SEV ENCHIRIDION IVDICVM VIOLATAE RELIGIONIS.

De Punitione impiorum. Titulus I.

SVMMARIVM.

1 *Haereticos ſeueriſsimis ſuppliciis afficiendos eſſe.*

2 *Dei prouidentiam negantes, impii ſunt & nefarii.*

3 *Athenienſium inſtitutum in eos, qui aut religionem uiolabant, aut nouam inſtituebant.*

4 *Idolatræ in ueteri teſtamento lapidibus obruebantur.*

5 *Hæreſes idola ſunt, & dii alieni.*

6 *Hæreſis cauſa ciuitates & regna percutiũtur.*

7 *Hæreticos ultori gladio puniendos, aut igne cremandos eſſe, ex ſacroſancto Euangelio demonſtratur.*

8 *Religioni nouæ inſeruire nemo cogendus; ſed*

pietate decertare liceat. Deuteron. 13. & capitulo decimoſeptimo, nume. 25.

5 Hæreſes † uerò idola ſunt, & dii alieni. nam, ut Beatus Hieronymus explicans illud Zachariæ: Diſperdam nomina idolorum de terra, inquit: Sicut idola fiunt manu artificis, ita hæreticorum peruerſa doctrina quodcunque ſimulauerit, uertit in dolum, & facit pro CHRISTO adorari Antichriſtum. Diuus quoq; Auguſtinus libro de uera religione: Eſt alius deterior & inferior cultus ſimulachrorũ, quo phantaſmata ſua colunt; & quicquid animo errante cum ſuperbia, & tumore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obſeruant. Et Vincentius Lirinenſis, aliena ab eccleſia dogmata uetus teſtamentum Deos alienos appellare ſcribit: hæretici ergo tanquam idololatræ, ac Deorũ alienorum cultores puniendi ſunt.

Nec unum tantum, aut alterum im-
6 pium, † ſed totam etiam ciuitatem coercere lex iubet: Percuties, inquit, habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, omniaque quæ in illa ſunt uſq; ad pecora. Et Iudas ille Machabæus perambulabat ciuitates Iudæ, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Iſrael. Deut. 13. lib. 1. Machabeo. cap. 3. cap. ſi au-

dieris.23.quæſt.5.

7 Venio † nunc ad nouum teſtamentum. Saluator noſter apud Ioannem capitu.15. inquit: Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. hæretici autem ſunt palmites in uite non manentes, qui mitti ſolent in ignem. Et alibi ait: Væ homini illi, per quem ſcandalum uenit: expedit enim ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria ad collum eius, & demergatur in profundum maris. Sed certè mortalium nemo eſt, à quo tam graue ſcandalum eccleſiæ ueniat, quàm ab hæretico. Deinde omnia Dei Chriſti uerba, quibus hæretici nominantur lupi rapaces, planè indicare uidentur, eos occidendos eſſe. quis enim lupos ouili Chriſti inſidiantes, non interficiat? Et Paulus Apoſtolus pſeudo prophetã cæcitate percusſit, quia ſubuertebat uias Domini rectas, & Proconſulem à recta fide conabatur auertere. Et alibi punitionem hæreticorum idem Apoſtolus deſiderabat, inquiens: Vtinam abſcindantur, qui uos conturbant. Math.18. Act.13. ad Galat.5.

Hæc fortaſſe prolixius retuli, quia hæretici aiunt, hæreticos non eſſe puniendos. in quo quidem perinde facere mihi

uidentur, ac ſi fures, ſicarii, adulteri, & cæteri facinoroſi dicerent, furta, homicidia, adulteria, & alia id genus crimina, impunita eſſe debere: nam hæreſis crimen his grauius & peſtilentius eſt: uideamus tamen quibus argumentis inſanum hoc paradoxum probare conentur. Duo quidem proferre dicuntur. Vnum, fidem eſſe rem liberam: Alterum, parabolam zizaniorum, hæc ſunt egregia eorum argumenta, quibus tueri ſe uellent,

8 Neminem † eſſe cogendum ad nouam aliquam Religionem, qua nunquam obſtrictus ſit. uerum eſt, ſed compelli quempiam non poſſe, ut in ea Religione perſiſtat, qua ſemel fuerit obſtrictus; id uerò abſurdum, & ridiculum eſt, ne dicam temerarium & inſanum: iure enim Diuino, gentium & ciuili, Deo reddenda ſunt uota, & fides ſeruanda, & religionis deſertores puniendi. capitul. diſplicet, cum ſequen. capitu. uides. 23. quæſtio. 6. capitul. de Iudæis. 45. diſtinct. l. ſicut ab initio. C. de action. & obligat. Parabola

9 † uerò de zizaniis, minimè obſtat: quia ea locum habet, quando eſt periculum, ne ſimul eradicetur triticum, ut ſatis ex ea liquet, ac Diuus Auguſtinus aliique rectè obſeruarunt. Ad hæc, zizania etiam

ſunt omnes filii nequam: nullus igitur facinoroſus puniendus eſſet? Deinde, illa non eſt lex, ſed prophetia: & nihilominus in ea reprehenduntur ii, qui dormientes ſinunt creſcere zizania. Poſtremò, non loquitur parabola cum iudicibus, qui non ſine cauſa gladium portant, quemadmodum tradit Politus libro, quo iure puniendi ſint hæretici.

10 Ergo † coercendi hæretici ſunt plus quàm adulteri: quia peius eſt adulterium animæ, quàm corporis. atteſtatur mihi Diuus Auguſtinus in Epiſtola ad Bonifacium, dicens: Cur enim cum datum ſit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniantur, & ſacrilegia permittantur; an fidem non ſeruare, leuius eſt animam Deo, quàm fœminam uiro? Diuus quoque Maximus inquit: Grauius eſt Religionis adulterum eſſe, quàm corporis: & plus eſt integritatem diuinitatis lædere, quàm integritatem hominis uiolare. homilia 2. de Domino accuſato Auguſt. Epiſtola 50.

11 Deinde, † ſeuerius quàm ſicarii puniendi hæretici ſunt, quia ſuas, & aliorum animas ueneno peſtiferi dogmatis morte infelicisſima occidunt. nam, ut Beatus Hieronymus in cap. Iob. 24. in-

quit, hæreticus homicida eſt, qui animas hominum noxiis, & lethalibus ſenſibus interficit. Et Diuus Auguſtinus, Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore, ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur. cap. quando.23. quæſt.4.

Et ut alia multa omittam, quæ in catholicis meis inſtitutionibus prolixius in hanc ſententiam collegi, hoc præterire
12 non poſſum, † quod beatus Auguſtinus inquit: phreneticos ligandos, & corripiendos eſſe, ne præcipitentur, & qui ſomno lethargico tenentur, etiam flagellis excitandos: & quòd pro hæreticis ſunt leges pœnales, quæ illis uidentur aduerſæ: quoniam multi per illas correcti ſunt, & quotidie corriguntur. epiſtola quadrageſimaoctaua, & epiſtola quinquageſima.

13 Ad extremum, † experientia quidem rerum magiſtra docet, nihil æquè ualere ad extirpandas hæreſes, atque ſeueram hæreticorum punitionem. cuius rei teſtis in primis eſt religioſiſsima Hiſpania, cuius plebs inquieta, auidaque eſt in nouas res, ut ait Liuius. & quæ pſeudochriſtianis innumerabilibus Mahumettanorum

genere natis,abundat: & tamen hoc præſenti remedio in ſumma tranquilitate permanet, atque catholicam fidem puram & inuiolatam ſeruat.

14 Libenter † hac in re utar teſtimoniis externorum, ne ipſi noſmetipſos laudare uideamur. proferam poſtea locis oportunis Hoſium Polonum, Godofredum Gallum; nunc Vaſæum Flandrm audiamus. Is poſt alia ita ſcribit: Quod ſanè ad egregiam Hiſpaniæ laudem pertinet, quæ ſicut opulentia, bellica uirtute, imperii amplitudine, reliquas omnes prouincias uel ſuperat, uel certè æquat: ita religionis antiquitate, & ueræ fidei cultu, nulli omnitò priores partes concedit. fuit profectò Hiſpania Chriſtianæ religionis ſemper obſeruantisſima, & fidem catholicam, qua ſemel imbuta, ſincerisſimè uſque coluit, hæreticis infeſtisſima.

Quot quot in Hiſpania ſunt de rebus fidei cognitores, ea fide religionem officii ſeruant, ea integritate ac uigilantia, ut nemoquiſquam hiſcere contra ſacroſancta eccleſiæ ſtatuta quicquam audeat. Alibi forſan impiè facere non licebit; in Hiſpania, ne loqui quidem, niſi piè, conceditur. Alibi errores fortè iam nati extirpantur: in Hiſpania ipſa etiam erro-

rum ſemina, antequam pullulent, opprimuntur. Hæc Vaſæus priori tomo chronicorum Hiſpaniæ, cap. 9.

De Hæreſi. Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Aereſis græca uox, latinè ſectam ſonat.*

2 *Hæreſis eſt error pertinax contra catholicam ueritatem.*

3 *Hæreſis, ut propriè dicatur, tria concurrere debent.*

4 *Hæreſum cauſæ plurimæ.*

1 HAereſis † græca uox eſt, latinè ſectam ſonat. olim ſæpe in bonam partem accepta: hodie uerò nomen odioſum eſt, & apud uulgus infame. ſignificat hæreſis, de aliquo dogmate firmatam opinionem, in qua homo tenaciter perſiſtit: unde hæretici dicti. quo nomine ſignificantur, qui contra Chriſti fidem, aut illius Eccleſiam, uel docent, uel credunt. Dicitur autem hæreſis ab electione, quia ſcilicet eam ſibi quiſque diſciplinam elegit, quam putat eſſe meliorem. cap. hæreſis. 24. quæſt. 3.

2 Eſt † uerò hæreſis, error pertinax contra catholicam ueritatem.
3 tria † enim concurrunt ad conſummatam hæreſim: falſa credulitas; error contra fidem catholicam: & pertinacia. quorum, ſi aliquid deſit, hęreſis conſummata non erit. cap. in quibus. 22. quæſtio. 2. Tho. ſecunda. 2. quæſt. 11.

4 Hæreſum † cauſæ plurimę ſunt: malum enim multis fit modis. boni ac ueri unica eſt uia; mali & falſi innumerabiles, uidelicet quot quot ab illa unica aberrant. ſacer Dionyſius libro de Diuinis nominibus cap. 4. Ariſtotiles lib. 2. Et hic cap. 6. Diuus Auguſtinus in Ioannem tractatu decimoquinto inquit: Hæreſes Orthodoxis ſunt, dogmata peruerſitatis, animas illaqueantia, & in profundum precipitantia. Et Epiphanius libro qui Ancoratus inſcribitur: Deterior eſt fidei peruerſitas infidelitate. incredulitas enim fidem accipiens corrigi poterit; fidei uerò peruerſitas incorrigibilis eſt, & ęgrè ſaluatur, niſi donum & gratia aliqua ex ſupernis acceſſerit.

De Hæreticis. Tit. III.

SVMMARIVM.

1 Haereſes & ſciſmata à diabolo inuenta.

2 Hæreticus quis propriè dicatur.

3 Hæretici, qui quandam præ ſe ferunt umbram ſanctitatis nocentiores ſunt his, qui uitam conuerſatione maculant.

Beatus Cyprianus tractatu de ſimplicitate prelatorum, inquit: Videns
1 † inimicus idola derelicta, & per nimium credentium populum ſedes ſuas ac templa deſerta: excogitauit nouam fraudem ut ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos: hæreſes inuenit & ſchiſmata, quibus ſubuerteret fidem, ueritatem corrumperet, ſcinderet unitatem. ac diuus Auguſtinus libro decimooctauo De ciuitate Dei, capitulo 51. eadem ferè renouans, inquit: Videns Diabolus templa dæmonum deſeri, hæreticos mouit, qui ſub uocabulo Chriſtiano, doctrinæ reſiſterent Chriſtianæ.

2 Eſt uerò † hæreticus, qui errat in fide pertinaciter. tria itaque neceſſaria ſunt,

ut quiſpiam propriè dicatur hæreticus. Vnum,quod fuerit Chriſtianus: Alterum, quod erret in fide catholica. Tertium, quòd ſciens erret, eligens errorem contrarium catholicæ ueritati. & in ea electione includitur pertinacia, ut ſuo loco dicam. capitulo dixit Apoſtolus, uigeſimaquarta quæſtio. tertia. Turrecremata libro quarto de Eccleſia, parte ſecunda capitulo uigeſimotertio. Nec mouère quẽ
3 quam debet, † ſi uiderit fortè hæreticum transfiguratum in Apoſtolum Chriſti. nã rectè Origenes Homilia ſeptima in Ezechielem inquit: Iuxta mei animi ſenſum, multò nocentior eſt hæreticus bonæ uitę, & plus in doctrina ſua habet authoritatis eo, qui uitam conuerſatione maculat. Qui enim uitę peſſimę eſt, non facilè homines ad falſum dogma ſolicitat; nec poteſt per umbram ſanctitatis audientiũ decipere ſimplicitatem. qui uerò ſermone peruerſus eſt,& diſciplinis ſalutis contrarius, mores autem compoſitos & ornatos habet; nihil facit aliud, niſi accipit indummeta uaria inſtituti boni, & conuerſationis quietę, & circundat ea idolis ſuis, ut magis decipat audientes. quod beatus Bernardus confirmat ſuper Cantica ſermone 66.

De Apoſtatis. Tit. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtaſia græca uox, latinè defectio dicitur.*

2 *Apoſtatam hæretico eſſe deteriorem: intelliigas tamen rectè, ut inibi.*

3 *Apoſtatam pænitentem recipiendum eſſe.*

1 Apoſtaſia † græca uox, latinè defectio eſt. cæterùm, non quęlibet defectio apoſtaſia uocari ſolet, ſed ea, qua quis diſcedit ab inſtituto. hic uerò de Apoſtata duntaxat loquimur, qui deſertor eſt catholicę fidei.

2 Apoſtata † qui diſcedit à tota fide deterior eſt cunctis hæreticis. quam ob rem
3 quidam putant, † apoſtatam pęnitentem recipiendum non eſſe. quorum opinio & iure pontificio damnata, & à ſacris tribunalibus exploſa eſt: & eiſdem ferè regulis eorum cauſę metiendæ ſunt, quibus & hæreticorum. cap. quidam, de apoſta. c. contra Chriſtianos. de hæretic. lib. 6.

De Schiſmaticis. Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *SCiſma nomen græcum, latinè ſciſſuram denotat.*

2 *Sciſmatici in triplici ſunt differentia.*

3 *Pontificem ſummum Chriſti uicarium eſſe.*

4 *Scimatici, qua facti ſpecie puniendi ſunt, licèt nullam hæreſim teneant.*

5 *Sciſmaticos pertinaces ipſo iure excommunicatos eſſe.*

6 *Sciſmaticos ad Eccleſiæ unitatem ex corde redientes, benignè excipiendos eſſe.*

1 SChiſma † quoque nomen græcum, latinè ſciſſuram ſignificat; & non qualemcunque, ſed illicitam diſcesſionem ab eccleſiæ unitate. uulgò autem ſchiſmatici dicuntur, qui ab obedientia ſummi Pontificis ſe ipſos ſeparant, atque adeò ab unitate Eccleſiæ diſcedunt. c. ſchiſma. 24. quęſt. 1.

2 Schiſmatici † autem in triplici ſunt differentia. quidam ſunt hæretici conſummati, qui non ſolùm diſcedunt à ſummo Pontifice, uerùm etiam id licere credunt, & qui alias ſibi hæreſes confingunt.

Alii ſunt hæreticis affines, qui nullam hæreſim tenent. de quibus Diuus Auguſtinus contra Grammaticum ſcribit: Schiſmaticos eſſe, eadem opinantes, ac eodem ritu colentes, quo cæteri, ſed ſolo congregationis hi delectantur diſſidio, ſeque ſeparant. c. denique. 7. quæſt. 1.

Sunt & alii, qui iuſta ignorantia ducti putant, aliquem eſſe Pontificem ſummum, qui rectè non eſt electus. quod tunc euenire ſolet, cùm duo, uel plures de Põtificatu contendunt, & electio ambigua
3 eſt. Nam † & ſi credere teneamur, ſummũ Pontificem eſſe Chriſti Vicarium; non tamen tenemur eadem fide credere, hunc uel illum eſſe Papam, quando magna probabilitate dubitatur, quis eorum rectius electus eſt. nec enim ad fidem catholicam pertinent ea, quæ ex facto dubio pendent. itaque hi omni culpa carere poſſunt, neque uerè ſchiſmatici ſunt.

4 Illi autem † ſchiſmatici qui nullam hæreſim tenent, nihilominus tanquam hæretici puniendi ſunt; quia hoc ſolo quòd à capite diſcedunt, uidentur credere, quòd unitas Eccleſiæ ſcindi poteſt, & quòd ſummo Pontifici non eſt parendum & alia id genus hæretica, & impia. ut rectè dixerit Clemens quintus, inueteratum

ſchiſma

ſchiſma, hæreſim eſſe. extrauaga. ad certitudinem, de ſentent. excommunicatio. cap. pudenda. cap. Schiſma 24. quæſtio. 1.

5 Hinc eſt, † quòd ſchiſmatici pertinaces ipſo iure ſunt excommunicati; & omni dignitate ac poteſtate priuandi ſunt, bonis etiam publicatis. cap. ſecundo, de ſchiſm. cap. de Liguribus. uigeſimatertia quæſt. quinta, cap. in nomine. 23. diſtin. cap. didicimus. 24. quæſtio. 1. cap. 1. de ſchiſma. lib. 6.

6 Quòd † ſi ad Eccleſiæ unitatem puro corde redierint, benignè excipiendi ſunt, ſchiſmate prius abiurato. cap. clericus. uigeſimaquarta quæſtio. tertia; cap. quoties. 1. quæſt. 7.

De Epiſcopis. Tit. VI.

SVMMARIVM.

1 *Hæreſis cauſas ab eccleſiaſticis iudicibus tractandas eſſe.*

2 *Epiſcopi Apoſtolorum ſunt ſucceſſores.*

3 *Epiſcopi ordinarij ſunt iudices aduerſus hæreticos.*

1 Cauſæ † uiolatæ religionis à Iudicibus Eccleſiaſticis tractandæ ſunt,

non autem à ſecularibus; quia ſecularis poteſtas non ad ea dirigit, quæ pertinent ad ultimum hominis finem, id eſt, ad beatitudinem, quæ conſiſtit in fruitione diuina. id enim regimen, & miniſterium ſacerdotibus eſt commiſſum, & præcipuè ſummo Pontifici CHRISTI uicario: ad quem maximè pertinet curare, ut religio inuiolata ſeruetur; &, ut quæ illi contraria ſunt, amoueantur. Tho. lib. 1. de regimi. Princip. cap. 14.

2 Et † quia Epiſcopi ſunt Apoſtolorum ſucceſſores; & habent partem huius ſollicitudinis: idcircò ad eos quoq; perti-
3 net cognitio earum cauſarum; † & ſunt iudices ordinarii contra hæreticos, & cæteros impios. Quamobrem in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio tertio, ſic decreuerunt patres: Si quis epiſcopus ſuper expurgando de ſua Diœceſi hæreticæ prauitatis fermento, negligens fuerit uel remiſſus, cùm id certis indiciis apparuerit, ab epiſcopali officio deponatur, & loco ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui uelit, & poſſit hæreticam confundere prauitatem. Hæc ibi cap. 3. cap. ad abolendam. de hæretic.

De Inquiſitoribus. Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores hæreticæ prauitatis adiutores Epiſcopis datos ob ipſam commodius hæreſim extirpandam.*

2 *Inquiſitores eligendos eſſe prudentes.*

3 *Epiſcopo in ipſo, qui ordinarius eſt inquiſitor, cur ætas annorum 30. exigatur, & in Inquiſitoribus apoſtolicis 40?*

4 *Inquiſitores & ſi iudices ſint delegati, in negociis tamen commiſſis parum ab ordinariis differunt.*

5 *Inquiſitoris officium morte ſummi Pontificis, aut Inquiſitoris generalis, non finiri.*

6 *Inquiſitoris eſt munus ardua ad Pontificem Max. uel Inquiſitorem generalem referre.*

7 *Inquiſitores inquirere abſque Epiſcopo poſſunt & e contrà.*

8 *Inquiſitores poſſunt familiam habere armatam.*

9 *Inquiſitores poſſe auxilium principum inuocare, ſeu (ut dicunt) brachium ſeculare.*

10 *Inquiſitores aduocant teſtes, ſiue trahunt ultra duas dietas.*

11 *Inquiſitores compellunt quoſcunque iudices, ut acta contra hæreticos ad ſe mittant.*

12 *Inquiſitores poſſe in quacunque parte prouinciæ ſibi decretæ ius dicere.*
13 *Inquiſitores puniunt inferentes eis iniurias.*
14 *Inquiſitores legitima ex cauſa uices ſuas delegare queunt.*
15 *Inquiſitoribus datur, ut in quoſcunque hæreticos procedere poßint, priuilegio aliquo eis minimè ſuffragante.*

1 CVM † Epiſcopi plurimis aliis ſui muneris curis occupati, non omninò ſufficiant ad extirpandos hæreticos; dati ſunt illis adiutores à ſummo Pontifice, qui contra hæreticos, alioſque impios inquirant: unde & nomen Inquiſitorum Apoſtolicorum illis impoſitum eſt. Qui quidem Chriſtianæ Reipublicæ ſunt, non utiles modò, ſed, ut experientia compertum eſt, admodum neceſſarij.

2 Hi † eligendi ſunt prudentes, docti, catholicæ fidei zelatores, ac deniq; probi, ſolet enim Deus bonis uiris bona ſuggerere conſilia, reipublicæ ac religioni ſalutaria. &, ut prudentiores ſint, ætatis eſſe debent, non minoris quàm quadraginta annorum: ea enim ætas ſolidæ doctrinæ atque experientiæ tribuitur. Clem. 2. de hæreti.

3 Mirum autem uideri poteſt, † quòd in

Epiſcopo, qui ordinarius quoque inquiſitor eſt, ætas dumtaxat annorum triginta exigitur, in his uerò Inquiſitoribus apoſtolicis requirantur anni quadraginta. Verùm Epiſcopi à Papa in collegio Cardinalium promouentur, ſed Inquiſitores creari ſolent, non tam exactè cauſa cognita: ideo maturiores ætate lex eos eſſe uoluit, quo intelligant omnes, cum ſumma prudentia ea negotia eſſe tractanda. cap. cum in cunctis. de elect. & illic Abbas.

4 Quamuis † Inquiſitores Iudices ſint delegati, in negotijs tamen ſibi commisſis parum differunt ab ordinarijs. c. per hoc. de hæreti. lib. 6.

5 Vnde † fit, ut eorum officium non finiatur morte ſummi Pontificis, neque Inquiſitoris generalis eos delegantis. c. ne aliqui. de hæreti. lib. 6.

6 Si † quid arduum, uel difficile contingerit, quod ad officium Inquiſitorum pertineat, id referre debent ad Papam, uel ad Inquiſitorem generalem, ut olim referebatur ad Moyſen. Exodi. 18.

7 Inquiſitores † ſine Epiſcopo inquirere, & in ius uocare, & comprehendere reos poſſunt: & eadem facere poteſt Epiſcopus ſine Inquiſitore: ſed ſimul conuenire

debent ad ſententias ferendas. Clem. 1. §.1.de hæreticis.
9 Poſſunt †etiam uti familiaribus armatis, ut ſe ipſos tueantur, & parere inobedientes compellant. Cle.2.§.ult. de hæret. Ariſt.7.Polit.c.8.
9 Poſſunt † quoque inuocare auxilium quorumcunque Principum & magiſtra-
10 tuum, † & trahere teſtes ultra duas die-
11 tas, & † quoſcunque Iudices compellere ut ad ſe mittant acta contra hæreticos facta. cap. præſidentes. c.ut officium. §.denique.c.ut commiſſi. de hæret. lib.6. cap. cum Bertoldus. de re iudicata.
12 Poſſunt † & inquirere, & ius dicere in qualibet parte prouinciæ ſibi commiſſæ. c. ut officium, de hæreti. lib.6.
13 Poſſunt † punire quoſcunque ſibi reſiſtentes, uel iniuriam inferentes. cap. 1.de pœnis, lib.6.
14 Poſſunt † uices ſuas aliis committere ac delegare, ſi modò ſint ualitudine, aut alia re iuſtè impediti. Clem. 1. §. porrò. Clemen. 2.de hæretic.
15 Demum † procedere poſſunt contra quoſcunque apoſtatas & hæreticos, cuiuſcunque ordinis, dignitatis, aut conditionis fuerint, nullo priuilegio in hoc negotio illis ſuffragante. cap. ſicut. cap. ad

abolendam. §. ultimo de hæreticis.

De his, quæ facere nequeunt Inquiſitores. Tit. VIII.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores non ualent contra Epiſcopos, Nuncios Apoſtolicæ ſedis, cæteroſque ſuperiores prælatos inquirere, niſi Papa id ſpecialiter commiſerit. fall. tamen, nu. me. ſeq.*

3 *Iudices poſſunt aduerſus exemptos à ſua iuriſdictione delinquentes, examinare teſtes, & crimen ſuperiori referre.*

4 *Inquiſitores ſine Epiſcopo reos torquere nequeunt, neque ſententias proferre.*

5 *Inquiſitores non poſſunt pecuniam extorquere, aliàs in excommunicationem incidunt.*

6 *Inquiſitores contra uſurarios inquirere non poſſunt, fallit tamen.*

7 *Inquiſitores aduerſus ſortilegos perquirere nequeunt.*

9 *Inquiſitores non inquirunt contra diuinatores, ut uulgus appellat. fall. tamen.*

10 *Inquiſitores non cognoſcunt de leuibus ſuperſtitionibus.*

11 *Inquiſitores aduerſus eos, qui magicas artes exercent, inquirere ualent.*

12 *Inquiſitores non cognoſcent de factis etiam horrendis, ſed fallet tamen.*

1 CÔntra † Epiſcopos, & ſuperiores prælatos inquirere non poſſunt Inquiſitores, neque aduerſus Nuncios Apoſtolicæ ſedis, niſi Papa id ſpecialiter commiſerit, c. Inquiſitores. de hæreti. lib. 6. extrauag. cum Mattheus. eodem titulo.

2 Poterunt † nihilominus teſtes examinare, ut ad ſedem Apoſtolicam illorum crimina referant: nec enim alio modo melius ſcire, & inuenire poſſunt, eos eſſe hæreticos, uel ſuſpectos, ut id Papæ ſignificent: quod prædictis conſtitutionibus

3 permiſſum eſt. Adde † quòd id ipſum facere licet aliis iudicibus contra quoſlibet exemptos à ſua iuriſdictione. l. 1. C. de exhib. reis. l. Diuus. ff. de cuſto. reo. l. 3. de re milita. l. ne quid. de incen. rui. naufra.

4 Ad hæc † Inquiſitores ſine Epiſcopo ordinario reos torquere nequeunt, neque ſententias proferre. Clem. 1. §. duro. de hæreti.

5 Nec † poſſunt pecuniam extorquere ratione harum cauſarum: quod ſi ſecus fecerint, in excommunicationem incurrunt, & officiis priuandi ſunt. Clem. 1. §. uerum. & Clem. 2. de hæreti.

6 Neque † contra uſurarios inquirere poſſunt, niſi fortè illi credant licitas uſuras eſſe c.accuſatus. §. de quæſtionibus. de hæreti. lib.6.clem.1.§.ulti.de uſuris.

7 Neq; † in ſortilegos perquirere queunt, niſi ſortilegia hæreſim ſaperent manifeſtè; uidelicèt, cum admiſceretur aliquid impium, & quod hæreſim præſeferat.

8 † uel cum crederet ſortilegus diuinum aliquid in ſorte latere, ſicuti Mahumettani, præcipuè piratæ, credere uidentur. c. accuſatus.§.ſanè,de hæreti. lib.6. cap.1. 26. quæſtio.5.cap.illud.26. quæſt.2.

9 Neque † de diuinationibus Inquiſitores cognoſcere debent, niſi manifeſtè ſaperent hæreſim, id eſt, cùm diuinatores ſacris rebus abuterentur, uel dæmonem adorarent, ut eis futura prædiceret: uel pactum cum eo facerent, credentes dæmonem futura præſcire. ea enim, & alia eiuſdem generis, uel hæretica ſunt, uel hæreſim ſapiunt. & qui talia perpetrant, facilè incidunt in infidelitatem. cap. accuſatus. §. ſanè. de hæreti. libro ſexto, Alexand.parte ſecunda quæſt.184.

10 De † leuibus quoque ſuperſtitionibus cognoſcere non debent Inquiſitores, ſed

11 † inquirere poſſunt in eos, qui magicas artes exercent, aliaque ſuperſtitioſa fa-

ciunt, & credunt, quæ manifeſtè ſapiunt hæreſim. Diuus Cyprianus libro de duplici martyrio, qui magicis, inquit, artibus utuntur, tacitè CHRISTVM abnegant, dum, cũ dæmonibus habent fœdus.

12 Poſtremò, † cùm hæreſis error ſit in fidem catholicam, ſacta, etiam horrenda, non ſunt hæreſes: quamobrem de eis cognoſcere nequeunt Inquiſitores, niſi manifeſtè ſapiant hæreſim, hoc eſt, cùm facta ipſa præ ſe ferunt hæreſim: ut baptizare imagines, præ ſe fert, quòd ſunt capaces eius ſacramenti. baptizare ſcienter puerum iam baptizatum, præ ſe fert, baptiſma iterum conferri poſſe; atque id genus alia. gloſſ. & interpretes in cap. accuſatus. §. ſanè. de hæreti. lib. 6. Oldra. conſi. 210. Sylueſter in ſumma, uerbo Hæreſis, ſecundo.

De Blaſphemis. Tit. IX.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitores non ſolent in blaſphemos procedere. fallit tamen.*
2 *Blaſphemia quæ ſit.*
3 *Blaſphemi qua pœna afficiantur.*

1 IN Blaſphemos † non ſolent Inquiſitores procedere, niſi blaſphemiæ ſapiant hæreſim: quales multæ ſunt, quibus Deo negatur poteſtas, aut ſanctitas ſanctis, aut ſacratisſimæ Virgini magna irrogatur iniuria: tunc enim Inquiſitores Hiſpaniæ blaſphemos ſeuerisſimè punire ſolent: idque iuſtisſimè.

2 Blaſphemia † quidem conuicium eſt & ſacrilegium contrà honorem debitum Deo, & Sanctis eius. itaque iure puniri poteſt à iudicibus uiolatæ religionis. pœna uerò eius pro circunſtantiis uerborum, perſonarum, & temporum conſti-
3 tuenda eſt. † Solentque impii blaſphemi, ſi uiliores ſint, flagellis cædi, & ad remos damnari: nobiliores autem publica pœnitentia impoſita, in monaſteria detrudi, pœnis pecuniariis coerceri. c. 2. de maledi. c. ſi quis per capillum. 22. quæſt. 2. c. ſi is. qui. 23. quæſt. 4.

De effractoribus imaginum. Tit. X.

SVMMARIVM.

1 *CRucem aut imagines ſacras frangens, aut conſpurcans qualiter puniendus.*

1 ADuerſus eos, † qui crucem, aut ſacras imagines frangunt, conſpurcant, uiolant, aut quoquomodo eis manus ſacrilegas afferunt, perquirere poſſunt Inquiſitores: quia uehementer ſuſpecti ſunt de hæreſi iam olim damnata, & his temporibus, ab impiis renouata contra imagines Sanctorum, & earum uenerationem.

2 Puniendi † autem ſunt ſacrilegi iſti arbitrio iudicum pro criminis qualitate, interdum (ut ait lex) dura & ultrice ſententia, & propter præſumptionem hæreſis inquirent prætereà in eos, ut contra uehementer ſuſpectos. cap. ſecundo.§. ultimo.de offic.ordin.lib.6.

De Lamiis. Tit. XI.

SVMMARIVM.

1 *Lamiæ ſiue ſtriges, quæ.*
2 *Lamiæ plecti debent.*
3 *Dæmonum illuſiones non ſemper eſſe, quas maleficæ patiuntur.*
4 *Lamiæ cum Dæmonibus paciſcuntur, multaq; mala inferunt.*

1 LAmiæ, † ſiue ſtriges, appellari ſolent mulieres quædam maleficæ, quæ multis nocere ſolent. de quibus dubitari
2 poteſt, † An ab Inquiſitoribus puniri queant? & cum dæmones adorent, & fœdus cum eis faciant, quin etiam cum fidẽ catholicam abnegare ſoleant, dubitabile non eſt, quin contra illas inquirere poſſint. & bene faciunt Inquiſitores Hiſpaniæ contra eas procedentes; quia uel apoſtatæ ſunt, uel ea perpetrant, quæ manifeſtæ ſapiunt hæreſim, ut inquit Sylueſter libro tertio de ſtrig.magarum & dæmonum admirandis, capit. primo.

Itaque inquiretur in Lamias, ut contra hæreticos, aut uehementer ſuſpectos procedi ſolet. quòd ſi propriis confeſſionibus, aut iuſtis probationibus conuictæ fuerint, prout earum culpa expoſtulauerit, ſtatuendum erit. l. reſpiciendum. ff. de pœnis.

3 Dixerit † fortaſſe quiſpiam, illuſiones dæmonum eſſe, quas maleficæ iſtæ patiuntur, ac proinde fidem illis non eſſe adhibendam. cui reſpondetur, primò, non ſemper eſſe inſomnia & illuſiones, ſed interdum reuera ita euenire, ut ab eis narrari ſolet, quemadmodum Turrecremata, Ioannes maior, Caſtrus, Victoria, ac in-

numerabiles alii tradunt. quod quidem tot experimentis compertum eſt, ut id negare, inſanire ſit, ut inquit Syluester opere prænotato, lib. 1. cap. 14.

4 Deinde, † pleraque iſtarum facinora perpetrantur à uigilantibus, ut pacta cum dæmone, infanticidia, & alia damna; in quibus eis debet fides adhiberi, ſicuti aliis reis confitentibus. Quinimmo contra ſe ipſas credendum eis eſſe uidetur, quamuis de his teſtificentur, quæ ſomno ſepultis euenire ſolent: nam & antea præmeditantur, & ab eis poſtea ratificantur; & in criminibus ratihabitio quoque locũ habet. capitu. cùm quis. de ſentent. excommunicatio. libro ſexto, cap. teſtamentum. diſtinctio. 6.

De Nefariis nuptiis. Tit. XII.

SVMMARIVM.

1 *Monachus, qui poſt ſolennem profeſſionem contraxit matrimonium, ſuſpectus eſt de hæreſi.*

3 *Clerici, qui ordine ſacro ſuſcepto uxores duxerint, puniendi ſunt, & quomodo.*

4 *Mahumettani conuerſi ad fidem catholicam, ſi deinde duas habeant uxores, quòd puniri*

debet.

5 *Vxores duas habentes puniuntur, & in eos Inquiſitores in Hiſpania inquirunt.*

1 CONtra † Monachum, qui poſt ſolennem profesſionem contraxit matrimonium, ſemper inquiſitores procedere poſſunt: reiecta multorum opinione diſtinguentium inter occultum & publicum matrimonium. ea enim opinio ratione caret, & à nobis iampridem confutata eſt. nam utroque caſu eſt monachus uehementer ſuſpectus de hæreſi eorum, qui tales nefarias nuptias uerbis, & factis approbarunt.

2 Eorum † autem pœna pro qualitate criminis arbitrio iudicum conſtituenda eſt: & infelix monachus à coniunctione fœda ſeparandus, & ad monaſterium trahendus eſt, ut iniunctam pœnitentiam peragat. 2. concilio Turonenſi, canone undecimo, capit. impudicas. cap. ſi quis ſacro. cap. monacho. cap. & quia. uigeſimaſeptima quæſt. 1.

3 Contra clericos, † qui ordine ſacro ſuſcepto, uxores duxerint, eodem modo ab eiſdem iudicibus inquiri poteſt: & omni officio, & beneficio eccleſiaſtico priuandi, & ab ordine & miniſterio arcendi,

& aliis iuſtis pœnis coercendi ſunt. cap. 1. de cleri.coniuga.cap. decernimus. cap. presbyter. cap. presbyterum. uigeſimaoctaua diſtinct.cap.ſi quis a modo. cum ſequen.81.diſtinct.cap.diaconus. 27.diſtin. cap.eos.32.diſtinct.clem.1.de conſangui. & affi.9.ſynodo generali canone 6.concilio 8.Toleta.cano.7.

4 Contra † conuerſos ex Mahumetanis, qui ſimul duas uxores habent, iuſtè quoque inquiri poteſt: quia hoc ipſo uidentur ad ſuam, uel parentum ſectam redire.

5 Pluſculum dubitationis habet, † an in alios quoſcunque crimen hoc perpetrantes, perquirere posſint Inquiſitores: quia manifeſta eſt cauſa libidinis, propter quã id faciunt. Sed in Hiſpania iam diu receptum eſt, ut in iſtos quoque inquirant, quaſi malè de ſacramento matrimonii ſentiant, eo impiè abutentes. & hæc multorum opinio fuit in cap. ad abolendam. de hæretici.& in cap.accuſatus.eodem titulo libro ſexto, & alibi ſæpe.

6 Eos † uerò conuictos punire ſolent pro perſonarum & criminum qualitate: plebeios flagellis cæſos ad remos damnant: honeſtiores autem aliis iuſtis pœnis coercent.§.item lex iulia de adulteriis, inſtit. de publi. iudi.

De cre-

De credentibus. Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *HAeretici ſunt, qui hæreticis credunt, eorumque probant errores.*
2 *Hæretici quando non dicantur, licèt credant aliquam hæreſim. ibid.*
3 *Hæreticis credentes generaliter, quamuis nullam ſpecialem hæreſim credant, puniri tamen debent.*

1 QVidam † ſunt, qui credunt hęreticis, & eorum errores approbant; & hi planè hæretici ſunt. Alii credunt aliquam hęreſim, cuius contrariam ueritatem explicata fide ſcire nnn tenebantur; & hi, ſi pertinacia careant, hęretici non ſunt. de his loquens Diuus Auguſtinus in exordio libri De utilitate credendi: Credens, inquit, hæreticis, eſt homo imaginatione quadam ueritatis ac pietatis illuſus. cap. dixit Apoſtolus, uigeſimaquarta quæſt. 3. cap. 1. uigeſimanona quæſt. 1. Leo magnus ſermone quarto de Epiphania Domini.

2 Alii † credunt hæreticis generaliter, etiam ſi ſciuerint eos hæreticos eſſe. & hi,

quamuis nullam ſpecialem hæreſim credant, puniri poſſunt ut uehementer ſuſpecti: & eò ipſo incidunt in excommunicationis ſententiam, & in alias pœnas iure ſtatutas. cap. excommunicamus.§. credentes. de hæreti. Paludanus in libro 4. ſent. diſt. decimatertia, quæſt. tertia. Alfonſus Caſtr. lib. 1. De iuſta hæretic. punitio. cap. decimoſeptimo.

De defenſoribus. Tit. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Defenſores hæreticorum an & quando puniantur. & num. 2. 3.*

4 *Aduocatus, qui ſciens defendit hæreticos eſt infamis, punirique debet.*

Notarius conficiens inſtrumenta hæreticis eſt infamis, punirique debet.

Principes defendentes hæreticos excommunicati ſunt, & pertinaces dignitatibus & bonis priuandi ſunt.

1 Defenſores † quoque hæreticorum non ſemper in eadem cauſa ſunt. quidam enim defendunt hæreticos & eorum errores: & hi quidem non ſolùm hæretici ſunt, ſed ipſis hæreticis deteriores.

cap. qui aliorum, uigeſimaquarta quæſt. tertia. c. qui conſentit, undecima quæſt. 3.

2 Alii † defendunt hæreticos, ignorates eos hæreticos eſſe, atque hi puniri non debent ab Inquiſitoribus, niſi fortè officium eorum ſua defenſione impediant. c. accuſatus. §. ulti. de hæret. lib. 6.

3 Alii † defendunt hæreticos ipſos, & non eorum errores; ſed nihilominus ſuſpectiſſimi ſunt. nam hoc ipſo planè oſtendunt, ſibi non omnino diſplicere hoſtes Eccleſiæ. & amicus inimici alicuius, ſolet eſſe inimicus illius. iure igitur ab Inquiſitoribus puniendi ſunt. cap. excommunicamus. §. credentes. de hæreti. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 15.

4 Aduocatus, † qui ſciens defendit hæreticos, & notarius, qui conficit illis inſtrumenta, infames ſunt, & punitione digni.

5 Et † qui hæreticos in ſua iuriſdictione defendit, excommunicandus eſt. quòd ſi pertinax fuerit, officiis, dignitatibus, & ſuis etiam bonis priuandus, & in exilium eſt mittendus, ut Hiſpanis & Siculis conſtitutionibus ſancitum eſt. ca. ſi aduerſus. de hæret. regia. l. ult. tit. uigeſimoſexto parte 7. conſti. Siciliæ 2.

De fautoribus. Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *FAutores hæreticorum puniuntur.*
2 *Fautores, qui dicantur.*
3 *Iudices & magiſtratus ex ſola omiſſione, ſi hæreticos comprehendere noluerint, cenſentur eorum fautores, non ſic priuati homines.*

1 FAutores † hæreticorum parum à defenſoribus diſtant: itaque eodem iure utrique cenſendi ſunt. de his uerò illud accipi poteſt, quod libro ſecundo Paralipomenon cap. decimonono ſcribitur: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris, idcircò
2 iram Domini mereris. Fautores † autem ſunt, qui quolibet modo fauent hæreticis: ideſt, uerbis uel factis, conſilio, pecunia, uel alia re. Cardinalis Hiſpanus. 2. parte, De eccleſia, lib. 4. cap. 21.
3 Aliter † cenſentur fautores ij, qui magiſtratus gerunt, aliter homines priuati. nam ex omisſione ſola magiſtratus cenſentur fautores, ſi hæreticos comprehendere noluerunt, cùm id facere poſſent: quia

non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ,qui manifeſto facinori deſinit obuiare.priuati uerò ex omisſione non tenentur, niſi uel ipſi officiales quoque ſint, uel iudicibus in hoc non paruerint. capitulo qui poteſt. uigeſimatertia quæſt.3. cap.negligere.2.quæſt.7. Godofredus in l.quicunque, C. de hæreticis.

De receptatoribus. Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Receptatores & occultores hæreticorum puniuntur eadem pœna qua fautores.*

2 *Receptorum omnium non eſt æqualis culpa.*

3 *Receptans hæreticum ignoranter, aut coactè, non eſt puniendus.*

4 *Receptanti hæreticum ignoranter, ſeu ſic dicenti, an incumbat onus probandi ignorantiam.*

5 *Ignorantia in facto alieno præſumitur.*

4 *Scientiam allegans, illam probare debet.*

6 *Delictum in dubio non præſumitur.*

7 *Receptans hæreticum licèt conſanguineum,non eſt prorſus innocens. ſed uide nu. ſeq.*

8 *Vxor receptans maritum hæreticum an teneatur.*

9 *Filius receptans patrem hæreticum, uel frater fratrem, an teneantur.*

1 OCcultatores † hæreticorum iure pō tificio eadem pœna coercentur, qua fautores: quia recipiunt hæreticos, atq; illis fauent. ſed legibus regiis ſeuerius puniuntur, & meritò: nam qui reum occultat, particeps criminis eſſe cenſetur. & ſicuti contra receptatores Plato lib. 12. de legibus inquit: Quem ciuitas ſibi hoſtem decreuerit, eundem ſibi quiſque hoſtem extimare debet. l. 1. & 2. ff. de recepta.

2 Multi Iuriſperiti aiunt, † receptatorem tanquàm hæreticum eſſe puniendum: ſed eorum opinio iure non probatur. nec receptorum omnium æqualis eſt culpa, rectè igitur Inquiſitorum arbitrio, ſecundum criminis qualitatem erit & pœnarum modus. Leuit. 24.

3 Qui † uerò hæreticum recipit, ignorans eum hæreticum eſſe, aut ui coactus; quia culpa caret, puniendus non eſt. l. 1. C. de deſerto. & occultato. lib. 12. l. 3. ff. de incen. rui. & naufra. Bar. in l. 1. §. ulti. ff. de recepta.

4 Quidam † putant incumbere occultatori onus probandi ignorantiam: quorum opinio tunc uera eſt, cum fuerit contra

eum præſumptio, ut erit, ſi notum uulgò erat, illum hæreticum eſſe; uel ex amicitia, conſanguinitate, uel ex aliis circunſtantiis prȩſumatur occultatoris ſcientia. l. ſed & ſi pupillus. §. de quo palàm. ff. de inſtito. c. cum oporteat. de accu. l. ſi uicinis. C. de nupt. l. Octaui. ff. unde cognati.

5 Alioquin† præſumitur quiſq; aliorum facta ignorare: & qui ſcientiam allegat, illam probare debet. atque eò magis in hȩreſi, quȩ occulta eſſe ſolet, aut momento proferri, & uerba emiſſa citò uolant,

6 & ad paucorum aures perueniunt. † & in dubio crimen prȩſumendum non eſt l. uerius. ff. de probat. l. merito. ff. pro ſocio.

7 Non ſunt † prorſus innocentes, qui conſanguineos hȩreticos, ſcientes occultant: nulla enim cognatio prȩferenda eſt religioni. ca. legi. 33. quȩſt. 8. c. ſi infidelis. 28. quȩſtio. 1. glo. in dicto. §. credentes.

8 Veruntamen † quia nihil humanum aliennm à nobis eſſe debet: & quia lex ipſa inquit, non eſſe par eorum delictum, & illorum, qui nihil ad ſe pertinentes recipiunt: & quia credendi ſunt occultaſſe, non tanquam hȩreticos, ſed ut conſanguineos: hȩc eſt enim cauſa naturalis & honeſtior, multò quidem humanius cum illis agendum eſt; prȩſertim, ſi filius pa-

trem, uxor maritum, aut frater occultauit fratrem. l. ultim. ff. de receptato. l. qui cum uno. §. ultimo. de re milita. l. tertia. ff. de tutelis.

De Iudęis. Tit. XVII.

SVMMARIVM.

1 *IVdæi non ſunt ab Inquiſitoribus inquirendi*
2 *Oldradi ſententia exploſa.*
Iudæi an poſſint à uindicibus hæreticæ prauitatis inquiri, quando in uetus teſtamentum errant, aut puerum Chriſtianum circuncidunt. ibid.
3 *Iudæus Chriſtianam profeſſus religionem, ſi ad iudaismum redierit, puniendus, ut hæreticus eſt.*
4 *Iudæi eam ſolent impendere retributionem, quam mus in pera: ſerpens in gremio: & ignis in ſinu.*
5 *Iudæi ſolent uſuris & malis artibus ſpoliare Chriſtianos, & ciuitates inficere.*
Iudæi expulſi ab Hiſpania. ibid.

1 ADuerſus † Iudęos inquirere nequeunt uindices hæreticæ prauitatis: tum quia non eſt data illis iuriſdictio contra illos, tum etiam, quia de his, qui

foris ſunt, nihil ad nos attinet iudicare. 1.Cor.5.cap.multi.2. quæſt. 1. c. gaudeamus, de diuort.

2 Nec † audiendi quidam, quorum eſt Oldradus, exiſtimantes, Eccleſiæ iudices inquirere poſſe contra Iudæos, quando illi errant in uetus teſtamentum, aut Chriſtianum puerum circuncidunt, aut in iudaiſmum inducunt. ſed cùm hæretici non ſint, quid noſtra refert, uetrum errent contra leges Moyſis, cum omnimodò foris ſint? aliorum uetò criminum punitio ad ſeculares iudices pertinet; excepto, ſi quid Inquiſitoribus eſt commiſſum conſtitutione quadam Nicolai quarti, cuius exemplum extat in directorio Inquiſitorum. Oldr.conſi.36.Brunus lib.4.de hæreti.cap.2.

3 Quòd † ſi Iudæus Chriſtianam religionem profeſſus, ut canis ad uomitum ad Iudaicam ſuperſtitionem redierit, ab Inquiſitoribus, ut alius quiuis apoſtata, uel hæreticus, puniendus eſt. c. contra Chriſtianos, de hæreti. lib. 6.

4 Eam † retributionem Iudæi ſolent impendere, quam mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu, ſuis conſueuerunt hoſpitibus exhibere: ſicut Innocentius tertius ſcripſit. Solent † enim Iudæ
5

uſuris, & malis artibus ſpoliare Chriſtianos, & ciuitates inficere. Quamobrem à Regibus noſtris uerè catholicis, iam olim Iudæi ad Hiſpania expulſi ſunt. cuius eiectionis eleganter meminit Ioannes Picus lib. 5. aduerſus Aſtrologos cap. 12.

De Mahumetanis. Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Mahumetanam ad ſectam illam beſtialem ſi Chriſtianus tranſierit, ut infidelis ſeueriſſimè puniendus eſt.*

2 *Mahumetanorum ex progenie licèt innuberabiles ferè in Hiſpania extent, tamen quotidie legitimis pœnis coercentur.*

3 *Hiſpaniæ regnum pietate & religione laudatur.*

1 QVæ de Iudæis dixi, eadem † ferè omnia de Mahumetanis, Mauris atque Turcis, accipienda ſunt. quòd ſi Chriſtianus aliquis ad iſtorum ſectam beſtialem tranſiſſe conuictus fuerit, ut apoſtata infidelis ſeuerisſimè puniendus eſt. c. contra Chriſtianos. de hæreti. lib. 6.

2 Tametſi † autem ex Mahumetanorum progenie innumerabiles ferè in Hiſpania

extent, ſacroſancto tamen Inquiſitionis officio cum cæteris hæreticis, & apoſtatis
3 quotidie coercentnr. Quo † nomine ab exteris etiam iure laudamur. &, ut alios præterea, Hoſius ille doctrina, & pietate percelebris, libro tertio aduerſus prologomena Brentii: Nullum, inquit, regnum eſt noſtro hoc infelici ſeculo magis ab hæ reſibus intactum, quàm ſit, uel hoc ſolo nomine feliciſſimum Hiſpaniarum regnum, cui propter hanc in fide catholica conſtantiam, & eius tuendæ diligentiam, alias præterea multas felicitates Deus largitur.

De Miniſtris Inquiſitorum. Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *INquiſitoribus dati ſunt miniſtri, ut eorum munus peragere poſſint.*

2 *Notarij Inquiſitorum ſeu ſcribæ, non modò laici: ſed clerici etiam & monachi eligi poſſunt.*

3 *Exequutores ſeu apparitores pro comprehendendis reis habent Inquiſitores.*

4 *Aſſeſſores Inquiſitorum uiri probi atque periti eſſe debent.*

1 HActenus † de reis, & criminibus, quorum cognitio ad Inquiſitores pertinet, multa curſim, breuiterque perſtrinximus. cæterùm, quia ſoli iudices nihil peragere poſſunt; ſed multis egent miniſtris; idcirco de illis quoque paucula dixerimus. tum quia ſolis Hiſpaniarum Inquiſitoribus plures miniſtri dati ſunt, tum etiam, quia in catholicis noſtris inſtitutionibus plenius de his, aliiſque omnibus diſputauimus.

2 Scribæ † ſiue ſecretarii ſunt in primis neceſſarii ad acta omnia ſcribenda; & ad has cauſas non laici modò, ſed & clerici & monachi etiam ſacris ordinibus initiati, eligi poſſunt. c. ut officium. §. ad conſcribendas. de hæret. lib. 6.

3 Executores † quoque ſiue apparitores omnino ſunt neceſſarij, ut reos comprehendant, & alia Inquiſitorum iuſſa exequantur. fruſtrà enim exercentur iudicia, niſi ad finem perducantur, ut Ariſtotiles inquit lib. 6. Politi. c. 8. c. 1. §. ulti. de ſtatu regula lib. 6.

4 Aſſeſſoribus † prætereà opus eſt; qui ſint uiri probi, & periti. hi iurare debent, arcana omnia ſe celaturos; & ſi quid eorum reuelauerint, in ſententiam excommunicationis incurrunt. c. ut commisſi. §.

aduocandi.c.ulti.de hæreti.lib.6.

5 Sunt † & alii miniſtri Inquiſitorum in Hiſpania: uidelicet, Iudex bonorum publicatorum, Cuſtos carceris, Ianitores, & Promotor fiſcalis. de quo mox dicturi ſumus. & hi cæteriq; omnes iurare debent, ſe fideliter officia geſturos, & alia ſeruaturos, quæ iure & inſtructionibus ſancti officii ſancita ſunt. clem. 1. §. porrò. de hæreti.

Si quis miniſtrum Inquiſitorum iniuria affecerit, percuſſerit, occiderit; puniri poteſt ab Inquiſitoribus. & ſi qualitas criminis id poſtulare uideatur, ſeculari Iudici relinqui poteſt, ſeuera animaduerſione coercendus, quemadmodum Leo decimus conſtituit, & eo iure utimur. Albertinus lib. de ſecret. num. 64.

De Promotore fiſcali. Tit. XX.

SVMMARIVM.

1 *PRomotoris fiſcalis munus, & diligentia.*

2 *Iudicium ex tribus conſtare perſonis.*

1 CVM † omnes, quæ ſua ſunt, quærant, & uix priuatim ſibi quiſq; ſuf-

ſiciat; neceſſe eſt, ut reipublicæ cura nominatim aliquibus committatur: & eò magis in fidei negotiis id perneceſſarium eſt: quia maius periculum uerſatur in eis, & non ſunt quibuſlibet permittenda.

2 Itaque, ut † iudicium ex tribus conſtet iudice, accuſatore, & reo: promotore fiſcali opus eſt, uiro catholicæ fidei zelatore, iuriſperito, & qui uirtute ualeat irrumpere impietates. is reos ad iudices deferre, & eos accuſare debet, & fidei cauſas diligenter peragere. cap. forum, de uerbo. ſignifi.

De Principibus. & rerum Dominis. Tit. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Principes ſeculares auxilium præſtare Inquiſitoribus tenentur, aliàs excommunicantur, & poſt annum iuriſdictione priuantur. & num. 4.*

2 *Principes pati non debere hæreticos in eorum prouinciјs eſſe.*

3 *Imperator & Reges non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium & ueram pacem ſunt dati.*

5 *Principes aliјque Domini temporales officium*

ſanctæ Inquiſitionis nequaquam impedire debent: aliàs puniuntur.

6 *Philippus Rex catholicus iurauit ſe non permiſſurum hæreticos in ſuis regnis uiuere.*

1 QVamuis † Inquiſitores iuriſdictionem habeant, & miniſtros, in prouinciis tamen principum laicorum, officium ſuum facere nequeunt, niſi etiam principes auxilientur eis. Quamobrem admonendi ſunt principes ſeculares, ut in hoc auxilium præſtent: nam plurimùm ſua intereſt; non ſolùm pro temporalibus, ſed multò magis pro rebus æternis.

2 Hæretici † quidem rempublicam lædere uehementer ſolent, & principes, qui eos hæreticos eſſe patiuntur, cogitare debent, Deo ſe reddituros rationem. nam ſiue augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles principes, ſiue ſoluatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam permiſit Eccleſiam, ut Iſidorus inquit lib. 4. de ſummo bono. c. 53. c. principes. 23. quæſt. 5.

Leo Magnus ad Leonem Auguſtum,
3 ita ſcribit: Debes † incuntanter aduertere, regiam poteſtatem tibi, non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Ec-

cleſiæ præſidium eſſe collatam, ut auſus nefarios comprimendo, & quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & ueram pacem his, quæ ſunt turbata, reſtituas. hæc ille epiſtola. 75.

4 Quòd † ſi principes auxiliari noluerint Inquiſitoribus, excommunicandi ſunt, & honore priuandi, & poſt annum pertinaciæ ſummus Pontifex debet ſibi ſubiectos ſoluere ab eorum iuriſdictione, & illorum prouincias permittere catholicis occupandas. quæ omnia utinam tam facilè ad effectum perducerentur, quàm iuſtè conſtituta ſunt. cap. ad abolendam. §. penult. cap. excommunicamus. §. moneantur. de hæreti.

5 Præterea † prohibitum eſt, ne domini temporales impediant officium Sanctæ Inquiſitionis, nec de hæretica prauitate cognoſcant. ſi ſecus fecerint, ut in ſententiam excommunicationis incurrant: quòd ſi per annum in contumacia perſtiterint, ut tanquam hærerici conſummati damnentur. cap. ut officium. §. ulti. cap. ut inquiſitiones, in princi. & §. prohibemus, de hæreti. lib. 6.

6 Atque hæc quidem omnia non ſolùm confirmata ſunt legibus regiis; ſed maioribus etiam pœnis ſancita. † Quin etiã

nono

nono ab hinc anno, Valdoliti coram omni Hiſpania Dominus meus Rex Philippus, recto capite, magna cum religione ac reuerentia in manibus Ferdinandi Valdeſii Archiepiſcopi Hiſpalenſis, generalis Inquiſitoris Hiſpaniæ iurauit, ſe non permiſſurum hæreticos in ſuis regnis uiuere, atque fauorem ad eorum punitionem Inquiſitoribus præſtaturum, ſecundum formulam iuriſiurandi; quam ego paulò ante confeceram.

7 Extat † canon tertius Concilij ſexti Toletani, cuius eſt ſententia: Sanctum Concilium ſimul & cum conſenſu Chriſtianiſſimi principis, ſuorumque optimatum, illuſtriumque uirorum, hanc Deo placituram ſententiam promulgauit: Si quis ſuccedentium temporum regni ſortitus fuerit apicem, non ante conſcendat regiam ſedem, quàm inter reliqua conditionum ſacramenta pollicitus fuerit nullum non catholicum permittere in ſuo regno degere. Si uerò poſt quàm ad regni gubernacula acceſſerit, ipſe temerator huius extiterit promiſſi, ſit anathema maranatha in conſpectu ſempiterni Dei, & pabulum efficiatur ignis æterni, ſimiliter & omnes, qui cum eo conſenſerint.

8 Quod † iuriſiurandum religioſiſſimi

De Inquiſitionis ordine. Tit. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitores litteras ſuæ iuriſdictionis oſtẽdere tenentur.*

2 *Inquiſitores interdum generaliter, interdum ſpecialiter inquirunt.*

4 *Inquiſitio generalis per totam prouinciam fit, nec opus eſt, ut præcedat infamia.*

5 *Inquiſitores compellunt quoſcunque ut coram eis teſtimonium dicant.*

6 *Inquiſitio ſpecialis fieri non debet niſi præcedente infamia. fall. tamen, ut nu. 7.*

8 *Famoſos ob libellos non debent Inquiſitores inquirere.*

1 VBI †uindices hæreticæ prauitatis & iuriſdictionem & miniſtros, & auxilium atque fauorem habuerint: in primis literas ſuæ iuriſdictionis oſtendere debet iudicibus Eccleſiaſticis & ſecularibus, ut omnibus conſtet, eos iudices legitimos eſſe. cap. cum in iure. de offi. delega. l. 1. C. de manda. princip.

2 Deinde † uoce præconis conuocare debent clerum & populum, ut certo die feſto conueniant in maiorem Eccleſiam, ubi

concio habenda eſt: in qua declaratur iuriſdictio Inquiſitorum, & quam ob rem miſſi fuerint, & utilitas ac neceſſitas ſacro ſancti huius officii. & concione peracta, iurare debent omnes, præcipuè iudices ſeculares, quòd auxilium & fauorem præſtabunt Sanctæ Inquiſitioni: quem admodum Hiſpaniæ inſtructionibus plenius continetur. cap. ut commiſſi. §. conuocandi. de hæreti. lib. 6. cap. excommuni camus. §. moneantur. eodem titulo.

3 Ad hæc, † ut Inquiſitores officium ſuū faciant, inquirere debeant in hæreticos & cæteros impios. quod interdum generaliter, non nunquam ſpecialiter facere debent. Generaliter autem inquirunt propoſitis edictis, quibus moneant & præcipiant, ut quicumque ſciuerit, uel audierit, aliquos hæreticos eſſe, aut quidpiam dictum eſſe, uel factum contra legem Euāgelicam, uel fidem catholicam; id ſecretò Inquiſitoribus indicet, excommunicationis pœna in occultatores impoſita.

4 Hæc autem inquiſitio generalis per totam prouinciam fieri debet, nec ad eam opus eſt, ut antecedat infamia; quia fit iudicis officio ad publicam utilitatem.

5 Et † Inquiſitores compellere poſſunt quoſcumque, ut coram eis de his crimi-

nibus teſtimonium perhibeant. cap. excommunicamus. §.adiicimus.& §.ultimo. de hæreti.

6 Alia † uerò ſpecialis inquiſitio contra certas perſonas fieri non debet, niſi præcedente infamia, quæ uicem accuſatoris ſuppleat; alioqui non leuis irrogaretur iniuria homini uon infamato, ſi contra eum ſpecialiter inquireretur. c. qualiter. de accuſat.

7 Hoc † tamen locum non habet, cùm extant indicia, & præſumptiones urgentes contra quempiam de hæreſi ſuſpectum, quo caſu nulla ei fit iniuria, ſi ſecretò de indiciis illis & ſuſpicionibus cautè inquiratur. c. excommunicamus. §. adiicimus. de hæri.& ibi omnes interpretes. cap. ut officium, in prin. eod. tit. lib. 6. & illic Domini. & Philip. Fran.

8 Sed † propter famoſos libellos occultè miſſos, uel proiectos, non debent iudices in quenquam inquirere, ne detur improbis anſa quoſcunque uoluerint infamandi. id quod Innocentius tertius rectè prohibuit, & legibus ciuilibus uetitum eſt. quin etiam Traianus Plinio reſcripſit: ſine auctore propoſiti libelli nullo crimine locum habere debent: non & peſſimi exempli, nec noſtri ſeculi eſt. cap. in-

magiſtratibus audiuerint, ad iudicium ad hæc iudicanda deſignatum perducant ſecundum leges. Si uerò magiſtratus qui audiuit, hæc non facit, ipſe impietatis reus ſit, ſi quis legum iniuriam ulciſci uolet.

3 Quòd † ſi hæreticos accuſare tenemur, ut ſuo loco dixero, multò magis obligati ſumus eos iudicibus indicare. Leo ille magnus ſermone 4. de collectis, inquit: Manichęos ubicunque latentes ueſtris presbyteris publicate: magna eſt enim pietas prodere latebras impiorum, & ipſum in eis, cui ſeruiunt diabolum debellare.

4 Et † idem diuus ſermone 4. de ieiunio decimi menſis: Illud quoque dilectisſimi obſecrans moneo, ut ſi cui ueſtrum innotuerit, ubi habitent hæretici, ubi doceant, quos frequentent, & in quorum ſocietate requieſcant, noſtrę ſolicitudini fideliter indicetis: quia parum prodeſt unicuique, quod protegente Spiritu ſancto ab iſtis ipſe non capitur, ſi cùm alios capi intelligit, non mouetur. contra communes hoſtes pro ſalute communi una communis debet eſſe uigilantia: ne de alicuius membri uulnere, etiam alia posſint membra corrumpi. & qui tales non prodendos pu-

tant, in iudicio Christi inueniantur rei de ſilentio, etiam ſi non contaminentur aſſenſu.

5 Ergo † hæretici occulti prodendi ſunt Inquiſitoribus, nulla quin etiam fraterna correctione antecedente. nec enim tã directò in nos peccat hæreticus, quàm in Deum & ſanctam Eccleſiam: nec tam frater catholicorum, quàm hoſtis pernicioſiſsimus eſt. poſtremò, lege charitatis præferenda eſt uera religio, famæ ac uitæ impiorum: uterque Thomas ſecunda ſecundæ quæſtio. trigeſimatertia. & quæſtio. 70.

6 Nemo † autem putet, ſua correctione protinus hæreticos poſſe conuerti: peruerſi etenim difficilè corriguntur, & hæretici ſe eſſe correctos facilè fingunt. & toties deceperunt corripientes, ut meritò Hiſpani doctiſsimi confirment, prætermiſſa correctione fraterna hæreticos eſſe confeſtim Inquiſitoribus indicandos. Bernardinus Areualus lib. de fraterna correctione, concluſione 6. propoſitione 6. Albertinus lib. de ſecret. numero octuageſimoſecundo. Alfonſus à Caſtro lib. 2. de iuſta hæreti. punit. capitulo uigeſimoquinto. Sotus lib. de ratione tegendi ſecretum, membr. 2. quæſt. 4. Canus lib. 12.

de locis Theologicis cap. 9.

7 Index, †quem denunciatorem uocant, aliis teſtibus annumerandus eſt: quia priuatim nihil intereſt eius, hæreticum prodere, niſi publicè, ut unius è populo Chriſtiano: quo caſo integrum eſt indicis teſtimonium. Abbas & Feli. in cap. in omni. de teſti. Alberti. lib. de ſecret. num. 177.

De propoſitionum qualitate.
Tit. XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Theologis committendum eſt, ſi de qualitate propoſitionum ambigatur.*

2 *Propoſitio hæretica dicitur, quæ aduerſatur catholicæ fidei, & traditionibus eccleſiæ. & nu. 3.*

4 *Propoſitio aliquando ſapit manifeſtam hæreſim; aliquando prima facie. & num. 4.*

5 *Propoſitio erronea, quæ ſit, & quomodo ab hæretica differat.*

6 *Propoſitio pias aures offendens, quæ ſit.*

7 *Propoſitio temeraria, quæ dicatur, quæ ſcãdaloſa, ſciſmatica & quæ ſedicioſa. & n. 8. 9. 10.*

11 *Propoſitio blaſphema quæ dicatur, & quæ fauens hærcticis, & iniurioſa. & n. 12. 13.*

eſſe, quamuis non ſemper ſit hæreticus, qui proferat illam. Et hi mihi ueriora dicere uidentur. Turrecremata lib.4. de eccleſia,parte 2.cap.3.Adrianus in lib.4.ſententen.quæſt.de confesſione. Alfonſus lib. 1. de iuſta hæreti.punit. cap. 1.

4 Illa † propoſitio ſapit manifeſtam hæreſim, quæ prima fronre præſefert hæreſim manifeſtam; uel ex qua, & quibuſdam ueris, quæ nulla tergiuerſatione negari poſſunt, ſequuitur hæreſis manifeſta: illa uerò ſapit hæreſim, quæ prima uerborum ſignificatione, & prima facie ſenſum habet hæreticum; quamuis piè intellecta posſit habere ſenſum catholicum. Gerſon in declaratione ueritatum credendarum. Echius lib. 1. de primatu Petri. cap. 6. Albertinus lib. de agnoſcen. aſſertio. quæſt.6.Alfonſus lib.1.de iuſta hæreti.punit.cap. 3.

5 Quid † erronea propoſitio ſit, & quomodo ab hæretica differat, Theologi certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. eorum uarias opiniones alibi retuli. Erronea quidem propoſitio minus ſignificare uidetur quàm hæretica.itaq; ea fortè eſt,quæ continet errorem contra ueritatem aliquam,nõdum planè ab Eccleſia definitam, uel obſcuram, & non omnibus manifeſtam.

9 Propoſitio † malè ſonans, uel pias aures offendens, ea eſt, quæ licèt nullum errorem fidei contrarium manifeſtè contineat, habet tamen neſcio quid abſonum atque hæreſi affine, quod piis auribus malè ſonat.

7 Propoſitio † temeraria eſt, quæ nulla graui authoritate aut iuſta ratione fulcita, temerè contra modeſtiam eccleſiaſticam aliquid aſſerit.

8 Propoſitio † ſcandaloſa eſt, quæ occaſionem ruinæ, & ſcandalum generat.

9 Propoſitio † ſchiſmatica eſt, quæ diuiſionem ab Eccleſia inducit.

10 Propoſitio † ſeditioſa eſt, quæ cauſam ſeditionis in Eccleſia præbet.

11 Propoſitio † blaſphema eſt, quæ Deo uel ſanctis eius iniuriam irrogat.

12 Propoſitio † fauens hæreticis eſt, quæ perſonis, aut erroribus hæreticorum quoquomodo fauere uidetur.

13 Propoſitio † iniurioſa eſt, quæ alicui fidelium ſtatui, uel perſonæ, uel dignitati eccleſiaſticæ iniuriam facit.

14 Nihil † autem prohibet, eandem propoſitionem uarias ſimul habere qualitates: quia non eiuſmodi ſunt, ut ſe inuicem expellant, & concurrere nequeant.

De comprehendendis. Tit. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Carcerari debent hæretici ubi iudicibus uiſum fuerit. & nu. 2.*

3 *Carcer ſolus pro crimine hæreſis uehementer infamat.*

4 *Epiſcopus ſine Inquiſitore, & e contrà poteſt iubere ut rei hæreſis in carcerem conijciantur.*

5 *Clerici non ſunt carceribus mancipandi niſi aduerſus eos duo uel tres teſtes dixerint teſtimonium.*

6 *Hæreticus manifeſtus an à quocunque comprehendi poſſunt.*

7 *Bona hæretici ſequeſtranda ſunt eodem die, quo comprehenſi fuerint.*

1 VBI † ex teſtimoniis, & propoſitionum qualitate, uiſum fuerit Promotori fiſcali aliquos eſſe reos hæreſis, petere debet ab Inquiſitoribus, ut iubeant eos comprehendi, ut carcere clauſi puniri queant. Inquiſitores autem cum conſultoribus, excusſis informationibus ſiue ſummariis probationibus, deliberare debent.
2 Quòd † ſi comperierint, pluſquam di-

deſit, & hæreticus ſit fugitiuus. l. non eſt ſingulis.de regu.iuris.l.ait prætor.§.ſi debitorem.quæ in frau. credito.

8 Cùm † reus comprehenditur, eodem die fieri debet ſequeſtratio bonorum illius, ne abſcondantur uel ſurripiantur; &, ut ex eis reo alimenta præſtentur. & quæ ſeruari non poſſunt, uendenda publicè ſunt. Alia multa ad rem pertinentia in catholicis inſtitutionibus retuli. l. ſi quis intra. C. de bon. damna. l. Ariſto. l. igitur. l. ait prætor. §. ultim. ff. de iure deliberan.

De cuſtodia reorum. Tit. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici qualiter in carceribus cuſtodiendi ſint, forma deſcribitur.*

Carcer iuxta criminum qualitatem datur, & magnis in criminibus, ſic rei cuſtodiuntur ut nemo cum eis colloqui poßit. ibid.

2 *Carceris cuſtodes duo ſunt prouidendi. & n. 3.*

4 *Inquiſitores uiſitare debent carceratos bis ſingulis menſibus.*

5 *Fugiens à carcere an uideatur crimen fateri, & qualiter puniatur.*

1 AD continendos † reos carcer neceſſarius eſt, ubi comprehenſi propter hæreſim ita cuſtodiēdi ſunt, ut nemo cum eis colloqui poſſit: quod experientia compertum eſt, eſſe commodiſſimum. Et Plato ille diuinus ante multa ſecula id expedire præſenſit. nam libro decimo de legibus, inquit: Impii ſecretis carceribus mediterraneis coerceantur, & nullus cum ipſis colloquatur; præter aliquos uiros, qui admonentes ad ſalutem animæ colloquantur. cibum autem illis à iudicibus præfinitum ſerui afferant.

2 Duo † ſunt eligendi cuiuſcunque carceris hæreticorum cuſtodes, prouidi, induſtrii, & fideles. unus ab Epiſcopo, alter ab Inquiſitore. & quilibet eorum poteſt habere alium miniſtrum bonum & fidum. & in quolibet conclaui duæ ſint claues diuerſæ, quarum alter unam, alter habeat aliam. clem. 2. §. ſanè. de hæreti.

3 Hi uerò † antequam officium ſuum faciant, iurabunt coram Epiſcopo & Inquiſitore, quòd in cuſtodia reorum omnem diligentiam & ſolicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt, & quòd alicui uincto nihil unus in ſecreto loquetur, quin hoc audiat alter cuſtos, & quòd alimenta ipſis fideliter & integrè præbebūt,

idem

idem iuramentum miniſtri cuſtodum præſtabunt. clem. 1. §. porrò. de hæreti.

4 Inquiſitores † uiſitare debent uinctos bis ſingulis menſibus, ut in inſtructionibus continetur. lex uerò ciuilis præcipiebat, ut octauo quoq; die productos reos e cuſtodia iudices uiderent, & interrogarent, an eis humanitas per corruptos carceris cuſtodes negaretur. l. 8. titul. 3. lib. 9. Theodoſ.

5 Quamuis † autem opinio multorum ſit quòd è carcere fugiens uideatur crimen fateri, ea tamen iure non probatur. itaque pro perſonarum & fugę qualitate conſtituenda pœna eſt. ſolemus uiliores pro effractione carceris flagellis cedere, nobiliores uerò diligentius cuſtoditos punire ſeuerius. quòd ſi comprehendi nequeāt procedendum contra eos eſt, ut aduerſus contumaces & impœnitentes. l. 1. ff. de effractori. l. in eos. de cuſtod. reo. Igneus in l. 3. §. ſubuenitur. ad Syllania.

De interrogationibus. Tit. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Carcerati poſt biduum aut triduum interrogandi ſunt, & quomodo. & nu*

me.2. 3. & 4.

2 *Interrogationes hæreticis qualiter faciendæ. & nu. ſequentib.*

3 *Hæretici qualiter ſunt examinandi & interrogandi. ibid. per totum.*

1 POſteaquam † rei fuerint in carcerem conieċti, poſt biduum, uel triduum examinandi ſunt ab Inquiſitoribus; qui multa debent ab eis quærere, de parentibus, de educatione, de locis, in quibus commorati ſunt, de officiis, de præceptoribus, deque aliis omnibus, quæ quoquomodo ad rem facere poſſe uideantur.

2 Sed † multa ſimul interroganda non ſunt, ne reus cum ſycophanta plautino rectè dicere posſit. Multa ſimul rogitas; neſcio quid expediam potisſimum. ſin unum, quidquid ſingillatim & placidè percumtabere; & meum nomen, & mea facta, & itinera, ego faxo, ſcias. in trinummo.

3 Deinde † quæretur ab eis, nunquid ſciant, uel ſuſpicentur, quam ob cauſam comprehenſi fuerint. & ſi quid fortè falſum, aut ſibi diſſonans, uel parum uerisſimile dixerint, id illis prudenter obiiciendum eſt. omnia autem interrogata, reſponſa, dictaque iudicum, atque reorum

à notariis præſcribenda ſunt.

4 Neque † in initio dumtaxat actorum, ſed in tota etiam cauſa, ubicunque expedire uidebitur, multis prudentibus interrogationibus Inquiſitores utentur. Et, ut inquit beatus Auguſtinus, Diligens inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator, ſapienter & quaſi aſtutè interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, uel uerecundia uelit occultare: & uarietates criminum non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, & cætera. cap. 1. de pœn. di. 16. l. ubicunque. ff. de interro. act. cap. ult. 30. quæſt. 5. c. iudicet. 3. quæſt. 7.

De monitionibus. Tit. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Rei admonendi ſunt ab Inquiſitoribus, & quomodo.*

2 *Monitiones faciendæ ſunt reis, & quomodo, & quando. cum ſeq. nu.*

1 Admonendi † ſunt ab Inquiſitoribus rei, ut ſi quid ſenſerint, dixerint, commiſerintuè impium contra fidem catholicam, & legem Euangelicam, id ſimpliciter, planè, ac uerè fateantur, caueantque ne contra ſeipſos, aut contra

quempiam falſum pro teſtimonio dicant. quod ſi iuſtè, ſicuti tenentur, fecerint, benignè cum eis agetur: alioqui audietur promotor fiſcalis,& fiet iuſtitia.

2 Hæc † autem admonitio fieri debet blandè, beneuolè, & cum charitate, non aſperè uel cum terrore, ne rei metu iudicum mendacia proferant.

3 Intra † decem primos dies à captura reorum, tres monitiones faciendæ ſunt, eodem tenore trinis diebus, ſolent & aliæ monitiones fieri ante publicationem teſtimoniorum, & ante ſententiam quæſtionis habendæ, & ubi iudicibus expedire uidetur. ſed tres illæ in primis neceſſariæ ſunt. cap. conuenientibus. prima. quæſtio. 7. actione 3. Concilii Chalcedonenſis.

De confesſis. Tit. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſus pro iudicato habetur.*

2 *Confeſſio non omnis plenè prodeſt, uel nocet.*

3 *Confeſſioni non eſt ſtandum, cui natura repugnat.*

4 *Confeſſiones nonnumquam reuocantur, & quando liceat uel ne. & nu. ſeq. & nu. 11.*

5 *Minor 25. ann. reuocat confeßionem, ſi læſus eſt.*

6 *Confeßio erronea reuocatur.*

7 *Confitens factum, ſed negans prauam intentionem, an audiendus ſit.*

8 *Hæreticus eſt defendens impias hæreticorũ propoſitiones.*

9 *Torqueri plerũque ſolent rei in rebus dubiis ut intentionem ſuam proferant.*

11 *Confeßio non poteſt reuocari poſt actam pænitentiam.*

12 *Interrogari de participibus & ſociis poteſt quis in crimine hæreſis.*

13 *Socios debet de hæreſi inquiſitus indicare, etiam non interrogatus.*

14 *Leonis Papæ memorabile factum.*

CVM uel interrogationibus, uel monitionibus reus planè confitetur;
1 peracta eius cauſa eſt. † nam, ut Iulius
Paulus inquit: Confeſſus pro iudicato eſt: quia quodammodo ſua ſententia damnatur. Vnde illud Euangelii confesſis reis dici poterit: Ex ore tuo te iudico. Lucæ 19. l. 1. & l. 3. ff. de confesſis.

2 Cæterùm, † non omnis confesſio plenè prodeſt, uel nocet: nam confesſio generalis & incerta, efficax non eſt ad integram probationem: urgeri tamen reus

debet, ut certum confiteatur. l. certum ff. de confeſ.

3 Nec † ſtandum eſt confesſionibus, quibus natura repugnat; nec eis quæ uerißimiles non ſint. l. confesſionibus. l. ſi is. §. ult. ff. de interrogat. act. cap. quia uerißimile, de præſumptio.

4 Et quia † nonnunquam rei confesſiones reuocare ſolent; uidendum eſt, an id illis facere liceat? Et quidem regula iuris hoc uetat: nimis enim indignum eſt; ut quod ſua quiſque uoce faſſus eſt, id reuocet, ac ſibi ipſi aduerſetur: & eò magis, quòd prima confesſio ſolet eſſe iurata. l. generali. C. de non num. pecu. l. 1. C. de confeſ.

5 Excipiuntur † tamen ſpecies quædam, in quibus confesſio reuocari poteſt. nam minor uiginti quinque annis, reſtitutione in integrum petita, ſi læſus fuerit iniuſta confesſione, eam reuocare poterit. l. certum. §. ult. ff. de confeſſ.

6 Deinde † qui per errorem aliquid confeſſus fuerit, errore poſito, id reuocare poterit, non enim fatetur qui errat, ut inquit Vlpianus, & qui probabili errore deceptus eſt, poſtea plenius inſtructus, retractare poteſt confesſionem. l. non fatetur. ff. de confeſſ. l. de ætate. §. ulti. de interroga. act. c. ulti. de confeſſ. l. unde Nera-

tius.§.ulti.ff.ad l.Aquil.l.1.§. ſi quis ultrò. de quæſt.

7 Quæri ſolet, † an is qui confitetur facta, ſed negat prauam intentionem, audiendus ſit? Et quidem in malis dictis & factis, præſumitur malus animus. & nemo credendus eſt dixiſſe, quod prius non mente agitauerit: & cùm in uerbis non eſt ambiguitas, non admittitur uoluntatis quæſtio. l.ſi non conuitii. C.de iniuriis. l. Labeo.ff. de ſupelec. lega. l. ille aut ille. de legat. 3.

8 Itaq; ſi † quiſpiam ad ritus Iudæorum, uel Mahumetanorum, uel hæreticorum tranſierit, ſi impias propoſitiones defenderit, aut ſi quid tale admiſerit, puniendus eſt, ut hæreticus; quamuis recta intentione ſe id feciſſe iurauerit. cap. contra Chriſtianos. de hæreti. lib. 6. cap. 1. de præſumpti.

9 Sed quamuis hæc ita ſint, † & intentio eius, qui præſumptionibus urgetur, iureiurando probari non queat; nónnunquam tamen probare aliqua uериſimilia reus poterit, quibus ita confesſionem criminis moderetur, ut crimen excludat. c. uidua. de regulari. Bar.in.l. inter omnes. §.rectè,de furtis.& in. l. Aurelius. §. idem quæſiit.de libera.lega.

10 Quòd † ſi res dubia ſit, ad iuris remedia deueniendum eſt: & plerumque rei torqueri ſolent, ut intentionem ſuam pro ferant: id quod nonnulli etiam tradiderunt: Lanfran. in cap. quoniam contrà, de probatio. parte, ſeu titulo Confeſsiones. & Boſsius tractatu criminum, tit. de confeſſ.

11 Qui uerò † poſt actam pænitentiam publicam, reuocare uoluerit ſuas confeſsiones, uel dixerit ſe iniuſtè damnatum, puniri debet ut impænitens, uel certè tanquam temerarius. argu. l. famoſi. ff. ad leg. Iuli maieſta. l. ſi duo patroni. §. ulti. de iureiuran. Calder. conſil. 2. de hæreti.

12 In crimine † hæreſis, rei de ſe confeſſi, debent de participibus interrogari. nam, ſi in aliis criminibus, non ita reipublicæ perniciosis, id facere licet, multò magis licebit in hęreſi. quod quidem à pluribus traditum, uſu frequenti receptum eſt. Bal. conſi. 95. lib. 5. Driod. lib. 1. de libertate Chriſtiana. Soto de ratione tegendi ſecretum, membr. 2. quæſt. 6.

13 Quin etiam † rei non interrogati, ſocios criminum indicare tenentur: alioqui non bona uideri poterit eorum confeſsio. diuus quidem Hieronymus in cap. Iob. 15. inquit: Sapientes illi in Chriſto ſunt, qui

ticum facit. hæreſis enim conſummatur errore intellectus cum conſenſu uoluntatis. alioqui nemo hæreticus cenſeri poſſet, qui admonitus, diceret, ſe ab hæreſi recedere uelle, quamuis conſtaret, eum longo tempore in hæreſi perſtitiſſe.

Vera ergo ſententia, magno Theologorum conſenſu recepta, ea eſt, quam ante dixi. cuius ratio reddi poteſt: † quia
3 ſacra ſcriptura, & eccleſiaſtica diffinitio (quibus fides catholica continetur) plus operatur, & poteſt, quàm ſexcentæ iudicis monitiones, & quàm omnes prohibitiones iuris humani. ſed qui legibus uetantibus, & iudicum admonitionibus contradicit, pertinax eſt; ergo multò magis qui impudenter, & impiè tenet contrarium eius, quod ſcit ſacris literis, aut Eccleſiæ doctrina contineri. Gerſon alphabeto 14. ad finem. Caieta. & Victoria in 2.q.12. Dried. lib. 1. de libertate Chriſtiana. Alfonſus Caſt. lib. 1. de iuſta hæret. punit. cap. 9. Canus lib. 12. de locis Theologicis, cap. 9.

4 Eorum † quoque pertinacia conſummata eſſe præſumitur, qui errorem aliquẽ credunt, cuius oppoſitam ueritatem explicata fide credere tenentur, uel ex publica obſeruatione, uel ex communi do-

ſatisfactione pænitentiæ peccata ſua, uel errores hęreſeos, conuertendo ſe ad Deũ fideliter confitentur, & autores uel criminum ſuorum, uel dogmatum manifeſtant. Et beatus Auguſtinus in ea epiſtola, quæ eſt ad Deuterium 74. hæretico pętenti pęnitentiæ locum, tunc credatur, ſi & alios, quos illic nouit eſſe, manifeſtauerit nobis.

14 Huc accedit † memorabile illud exemplum, quod Proſper Aquitanicus in chronico, his ipſis uerbis retulit: Maximo 2. & Paterno Conſulibus. plurimos Manichæos intra urbem latere, diligentia Papæ Leonis innotuit: qui eos de ſecretis ſuis erutos, & oculis totius Eccleſiæ publicatos, omnes dogmatis ſui turpitudines, & damnare fecit, & prodere, incenſis eorum codicibus quorum magnæ moles fuerant interceptæ. quæ cura uiro ſancto, diuinitus (ut apparet) inſpirata, non ſolùm Romanæ urbi, ſed etiam uniuerſo orbi plurimùm profuit. ſi quidem confeſſionibus in urbe captorum, qui doctores eorum, qui Epiſcopi, quiuè presbyteri, in quibus prouinciis, uel ciuitatibus degerent, patefactum eſt. multique orientalium partium ſacerdotes, induſtriam apoſtolici rectoris imitati ſunt.

De pertinacibus. Tit. XXX.

SVMMARIVM.

1 *PErtinacia, quæ ſit.*
2 *Pertinacia, quæ conſummatum facit hæreticum, non eſt ſola obſtinatio.*
3 *Scripturæ ſacræ auctoritas.*
4 *Pertinacia conſummata quando præſumatur. & nu. ſeq. uſque ad 8.*
8 *Monitio legitima, quæ ſit. & nu. ſequen.*

QVia non deſunt heretici pertinaces, qui nullis monitionibus reſipiſcere uolunt: quinetiam, quia pertinacia eſt hæreſis complementum, non erit alienum hoc loco, de pertinacia diſſerere.
1 † Quæ quidem nihil eſt aliud, quàm obſtinatio, aut peruicacia, qua quis in eo perſiſtit, quod tenere non debet. unde pertinax dicitur, qui in errore perſiſtit, quem dimittere tenetur, ut Iſidorus docet lib. 10. ethymolo.
2 Cæterùm † pertinacia, quæ conſummatum facit hæreticum, non eſt obſtinatio ſola, ut quidam exiſtimauit, ſed quilibet etiam uerus conſenſus contrarius catholicæ ueritati cognitæ, pertinacem hære-

ctrina Eccleſiæ, uel ex officio, aut ſtatu ſuo, uel ſufficiente informatione, uel ex naturali iudicio rationis, ut rectè tradit Gerſon loco paulò ante citato. confert. cap.turbatur.1.quæſt.4.& l. latæ culpæ.ff. de uerb.ſignifi.

5 Sed † & is, qui tenet errorem, cuius contrariam ueritatem prius docuerat, hoc ipſo pertinax eſt, quamuis in eo erret quod explicitè ſcire non tenebatur: quia ſatis conſtat, eum ſcientem errare: Gerſon tractatu de duodecim conſideratiónibus & ſignis, quibus ſolet aliquis de pertinacia conuinci. Turrecremata lib. 4. de eccleſia, parte 2.cap.16.

6 Ad hæc, † præſumitur hæreticus pertinax, qui diu perſiſtit in errore, cuius contrarium explicata fide ſcire non tenebatur: quia culpa ſua perſiſtit in eo, quod dimittere debet. cùm teneatur conſulere peritiores. Turrecremata eodem cap. 16. Anton. in ſumma parte 2.tit.12.cap. 5. Lupus allegat.de hæreſi. §.10. Syluester uerbo hæreſis.1.quæſt. 2.

7 Deinde, † qui errat probabili ignorantia, & legitimè admonitus, adhuc in errore perſiſtit, is deinceps hæreticus pertinax eſt.cap.qui in eccleſia.cap. quid autem.24. quæſt.3.

8 Eſt autem † legitima monitio, quæcunque probabiliter poteſt errantem ab errore reuocare: nec enim pertinax eſſe debet, ſed bona fide acquieſcere ueritati. Gerſon tractatu de proteſtatione, conſideratione 10. Victoria ſuper Tho. 2, 2. q. 11. arti. 2. Alfonſus Caſtr. lib. 1. de iuſta hęreti. punit. cap. 10.

9 Eſt quoque † communis ſententia, legitimam eſſe admonitionem, quæ ab Inquiſitore fiat: niſi fortè propoſitio foret ambigua, & reus uir doctus, & Inquiſitor non admodùm eruditus. tunc enim non ſtatim pertinax eſſet, qui ſine obſtinatione ſententiam doctiorum expeteret. Bar. in l. 3. §. tutores. ff. de ſuſpe. tuto. Anania & Feli. in rub. de hæreti. Alfonſus eodem cap. Adrianus quodlibet. 2.

De pertinace inſanabili. Tit. XXXI.

SVMMARIVM

1 *Pertinacibus cum ipſis hæreticis quid agendum ſit. & nu. 2. 3. & 4.*

3 *Pertinaces hæretici curiæ ſeculari relinquuntur animaduerſione debita puniendi.*

4 *Hæretici aliquando læti quòd tendant ad mortem quæ ſit cauſa.*

1 DE pertinacibus, † qui negant, ſe fuiſſe hæreticos, ſpes eſt, ut ſaltem poſt publicata teſtimonia cõfiteantur errores: quamobrem eorum cauſæ uia ordinaria diſcutiendæ ſunt. Quid tamen cum illis agas, qui ſubuerſi ſunt, qui ſpretis admonitionibus, in affirmandis erroribus ſunt peruicaces? Veritas quidem apud Ioannem inquit: Qui non credit, iam iudicatus eſt. ubi Theophylactus addit: quoniam ipſa incredulitas condemnatio eſt: eſſe enim extra lucem, per ſe maximum ſupplicium eſt, nec eget alio iudicio, nec alia noua condemnatione. Ioan. 3.

2 Paulus † quoque Apoſtolus in epiſtola ad Titum cap. 3. ſuo ipſius iudicio condemnatum dicit hæreticum: quia cùm reliqui facinoroſi per ſententiam iudicum nonnunquam ab eccleſia propellantur, ſoli hæretici in ſemetipſos ferunt ſententiam, ſuo arbitrio de eccleſia recedentes: quæ receſſio propriæ conſcientiæ damnatio eſſe uidetur. quin etiam ab eccleſia recedere maxima condemnatio eſt, ut illic diuus Hieronymus & Anſelmus, ſiue Heruæus tradunt. & id ipſum beatus Maximus retulit homilia. 2. de Domino accuſato, & damnato.

3 Supereſt igitur, † ſi monitiones, poſt

doctorum hominum diſputationes, adhuc incorrigibiles hæretici, atque adeò inſanabiles ſint, ut curiæ ſeculari relinquãtur animaduerſione debita puniendi. Nec mirari quiſpiam debet, ſi fortè illorum aliquis lætus trahatur ad mortem: nec enim talium eſt alacritas uera, ſed inſania & furor, nec patientia, ſed immanitas. plurimùm intereſt inter barbaricam immanitatem, & Martyrum modeſtisſimam conſtantiam. ſunt qui certis artibus corpus ſtupefaciunt, ne ſentiant cruciatus: ſunt & affectus impotentes, qui ſenſum adimunt animo, ita, ut uel mortem impauidi perferant. ſed placidum illud ac manſuetum, illud humiliter ſublime, & ſublimiter humile, non uidemus niſi in CHRISTI Martyribus. non intuentur trucibus oculis carnificem, non minitantur tyranno: magis dolent de illorum cæcitate, quàm de ſuis afflictionibus. hæc beatus Cyprianus libro de duplici martyrio, & alia in eandem ſententiam.

4 Diuus † quoque Bernardus ſuper cantica ſermone 66. inquit: Probatum eſt, mori magis uolunt, quàm conuerti. mirabantur aliqui, quod non modò patienter, ſed ut læti (ut uidebatur) ducerentur ad mortem. ſed non inde mirandum, ſi ad-

uertatur quanta ſit poteſtas diaboli, non modò in corpora hominum, ſed etiam in corda, quæ ſemel permiſſus poſſederit. Non ne plus eſt, hominem ſibimet iniicere manus, quàm id libenter ab alio ſuſtineri? hoc autem potuiſſe diabolum, frequenter experti ſumus in multis, qui ſemetipſos, aut ſubmerſerunt in aquas, aut fecerunt ex ſublimi præcipites, aut laqueo ſe ſuſpenderunt. nil ergo ſimile habet conſtantia Martyrum, & pertinacia hæreticorum: quia in illis pietas, in iſtis cordis duritia contemptum mortis operatur.

De diſputatione. Tit. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticis cum pertinacibus non eſt publicè diſputandum.*

2 *Hæretici admonendi non ſolùm ſunt à iudicibus, ſed à Theologis etiam conuincendi.*

1 Contra † pertinaces hæreticos non eſt publicè diſputandum: quia, ut Tertullianus libro de præſumptionibus aduerſus hæreticos, inquit: huiuſmodi diſputationibus, non modò non conuertuntur hæretici, ſed audaciores etiam redduntur.

duntur: & in ipſo congreſſu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum ſcrupulo dimittunt. Et Sacer Bernardus loco prænotato: nec rationibus conuincuntur hæretici, quia non intelligunt; nec autoritatibus corriguntur, quia non recipiunt: nec flectuntur ſuaſionibus, quia ſubuerſi ſunt, c. 2, §. 1. de hæreti. lib. 6. l. 3. C. eodem tit.

2 Sed cùm † hæretici ſunt carcere conditi, ubi nulli nocere diſputatione poſſunt: non ſolùm admonendi ſunt à iudicibus, ſed à Theologis conuincendi. nam, & ſi pertinaces ſint, nonnunquam tamen uexatio dat intellectum: & piorum atque doctorum hominum rationibus & argumentis ad ſanam mentem redire ſolent: itaq; cum eis tunc diſputare licebit, ſeruatis iuſtis circunſtantiis. Brunus lib. 3. de hæreti. cap. 12. cum ſeq. Hermas. lib. 2. de inſtaur. religione, à cap. 7. deinceps.

De accuſatione. Tit. XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Accuſare hæreticum tenentur omnes.*
2 *Accuſator hæreticorum promotor eſt fiſcalis.*

3 *Promontoris fiſcalis officium quale ſit, quando rei neque interrogationibus, neque monitionibus errores ſuos confiteri uolunt.*

4 *Accuſatio ſiue libellus præſente reo à promotore fiſcali offerri debet, & deinde iurari, ut inibi.*

5 *Accuſationi ſigillatim à reo reſpondendum eſt, atque ſingulis articulis.*

Libelli copia reo edenda eſt, poſtquam illi reſponderit.

1 CIues † omnes tenentur accuſare hominē reipublicę pernicioſum ſi crimina illius poſſent idoneis teſtibus comprobare. nemo autem eſt reipublicæ pernicioſior, quàm hæreticus pertinax: ut multis exemplis dolendis iam pridem compertum, & hac noſtra ætate plurimis infandis ac miſerabilibus, perſpicum factum eſt. omnes igitur hæreticum prodere atque accuſare debent. l. Manichæos. C. de hæreti. c. præſumunt, cum ſequen. 2. quæſt. 7. cap. nos ſequentes. 6. quæ. 1. Theologi in lib. 4. ſent. diſtin. 19.

Sed hodie † promotor fiſcalis publicus eſt hæreticorum accuſator, qui cùm officii neceſſitate coactus accuſet, non timebit pœnam talionis, nec calumniatoris quidem. l. poſt legatum. §. aduocatum fiſci.

ff.de his quib. ut indignis. l. qui cum maior.§.pen.de bonis liberto.

3 Vbi autem † rei, neque interrogationibus, neque monitionibus errores ſuos plenè confiteri uolunt, promotor fiſcalis de iis hæreſibus illos accuſat, quæ ſummaria informatione apud iudices probatæ ſunt, eaſque articuloſa factorum commemoratione complectere debet, ut ſciant rei quibus ſint criminibus reſponſuri. ea tamen ſunt occultanda, quæ ad ueritatem eruendam prætermittere, opus ſit. argu. l.1. §. editiones.ff.de eden. Brunus lib.4. de hæreti. cap.7.

4 Libellum † accuſatorium præſente reo promotor iudicibus offerre, eumque legere debet, ac præterea iurare ſe eam accuſationem non ex malitia edere, ſed quia obiecta crimina probare intendit. cap.ulti.2.quæſt.8.

5 Accuſationi † reſpondere reus debet ſingillatim, de ſingulis articulis à iudicibus interrogatus. deinde copia libelli reo fieri debet, ut cum deliberatione plenius, ſi uelit reſpondeat, quòd ſi pernegauerit, concluditur in hoc, ut proferatur ſententia, qua dilatio concedatur, in qua probare poſſint reus &accuſator quidquid cuilibet expedire uidebitur,

De probationibus. Tit. XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *HAereſis crimen quia grauiſsimum, ideo cautius agendum.*

2 *Teſtis unus cum fama publica non ſufficit ad hæreſim probandam; nec teſtes ſingulares.*

3 *Probationum diuerſæ ſpecies & imperfectæ non coniunguntur ad plenam probationem in cauſa hæreſis.*

4 *Teſtes duo ſufficiunt ad integram probationem, ſi ſint omni exceptione maiores.*

6 *Hæreſis non poteſt leuioribus argumentis probari. & num. 7.*

1 CRimen † hæreſis grauisſimum eſt, & magnum in eo periculum uertitur, idcirco cautius agendum eſt in eius probatione, quàm in cæteris criminibus; præſertim, cùm facultas defenſionis manca quodammodò reo concedi ſoleat. quò fit ut probationes luce clariores ad conuincendum hæreticum neceſſariæ ſint. l. ulti. C. de probatio. Oldra. conſi. 210. Ancha. in c. accuſatus. in prin. de hæreti. lib. 6.

2 Hinc eſt, † quòd ad probandam hære-

ſim non ſufficit unus teſtis cum fama publica: nec teſtes ſingulares cum eadem fama. Ioan.de Ligna. & Matthæ. in clem. 1. & 2.de hæreti.Ioan.And. & Domi. in cap. ut officium.eodem tit.lib.6. Gonſal.de hæreti.§.12.

3 Inde † quoque fit, ut ad plenam probationem hæreſis, non coniungantur diuerſæ ſpecies imperfectæ, ſiue ſemiplenæ probationis: quæ eſt ſententia communiter approbata Bartoli in l.ſi quis ex argentariis.§.1.de eden.& ibi omnes.Ripa in l. ad monendi,de iureiuran.nu. 209.

4 Nec deſunt, qui putent, duos ſolos teſtes non ſufficere ad integram probationem. ſed ea opinio à plurimis reiecta eſt; quia etiam in hac ſpecie locus eſt regulæ peruulgatæ: In ore duorum uel trium teſtium ſtabit omne uerbum:& hæc eſt communis opinio teſte Felino.in c.excommunicamus.de hęreti.nu.27.Domi.& Fran.in c.ut officium.eodem tit.lib.6.Sylueſter uer bo hæreſis.2.q 4.Albertinus in c. 1.de hæreti.lib.6. quæſt.16.

5 Sed opus † eſt, ut duo illi teſtes ſint irrefutabiles, & omni (quod aiunt) exceptione maiores; alioqui non facerent plenam probationem. & ſi enim in fauorem fidei teſtes quoque minus idonei recipian

tur; nõ ideo tamẽ duobus ſolis plena fides habetur: ſed neceſſe eſt, ut alia multa concurrant, ut ipſamet lege planè decernitur, c. in fidei. de hæreti. lib. 6. Lupus in allegatione. §. ulti. Brunus lib. 4. de hæreti. cap. 9.

6 Verùm † quidam exiſtimant, leuioribus argumentis hæreſim probari poſſe: decepti lege quadam ciuili; quæ adeò deprauata in codicibus uulgatis eſt, ut uix eam interpretari potuerint Lupus, Albertinus, Brunus & Godofredus. ſed uerba legis emandatæ ſunt: Hæreticus eſt, ac latis aduerſus hæreticos legibus ſuccumbit, qui uel paululum ab orthodoxà declinat fide: uel qui ab orthodoxa fide uel minimum declinat. & ita eam retulit Photius Patriarcha in nono canone, ſiue iure pontificio Græcorum, tit. 12. cap. 2.

7 Quam † lectionem ideo magis probo, quia illic non agitur de probatione hæreſis, nec refert, hoc, an illo argumento deuiet quiſpiam, uel detectus ſit à iudicio uel tramite eccleſiæ catholicæ deuiare: ſed ponitur hæretici diffinitio, ſiue declaratio. nam, cum is ſit hæreticus, qui lineas catholicæ fideï tranſiliit, is utique hæreticus erit, qui uel paululum uel minimum eas tranſgreſſus fuerit; neq; quan-

tum ad hoc attinet, plurimum intereſt quouſque progrediatur.

De teſtibus. Tit. XXXV.

SVMMARIVM.

1 Probatio firmiſſima dicitur, quæ ex teſtibus fide dignis conſtat.

2 *Teſtibus in ipſis multa exploranda eſſe, & quæ.*

3 *Teſtes cum recipiuntur, admonendi ſunt, ne odio aut pretio &c. teſtimonium dicit.*

4 *Teſtes an mendacia proferant, diligentiſſimè animaduertendum, ideoque de multis interrogandi.*

5 *Teſtes examinandi ſunt coram duobus religioſis uiris.*

6 *Teſtium receptio ab ipſis met Inquiſitoribus facienda eſt, nec cuiquam, niſi magna ex cauſa, committenda.*

7 *Teſtes, licèt egregiæ ſint perſonæ coguntur ab Inquiſitoribus, ut coram compareant.*

8 *Teſtes r ecipiuntur etiam lite non conteſta in hæreſis cauſa.*

9 *Teſtium ratihabitio an fieri poſſit, ante dilationem ad probandum conceſſam.*

10 *Teſtes quando uocantur ut ratificent, poſſunt examinari etiam prioribus teſtimonijs non*

oſtenſis.

11 *Teſtes licèt dicat reus pro ratificatis habere, tamen ratificandi ſunt.*

12 *Publicatio teſtimoniorum reo edenda eſt.*

12 *Teſtium nomina edenda non ſunt in teſtimoniorum publicatione, ubi periculum teſtibus immineret ob reorum potentiam, ſecus e contra. & nu. ſeq.*

16 *Teſtes nen ſunt confrontandi cum reis aliquando, & quæ nam ſit ratio.*

17 *Excommunicati & participes criminum teſtimonium dicunt contra hæreticos.*

18 *Socio criminis an præſtanda fides contra ſocium abſque tormentis.*

19 *Teſtis de auditu quòd non probet, quomodo intelligatur.*

20 *Auditus poſt uiſum cæteris ſenſibus præſtantior eſt.*

21 *Hæretici contra Catholicos teſtificari nequeũt.*

22 *Hæretici teſtimonium recipitur contra pariter hæreticum.*

23 *Exceptiones contra teſtes in cauſa hæreſis non recipiuntur, niſi tales ſint, quæ illos penitus refellant.*

34 *Teſtes conſanguinei intra quartum gradum non admittuntur ad defenſionem hæreticorum, nec ad probandas exceptiones contra teſtes promotoris.*

25 *Conſanguinei in cauſa hæreſis coguntur dicere*

teſtimonium.

27 *Falſum dicens, ſi conſanguineus eſt, maiori pœna plectendus.*

28 *Publicatione facta in cauſa, non recipiuntur regulariter teſtes ſuper eiſdem articulis, uel prorſus contrarijs, fall. in cauſa hæreſis. & eſt communis opin.*

30 *Teſtes reorum an ſint examinandi ſecundum interrogatoria aduocatorum.*

21 *Teſtes ut bene probent, concordes eſſe debent*

32 *Teſtes concordes eſſe in rei ſubſtantia ſufficit licèt in quibuſdam accidentibus diſcrepent.*

33 *Teſtes deponentes per eundem præmeditatum ſermonem ſuſpecti ſunt.*

34 *Teſtis, qui iurauit ſe celaturum teſtimonium, ſi poſtea retexit, qua ſit afficiendus pœna.*

1 FIrmisſima † quidem probatio eſt, quę ex teſtibus fide dignis conſtat: quia hominum ſcientia nititur. ſed, ut Cicero inquit in topicis: Non qualiſcunque perſona teſtimonii pondus habet: ad faciendam enim ſidem authoritas quæritur: ſed authoritatem aut naturam, aut tempus affert. naturæ authoritas in uirtute ineſt maximè: in tempore autem multa ſunt quæ afferant authoritatem: ingenium, opes, fortuna, ars, uſus, necesſitas. Et in partitionibus oratorijs idem Cicero de

ſingulis teſtibus conſiderare docet, ſi fortè natura uani ſint, ſi leues, ſi cum ingnominia, ſi ſpe, ſi metu, ſi iracundia, ſi miſericordia impulſi, ſi præmio, ſi gratia adducti teſtimonium perhibuerunt.

2 Et iuriſconſulti aiunt: † multa exploranda eſſe in teſtibus, conditionem, dignitatem, diuitias, paupertatem, amicitiam, inimicitiam, ſexum, ætatem, & id genus alia. Et ut Adrianus imperator ſcripſit: quæ argumenta ad quem modum probandæ cuique rei ſufficiant, nullo certo modo ſatis definiri poteſt. aliàs numerus teſtium, aliàs dignitas & autoritas aliàs uelut conſentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Ad ſummam his omnibus rectè perpenſis, iudex magis ſcire poterit, quanta fides teſtibus ſit habenda. l.2. cum ſeq. ff. de teſtib.

3 Cum † teſtes ab Inquiſitoribus recipiuntur, admonendi ſunt in primis, ut caueant, ne odio, aut pretio, aut alio iniuſto affectu falſum teſtimonium dicant. eſt enim ſcelus horrendum, tanti criminis infamare innocentem. deinde, iuriſiurandum ſolenne præſtabunt, nulli enim teſti creditur iniurato. cap. hortamur. 3. q. 9. cap. nuper, de teſtib.

4 Ad hæc Inquiſitores † diligentisſimè

perſcrutabuntur, an teſtes mendacia proferant: interrogantes multa de ante dictis, multa de inſecutis, multa de loco, tempore, deq; aliis circunſtantiis. Deut. 19. Fabius lib. 5. cap. 7. cap. iudicantem. 30. quæſt. 5.

5 Teſtimonia uerò rata ſunt habenda coram duobus religioſis uiris, clericis aut monachis: ut tot inſpecta oculis, tot inſinuata ſenſibus falſi ſuſpitionem excludant. cap. ultim. & ibi Ancha. cap. ut officium. §. uerùm, & illic Domini. de hæreti. lib. 6.

6 Hæc † teſtium receptio ab ipſismet Inquiſitoribus fieri debet, nec eſt cuiquam committenda, niſi magna ex cauſa. tunc autem Vicario Epiſcopi, aut alii prudenti ac probo uiro id munus iniungendum eſt. Bal. in cap. 1. de controuer. inueſti. lib. feudo. Feli. in. cap. cùm cauſam. de teſtib. Couar. lib. 2. reſolut. cap. 13.

7 Poſſunt † Inquiſitores cogere quaſcunque egregias perſonas, ut coram eis ſe ſiſtant, & in cauſa religionis teſtimonium perhibeant. hoc enim & iudicum authoritati & honori, & fidei fauori debetur. id tamen admodum prudenter exequendum eſt. glo. in c. 1. de teſtib. cogen. Rom. notab. 401. Iaſ. in. l. ad egregias. ff. de iu-

reiuran.

8 Quamuis † teſtes recipiendi non ſint lite nondum conteſtata, in cauſa tamen hæreſis, in qua inquiſitio iudicis officio fit, dubium non eſt, quin recipi queant ante litis conteſtationem. capit. quoniam frequenter. §. ſunt & alii. ut lite non conteſtata.

9 Sed an † ratihabitio teſtimoniorum fieri poſſit, antequam ſit conceſſa dilatio ad probandum? & cum reus citandus non ſit, ut cognoſcat teſtes, & ſimpliciter ac deplano procedatur, & ſaluum ſit accuſato ius dicendi contra teſtes & eorum teſtimonia, atque adeò, cum ceſſent omnia propter quæ in aliis criminibus teſtimonia ſunt ratificanda intra terminum præſtitutum ad probandum, relinquitur planè, ut rata haberi teſtimonia poſſint extra tempus illud: præſertim, cum iuſta aliqua uel probabilis cauſa id exigere uideatur. cap. ulti. de hæreti. lib. 6. Feli. Decius, & cæteri in cap. 2. de teſtib. dicto cap. quoniam frequenter.

10 Cum † teſtes uocantur, ut ratificent ea teſtimonia, quæ iam ante dixerant: examinari poſſunt etiam prioribus teſtimoniis non oſtenſis: ſaltem, ut in ſumma prius repetant quidquid de re illa ſciunt:

quia mendaces oportet memores eſſe. atque eò magis, ſi ſuſpitio aliqua ſubſit de teſtimonio falſo. Feli. in cap. cum in tua. de teſtib. Boerius decis. 108.

11 Quamuis † reus dicat, ſe habere teſtes pro ratificatis, nihilominus ratificandi ſunt; tum quia ſæpe ſolent confesſiones ſuas reuocare, tum etiam, quia defenſionibus renunciare nequeunt: maximè, ſi puniendi ſunt pœna graui. l. ſi non defendantur. ff. de pœnis. glo. recepta in l. pactũ inter hæredem. ff. de pactis.

12 Publicatio † teſtimoniorum reo edenda eſt, ut contra illa dicere queat, quidquid ad ſuam defenſionem pertinere putauerit. Bar. in l. ſolam. C. de teſtibus. Abbas, Decius, & cæteri in capitulo cauſam quæſt. 1. eod. tit.

13 Nomina † teſtium edenda non ſunt in teſtimoniorum publicatione, ubi periculum teſtibus immineret, propter potentiam reorum. potentia autem (ut inquit Syluester) triplex eſt, prima, generis & familiæ: ſecunda pecuniæ; tertia malitiæ, quæ aliis duabus eſt formidabilior. maius enim periculum eſt, nomina edere pauperi reo habenti ſocios rebelles, & homicidas, qui præter corpus nihil perdere poſſunt, quàm generoſo, uel diuiti bo-

nis temporalibus affluenti. hæc ille.c.ulti. de hæret. lib.6.Syluester lib.3.de ſtrig.magarum & dæmonum admirandis. c.13.

14 Ergo † ubi periculum omne ceſſaret, nomina teſtum edi poſſunt ac debent: idque lex illa planè ait. & eam eſſe ſeruandam Paulus Pariſius reſpondit. ſed quia difficile eſt, diuinare unde periculum teſtibus euenire posſit: quia cauſis fidei malè conſultum foret, ſi teſtes periculi metu teſtimonium dicere non auderent; idcirco Innocentius ſextus conſtituit, ut nunquam teſtium nomina edantur. & eo iure, felici ſucceſſu in Hiſpania utimur, Pariſius conſi.2.lib.4.

15 Verba † conſtitutionis pontificiæ hæc ſunt: Volumus ut nomina tam accuſantium prauitatem hæreticam, quàm teſtificantium ſuper ea, nullatenus publicentur, propter ſcandalum, uel periculum, quod ex publicatione huiuſmodi ſequi poſſet. & adhibeatur dictis eiuſmodi teſtium nihilominus plena fides. ea conſtitutio prolixius relata eſt in directorio inquiſitorum, fol.52.

16 Vnde relinquitur planè teſtes cum reis non eſſe altrinſecus committendos, ſiue ut uulgò dicitur, non eſſe confrontandos: quia, ſi eorum nomina edenda non ſunt,

multò minus ipſimet non ſunt reis oſtendendi. Adde quòd nullo id iure cauetur, ex magna tamen cauſa, omni periculo ceſſante, recto iudicum arbitrio, non nunquam id fieri poterit.

17 Quamuis † excommunicati, & participes criminum contra hæreticos & eorum fautores, posſint perhibere teſtimonium, præſertim in aliorum probationum defectum, non tamen eius plena fides habetur, niſi ex numero, ex ueriſimilibus coniecturis, ex reorum ac teſtium qualitate, atque ex aliis circunſtantiis, falſa dicere non præſumantur. cap. in fidei, de hæreti. lib. 6. & ibi interpretes. Gonſaluus de hæreti. quæſt. 13. Alberti. de aſſeren. aſſertio. quæſt. 34. Coraſius lib. 5. miſcella. capit. 20.

18 Sunt † qui putãt, participi criminis nullam eſſe fidem habendam, niſi tormentis fuerit eius teſtimonium confirmatum. ſed uerior ſententia eſt, iudicem arbitriari debere, quanta fides illi ſit adiungenda, circunſtantiis, quas iam ante retuli, iuſtè perpenſis. cap. pen. 5. quæſt. 5. & ibi docto. cap. 1. de teſtib. lib. 6. & illic interpretes. Aymo conſ. 178. Boer. dicis. 319.

19 Quod † autem uulgò aiunt: credendum non eſſe teſtimonio de auditu, ideſt, de

re audita, non ſic eſt accipiendum, ut fides non adhibeatur teſti de his, quæ ipſemet à reo audiuit; ſed de his, quæ alii ſibi dixerunt. alioqui, cum hæreſis non tam factis, quàm uerbis declaretur, nullis teſtibus probari poſſet. cap. licet ex quadam. de teſtibus. l. teſtium. C. eodem titulo. Alex. Aleſ. 3. parte. quæſt. 45.

20 Accedit † eodem, quòd uerba percipiuntur auribus, & auditu accipiuntur; atque is ſenſus poſt uiſum, cæteris præſtantior eſt. teſtes autem de his rectè teſtificantur, quæ nouerint, accommodatis cuique rei ſenſibus, atque ea probè ſciunt itaque auditiones, ideſt, ſermones ab aliis relati, nullam fidem faciunt. qnia, ut Fabius rectè ait, qui ea dicunt, quæ ab aliis audierunt, non ipſi teſtes ſunt, ſed iniuratorum afferunt uoces. qui uerò præſentes reum loquentem uiderunt, & eius uerba hauſerunt auribus, ii teſtes idonei ſunt. Vnde illud Demoſthenis: Manifeſtæ impudentiæ eſt, ea teſtari, quibus teſtis non adfuit. leges autem non ita loquuntur, ſed quæ norit aliquis, & quibus gerendis interfuit, ea teſtari iubent. rem uerò e uiuente auditam, teſtari non ſinunt. hæc ille oratione 2. in Stephanum. Fabius lib. 5. cap. 7.

Hæretici

21 Hæretici † contra Catholicos teſtificari non queunt: quia excommunicati ſunt, & infames, & quia in fide catholica perfidi ſunt, multò magis in teſtimonio humano ſuſpecti eſſe debent. Apoſtoli canone .74. cap. non poteſt.2.quæſt.7. l. quoniam C.de hæreti.

22 Sed † hæretici teſtimonium contra hæreticum recipiendum eſt,ut reo dignus ſit teſtis. nec enim eum reiicere poteſt propter crimen, quod ipſe habet. c. ſi hæreticus. 2.quæſt.7.dicta l.quoniam.l. in arenam.C.de inoffi.teſtam.

23 Contra † teſtes in cauſa hæreſis non recipiuntur exceptiones, niſi tales ſint, quæ illos penitus refellant: uidelicèt, inimicitiæ capitales, coniurationes, ſubornationes, & aliæ generis eiuſdem. nam cæteræ fidem teſtium eleuant, ſed eam prorſus non tollunt.cap. per tuas.1.de ſimo. c. repellantur. cap. cum oporteat. cap. cum dilectus.de accuſatio.cap.conſpirationes. 3.quæſt.4.

24 Ad probandas † exceptiones contra teſtes promotoris non ſint admittendi conſanguinei reorum intra quartum gradum, nec ad probandas defenſiones obliquas, ſiue indirectas: quoniam pœna & infamia hæreticorum ad dolorem & iniuriam con

ſanguineorum porrigitur.cap.filii.de hæreticis.lib.6.l.2.ff.de liber. cauſa.

25 Quamuis † in aliis criminibus conſanguinei cogi non queant, ut contra propinquos & conſanguineos teſtificentur, ſecus tamen eſt in cauſa hæreſis: quia præferenda eſt religio propinquitati. l. lege Iulia.ff.de teſtib.cap.ſi audieris.23. quæſt. 5.glo.in capit.ulti. de teſtib.lib.6. Aymo conſi.220.

26 Quin † etiam tantò firmius eſt conſanguineorum teſtimonium, quantò à ſuſpitione odii longius abſunt. cap. *literas.* de præſump. capitul. non æſtimemus. 13. quæſt.2.

27 Quòd † ſi propinquus falſum pro teſtimonio dixerit, multò maiori pœna dignus eſt, nam ſicuti Demoſthenes priore in Stephanum oratione inquit: Iniquum eſt, quencumque tandem opprimere falſò teſtimonio, ſed multò iniquius eſt, & grauius uindicandum opprimere cognatos: non enim ſcriptas tantummodò leges talis homo, ſed ipſius etiam naturæ coniunctionem euertit. l. capitalium.§.omnia admiſſa. ff. de pœnis. l. 1. cum ſeq. ad leg. Pompe. de parrici.

28 Tametſi autem † in aliis cauſis, publicatis teſtimoniis non recipiantur teſtes

ſuper eiſdem articulis, uel prorſus contrariis; in cauſa tamen hæreſis longè aliter fieri debet: & ea eſt ſententia recepta communiter. Domini.in cap.ut officium. §.uerùm,de hæreti.lib.6. Feli. in cap.fraternitatis. de teſtib. Alberti. in cap. 1. de hæreti.lib.6.quæſt. 16.nu.19.

29 Cuius † ratio eſt, quia publicatio ſecretò fit: itaque ceſſat ſuſpitio ſubornationis, & quia per inquiſitionem proceditur: quo caſu teſtes etiam poſt publicationem recipiendi ſunt.cap.conſtitutis.2. de teſtibus.Bart.in l. 2. §. ſi publico. ff. de adulte.Inno.Hoſtien.& cæteri in cap.cùm clamor. de teſtib.

30 Quæſitum fuit, † an teſtes reorum ſint examinandi ſecundum interrogatoria aduocatorum? Et id quidem in Hiſpania uix fieri ſolet, ac fortaſſe ne uix quidem. Primò, quia interrogatoria illa, ut plurimùm generalia ſunt & incerta, & melius atque certius officio iudicum teſtes interrogantur. deinde, quia cum non dentur articuli, locus non eſt interrogatoriis. poſtremò, quia iuris periti negant, id fieri debere: & experientia docuit, non expedire, ut iſte aduocatorum ſtrepitus fiat. cap. præſentium. de teſtib. lib.6. cap.ulti.de hæreti.lib.6.Ioan.Andr.

Archid. & Francus in c. cum officium. §. uerùm. eod.tit.

31 Teſtes, † ut bene probent, concordes eſſe debent: diſcordibus enim credendum non eſt: unde ab Euangeliſta Marc. 14. no tantur illi falſi teſtes, qui contra Chriſtum dominum falſa dixerunt, quia non erant conuenientia eorum teſtimonia. ſic etiam, cùm Seruinus & Natalis diuerſim interro gati, non congruentia reſponderunt, exorta ſuſpitio fuit, eos cum aliis multis aduerſus Neronem coniuraſſe. unde factum eſt, ut quæſtione habita, & coniuratione patefacta, & ipſi & Seneca & Lucanus ciues mei celeberrimi, & alii multi perirent. autor Cornel. Tacitus libro 15. l. eos. ff. de falſis.

32 Sed † ſi teſtes concordes ſint in rerum ſubſtantia, quamuis in quibuſdam accidentibus, aut leuibus circunſtantiis diſcrepent; nihilominus plena fides eis habenda eſt. nam & memoria hominum labilis, & earum rerum obliuio frequens eſt. cap. nihil obſtat, de uerb. ſignifi. l. quæ extrinſecus. de uerb. oblig. l. qui ſententiam. C. de pœnis. l. peregrè. ff. de acqui. poſſeſ. Bar. in d. l. eos. de falſis. Alex. conſilio 5. lib. 1.

33 Teſtes † qui eundem, præmeditatumq́;

ſermonem afferunt, ſuſpecti admodum ſunt, quia uideri poſſunt ad perhibendum eiſdem uerbis teſtimonium, ante coniuraſſe. quam ob rem Theologi & iuris periti eam ſuſpitionem dignam eſſe notatione docent. Chryſoſto. homilia. 1. in Matthæum, & illic Theophilactus in fine exordii. l. 3. §. 1. ff. de teſtib. Tho. 2. 2. quæſt. 70. Decius conſi. 627. Pariſius conſi. 55. lib. 4.

34 Quæri poteſt, † qua pœna ſit afficiendus teſtis, qui iurauit, ſe celaturum teſtimonium, & poſtea retexit illud? reſpondi, olim crimine ſtellionatus extrà ordinem pro culpę qualitate plectendum: nunc publica pænitentia; nunc pecunia, nunc exilio. quòd ſi res ipſa id poſtulare uideatur, poterit recto iudicum arbitrio fuſtibus cædi, atque ad remos etiam damnari. l. 3. & l. ult. ff. de crimi. ſtelliona. l. qui falſo. de teſtib. & ibi Floria. c. ſi teſtes. §. item qui falſo. 4. quæſt. 3. glo. in l. ſi duo patroni. §. ult. de iureiuran.

De retractatione teſtium. Tit. XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *TEſti ſe retractanti, cui dicto ſtandum, primo, an ſecundo. & nu. 2. fall.*

3 *Teſtis dicto ſecundo ſtatur potius quàm primo nonnumquam in cauſa hæreſis. & nume. 3. & 4.*

4 *Teſtis ſi reuocat ſuam depoſitionem in articulo mortis, magna pro eo eſt præſumptio*

1 SI † teſtis moriens, aut alia ex cauſa teſtimonium retractauerit; utri teſtimonio fides adiungenda eſt? plerique omnes aiunt, priori fidem habendam. l. generaliter. C.de non num.pecu. c. ſicut. de teſtib. Bar. in l.eos. ff. de falſis. Abbas ac Decius in c.per tuas. de probat.

2 Habet † ea ſententia probabiles rationes, ac ſatis idoneas. Primò, quia prius teſtimonium iuratum & coram iudice perhiberi ſolet: poſterius non item. Deinde, ſi in poſteriore iurauerit, hoc ipſo planè conſtat, eum eſſe periurum, atque adeò fidem ei adhibendam non eſſe. ad hoc ex priori teſtimonio iam eſt ius adquiſitum: quod idem teſtis auferre nequit. Poſtremò, teſtimonium poſterius non caret ſuſpitione ſubornationis, ſicuti Demoſthenes obiecit Lampidi teſti, oratione aduerſus Phormionem.

3 Sed quamuis † ut plurimùm hæc ita ſint, in cauſa tamen hæreſis, non nunquam poſteriori teſtimonio magis credendum eſt,

ſcilicèt, cum apparuerit manifeſtis indiciis, teſtem non leuitate, aut odio, non prece, aut pretio; ſed iuſta ex cauſa correxiſſe teſtimonium prius. c. accuſatus. §. licèt. de hæret. lib. 6. Curtius Senior conſi. 69. Couar. lib. 2. uar. reſolu. cap. 13.

4 Nec audiendi ſunt, † qui putant, eo dumtaxat caſu id accipiendum eſſe, cum poſterius teſtimonium eſt contra reum in fauorem fidei: nam, & ſi eam ſpeciem lex expreſſerit, mens tamen legis latoris aliud procul dubio uult. æqualitas enim iuſtitiæ ſeruanda eſt inter accuſatorem & reum: quin etiam reis fauorabiliores eſſe debemus: & ad abſoluendum, quàm ad condemnandum proniores. dicto. §. licèt. l. ſcire. §. aliud. ff. de excuſat. tuto. l. ulti. C. de fruct. & lit. expen. l. fauorabiliores. de regul. iuris. l. Arrianus. ff. de actio. & obligat. l. abſentem. de pœnis.

5 Magna † quidem præſumptio pro poſteriori teſtimonio erit, ſi teſtis moriens, pro exoneratione ſuæ conſcientiæ illud perhibuerit. quis enim credat, eum tunc peierare, ac falſum teſtimonium dicere? cùm ſalubri penitentiæ locus non relinquitur, quandiu hic ſumus, anima uoluptatum illecebris delinita triſtiam ægrè admittit animo: cum uerò migratura ex

corpore eſt, tunc iam maiore continetur metu, quippe quæ ad ipſa iudicii peruenit limina. cum enim pulſare animam metus mortis incipit, ignis iſtar, præſentis uitæ, omnia ſuccidens philoſophari cauſa cogit, & futura ſolicita mente uerſare, ut Chryſoſt. inquit in epiſtola 2. Pauli ad Thimo. homil. 5. Roma. & Igneus in l. ſi quis graui. §. 1. ff. ad Syllani. Hippolyt. in practica. §. reſtat.

De teſtibus ſingularibus. Tit. XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ſingulares non faciunt plenam probationem.*

2 *Teſtes ſimiles & contrarij, qui dicantur.*

3 *Teſtes ſingulares & ſi plurimi ſint, pro uno ſolo habentur.*

4 *Teſtes ſingulares tendentes ad eundem rei finem pluſquam ſemiplene probant. & nume. 9. 10. & 11.*

5 *Teſtes ſingulares probant rem continuam, puta miſſæ ſacrificium.*

6 *Teſtibus ſingularibus non probari quem hæreticum eſſe. & nu. 7. ſed uide nu. 10. & 11. omnino.*

8 *Teſtibus licèt uarijs in loco & tẽpore, quòd ſi in eadem hæreſi concordent, credendum eſt.*

TEſtes † ſingulares, id eſt uarii, atq; diuerſi, plenam probationem non faciunt; niſi duo ſaltem eorum concordes ſint. c. licèt cauſam, de probat. cap. licèt uniuerſis. de teſtib. Lupus allegat. de hæreſi. †. 11. Alberti. in cap. 1. de hæreti. lib. 6. quæſt. 16. Pariſius conſi. 2. lib. 4.

2 Qua † in re, partitio à Baldo tradita, conſenſu ferè omnium recipi meruit. is enim ait: ſingulares teſtes, uel contrarios eſſe, uel omnino diuerſos, uel ferè ad eundem finem tendere. qui contrarii ſunt, fidem ſibi ipſis abrogant: ſunt enim eorum teſtimonia, ſe refellentia, & inter ſe collidentia: quamobrem interdum puniuntur ut falſi. Bal. in cap. licèt cauſam, de probat. Danielis 13. c. ex tenore. c. cum cauſam, de teſtib. Aymo de antiquitate, parte. 4. §. ſed enim.

3 Teſtes † autem ſingulares prorſus diuerſi & ſi plurimi ſint, pro uno ſolo habentur: quia unus dumtaxat de re qualibet teſtificatur. c. nihilominus. 3. quæſt. 9. Bal. in l. iuris iurandi. C. de teſtib. Decius conſi. 649.

4 Sed † ſi teſtes ſingulares de rebus con-

nexis, ſiue affinibus, & quæ quodammodò ad eundem finem tendunt, teſtimonium perhibuerint; quamuis integram probationem non faciant, plus tamen quàm dimidiam, ſiue quàm ſemiplenàm efficient. Bal. in cap. licèt cauſam. de probat. Feli. in c. licèt ex quadam, de teſtib. Decius conſi. 650. Aymo conſi. 35. & 78.

5 Ad † probandam rem continuam, ſatis eſt, quòd teſtes de ſingulis illius partibus teſtificentur. uerbi gratia, ad probandum quòd quiſpiam ſacrificium miſſæ obtulit, ſufficiunt teſtimonia de principio, de medio, de fine: quia in toto conueniunt omnes. glo. in c. nihilominus. 3. quæſt. 9. Felinus citans plurimos in c. licèt ex quadam, de teſtib.

5 Sunt † qui putant, teſtibus prorſus ſingularibus probari poſſe, aliquem hæreticum eſſe. ſed ea opinio eſt euidenter falſa: quia niſi ſpecies hæreſis probata ſit, non erit probatum, hæreticum eſſe reum. nec erit conuictus de aliqua illarum: nec propterea condemnari poteſt. iure igitur ac meritò ea opinio exploſa, eiectaque eſt. Bal. conſi. 394. lib. 2. Sali. in l. teſtium. C. de teſtib. Alex. conſi. 72. lib. 1. Decius in cap. licèt cauſam. de probat. & innumerabiles alii.

7 Illud † uerò eſt ineptiſſimum, quod aiunt quidam: teſtibus ſingularibus probari poſſe, aliquem hæreticum eſſe in genere. quaſi uerò fieri poſſit, ut quiſpiam in genere ſit hæreticus. homo generalis ſub oculos non uenit, ſed ſpecialis uenit, ut ciuis meus Seneca inquit, epiſtola 59. indiuiduum, ſiue forma, genus eſſe non poteſt. & ut rectè Alciatus ait, probatio in genere nuſquam eſt, lib. 10. parergon cap. 16. confert. l. ſi peculium. ff. de manu. teſta. Titelmanus lib. 1. de dialecticæ conſideration. cap. 7.

8 Cùm † teſtes in eadem hæreſi concordes ſunt, ſed eam quiſque audiuit uario loco, diuerſo tempore, ſi alioqui ſint fide digni, credendum eſt eis, & plenam probationem faciunt: maximè, ſi plures ſint, & ueriſimilia dixerint. quia tempus & locus non ſunt circunſtantiæ neceſſariæ, neque plurificant hæreſim ſępius dictam, & continuatam. hæc eſt ſententia quorundam iuriſperitorum, quibus aſſentio. Sali. in l. teſtium. C. de teſtib. Brun. lib. 4. de hæreti. cap. 9. Alberti. de aſſettioni. catho. quæſt. 34.

9 Accedunt † illæ quoque cauſæ, quia diuerſitas teſtium in alio quàm in ſubſtantia, non derogat eorum fidei, ut ſuprà

dixi. & quia perinde facit hæreticus, qui eandem hæreſim diuerſis locis, ſingulis teſtibus dicit atque fur aliquis idem furtum uariis in locis oſtendens teſtibus ſeparatis: qui nihilominus eorum teſtimonio conuinci poteſt. quæ uera, & recepta doctrina Bartoli eſt. Poſtremò, abſurdum admodùm eſſet, ut ſeductor quiſpiam ſingulos homines totius populi ſeorſum doceret aliquam hæreſim, & tamen uniuerſorum teſtimoniis conuinci nequiret. Bar. in l. inficiando. §. infans. ff. de furt. per illum textum.

10 Sed † & illa ſententia plurimorum eſt, & mihi uera uidetur; quòd ſi multi teſtes ſingulares ad eundem finem tendunt, & fide digni ſunt, & uerîſimilia dicunt, poteſt iudex integram fidem illis adiungere illius enim arbitrio relinquitur quantam fidem teſtibus habere debeat. l. 3. §. 1. & l. ob carmen. §. ult. ff. de teſtib. Paul. & Caccialupus in l. admonendi. ff. de iureiuran. Brunus de indicis. col. 3. Socinus conſilio 272. lib. 2. Cæpolla conſi. 3. Decius conſi. 163. Curtius iunior conſi. 106. Aymo con ſi. 79. Hippolyt. ſingulari 114. & in l. 1. §. ad quæſtionem. ff. de quæſtio. Tiraquel. de pœnis, cauſa 51. num. 106. Syluanus con ſilio 36.

11 Itaque † ſi talia teſtimonia ſingularia ſint de hæreſibus uariis, ſed annexis & catenatis, & quæ ab eodem fonte manant. uerbi gratia de articulis uariis Lutheranorum, Sacramentariorum, uel Anabaptiſtarum: plena fides (ut ante dixi) eis haberi poſſet, non ut probarent aliquem hæreticum eſſe in genere, id enim ridiculum eſt, ſed eſſe Lutheranum, Sacramentarium, Anabaptiſtam. atque hoc ſenſu ueram eſſe exiſtimo eorum opinionem, qui aiunt: teſtibus ſingularibus probari poſſe quempiam hæreticum eſſe in genere accipientes genus pro ſecta complectente plures connexas hæreſes. nec enim ueriſimile eſt, tot doctos homines, tam pueriliter erraſſe. Butrig. in l. Arriani. C. de hæret. Iacob. de Aretio in l. teſtium. C. de teſtib. Bal. in c. cum omnes, de conſtit. Ioan. Imola in c. cum oporteat. de accuſa. Lup. ſenior tractatu de hæreti. cap. 12. Curt. de teſtib. concluſ. 37. Albert. in c. 1. de hæreti. lib. 6. queſt. 16. nu. 51. Aymo conſi. 78. & tractatu de antiquitate parte 4. §. ſed enim, num. 11.

De falſis teſtibus. Tit. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *TEſtes falſi pro qualitate criminis grauiter puniendi.*
2 *Teſtis falſus talionis pœna plectendus.*
3 *Teſtis falſus in cauſa hæreſis puniendus eſt ueluti hæreticus puniri debebat. ſed uide nume.4.*
5 *Filij & nepotes teſtis falſi combuſti, an eiſdem pœnis afficiantur, quibus filii & nepotes hæreticorum.*
6 *Teſtis falſus ueniam petens, non eſt recipiendus, ſicut hæreticus pœnitens.*
7 *Teſtis falſus ſi re integra ſe ipſum detulit, mitius cum eo agendum.*
8 *Teſtem corrumpens ut falſum dicat, talionis pœna plectetur.*

1 SI quis † alius teſtis peſtifer & exitioſus eſt, is profectò maximè, qui catholicum hominem, hæreticum eſſe teſtatur: quia ſub religionis prætextu innocentem infamet, eumque grauisſimo diſcrimini exponit: quia cum falſum teſtem cognoſcere nequeat, uix eum refellere poterit: quas ob res maiori ſupplicio afficiendus eſt.

2 Itaque † falſus teſtis talionis pœna ple-ctendus eſt, ea uidelicèt, qua reus puniendus erat, ſi obiectum crimen planè probatum eſſet. Deut. 19. l. 1. s. 1. ff. de ſicariis. cap. hæc imago. 33. quæſt. 5. Danielis 13.

3 Falſus † igitur teſtis, qui innocentem opprimere tanquam hæreticum uoluit, relinquendus eſt curiæ ſeculari, ut puniatur tanquam hæreticus. qua de re diploma Leonis decimi extat, quo permiſſum eſt Inquiſitoribus, ut eius modi teſtem iudici ſeculari relinquere posſint, irregularitatis ſecuri.

4 Sed † quamuis ſummo iure hæc ita ſint, benignius tamen eſt, ut is dumtaxat curiæ ſeculari relinquatur, qui notabiliter nocuit, uel nocere uoluit, falſo teſtimonio in cauſa ipſa hæreſis. nam, qui non adeò exitioſus fuit, & qui in obiectorum uel defenſionum probatione peierauit: pœna arbitraria pro criminis qualitate puniendus eſt. Angel. & Iaſon in l. ſi duo patroni. §. ulti. ff. de iureiuran. Socinus ſenior conſi. 103. cum ſeq. lib. 1. Ioa. Bernar. in practica cap. 87.

5 Quæri ſolet, an filii & nepotes falſi teſtis combuſti, eiſdem pœnis afficiantur, quibus filii atque nepotes hæreticorum?

ſed cùm id nullo iure ſancitum ſit, & leges pœnales non ſint producendæ, relinquitur planè, poſteros illorum ab illis pœnis eſſe immunes. cap. pœnæ. de pænit. diſtin. 1. Alfonſ. Caſt. lib. 1. de poteſtate legis pœnalis. cap. 7.

6 Sed utrum† falſus teſtis ueniam petens, recipiendus ſit gremio eccleſiæ, ſicut hæreticus pænitens? Et uerius eſt, tali teſti parcendum non eſſe: tum quia ſoli hæretico pænitenti ius illud ſingulare conceſſum eſt. tum etiam, quia is quem falſo teſtimonio damnabat, ueniam petere non poterat eius criminis, quod non commiſit. itaque ut impænitens puniendus erat. iure igitur id pati debet falſus teſtis, quod fratri ſuo facere cogitauit. Deut. 19. Ioan. Platea in l. 1. C. de grege domini. lib. 11. Bal. in l. ulti. C. de accuſat.

7 Cæterùm,† ſi falſus teſtis re integra ſe ipſum detulit, mitius cum eo agendum. & eò magis, ſi participes eiuſdem criminis iudicibus indicauerit. hoc enim & publicè intereſt, & legibus & exemplis comprobatur. l. 1. C. de his qui ſe defe. lib. 10. l. 1. de deſerto. & occulta. lib. 12. l. quiſquis. §. ult. C. ad leg. Iuliam maieſtã. Igneus in l. 3. §. ſi ex ſtipulatu. ff. ad Syllania.

8 Talionis† quoque pœna plectendus eſt,

qui

qui pretio aut prece falſum teſtem corrupit: & qui alii mandauit, ut id ipſum committeret. quinimò is magis delinquit, quàm teſtis; quia initium rei præſtitit, & alium peccare fecit. l. non ideo. C. de accuſat. l. non ſolum. §. ſi mandato meo. & ibi Bar. ff. de iniur. c. mulieres. §. 1. & illic Feli. de ſenten. excommuni. clem. 1. de pœnis. l. is damnum dat, qui iubet dari. ff. de regul. iuris. & inibi Decius & cæteri.

De libris & ſcriptis. Tit. XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *HAeretici conuincuntur ne dum confeſſionibus & teſtibus, ſed etiam libris & ſcriptis.*

2 *Libri hæretici ſi penès quem reperiantur, an hoc ipſo probatum ſit, illum hæreticum eſſe. & 3.*

4 *Libros hæreticos domi habens abſque nomine, quòd tenetur oſtendere auctorem, aliàs ipſe pro auctore habetur.*

5 *Libros hæreticorum comburendos eſſe.*

1 NON † ſolùm confesſionibus ac teſtibus Promotor fiſcalis reum conuincere poteſt, uerùm etiam libris & ſcri

ptis. nam, ſi quis hæreſes ſcriptis ſuis aſſerat, easque libris defendat, non minus hæreticus pertinax eſt, quàm ſi uerbis, eas protulerit: quin etiam tantò pertinacior uideri poterit, quantò maiore cùm deliberatione ſcribere, quàm loqui ſolemus. Confirmat hanc ſententiam Iuſtinus ille martyr, qui in prima quæſtione gentibus poſita, inquit: Impium eſt etiam ſola cogitatione indigna de Deo ſentire: ſi uerò ad huiuſmodi impietatem, quam ſola opinio & cogitatio pariat, etiam oratio & aſſertio addatur, maior impietas efficitur. ſi & aſſeratur & ſcripto enuncietur, neceſſariò omnem malitiam, & uitium talis impietas complectitur.

2 Et in ea † quidem ſpecie defendi poteſt opinio quorundam iuris peritorum, ne ſtulta ſit & abſurda. aiunt enim, ſi libri hæreſum reperiantur apud aliquem, hoc ipſo probari plenè illum hæreticum eſſe. hoc inquam, locum habere poterit, cùm libri compoſiti ſunt ab eo, apud quem inueniuntur. capitulo ultimo, 24. quæſtione 2. Archidia. Ioan. And. & Domini. in cap. filii. de hæreti. lib. 6. Roma. ſingula. 323. Anania in cap. ſi quis Epiſcopus, de hæret. Hippolyt. in l. qui. falſam. ff. de falſis, & in pract. §. diligenter. & conſi. 52.

Gratus conſi.151.lib.2.Carerius de hæreti.nu.125.

3 Neque id ſolum ſufficiet, † niſi fateatur inſuper librum à ſe factum, & à ſe ſcriptum, uel ab alio ſe dictante: & nullam iuſtam cauſam reddere poſſit, quæ ab hæreſis crimine tueri eum queat. nam, ſi quid horum deſit, non erit planè conuictus. authen. contra qui propriam. C. de non nume.pecu.l.lex Cornelia. §. ſi quis librũ. ff. de iniuriis.

4 Quòd † ſi negauerit, libellos hæreſum. in ſua domo inuentos, à ſe compoſitos eſſe; oſtendere debet eorum authorem, aut ipſę reputabitur author. nam qui libros ſine nomine authorum habuerint, niſi prodiderint authores, pro authoribus habebuntur, ut in Concilio Tridentino, ſeſſione 4. prope finem decretum eſt. adde. l. 1. C. de famo. libel.

Si libri hæreticorum reperti fuerint apud quempiam, ex illius & librorum qualitate, aliiſq; circumſtantiis, uel erit uehementer ſuſpectus, uel leuiter, uel ne ſuſpectus quidem; id enim arbitrio iudicum relinquendum eſt. Ioan. And. & Domini. in cap. 2. de hæreti. lib. 6. Matthæ. in conſtit. regni Neapol. tit. 1. quæſt. 10. Feli. in cap. ſi quis epiſcopus. de hære. Gon

ſal.quæſt. 13. Albert. de aſſertio. catho. q. 28.Godofre.in l.damnato.C. de hære.

5 Libri † hæreticorum comburendi ſunt, & eorum poſſeſſores pro menſura criminis damnandi, ut prolixius in catholicis inſtitutionibus retuli. ad combuſtionem uerò librorum ſummaria cognitio ſufficit: ipſi enim quodammodo ſua uoce ſe produnt, ſemperq́ue loquuntur errores. quin etiam damnato authore, hoc ipſo eius libri damnati ſunt. l. Arriani. C. de hæreti. c. fraternitatis, de hæreti. Alfon. lib.2.de iuſta hæreti.punit.cap.15.

De præſumptionibus. Tit. XL.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptiones contra hæreticum adiuuant alias probationes.*

2 *Præſumptio, quæ nam ſit.*

3 *Præſumptionis exempla in cauſa hæreſis.*

4 *Præſumptiones uiolentæ pro indubitatis indiciis habentur.*

5 *Cæremoniæ ſunt ritus externi ad cultum diuinum celebrandum.*

6 *Peccatis quibuſdam proni ſumus ab adoleſcentia. & nu. 7.*

8 *Præſumptio iuris, quæ ſit.*

9 *Preſumptionum aliæ uiolentæ, aliæ probabiles, aliæ leues, aliæ temerariæ.*

10 *Filius hæretici educatus in ipſius domo præſumitur hæreticus.*

11 *Conuerſatio malorum hominum coinquinat.*

12 *Hæreſis facilius præſumitur ex malo homine quàm bono.*

13 *Libri malè ſcripti, ſeu eorum malè dicta, præſumuntur perperam præmeditata.*

14 *Furioſus præſumitur, qui non habet memoriam ordinatam.*

15 *Præſumptiones illæ fortiores ſunt, quæ ueriſimiliores.*

16 *Coniectura, quæ ſit.*

17 *Pæna ordinaria licèt ex coniecturis & præſumptionibus non imponatur, ex eis tamen poteſt ad arbitrarias pænas deueniri.*

1 PRęſumptione † quoque iuuari poteſt promotor fiſcalis; non ut illæ ſolæ ſufficiant, ſed ut alias probationes adiuuent, & probabiliores efficiant. incerta enim pro certis iudicanda non ſunt, neq; præſumptionibus quiſpiam damnari poteſt. cap. literas, de præſump. cap. ſi quis diuinis. cum ſeq. 30. quæſt. 5. cap. Deus omnipotens. 2. quæſt. 1.

2 Eſt autem † præſumptio, rei dubiæ coniectura ueriſimilis, quæ ex naturali cauſa

uel circunſtantiis negotiorum, aut perſonarum proficiſcitur. hanc iuris periti diuidunt in præſumptionem iuris & de iure, & præſumptionem iuris tantùm. priorem ita definiunt, ut ſit legis diſpoſitio aliquid præſumentis, & ſuper præſumpto tanquam ſibi comperto, ſtatuentis. Hęc uerò ab apertis & uiolentis indiciis proficiſcitur, & contra illam non recipitur probatio; quia pro manifeſta ueritate habetur.

3 Huius † præſumptionis exempla in propoſito ſunt; ſuſpectus & infamatus, qui tempore mortis petit conſolationem ab hæreticis ſecundum eorum conſuetudinem, condamnatur à iure tanquam conſummatus hæreticus. quod idem locum babet in quibuſuis aliis, qui ſecundum ritus hæreticorum, Iudæorum, aut Mahumetanorum mori ac ſepeliri uoluerint. Ille quoque à iure præſumitur eſſe relapſus, qui poſt abiuratam hæreſim acceptat, deducit, uiſitat, & comitatur hæreticos, uel munera eis mittit, uel eis quoquomodo fauet. cap. contra Chriſtianos. de hæreti. lib.6.

4 Eodem ferè pertinent † uiolentæ præſumptiones ex indubitatis indiciis prouenientes, quæ ad aliud trahi nequeunt

quam ad id quod indicant: illæ enim (ut quibuſdam iuris peritis placet) pro iuſtis probationibus ſunt habendæ, quales ſunt, hæreticos adorare ritus, ieiunia, & orationes, aliaſque cæremonias impiorum facere; quæ non niſi ad manifeſtam hæreſim, uel apoſtaſiam trahi poſſunt. eſt autem indicium apertum, tale ſignum facti quod urgeat animum boni & conſtantis uiri ad rem planè credendam. Archid. Ioan. And. Domini. & cæteri in c. 2. de hæreti. lib. 6.

5 Cùm enim † cæremoniæ ſint ritus quidam externi ad cultum diuinum celebrandum: relinquitur inde, quòd talem quiſque religionem tenere creditur, qualibus cæremoniis utitur. Vnde, ſi quis Mahumetem, aut eius cineres, uel aliquem hæreſiarcham adorauerit, uel cæremonias hæreticorum ſeruauerit, hoc ipſo illius ſectæ apoſtata, uel hæreticus eſſe conuincitur. cap. Filii. cap. contra Chriſtianos. de hæreti. lib. 6. omnes doct. in cap. 2. eiuſdem tit. Anania in cap. excommunicamus. §. credentes. eodem tit. lib. 5. Lapus, Butri. Ioan. Imol. in clem. 1. §. ulti. de uſuris. Sylueſter uerbo hæreſis. 1. quæſt. 7. Squillacen. de fide catho. cap. 15. Arelatanus de hæreti. notabi. 5.

Qua in re, aliiſque multis notatione digna eſt partitio Alfonſi noſtri dicentis,
6 † in quædam peccata proni ſumus ab adoleſcentia: ut puta, in auaritiam, gulam, aleam, uenerem, & id genus alia. & in hæc interdum ruimus etiam repugnante conſcientia, capti uoluptate, malorum omnium eſca; ſed interim nihil minus credimus, quàm ea licere. Alia ſunt peccata, quæ natura non appetit, quia nihil habent, quo illam allicere queant quam ob rem cum ad peccata eiuſmodi uoluntas indifferens ac dubia ſit, conſulit intellectum, qui eſt uoluntati à conſiliis: & in talibus nihil agere ſolet repugnante conſcientia, neque ſpreto intellectus iudicio. quò fit, ut in his criminibus error intellectus, atq; adeò hæreſis facilè præſumatur: in illis uerò non item. Alfonſ. lib.1.aduerſus hæreſes, cap. 1. & lib. 1. de iuſta hæreti.punit.cap.1.

7 Cùm igitur † homines natura proni nō ſint ad cæremonias impiorum, quinimò contra naturalem inclinationem, & contra uoluptatem & appetentiam ſit, orationes diſcere, ieiunare, carnem ſuillam non edere, neque uinum bibere. hi, qui ſuſpecti alioqui fuerint, ſi eas cæremonias eos uè ritus ſeruauerint, pro conuictis ha-

bendi ſunt.cap.ult.30.diſtin. Concilli Bracarenſis canon. 32.

8 Præſumptio † iuris eſt, probabilis coniectura ex certo ſigno proueniens, quæ alio nõ adducto pro ueritate habetur: niſi enim contrarium probetur, pro plena probatione haberi ſolet. l. licèt imperator. delegat. 1. Alciat. lib. 1. de præſumptioni. parte 3.

9 Præſumptionum uerò † aliæ uiolentæ ſunt, aliæ probabiles, aliæ leues, aliæ temerariæ. ſed nos de his duntaxat breuiter diſſeremus, quæ in his cauſis non nunquam incidunt. ac primùm, ex natione & patria, ubi pululant hæreſes, poterit præſumi contra ſuſpectum. argum. l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædili. edicto. c. ſi gens Anglorum. cum ſeq. diſtin. 56.

10 Erit quoque † præſumptio contra filium hæretici, qui in domo patris fuit educatus. ut enim Fabius inquit, ſimiles parentibus ſuis filii plerunque creduntur, & non nunquam ad honeſtè turpiterque uiuendum inde cauſæ fluunt. Et Cicero lib. 1. offic. plerunque parentum præceptis imbuti filii, ad eorum conſuetudinẽ, moremque deducuntur. glo. in dicto. §. qui mancipia, Fabius lib. 5. cap. 10. Alfon. lib. 2. de iuſta hæreti. punit. cap. 8.

11 Fortiorque † præſumpto ſumitur ex educatione, quæ mores procul dubio facit. ſi enim quiſpiam cum hæreticis fuerit educatus, mirum erit, ſi ab eis non fuerit coninquinatus. nihil ita pernicioſum ac peſtiferum eſt, ut conſuetudo, & conuerſatio prauorum hominum. Eccleſiaſt. 13. Chryſoſt. in Matthæ. homilia 60.

12 Ex malo † homine facilius præſumetur hæreſis, quàm ex bono. lex ait, Ex perſonis hominum dicta penſamus. & Cicero pro Cluentio: Perinde ut opinio eſt de cuiuſque moribus, ita quid abeo factum, & non factum ſit, exiſtimari poteſt. l. 1. C. ſi quis impera. maledi. Hoſtien. in ſumma tit. de Iudæis. §. quibus. Lucas in l. quemadmodum. C. de agrico. & cenſi. lib. 11.

13 Malè † ſcripta, & malè dicta, præſumuntur malè præmeditata. humanæ aures talia uerba noſtra iudicant, qualia foris ſonant. & ut quidam Iuriſconſultus ait: Nemo credendus eſt dixiſſe, quod non prius mente agitauerit. & Ariſtotiles, Sermones ſunt earum, quæ in anima ſunt paſſionum notæ. l. ſi quis extraneus. ff. de acqui. hære. l. ſi non conuitii. C. de iniur. c. 1. de præſumpt. cap. humanę aures. 22. quęſt. 4. l. Labeo. ff. de ſupele. lega. Lupus allegat. de hæreſi. §. 7. cum ſeq.

14 Non † præſumitur ſanæ mentis, qui non habet memoriam ordinatam: quia, ut Plato inquit in Phileb. Memoria eſt ſenſus conſeruatio, quo efficitur: ut qui memoria caret, non bene ſenſum conſeruet. cap. filii, de hæreti. lib. 6. & inibi Domini. & Francus.

15 Illæ † autem præſumptiones fortiores ſunt, quæ ueriſimiliores fuerint, ut rectè Baldus ait. nec enim aliud eſt præſumptio, quàm ratiocinatio de re ueriſimili. & quod ueriſimile non eſt, habet quandam falſitatis imaginem, ut idem Baldus eſt autor. cap. quia ueriſimile, de præſumpt. l. non eſt ueriſimile. ff. quod met. cauſa. Bal. in l. 2. C. de fica. & in l. 1. de ſeruis fugiti. Tiraquel. in l. ſi unquam. C. de reuo. donat. in princi. nu. 37. cum ſeq.

Ex coniecturis ad præſumptiones de-
16 uenimus. † Coniectura uerò, ut inquit Fabius libro 3. cap. 7. dicta eſt à coniectu, id eſt, directione quadam rationis ad ueritatem.

17 Et † quamuis propter coniecturas & præſumptiones non imponatur pœna ordinaria, propter eas tamen proceditur ad remedia extra ordinaria, aliasque pœnas arbitrarias. Anto. Cardi. Felinus & cęteri in cap. afferte, dę præſumptio. Lupus

allegat. de hæreſi. §. 11. Tiraquel. de pœnis cauſa 27.

De ſuſpitionibus. Tit. XLI.

SVMMARIVM.

1 *SVſpitio minor eſt quàm præſumptio.*
2 *Suſpitiones, leues, uehementes, & uiolentæ reperiuntur.*
3 *Suſpitio uehemens ex quibus ſumatur.*
4 *Suſpitio uiolenta, quæ.*
5 *Hæreſis ſuſpitio an ex ſignis & leuibus inditijs elici poßit.*
6 *Iudicis animum leuia ſigna mouere non debent.*
7 *Suſpectus de hæreſi an poßit ex ſola ſuſpitione interrogari.*
8 *Præſumptionibus in ipſis plurimùm tribuendum eſt perſonarum, rerumquè circunſtantiis.*

QVæ de præſumptionibus diximus, eadem ferè omnia de ſuſpitionibus dici poſſunt: quia ex eiſdem locis
1 oriuntur. † niſi quòd (ut rectè Baldus inquit) ſuſpitio minor eſt quàm præſumptio, & ex ſuſpitione perueniri ſolet ad prę

ſumptiones. ſed ſæpe ſuſpicari licet, præſumere non licet. Eſt uerò ſuſpitio, opinio mali ex leuibus ſignis. Tho. 2.2.quæſt. 60. artic. 4. Bald. in authen. ſi quis. C. de adulte.

2 Sunt † & ſuſpiciones leues, uehementes, & uiolentæ. de quibus cum Gerſone aliqua in propoſito diſſeremus. Is enim tractatu de proteſtatione, inquit: Suſpicio leuis prouenit ex ſignis exterioribus operum aut uerborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi poteſt, non quidem frequenter, ſed rarò, ſeu caſu, quòd talia dicens uel faciens hæreticus ſit. idq́; deducitur leui conſequentia: ut ſi argumentemur, ille peierat frequenter, ergo non bene credit in Deum.

3 Suſpicio † uehemens ſumitur ex ſignis exterioribus operum aut uerborum, ex quibus ſumitur argumentum concludens frequenter, & ut plurimùm, quòd talia dicens uel faciens eſt hæreticus: uerbi gratia, Si quis neget explicitè aliquas propoſitiones fidei, quas tenetur ex officio ſcire: is uehementer ſuſpectus eſt: quamuis fieri poſſit, ut talis negatio ex ignorantia uel animi leuitate ſit orta.

4 Violenta † ſuſpicio eſt, quæ prouenit ex ſignis exterioribus, ex quibus conclu-

di ſolet efficaciter & ferè ſemper, quòd talia dicens uel faciens eſt hæreticus. ut ſi quis propoſitiones hæreticas publicè aſſerat, uel cæremonias impiorum faciat. nã, & ſi posſibile ſit, quòd iſthæc ſine intellectus errore, aut ſine pertinacia fiant; eccleſia tamen quæ iudicat exteriora, præſumit uiolenter huiuſmodi homines hæreticos eſſe. Ad ſummam, hi omnes de hæreſi poſſunt eſſe ſuſpecti, de quibus indicia aliqua extant, quòd malè ſentiunt de fide catholica. Gerſon de proteſtatione, cõſideratione ultima.

5 Quidam iuris periti putant, † ſuſpicionem hæreſis elici poſſe ex ſignis & indiciis leuibus, ſi modò plenè probentur. quod & ſi detur, ſuſpicio tamen erit leuis, & indigna probationibus. Innocen. cap. ſicut. de ſimo. Ioan. And. in cap. ut officium. §. 1. Ancha. in c. accuſatus. in princip. de hæreti. lib. 6. Felin. in cap. literas. de præſumptio. Brunus libro 1. de hæreti. cap. 4.

6 Adde quòd † leuia ſigna mouere non debent animum uiri prudentis ad ſuſpicandum tam graue crimen. nam, ut Cicero ad Quintum fratrem ſcripſit: Vt quiſque eſt uir optimus, ità difficillimè eſſe alios improbos, ſuſpicatur. Enimuerò

iniuria fit homini catholico, ſi ſuſpicemur ex leuibus ſignis, eum hæreticum eſſe. cap. eſtote. de regul. iuris. Tho. 2. 2. quæſt. 60. articu. 2. Caieta. in ſumma, uerbo, ſuſpicio. Soto lib. 3. de iuſti. & iure, queſt. 4. arti. 3.

7 Nec deſunt, qui ſcripſerint, † propter leues ſuſpiciones poſſe inquiſitorem eouſque procedere, ut interroget quid leuiter ſuſpectus de fide ſentiat. ab eis tamen uehementer diſſentio: tum quia eorum opinio nullo iure probatur; tum etiam, quia non leui iniuria afficeretur catholicus, qui pro ſuſpitione leui à iudice interrogaretur, quid de fide ſentiat, quaſi iuſtè ambigatur, an fidem catholicam teneat. quòd quàm ſit acerbum, nemo eſt qui non planè intelligat. errant ergo Matthæus in conſtit. Regni Neapol. tit. 1. col. antepen. Carerius de hæreti. nu. 116.

8 In omnibus † uerò ſuſpicionibus & præſumptionibus plurimùm tribuendum eſt circumſtantiis perſonarum, & rerum. quædam enim ſufficiunt ad uehementem ſuſpicionem de aliquo habendam, quæ alium uirum probum, ſuſpectum non redderent, ne leuiter quidem. Gerſon de proteſtatione, conſideratione ultima. Victoria ſuper Tho. 2. 2. quæſt. 11. arti. 2.

De Aduocatis. Tit. XLII.

SVMMARIVM.

1 *ADuocatus dandus eſt hæretico, ſi defenſione eum indigere animaduertent iudices, aliàs minimè.*

2 *Aduocatum, eligendum eſſe uirum probum.*

3 *Aduocati cum allegant reo præſente, perinde habetur ac ſi reus ipſe allegaret.*

HActenus de his diſſeruimus, quibus promotor fiſcalis accuſationem cóprobare posſit. ſequitur ut reorum defenſiones iam nunc eodem ordine ſubiiciamus. & quia reus carcere clauſus, non nunquam defenſoribus eget, idcirco de aduocatis & procuratoribus paucula ſunt dicenda.

1 Quamuis † in his cauſis procedatur ſimpliciter & abſque aduocatorum ſtrepitu, ſi tamen iudices uiderint, reum defenſione indigere, debent ei etiam non petenti, aduocatum dare. ſed nemo reum defendere debet, antequam id ab Inquiſitoribus permittatur. c. ult. de hæreti. lib. 6. l.

ſi non

ſi non defendantur.ff. de pœnis. Laudu.in clem. 1. de exceſſib. prælato. Matthæ. in conſtit. Regni Neapol. tit. 1. Ponzini. de lamiis.nu.78. Carerius de hæreti.nu. 114. Godofre. in l. curiales. C. de hæreti.

2 † Aduocatus autem eligendus eſt, uir probus, & iuris peritus: & ius iurandum pręſtabit, ſe iuſtis dumtaxat defenſionibus uſurum, & arcana celaturum.c. ulti. 5. quæſt. 3.

3 Quæ † aduocati allegant reo præſente, perinde habenda ſunt, ac ſi ab eodem reo proferantur: excepto, ſi fortè aduocatus in facto errauit, & reus poſtea contradixerit, & errorem reuocauerit.l.1.& l. ult. C.de errore aduocat.

De procuratoribus. Tit. XLIII.

SVMMARIVM.

1 *PRocurator non admittitur in grauioribus criminibus, niſi reus ſit in carcere, & quando non admittatur pro carcerato in crimine hæreſis.*

2 *Abſentium cauſas quilibet allegare poteſt.*

3 *Procurator interuenit in cauſa hæreſis mota contra memoriam defuncti.*

1 AD grauiora † crimina defendenda non admittitur procurator, niſi reus ſit in carcerem coniectus. itaque is, qui comprehenſus eſt propter hereſim, cauſam ſuam agere poteſt per procuratorem, ubi opus eo fuerit ad iuſtam defenſionem: quod rarò quidem euenire ſolet. ac tunc aduocatus uicem quoque procuratoris cõmodius gerit. l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iud. & ibi Bar. Ang. Imo. & Rubeus. c. ſi aduerſus, de hæreti.

2 Si † contra ſuſpectum abſentem procedatur, poſſet quilibet allegare cauſas iuſtas abſentiæ, audienduſque eſſet. l. 3. C. de accu. Bar. in extrauagan. Ad reprimendum. uerbo legitimè: Quomodo in leſæ maie. crimi. proceda.

3 Filii † autem & hæredes poſſunt cauſam defuncti per procuratorem defendere; quia de eo tunc agitur, quod eorum intereſt. Alberi. in l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de procura. Bal. in l. reos. C. de accu. Fel. in c. meminimus. eo. tit. Rubeus in dicto. §. ad crimen. nu. 126. 1

De minoribus. Tit. XLIIII.

SVMMARIVM.

1 *CVrator dandus eſt minoribus in iudicio.*

2 *Minores rectè & pænitentes, benignius recipiendi ſunt.*

3 *Minores ſi ſunt docti & capaces, & in hæreſi pertinaces, cum eis nulla utendum eſt miſericordia. ibid.*

4 *Minores dum eſſent cum hæreſim crediderint, ſi maiores effecti eandem tenent, non ideo pœnam euitant.*

1 MInoribus † uigintiquinque annis curator omni modo dandus eſt, cuius authoritate ſe defendere queant; ne ex imperitia ſua, uel iuuenili calore, aliquid uel dicant, uel taceant, quod ſi fuiſſet prolatum, uel non expreſſum, prodeſſe eis poſſet, & à deteriore calculo eos eripere. & quidquid ſine curatoris authoritate cum his minoribus actum fuerit, nullius prorſus momenti eſt. l. clarum. C. de autho. præſtan. Corneus conſi. centeſimo nonageſimo octauo, libro 4. Berran. conſilio 326. libro 3. Matth. de Affli. de-

ciſi. 208.

2 Minores † rectè pœnitentes benignius recipiendi ſunt: quia facilius decipi potuerunt, maximè à parentibus ſuis. & ut Triphonius inquit, ætatis miſeratio ad mediocrē pœnam iudicem perducere debet. l. auxilium. §. in delictis. ff. de minori. cap. 1. & 2. de delict. puero. c. dixit Apoſtolus. 24. quæſt. 3.

3 Sed † ſi minoees doli capaces, pertinaces, & impœnitentes ſint, nulla miſericordia cum eis utendum eſt. dicto. §. in delictis, & ibi gloſſ. & interpretes. l. ferè in omnibus. ff. de regu. iuris.

4 Neque † remiſsius puniendi ſunt maiores, quia hæreſim crediderunt cum eſſent minores, ſi nunquam ab ea receſſerunt: quia tanto grauiora ſunt peccata, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam. ſecus eſſet ſi cùm ad pleniorem ætatem peruenerint, reſipuerint. l. 1. ff. de pœnis. l. ſi dominum, & illic Bar. & in l. inficiando. §. infans. ff. de furtis. c. ultim. de conſuetudi.

De Abſentibus. Tit. XLV.

SVMMARIVM

1 *ABſens in criminalibus damnari non debet.*
2 *Contumax damnandus eſt.*
3 *Abſens ſi ſit hæreticus quomodo in eum procedi debeat. & nu.4.6.8.*
5 *Abſentes plures damnati.*
7 *Contumax ut quis uerè dicatur, ipſe met reus citandus eſt.*
9 *Hæreticus in qua prouincia degit, in eadem puniendus. ſed uide nu.11.*
10 *Delictum ubi fuerit commiſſum, ibi de crimine agi debet.*
11 *Hæreticus poteſt puniri etiam in loco ubi nullam protulit hæreſim.*
12 *Demoſthenis notanda ſententia.*
13 *Hæreticus animal eſt peſtilentiſſimum, & ut cancer ſerpit.*
14 *Hæreticus ſi eſt abſens, poteſt contra eum procedi, & eius ſtatua comburitur, bonaque publicantur. & nu.15. & ſeq.*
16 *Abſens ſi fuerit damnatus ut hæreticus, & ſtatua eius combuſta, quòd nihilominus in ſuis iuribus audiendus eſt, ſi fuerit captus, uel ſponte ſui copiam fecerit.*

17 *Contumax infra annum auditur, ne bona publicentur in cauſa hæreſis, & quid poſt annũ.*

1 ABſens † in criminalibus damnari non debet, quia cùm non audiatur per procuratorem, & ſe defendere nequeat, contra inauditam partem nihil poſſumus diffinire. Et ut Seneca inquit in Medea: Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera, æquum licèt ſtatuerit, haud æquus fuit. Et alius dixit: Cur reus infelix abſens agor, & mea cum ſit optima, non ullo cauſa tuente perit. c. 1. de cauſa poſſ. c. 1. cum ſeq. 3. quæſt. 9.

2 Sed † qui fugit, & latitat, & neque denuntiacionibus, neque edictis iudicum euocatus, copiam ſui facit, damnandus eſt, ut contumax. efficit enim contumacia, ut abſens pro præſente habeatur, præſertim, cùm crimina obiecta fateri uideatur, qui ſæpe monitus, purgandi ſe occaſione non utitur. l. abſentem. ff. de pœnis l. 1. & ſeq. de requi. reis. c. abſens. c. decernimus. 3. quæſt. 9.

3 Itaque, † ſi hæreticus abſens eſt, & comprehendi nequit, uocandus eſt edictis: quibus denuncietur ei, ut intra triginta dies compareat, innocentiam ſuam oſtenſurus, & ea dilatio peremptoria eſſe

debet, id eſt, una pro tribus. in qua citandus eſt reus ad omnia acta iudicij; monendusque eſt, ut niſi ad diem condictum affuerit, iudices de cauſa cognoſcent, eamq; diffinitiua ſententia terminabunt. l. ad peremptorium. cum ſeq. ff. de iudi. c. de illicita, 24. quæſt. 3.

4 Quòd † ſi reus tribus edictis adeſſe iuſſus, coram iudicibus non comparuerit: accuſanda eſt eius contumacia in ſingulis edicti terminis, ac deinde promotor fiſcalis edet libellum accuſatorium, & omnia iudicii acta ordine fient. quibus peractis, ſi de hæreſi abſentis planè conſtiterit, ſententia in eum proferenda eſt, & ſtatua eius comburitur, & bona publicantur. Ioan. Bernar. in practi. c. 142.

5 Sic † olim Alcibiadem, & eos qui cùm eo erant, tamquam impios, de deſerto iudicio Athenienſes capite condemnarunt. author Thucidides lib. 6. & Romæ Poſthumius Conſul plurimos reos abſentes damnauit, qui ad certam diem citati non reſponderunt, ut eſt apud Liuium libro 39. confert l. ne diu. C. de pœnis.

Sed cùm abſens plenè conuictus non eſt, iuſtis tamen iudicijs, & præſumptionibus præmitur, uocandus eſt in iudicium, ut intra certum tempus præſen-

tiam ſui faciat. quod ſi euocatus non uenerit, pronunciandum eſt, eum excommunicatum eſſe. ſi uerò per annum in excommunicatione permanſerit, damnari debet tanquam hæreticus. cap. cum contumacia. de hæreti. lib. 6. Brunus lib. 4. de hæreti. cap. 11.

7 Cæterùm † citandus eſt ipſemet reus, ut uerè contumax ſit. nec enim propter contumaciam præſumptam damnari debet: nec ſatis eſt, ut aliter citetur, in re uſque adeò graui. clem. 1. de iudi. l. 4. §. prætor. ait. ff. de dam. infe.

8 Cùm autem † reus latitat, & edictis in ius uocatur; edicta ipſa præconis uoce diuulganda ſunt, & nomen abſentis eſt inclamandum in ea ciuitate, in qua domicilium reus habet: atque affigenda ſunt ad ianuas eccleſiæ maioris, ut in eius notitiam peruenire queant. l. hæc autem. ff. quibus ex cau. in poſſ. eatur. l. 4. §. toties. de dam. infe. & in inſtructionib. Hiſpaniæ.

9 In qua † prouincia hæreticus deliquit, in ea comprehendi debet. quòd ſi abſens fuerit, debent Inquiſitores mittere litteras requiſitorias ad alios iudices, ut alibi eum comprehenſum ad ſe remittant. c. ut commiſſi. §. & contra illos. de hæreti. lib. 6. l. 1. ff. de requi. reis. Rebuffus tract. de lit

teris requiſitoriis.

10 Eſt † ſanè rationi conſentaneum, ut cauſa peragatur in loco commiſſi criminis, ad eumque reus mittatur, ut illic de crimine commodius cognoſcatur: & ibi reus puniatur, ubi deliquit, ut conſpectu cæteri deterreantur. authen. ut nulli iudi. §. ſi quis comprehenſorum. Numeri. 35. & ibidem Abulen. q.14. Couar. lib. quæſt. cap. 11.

11 Si † conſtiterit, aliquem alibi fuiſſe hæreticum: quamuis abſens ſit ab eo loco, in quo deliquit, comprehendi tamen & puniri poteſt, ubi nullam hæreſim protulit. & ita omnium conſenſu receptum eſt. Iacob. & Cynus in l. 1. C. de ſumma Trin. Io. And. & Francus in c. ut commiſſi. de hęreti. lib. 6. Alber. de aſſertio. catho. q. 25. Hermas. lib. 2. de inſtaura. religio. cap. 9. & innumerabiles alii.

12 Etenim, † ut Demoſthenes aduerſus Ariſtocratem inquit: Aliis facinoroſis ſat eſt, ut eorum quos læſerint, patria cedant; in aliorum ditionem, quibus nullam fecerunt iniuriam, tutò commigrantes. at uerò hæretici, hoſtes ſunt orthodoxæ reipublicæ, & catholicam eccleſiam lædunt, atque adeò Chriſtianis omnibus iniuriam inferunt: & omnium intereſt religionis

integritatem ubique ſeruari. l. Manichæos. C. de hæreti.

13 Accedat † illa quoque cauſa, quòd hæreticus animal peſtilentisſimum eſt, & ubicunque poteſt, uirus euomit, & ut cancer ſerpit. & ſicuti eleganter Demoſthenes contra Ariſtogitonem dixit: Malum reipublicè perniciosſum, antequam cuiquam noceat, maturè præcauendum eſt. & ſicut ſerpentem & araneum, priuſquàm mordeant, occidimus; ſic hominem natura ſerpentina præditum, ante etiam quàm noceat, punire debemus. Quod renouans Philo libro de ſpecialibus legibus, inquit: Sicut uiperas, ſcorpios, aliasque uenenatas beſtiolas, priuſquam mordeant, aut ſaucient, aut omninò ſe commoueant, ſine mora ad primum aſpectum occidimus, præcauendo genuinam eorum malitiam, prius quàm noceant: eodem modo etiam homines plectendi ſunt, qui cum ſint animalia rationalia, nihilominus à natiua manſuetudine in ferinos mores degenerant, & pro delectamento habeant lædendi quot quot poſſunt licentiam. hi uerò, maximè hæretici ſunt: qui lupi rapaces, pardi, uulpes, & ſeductores nominantur; & ne dum his digni ſunt nominibus, ſed

aliis etiam mille ſimilibus, & quidem peioribus. Brunus lib.1.de hæreti.à cap. 13. deinceps.

14 In † hæreticum abſentem inquiri poteſt à iudicibus prouinciæ, in qua domicilium habet: & ſi comprehendi non poſſit, ſtatua eius comburatur, & bona publicentur. cap. poſtulaſti. c.cum contingat.c.ulti.de foro compet.

15 Si uerò † nuſquam domicilium habeat, nihilominus inquiretur in eum in prouincia originis, & ubi bona poſſidet, uel beneficium eccleſiaſticnm habet.l.1. l. filios. C. de munic. & origi.lib. 10.l. 2.C.ubi de crimi. agi oport. c. uergentis. de hære. c. cum ſecundum. c.ut commiſſi.§.priuandi. eodem tit.lib.6.

16 Qui † abſens condemnatus, etiam ſi ſtatua eius combuſta ſit, audiendus tamen eſt; ſiue ſponte copiam ſui fecerit, ſiue inuitus comprehenſus fuerit: nulla enim temporis præſcriptione à cauſæ defenſione ſubmoueri debet, qui abſens damnatus eſt. & eo iure utimur.l.pen.ff.de requi. reis.l.2.C.eodem titulo.

17 Quòd ſi † intra annum à die condemnationis præſentiam ſui fecerit, audiri quoque debet, ne bona ſua publicentur. poſt annum uerò, & ſi audiri debeat, ut

ne ipſe damnetur, bona tamen eius nihilominus confiſcantur; excepto, ſi de innocentia planè conſtiterit, aut iuſto aliquo impedimento intra annum comparere nequiuerit. l.1. & l.ult. ff.de req. reis. l.2. C.eodem tit.l.2.ff.ſi quis cautionibus. l.qui commeatus. de re milita.

De contumacibus. Tit. XLVI.

SVMMARIVM.

1 *Contumax ob cauſam hæreſis, elapſo anno damnandus eſt ut hæreticus.*

2 *Contumax ſi mortuus fuerit intra annum, non eſt, ut hæreticus damnandus.*

3 *Contumax non ſatis eſt ut euocetur, ſed ſemel ſaltim ipſemet citandus eſt.*

4 *Contumax ſi tribus edictis uocatus non compareat, iuſtè damnari poteſt, ſi plenè conſtet.*

5 *Torqueri poteſt ſuſpectus de hæreſi, ſi interrogatus reſpondere non uult, aut apertè non reſpondet.*

6 *Contumax interrogatus, ſi taceat, damnari poteſt.*

1 SVſpectus † de hæreſi, qui uocatus, ut coram Inquiſitore de fide reſpondeat

contumax eſt: & propterea excommunicatus, in ſua contumacia per annum perſiſtit, ex tunc damnandus eſt ut hæreticus cap. cum contumacia. de hæreti. lib. 6.

2 Vnde † patet, quòd ſi illi mortui fuerint intra annum, damnandi non ſunt, ut hæretici: quia dictiones ex tunc, temporis extremum deſiderant. l. 4. §. 1. ff. de condi. & demon. l. pen. de teſtamen. tute. omnes interpretes in dicto capit. cum contumacia.

3 Nec ſatis eſt, † ut edictis euocetur contumax, ſed ſemel ſaltem ipſemet citandus eſt; quia res magni momenti eſt, atque ideo cautius agendum in ea. Abbas & cæteri in cap. ulti. de eo qui mit. in poſ. c. de illicita. 24. quæſt. 3. Barto. & alii in l. 4. §. prætor ait. ff. de damn. infect.

4 Quòd † ſi plena probatione conſtaret; abſentem contumacem hæreticum eſſe; tunc tribus edictis uocatus, iuſtè damnari poteſt, ut paulò ante dixi. & bis olim factum fuiſſe Nicephorus in eccleſiaſtica hiſtoria retulit. lib. 15. c. 4. & lib. 17. c. 9.

5 Si uerò † ſuſpectus comprehenſus, & à iudicibus interrogatus, reſpondere nolit, aut obſcurè reſpondeat, uel non ad interrogata reſpondeat, torqueri poteſt, ut apertè reſpondeat. Bal. in l. accuſatio-

nem. C. qui accuſa. non poſ. Iaſ. in l. qui aliena.§.Celſus.ff.de acquir.hæredi.Capicius deciſ.145.

6 Contumax † autem, qui tacet interrogatus, damnari poteſt ut pertinax & conuictus.ſic in octaua ſynodo generali actione.5.Photio interrogato, ſi ſuſciperet ſtatuta ſanctorum patrum, & non reſpondenti uerbum, prȩſidentes ſynodo dixerunt: per ſilentium non effugies manifeſtiorem damnationem. Aliud quoque exemplum memorat Bonifacius de Vitalinis in clem.1.de uſuris.nu. 96. confert.l. de ætate.§.qui tacuit.§.quod autem. §. nihil intereſt. ff.de interrog.act.

De defenſionibus. Tit. XLVII.

SVMMARIVM.

1 *HAereticum qui negat ſe eſſe, & iuſtis defenſionibus uti uelit, utique audiendus eſt.*

2 *Innocens conſtantiſſimè negare debet.*

3 *Innocentia nequaquam tuta ob improborum teſtimonia.*

4 *Probatio nulla magis directa eſt, quàm negare factum per rerum naturam.*

5 *Probatio ut concludat indirectè defenſionem*

fieri poteſt, & quomodo.

6 *Defenſiones rei, quæ. & nu. ſeq.*

7 *Teſtes approbatores, ſeu laudatores produci ſolent.*

8 *Teſtes reprobantur ex iuſtis cauſis.*

9 *Furioſus ſi quidpiam hæreticum dixerit, non ideò impius cenſetur.*

10 *Furioſius ſi euadat hæreticus, quid agendum.*

11 *Infantes innocentia conſilij à delicto tuentur.*

12 *Senex decrepitæ tamen ætatis ſi quid impium dixerit, excuſatur, ueluti puer.*

13 *Dormiens excuſatur à delicto.*

14 *Ebrius immunis eſt à delicto. intelligas tamen, ut eo loci.*

15 *Relator hæreſim aliorum puniendus non eſt, niſi dolo fecerit.*

16 *Hæreticus non dicitur, qui lapſu linguæ aliquod dixerit impium.*

17 *Ruſticus excuſatur ab hæreſi. fallit tamen ſi ſic ſagax.*

18 *Hæreſim dicens per facetiam, non eſt ut hæreticus puniendus. fall. tamen.*

19 *Mulieres facilius ab hæreſi excuſantur quàm uiri.*

20 *Mortis metu deficientes ſi quid impium dixerint, an de hæreſi puniantur, diſtinguitur.*

21 *Fingens ſe hæreticum ob metum, ſi corde à fide non diſceßit, non eſt pænis hæreticorum afficiendus.*

22 *Iracundiæ calore dicens aliquod hæreticum, non ob id hæreticus cenſendus. fallit tamen, ut ibi. & nu. 24.*
23 *Dolor magnus excuſat ab hæreſi.*
25 *Iudex ſuſpectus recuſatur, ſiue inquiſitor ipſe.*
26 *Suſpitionis cauſas quis cognoſcit, cum Inquiſitor ſuſpectus allegatur.*
27 *Hæretici defendendi ſunt ab aduocatis non alijs. fallit tamen.*

SED iam ad reos carcere clauſos reuertamur. † Qui negat ſe hæreticum
1 eſſe, ac iuſtis defenſionibus uti uelit, utique audiendus eſt. prima uerò defenſio eſt, negare crimina falsò ei obiecta. nam, ut Fabius lib. 3. c. 8. inquit: Longè fortiſſima tuendi ſe ratio eſt, ſi quod obiicitur, negari poteſt. quia accuſatore non probante, reus & ſi nihil præſtiterit, abſoluendus eſt. l. qui accuſare. C. de edendo. l. actor, de probatio.

2 Innocens † autem conſtantisſimè negare debet, ne ſe ipſum iniuſtè infamet, ac falſo teſtimonio damnet. quia ſi contra alium pro teſtimonio falſum dicere unuſquiſque prohibetur, multò magis ne contra ſe falsò teſtificetur, uetitum eſt: quia regulam diligendi proximum à ſemetipſo acce-

ſo accepit c.ſi non licet. 23. q. 5. diuus Auguſt. lib. 1. de ciuit. Dei c.7

3 Sed quia † ſola negatione non eſt ſemper ab improbis teſtibus innocentia tuta: alijs quoque defenſionibus utendum eſt. Fabius quidem loco prenotato, inquit: Lóge fortisſima tuendi ſe ratio eſt, ſi quod obijcitur negari poteſt. proxima ſi non id, quod obijcitur, factum eſſe dicitur. Et Ariſtotiles libro Rhethoric. ad Alexandrum: Defendendi ſpecies tribus præceptis conſtat: aut enim defenſori oſtendendum eſt, ſe nil eorum, quorum accuſatur, patrauiſſe, aut ſi cogatur fateri,

4 Cæterùm † negantis factum per rerum naturam nulla eſt directa probatio. quia quod non eſt, non habet cauſas cognitionis & probationis, id eſt, non poteſt aliquo ſenſu cognoſci: nec teſtis poteſt eius reddere cauſam per aliquem ſenſum corporeum, qua bene concludat, ſe id noſſe. c bonæ. 1. de electio. c. quoniam contra. de probatio.

5 Fieri † tamen poteſt probatio, qua indirectè, ſiue obliquè concludatur defenſio negantis, coarctato loco, ac tempore, quo dicitur hæreſim protuliſſe. ea enim cauſas habent cognitas, & quæ facilè probari poſſunt; quia ſenſibus percipiuntur.

K

c. ex tenore. de teſtib. l. optimam. C. de contrahen. ſtipula. Toſtadus in 2. parte defenſorij. c. 77.

6 Itaque † iuſtè ſe reus defendet, ſi pluribus, & melioribus teſtibus probare potuerit, ſe id eo loco, quod obijcitur, & eo tempore non dixiſſe, uel non eo modo, aut eis uerbis, aut eiuſmodi circunſtantijs, ſed alijs, quibus crimen ex toto diluatur, aut certè magna ex parte minuatur. Feli. in c. tertio loco. de probat. Ruin. conſi. 145. lib. 5. Decius conſi. 94. & in l. 1. C. de bon. poſſeſ. ſecun. tabu. Ripa in l. in illa. ff. de uerb. obligat.

7 Solent † quoque teſtes produci, qui reum approbent, quos approbatorios appellant: olim (ni fallor) laudatores dicebantur. hi nonnunquam plurimùm proſunt: & eò magis, ſi teſtimonium perhibeant de actis dictisque contrarijs, obiectis criminibus. Verbi gratia, ſi probent, reum quotidie rem diuinam audire, aut pro animis defunctorum orare, aliaque generis eiuſdem: nec enim poteſt quiſquam ſubitò fingi, nec cuiuſquã repente uita mutari, aut natura conuerti, ut inquit Cicero pro Sylla. Nemo repente fit turpiſsimus. c. ſi ſermo, de pœnit. diſt. 2. c. pen. de præſump. Bertran. i

conſilio 37. lib.2. Alciat. lib. 2. de præſump. c.25.

8 Refutantur † interdum teſtes probatis inimicitijs capitalibus, aut coniuratione, uel ſubornatione. & teſtes, quibus ea probantur, reprobatorios uocant. & conſanguinei atq; domeſtici reorum admittendi non ſunt ad huius modi probationes. c. per tuas. de ſimo. c. filij. de hæretici. lib. 6.

9 Multæ † præterea defenſiones eſſe poſſunt, quæ uel reos omnimodo tueantur, uel magna ex parte excuſare queant. nã, cum hæreſis errorem intellectus, & pertinaciam includat: ubi ea deſint, hæreſis eſſe deſierit. furioſus igitur, mente motus, & furijs, ſiue dæmonibus agitatus, & ſi quiſpiam hæreticum dixerint, impij tamen non erunt. l. diuus. ff. de offi. præſid. l. ulti. de admi. tuto. c. alij quos. cum ſeq. 15. quæſt. 1.

10 Quid † ſi hæreticus incidat in furorẽ? cauſa quidem bonorum peragi poterit, citatis hæredibus, aut curatore bonis dato: ipſe uerò cuſtodiendus eſt, donec ad ſanam mentem redeat: nec damnari debet, antequam in furore moriatur: quia fortasſis reſipiſcet, atque ad ſinum Eccleſiæ reuerteretur. ſi uerò furioſus mo-

riatur, perinde cauſa erit finienda, ac ſi mortuus eſſet ante furorem.argu.l. patre furioſo.ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iuris. Bal. Alex. & cæteri in l. furioſum. C. qui teſta. face. poſſunt.

11 Infantes † quoque innocentia conſilij tuetur, quia ea quæ dicunt, non intelligunt.l.1. C. de falſa mone.l.infans.ff. de ſicar.

12 Idem iuris eſt, † ſi ſenex decrepitæ ætatis aliquid impium dixerit.ſenes enim deſipiunt, cum debilitate nimia confecti ſunt, ut Casſiodorus inquit, libro de anima.c. tanta nequitia. 86. diſtin.l. ſi quis ingraueſcente.§. ignoſcitur.ff. ad Syllania. Clemens Alexandrinus lib.6.ſtromatum.

13 Eadem † de dormiente dicimus: ſunt enim qui dormientes ſæpe loquantur.clemen.1. de homici.l.1.§.adipiſcimur. de ac qui.poſſeſ.l. 1.ff.de auto.tuto.

14 In eadem cauſa † ſunt ebrij, qui ad imperium uini loquuntur, quæ non intelligunt: ſecus erit, ſi non erant prorſus ebrij.c.ſanè.c. inebriauerunt.15. quæſt.1. l. omnes.§. per uinum.ff. de re mili.l. reſpiciendum.§.delinquunt.de pænis.

15 Qui refert aliorum hæreſes, niſi dolo malo id fecerit, puniendus non eſt. do-

lus uerò in dubio non præſumitur, ſed circunſtantiæ nonnunquam efficiunt, ut mala mens hæretici appareat.l. qui iniuria.ff. de fur.l. obligationum ſubſtantia. de actio.& obliga.

16 Qui † labitur lingua ſua, ſed non ex animo, hæreticus non eſt;pręſertim,cum ſe incontinenti correxerit, nec.n. lubricum linguæ ad pœnam trahendum eſt. & ut diuus Auguſt.ait: Ream linguam non facit, niſi rea mens. Eccle.19.c.homines 22.q.2.l.famoſi.ff.ad leg. Iul. maie.l.Stichus,imò Pamphilus.de manu.teſtamen.

17 Nimia † quoque ruſticitas excuſare poteſt ab hæreſi,ſecus ſi ruſtici ſegaces ſint. gl.recepta in l.athletæ.§.de ruſticis.ff.de excuſat. tuto.

18 Qui † per facetiam dixerit hæreſim,ut hæreticus puniendus non eſt; niſi ex circunſtantijs aliud conſtiterit.puniri tamē debet ut irreligioſus, ac temerarius.quia pesſimi exempli eſt, cum rebus fidei iocari: neque id caret ſuſpitione hæreſis. ut rectè dixit Gerſon, addito uerſiculo memorabili: Non patitur ludum, fama, fides, oculus. par.2. tractatu ult.

19 Mulieres † fermè ut pueri, leuis ſententiæ ſunt. facilius igitur excuſari poſſunt, quàm uiri: niſi pertinaces ſint.c.

indiguantur. 32. q. 6.l. ſi quis.§. ad filias.C.ad leg.Iul.maieſt.l. 2. in fine.ff.de iure fiſci.

20 De his † qui metu mortis deficiunt, & impium aliquid faciunt uel dicunt, diſtinguendum eſt. mitius enim agi debet cum iis, qui maioribus ſuppliciis uicti ſunt: & cum eis, qui ſunt imperfectiores, & qui ex officio ad heroicas uirtutes non ſunt obligati, quàm cum cæteris.c.merito.25.quæſ.1.c. Lotharius.31. quæſt.2. c. eos quos.de conſecrat.diſtin.4.c.hoc ipſum 33.quæſt.2.c.ne quis. 22.q.2.

21 Si uerò † quiſpiam metu finxerit ſe eſſe hæreticum, quamuis pro modo culpæ puniri posſit; ſi tamen corde non diſceſſit à fide, nec hæreticus fuit, nec pœnis hæreticorum afficiendus eſt.c. poteſt fieri. de pœnit. diſtin.1.Cyprianus libro de duplici martyrio.Ambroſius lib.1. de pœnitentia. cap.3. Alber. in rubri. de hæreti. lib. 6.quæſt.13.Brunus lib.1.de hæreti.c.4.

22 Qui magna aliqua perturbatione animi motus aliquid impium dixerit, is hæreticus quidem non eſt; niſi fortè concurrant illa, quibus perficitur hæreſis. quia commotiones animi, conſilio, & ratione rem uidere nō ſinunt, tale eſt quod

euenire poteſt amore perditis, qui puniẽdi ſunt ut amentes, & ebrii, non ut hæretici. §. ulti. & ibi interpretes. inſtit. de ſuccesſio. ſubla. Plato in Phædro. Ariſto. li. 2. magn. mora. c. 6. Tiraquel. de pœnis in cauſa. 4.

23 Magnus † quoque dolor excuſare ab hæreſi poterit, cum ſit grauisſima perturbatio animi, ut ait Plutarchus oratione conſolatoria. l. ſi adulterium. §. Imperatores. ff. de adult. l. ſi ex plagis. §. 1. ad leg. Aquil. Tiraquel. de pœnis. cauſa. 1.

24 Idem prorſus dicendum eſt † de uerbis impiis, calore iracundiæ prolatis; quia quæ proficiſcuntur ab ira non diiudicantur ex electione fieri. Ethi. 5. c. 8. c. hæreſis. 24. quæſt. 3. l. quid quid calore. ff. de regu. iuris.

25 Et quia † tutũ non eſt, ſub iudice ſuſpecto cauſam dicere: poteri iuſtis ex cauſis reiici Inquiſitor. cap. ult. 3. quæſt. 5. Cardi. in clem. 1. de hæreti. Angel. in ſumma, uerbo Inquiſitio. §. 5. Pariſi. conſi. 2. lib. 4. Rebuffus tractatu de recuſationibus.

26 Cæterùm, † in cauſa hæreſis non debẽt eligi arbitri, qui de recuſatione cognoſcant; ne fidei negotia protrahantur, ſed ſi iuſta uiſa fuerit cauſa recuſationis, con

ſulendus eſt ſuperior, ut alio iudici eam committat. ſi uerò friuola fuerit, ea remota procedi poterit; ſicut proceditur appellatione remota. appellatio enim & recuſatio æquiparantur in hoc. ca. ſuper eo. cap cum ſpeciali. de appellat. & ibidem interpretes.

27 Rei † defendendi ſunt ab aduocatis, non autem ab aliis. ſed ſi conſanguinei, uel amici aliquid afferant, quod reis prodeſſe queat, uſque eo duntaxat audiendi ſunt, ut officio iudicum inquiratur, utrũ id uerum ſit, nec ne; quemadmodum ſenatuſconſulto Hiſpaniæ rectiſsimè decretum eſt.

De errore. Tit. XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *ERrans excuſari poteſt ab hæreſi.*

2 *Error duplex, ex malitia, & ignorantia.*

3 *Malitia errat in fide, qui ſciens ueritatem contrarium aſſerit.*

4 *Errat is quoque malitia, qui pertinax in errore non ſuſcipit correctionem cognita ueritate.*

1 QVia interdum † is, qui errat, ex cuſari poteſt ab hæreſi; non erit alienum de errore hac in parte tractare. nam, qui credit aliquam hæreſim, cuius ueritatem contrariam explicitè ſcire nō tenebatur, putans id, quo credit, eſſe catholicam ueritatem; is proculdubio hæreticus non eſt, ut poſtea probabo. ac de huiuſmodi errore loquitur Iuriſconſultus, qui ait: Nihil tam contrarium eſt uoluntati, quàm error.l. ſi per errorem.ff. de iuriſdi. omn. iudi.

2 Frror † autem dupliciter eſſe poteſt: uel procedens ex malitia, uel ex ignorantia. prior eſt, qui facit hæreticum: poſterior uerò non item. Eſt autem errare, habere falſum pro uero, aut uerum pro falſo: uel certum pro incerto, aut incertum pro certo, ut diuus Auguſtinus in enchirid. tradit. cap. 17.

3 Malitia † errat in fide is, qui ſciens ueritatem catholicam, & credens eam eſſe ueram, nihilominus aſſerit contrariũ errorem. id quod Lutherus fecit, ac tũc faſſus eſt, cum negauit purgatorium. huic affinis eſt, qui ſciens quid Eccleſia catholica doceat, ipſe contrarium credit eſſe uerum: & hic eſt frequentior hæreticorum error.

4 Illi † quoque malitia errant, qui uerittatem aliquam catholicæ fidei, pudendo errore ignorantes, cum eam explicitè ſcire tenerentur, contrarium errorem pertinaciter credunt; non parati ad correctionem ſuſcipiendam cognita ueritate. quinetiam eadem malitia errant, qui credentes hæreſim, cuius contrariam ueritatem ſcire non tenebantur, non uolunt ſuſcipere ſanam doctrinam ueritate cognita. & hi omnes ſunt errores pertinaces, qui conſumatum hæreticum faciunt.

De ignorantia. Tit. XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Errans ignorantia excuſari poteſt ab hæreſi.*

2 *Ignorans, quæ cunctis diuulgata ſunt, etiam ſi craſſa ignorantia ſit, uix ab hæreſi poteſt excuſari.*

3 *Ignorantia probabilis excuſat ab hæreſi, cum caret malitia, & pertinacia.*

4 *Errans ignorantia, quam uitauit quoad potuit, culpa caret.*

5 *Errans ignorantia in ijs, quæ ſcire tenetur, quatenus erret.*

6 *Errans ignorantia non puniendus hæreticorum pœnis.*

1 QVi † uerò ignorantia errat is plerunque ab hæreſi excuſari poteſt. Sunt autem ſpecies ignorantiæ quatuor: Vna affectata. Altera craſſa. Tertia probabilis. Quarta inſuperabilis. Qui errat ignorantia affectata, is malitia non caret, atque adeò pertinax eſſe præſumitur. præſertim, cum errat in eo, quod explicitè ſcire tenetur. de hac ignorantia loquitur Propheta regius dicens: Noluit intelligere, ut bene ageret. pſal. 36. c. excellentiſsimus .x i. quæſt. 3. Iuſtinus marty. quæſt. 140.

2 Is, † qui craſſa ignorantia errat, ignorans ea, quæ cunctis diuulgata ſunt, uix ab hæreſi poterit excuſari, ac fortaſſe ne uix quidem; excepto, ſi ſtupidus, uel ſtolidus eſſet. l. latę culpę. ff. de uerbor. ſignificatio. l. nec ſupina. de iuris & facti ignoran. l. ſi Titius. ff. de fideiuſſo. l. 4. quod ui aut clam. Canus lib. 12. de locis Theologi. cap. 10.

3 Probabilis † autem ignorantia excuſat ab hæreſi, cum caret malitia, & pertinacia. nam, ut beatus Cyprianus contra Demetrianum ſcripſit: Qui ad ma-

lum motus eſt mendacio fallente, multò magis ad bonum mouebitur ueritate cogente. Et Diuus Hieronymus in prologo epiſtolæ ad Romanos: Qui cognitum illico ſequimur, olim utique ſequeremur, ſi ante cognouiſſemus. Et ſanctus Auguſtinus: Qui ſententiam ſuam, quamuis falſam, atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt: quærunt autem cauta ſollicitudinē ueritatē, corrigi parati, cum eam inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi. Ad ſummam, qui probabili ignorantia non pertinaciter errat, is non habet electionem contradicentem doctrinis eccleſiæ; relinquitur ergo ut hæreticus non ſit. c. dixit Apoſtolus. 24. q. 3. c. 1. 29. quæſt. 1. uterque Tho. 2. 2. q. 11. arti. 2. tradunt omnes in c. 1. de ſumma Trini. & in rub. C. eodem titu. Lupus al legat. de hæreſi. §. 5. Alberti. de aſſertio. catho. q. 36.

4 Qui † errat ignorantia inſuperabili, quam ſuperare non potuit faciens quidquid in ſe fuit, is omni culpa caret, nedum hæreticus non eſt: ſicut & ille, qui quærens ueritatem in quæſtionibus difficillimis, imbecillitate ingenij, bona fide aberrauerat. de quo errore accipien-

da ſunt uerba illa diui Auguſtini, lib. 1. de Trinitate: Errare poſſum, ſed hæreticus non ero. Addo Vincen. Lirinen. aduerſus hæreſes, poſt prin. Ioan. Maio. in lib. 2. ſent. diſt. 22. quæſt. 2.

5 Qui † uerò errat ignorantia, in his etiam quæ explicata fide ſcire tenebatur, peccat ille quidem peccato negligentiæ, tamen hæreticus eſt, ſi modò pertinacia careat. c. 1. 29. quæſt. 1. Gerſon de uita ſpirituali, lectione 5. Alfonſus lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 9.

6 Vnde fit, † ut qui errat ignorantia, non ſit puniendus hæreticorum pœnis: ſed errores reuocare debet arbitrio iudicum, ſimpliciter & ſine conditione. extrauag. Vas electionis. in fine de hæretic. Gerſon de proteſtatione, conſiderat. 11. Lupus allegat. de hæreſi. §. 4.

De proteſtatione. Tit. L.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio prodeſſe poteſt reis.*
2 *Proteſtationis definitio dupliciter a Gerſone tradita.*
3 *Proteſtatio cum in nullius detrimentum ſit, & pendeat a uoluntate, ſemper fieri poteſt.*

4 *Verba ambigua, & mens dubia proferentis neceſſaria eſt ut proteſtatio proſit.*

5 *Scienter errans in fide, quamuis milies proteſtetur, nihilominus hæreticus pertinax eſt.*

6 *Errans in iis, quæ ſcire tenetur, ad excuſationem requirit ignorantiam, præter proteſtationem.*

7 *Ambiguis in rebus prodeſt proteſtatio.*

8 *Proteſtatio quando excuſet apud Deum, & quando apud homines.*

9 *Ignorantia probabili errans excuſatur proteſtatione apud Deum & homines.*

10 *Proteſtatio ex perſonarum, & errorum qualitate plus, minusue prodeſt.*

1 CVm † proteſtatio prodeſſe poſsit reis; de ea quoque diſſerendũ eſt. ſolent quidem uiri pij proteſtatione uti, in hunc ferè ſenſum: quod ſi fortè aliquid contra fidem catholicam eos dixiſſe, aut ſcripſiſſe contigerit, ex inde illud reuocant, & ex imperitia dictum uel ſcriptum intelligi uolunt, non autem ex malitia uel pertinacia. c. hæc eſt fides. 24. quæſt. 1.

2 Hanc†proteſtationem definit Gerſon, ut ſit confeſsio quædam, qua declaratur, quid proteſtans in fide ſentiat. aliter:

Eſt hæc proteſtatio, religioſa,& modeſta deprecandæ impietatis, pertinaciæque cautio, animi noſtri declaratoria, & certificatoria. teſtatur enim, quo animo ſimus loquuturi, uel ſcripturi. Gerſon tractatu de proteſtatione, conſiderat. 1.

3 Quæ † proteſtatio, cùm in nullius detrimentum ſit, & ex uoluntate proteſtantis pendeat, fieri poteſt quocunque loco, & tempore, atque interpretatur uerba, & ſcripta conſequentia. l. per ſeruum. §. 1. ff. de uſu & habita. l. qui in aliena. §. Celſus. de acq. hær. l. ſi quis in prin. delega. 3. Bar. in l. non ſolum. §. morte. de nou. op. nuncia. omnes in c. cum M. Ferrarienſis de conſtitutio.

4 Sed † ut proteſtatio proſit, neceſſe eſt, ut uerba ſint ambigua, & mens proferentis dubia. nam, ſi uerba, & mens proteſtantis manifeſtam hæreſim ſaperent, nihil prodeſſet ea proteſtatio. l. Neſennius. ff. de neg. geſt. l. at ſi quis. §. plerique. de religio. & ſump. fune.

5 Quo efficitur, ut † qui ſciens errat contra catholicā fidem, quamuis milies proteſtetur; nihilominus pertinax hæreticus ſit. alioqui liberū eſſet hæreticis hæreſes quaſcunque docere ſub prætextu proteſtationis, ſed proteſtatio contraria fa-

ſto prorſus inutilis eſt.c.ſollicitudinem. de appel.c.ea te.dé iureiur.c.ulti. de homic.lib.6.l.ſi quis extraneus.ff.de acqui. hær.l.ſi non conuitij C.de iniuriis. Gerſon de proteſta.conſi.3.cum ſeq.

6 Hinc eſt, † quòd qui errat in iis, quæ explicitè ſcire tenetur, non excuſatur ſola proteſtatione, ſed prætereà ignorantiam probare debet. l.2.§. Seruius.ff.de orig.iuris. l.profeſsio.C. de mune.patrimo.lib.10.l.ab ea parte. ff.de proba.

7 In rebus † autem ambiguis, ac difficillimis. plurimùm proderit proteſtatio; quia etiam uiri docti ea ignorare poſſunt. gl.in prin.inſt.de oblig.quæ ex quaſi deli.naſcun.Feli.in c 1.de re iu.Alfon. li.1.de iuſta hære puni.c. 11.

8 Proteſtatio † interdum excuſat apud Deum, & non apud homines. & contra. quia homo iudicat, quæ apparent, Deus autem intuetur cor.1.Reg.16.Gerſon conſiderat.8.Alfon.d.c.11.

9 Qui errat † probabili ignorantia, excuſatur proteſtatione apud Deum, & homines.Alber.in rub.C.de hæreti. Gerſon conſid.5.Alfonſ.c.11.Alber.de aſſertio. catho.q. 12.

10 Ad ſummam† ex perſonarum, & errorum qualitate, plus, minusue proderit prote-

proteſtatio: ſed nunquàm nocere poteſt, quia nihil ponit improbum uel ſuſpectũ. Gerſon conſid. 2. & 12. l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis omiſ. cau. teſtam. Feli. in c. literas. de præſump. nu. 19.

De abſolutione. Tit. LI.

SVMMARIVM.

1 *Criminibus obiectis, & defenſionibus factis, conuenire debent iudices, & conſultores, ac de cauſarum fine deliberare.*

2 *Falſa opinio illorum qui exiſtimant Epiſcopũ ſolum, uel inquiſitorem ſolum poſſe abſoluere reum accuſatum de hæreſi.*

3 *Abſolutus a Pontifice in foro exteriori, non poteſt ab inquiſitore de eiſdem criminibus puniri.*

4 *Electi a pænitentibus, ut confeſſiones audiant, quamuis ex diplomatibus, & bullis a multis criminibus abſoluere poſſint, hæreticos abſoluere nequeunt.*

5 *Epiſcopis, & inquiſitoribus ſingulari uire tribuitur, ut in foro pænitentiæ occultos hæreticos abſoluere poſſint.*

6 *Hæretici morientes abſolui poſſunt a quolibet ſacerdote, ſi Epiſcopus, & inquiſitores deſunt.*

1 VBi † promotor fiſcalis omnia crimina in reos obiecerit, & illi, eorumque aduocati: defenſionibus ſuis fuerint uſi, & utrinque probationes peregerint; conuenire debent iudices, & conſultores, ac de cauſarum fine deliberare. quòd ſi reus diluerit obiecta crimina: uel accuſator ea non probauerit, abſoluendus quidem eſt: nonnunquam ab accuſatione, interdum ab inſtantia iudicij, ſæpe etiam fideiuſſoribus relinquendus eſt: quemadmodum iudicibus iuſtius, & commodius eſſe, uiſum fuerit.

2 Multi † putant Epiſcopum ſolum, & ſolum Inquiſitorem abſoluere poſſe reū accuſatum de hæreſi: quamuis neuter eorum ſolus damnare poſsit. ſed illorum opinio à multis damnata, è foro expulſa, meritò eiectaq; eſt. quia ſimul deliberare debent, an reus ſit abſoluendus, uel condemnandns: & eadem omnino ratione utrunque faciendum eſt. clem. ex eo. de hæreti l. qui condemnare. ff. de re iudi. & ibi Cuma. Areti. Soci. & quidam alij. Stepha. Ioan. And. Imola. in clem. 1. de hæreti. Syluester & Caieta. in ſummis, uerbo Excommunicatio.

3 Abſolutus † à ſummo Pontifice in foro exteriori, non poteſt ab Inquiſitore

de eiſdem criminibus puniri; niſi fortè falſa cõfeſsione abſolutio exorta ſit: quo caſu conſulendus eſt ipſe Pontifex maximus. c. cum inferior. de maio. & obedi. Decius conſil. 137. Pariſius conſil. primo.lib.4.

4 Hi † qui eliguntur à pœnitentibus, ut ſacras eorum confeſsiones audiant: quãuis ex clauſula generali diplomatum, ſiue bullarum à multis criminibus abſoluere poſsint, hæreticos tamen abſoluere nequeunt: quia id ſpecialiter Inquiſitoribus reſeruatur. Nec eſt ueriſimile, generaliter eſſe conceſſum, quod ſpecialiter denegaretur. Nec enim probabile eſt, Pontificem ſummum tot legibus ſanctiſsimis in fidei fauorem latis, tam facilè derogare uoluiſſe. cap. in generali. de reg. iur. libr. 6. l. ſi quando. C. de inoff. teſtamẽ. Couar. in c. alma mater. parte. 1. §. 11. quamuis Soto in lib. 4. ſent. diſt. 22. quæſtio. 2. artic. 3. diſſentire quodãmodo uideatur.

5 Sed † prior ſententia uera eſt, ut mihi quidem uidetur. nam ſi Epiſcopis inquiſitoribus ordinariis; iure ſingulari tribuitur, ut abſoluere poſsint in foro pœnitentiæ occultos hæreticos: idque committere nequant Vicariis ſuis; incredibile eſt, ut ſub clauſulis generalibus id ipſum

intelligatur eſſe conceſſum cuicunq; ſimplici ſacerdoti, qui facilè poteſt pœnitentem ad Epiſcopus uel Inquiſitores mittere. Concilij Tridentini ſeſſ. 24.c.6.

6 Hæretici† morientes abſolui poſſunt à quolibet ſacerdote, ſi Epiſcopos & Inquiſitores deſunt. quod capite 2. Concilij Africani his uerbis decretum eſt: hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus, à præsbyteris cum chriſmate, & benedictione conſignari placuit. c. his qui tempore. cum ſeq. 26. q. 6. Concil. Triden. ſeſſio. 14. cap. 7.

De tormentis. Tit. LII.

SVMMARIVM.

1 *Reo negante obiecta crimina, & ijs non plene probatis, ad quæſtionum ueniendum.*

2 *Quæſtionis definitio iuxta Vlpianum & ſecundum Ariſtotelem, nu. 1.*

3 *Tormenta ſæpiſſime neceßaria.*

4 *Inquiſitores poßunt, ac debent reos torquere.*

5 *Quæſtiones primæ non debent eßе, ſed ad eas ueniendum, cum ſuſpitione, & alijs argumentis reus urgetur.*

6 *Indicia ſingula plene probanda, antequam ue niatur ad quæſtionem.*

7 *Indicia magna, & uehementer urgentia requi runtur, non autem leuia.*

8 *Copia indiciorum reo danda cum dilatione ad ea diluenda.*

9 *Defenſionis facultas nulli deneganda.*

10 *Ad quæſtionem opus eſt, ut accuſator poſtu let, reum torqueri.*

11 *Reo nihil probante, quo diluantur indicia, In quiſitores eum poßunt damnare.*

12 *Argumenta, ſigna, & indicia ſuſpicionis rei ar bitrio iuditium relinquenda.*

13 *Probatio ſaltem dimidiata, uel ſemiplena re quiritur ad torquendum hominem.*

14 *Teſtimonium participis criminis non ſufficit ad quæſtionem.*

15 *Confeßio criminis extra iudicium ſufficit ad quæſtionem.*

16 *Fuga rei non ſufficiens ad quæſtionem: cum quis alijs ex cauſis fugere poßit.*

17 *Torquendus non eſt, qui fugit ob aliquam pro babilem cauſam.*

18 *Reus ſuſpectus, uacillans, & peierans, magis ſuſpectus efficitur, ideo torqueri poteſt.*

19 *Iura quantumlibet publica, plerumque falſa, & ideo non ſufficit ad torquendum homi nem.*

20 *Grauius eſt, diuinam quam humanam lædere*

maieſtatem.

21 *Minores* 25. *annis in cauſa hæreſis poßunt torqueri.*

22 *Religioſi in crimine hæreſis torquendi fallit, num.* 23. *& fallentia fallit, nu.* 24. *rarius, & mitius torquendi, nu.* 25.

26 *Iudex pronior eße debet ad quæſtionem in criminibus occultis.*

27 *Confitens, dixiſſe, aut ſcripſiße hæreſim, quatenus ſubijciendus quæſtioni.*

28 *Præſentia Inquiſitoris neceſſaria in quæſtionibus.*

29 *Interrogari cautè debet reus, & ideo generaliter.*

30 *Interrogandus reus non ſolum de ſeipſo, ſed etiam de ſocijs, magiſtris, diſcipulis.*

31 *Reus conuictus an torqueri poſſit in caput alienum.*

32 *Tormenta arbitrio iudicum moderanda.*

33 *Indicia maiora, tormentis maioribus purganda.*

34 *Confeſſio tormentis extorta, ſine antecedentibus indiciis, uel non probatis, uel eorum copia reo non data, nihil ei nocere debet.*

39 *Reus condemnari non debet propter confeſſionem tormentis extortam, niſi perſeueret in ea.*

36 *Confeſſio extorta metu imminentium tormentorum non debet nocere reo.*

37 *Ratihabitio neceſſaria.*
38 *Ratificatio neceßaria, ut confeſſio reo nocere queat.*
39 *Ratihabitio an requiratur, cum aliquis tortus de alio teſtificatur.*
40 *Reus negans in quæſtionibus, & tormenta uincens, ſupplicio literandus.*
41 *Tormenta quando repeti poſſint.*
42 *Tormenta in infinitum non debent abire.*
43 *Confitens ui tormentorum, & confeſſionē altero die reuocans, an ob id iterum torqueri poſſit, & bis tortus, bis confitens, & reuocans, an tertio torquendus, nu. 43. & 44.*
44 *Iudices, & conſultores ea conſidarare debent, quæ Fabius ab oratoribus ait eße conſideranda.*

1 CVm † reus negat obiecta crimina, & plenè probata non ſunt; plerunque ad quæſtionem peruenire oportet. eſt autem quæſtio, inuita conſcij hominis confeſsio, ut Ariſtoteles tradit.

2 Quæſtio† autore Vlpiano, res eſt fragilis, & periculoſa, & quæ ſæpe ueritatē fallat. diuus quoque Auguſtinus dolenda eſſe ait, iudicia hominum de hominibus, cum quiſpiā torquetur. & cum quæritur, utrum ſit innocens, cruciatur: & innocens luit pro incerto ſcelere certiſsimas pœ-

nas.demum Rhetores multa dicunt con tra tormenta.l.1.§.quæſtioni. ff. de quæſtionibus.Auguſt.lib.19. de ciuit. Dei c. 6.Cicero in partitionibus,& lib.2. rhetoric. ad Herennium.Ariſto.Rhetorico. ad Alexandrum c.de quæſtione.

3 Cæterùm† ſæpiſsimè tormenta neceſſaria ſunt,ut iidem ipſi Rhetores docent. & beatus Cyprianus contra Demetrianũ, inquit: Torquentur rei, qui ſe negant crimine,quo accuſantur teneri, ut facinoris ueritas, quæ indice uoce non promittur, dolore corporis exprimatur.Et Euſebius ad Epiſcopos Galliæ:Veritatem diuerſis cruciatibus à latebris ſuis religioſus tortor exigere debet: ut dum pœnis corpora ſubiiciuntur,quæ geſta ſunt,fideliter & ueraciter exquirantur.Fabius lib.5.ca. 4. Iſocrates in trapezitico.Eſther.12.c.pe. 5.q.5.c.circumcelliones.23.q.5. Io.maior.in 4.ſent.diſt.15.q.22. Sylueſter uerbo, Inquiſitio.2.§.9.

4 Itaq; † Inquiſitores poſſunt ac debent reos torquere,ut errores confeſsi,conuertantur & uiuant,& ut eorum animæ ſaluę fiant.ille hæreticum interficit, qui hæreticum interficit,qui hęreticum eum eſſe patitur.cæterùm noſtra correptio, uiuificatio eſt,ut hæreſi moriens,uiuat catholicæ

fidei:ut diuus Hieronymus inquit lib. 3. aduerſus Pelagianos.

Sed quia nonnunquã in quæſtionibus habendis perniciosè erratur,multa prius
5 conſideranda ſunt.& illud in primis † nõ eſſe à quæſtionibus incipiendum, ſed ita demum ad eas ueniendum eſſe, cum ſuſpectus eſt reus,& aliis argumentis ita urgetur,ut ſola eius confeſsio deeſſe uideatur.l.1. ff. de quæſtionib.l. milites.C.eodem titulo.c.cum in contemplatione, de reg.iuris.

6 Nec ſatis eſt, † ut reus ſuſpectus ſit, & argumentis uerisimilibus urgeatur, ſed alia prætereà multa neceſſaria ſunt: ſcilicet,ut indicia ſingula plenè probentur. glo.communiter approbata in l.ult.C.fa mil.erciſ.Bar.& cæteri in l.ulti.ff. de quæſtio.Hippoly.in pract.§.Diligenter.

7 Item illud neceſſarium eſt, ut†magna ſint indicia, & uehementer urgentia; leuia enim non ſufficiunt.l. milites. C. de quæſtionib.glo.recepta ab omnibus in l. cum probatio.ff.de proba.Bar. & alijin dicta l.ultim.

8 Neceſſe etiam eſt, ut†copia indiciorũ reo detur cum dilatione ad ea diluenda. id enim natura æquum eſt,& multis legibus comprobatur l. unius. §. cogniturũ.

ff.de quæſtion.l.3.§ ſi ad diem.de re mili ta.Bar.& reliqui in d.l.unius. Boſsius tit. de indiciis.

9 Iniquum†quippè eſt, hominem inauditum torquere, cùm defenſionis facultas nulli unquàm deneganda ſit. quòd ſi nemo damnandus eſt in cauſis ciuilibus inaudita cauſa, quantò minus in criminalibus? de paruula ſummma iudicaturo tibi res ſine teſte non probaretur: utrique parti dares actiones, dares tempus: non ſemel audires, ut ait Seneca libro ſecundo de ira:& hominem torquere audes antequam illi, uel indicia noſſe liceat, uel tempus ad indicia diluenda accipiat? cle mē.paſtoralis, de re iud.c.1.de cauſa poſſeſsio.l.defenſionis facultas.C. de iure fiſci.lib.10.

10 Opus quoque eſt,†ut accuſator poſtulet reū torqueri. & ideo procurator fiſcalis id generaliter petere ſolet in libello accuſatorio.l.de minore.§. tormenta.l. patre uel marito.ff.de quæſt.l. quicunq;. C. de ſeruis fugitiuis.

11 Quòd†ſi reus nihil probauerit, quò indicia diluantur, tunc Inquiſitores eum damnare poſſunt ad id genus tormenti, quod fuerit in ea prouincia uſitatius. & eius ſententiæ copia reo fieri debet, ut

appellare poſsit: eiusq́; appellationi deferendum eſt, niſi friuola ſit. l. ante ſententiã. ff. de appella. recipien. l. per hanc. C. de tempo. appellatio. c. cum appellationibus friuolis. de appel. lib. 6.

Hactenus de ordine procedendi uſq; ad executionem quæſtionis, ſatis ferè diximus. ſequitur, ut pauca quæ prius dici oportuit, de indiciis iam deſſeramus:

12 At † primum quidem, cùm argumenta, ſigna, & indicia, quibus ſuſpectus eſt reus, ex uariis perſonarum, & rerum circunſtantiis oriantur, nulla certa regula, benè definiri poſſunt, ita quòd arbitrio iudicũ neceſſariò relinquenda ſunt. Bar. & omnes in l. ult. ff. de quæſt. plurimi citati ab Hippolyto in practi. §. Diligenter.

13 Sed neceſſaria eſt ſaltem dimidiata, ſiue ſemiplena probatio ad torquendum hominem. reus ergo infamatus torqueri poterit, unius hominis fide digni teſtimonio, de crimine ipſo teſtificante. quòd ſi reus ſit bonæ famæ, alia præterea indicia neceſſaria ſunt. glo. recepta in l. 3. C. ad leg. Iul. maieſt. Bar. & cæteri in l. maritus. ff. de quæſtio. Cardi. & Imo. in cle. 1. de hæreti. Squillacen. de fide catho. capi. 31. glo. communiter approbata in l. in bonæ fidei. C. de rebus credit. & in l. admo-

nendi.ff.de inreiurando.

14 Ergo † non ſufficit ad quæſtionem teſtimonium ſocij, ſiue participis eiuſdem criminis, niſi alia etiam indicia concurrant.l.4.C.de quæſtio.c.ult.15.quæſti.3. Hippoly in d.§.diligenter. Blancus in l. ulti.ff.de quæſtio.nu.378.

15 Cõfeſsio † criminis extra iudicium facta, & plenè probata, quia ſemiplenam probationem facit, ſufficit quoque ad habendam quæſtionem.l.ult. ff. de interroga.actio.glo. recepta in l. capite quinto. ff.de adulte.omnes in l. ulti. ff. de quæſt. & in c.at ſi clerici.de iudi.

16 Quamuis † multi putent, fugam rei eſſe ſufficientem ad quæſtionem; ea tamen opinio uera non eſt, cum uariis ex cauſis quiſpiam fugere posſit: quæ uel ex toto, uel certè magna ex parte illum excuſare queant. fugit olim Alcibiades, prouerbium illud adiiciens: Vitæ diſcrimen, ne matri quidem committendum: fieri enim ignorantia poſſe, ut nigrum pro albo ferat lapillum: ut Plutarchus in Alcibiade; & Aelianus libro 13. uariæ hiſtoriæ, authores ſunt.

17 Fugit † quoque Demoſthenes, & epiſtola 2. de ſuo reditu, inquit: Iam ob diſceſſum meum iure iraſci mihi non pote

ſtis. nec enim ideo abii, quod aut de uobis deſperarem, aut nſpiam alio reſpicerem. ſed primùm carceris ignominiam animo ferebam grauiter: deinde, propter ætatem, afflictionem illam corporis perpeti non poteram: & cætera. ergo qui ueritus ſæuitiam iudicum, aut potentiam aduerſariorum, aut ob aliam probabilem cauſam fugit, non ideo torquẽdus eſt.c. accedens. 2. ut lit. non conteſta. Bal.in l.bonæ fidei. C. de reb.credi. Blancus in l.ult.ff. de quæſtioni. nu.285.

18 Reus† ſuſpectus, qui uacillat, & peierat, magis ſuſpectus efficitur, atque adeò torqueri poteſt, ut plurimis placet. quamuis titubare, & inconſtanter loqui nonnunquam rei ſoleant magna aliqua perturbatione animi: quod iudices conſiderare attentius debent.l.ex libero.ff. de quæſtionibus.& inibi Bart.& ceteri:& in l. de minore.§.plurimum.& in l.ulti. eodem tit. Hippoly.in prati.§. diligenter.

19 Propter† ſolam famam, quantumlibet publicam, nemo torqueri debet, quia incertiſsima eſt, & plerunque falſa, & pondus teſtimonij non habet. ca. qualiter.2. de accuſa.Bar.& Hippo.in d.§. plurimũ. Pari. conſi.153. lib.4.

Atq; hæc quidem de indiciis. ſequitur

20 ut de reis ipſis paucula ſubiiciamus. † In pleriſque criminibus multi torqueri nō poſſunt, ſed in cauſa hæreſis illi torquendi ſunt, qui in crimine læſæ maieſtatis torqueri poſſunt. quia longè grauius eſt diuinam, quàm humanam lædere maieſtatem. proinde nobiles, decuriones, & cæteri quæſtionibus ſubiici poſſunt. l. nullus. C. ad l. Iul. maieſt. l. decuriones. C. de quæſtio. auth. gazaros. de hæreti. c. uergētes. eodem tit. Hippoly. in practi. §. Expedita. Grill. de quæſtio. q. 6. Couar. lib. 2. reſolut. c. 9.

21 Minores † quoque uigintiquinque annis torqueri poſſunt, quia etiam impuberes terreri queunt in crimine hæreſis, & & habenis, uel ferula cedi. l. 1. §. impuberi. & l. excipiuntur. ff. ad Syllania. l. de minore, & ibi Hippol. de quæſtionibus.

22 Clerici, † & monachi & cæteri religioſi, torqueri poſsūt pro crimine hæreſis, quia grauius quam laici delinquunt. c. 1. de depoſito c. ad abolendam. §. ulti. de hæreti. c. accuſatus. §. ult. eodem. tit. lib. 6.

23 Sed † & ſi multis indiciis urgeantur, torqueri tamen non debent niſi infamati ſint. & hæc eſt communis opinio iuris peritorum in c. 1. de depoſito. Feli. in c. ueniens. 1. de teſtib. Iaſ. in l. magiſtratibus.

ff.de iuriſd. om.iudi.Benar.in practi. ca. 117. Boer. deciſ. 163.

24 Verùm ea † opinio nullo iure probatur: & pluſquam infamia nocent urgentia indicia; quæ ex perſpicuis coniecturis oriuntur. Poſtremò,in hæreſi,& aliis criminibus, quæ clanculum perpetrātur, non exigitur ad quæſtionem infamia publica, ſed ſufficit ſemiplena probatio, & ita placet Alciato, cuius ſententia (meo quidem iudicio) probabilior eſt.c.ſuper eo. de eo qui cogno.c. cum olim.de uerbo. ſigni. Alciat. in c. 1. de offi.ordina. num.43.

25 Quamuis autem hoc ita ſit, † clerici tamen, & monachi, aliique religioſi homines rarius & mitius torquendi ſunt; tum propter periculum excommunicationis, ſi forte modus excedatur, tum etiam propter reuerentiam religioni debitam, præcipuè ſacerdotibus; quemadmodum a multis rectiſſimè traditur. Hugo. Archi. Præpoſ. & alii in c.illi qui 5.quæſt.5. Syluester in ſumma,uerbo Inquiſitio.2.§.9. Ioan.Bernar. in practi.cap.117.Soto lib. 5. de iuſti.& iure,quæſt.6.art.2.

26 In † criminibus occultis, quæ clanculum committuntur,pronior iudex eſſe poterit ad quæſtionem, quàm in aliis, & eo

magis in hæreſi, quæ occultior eſſe ſolet, & cuius confeſsio non modo reipublicæ, ſed ipſimet hæretico plurimùm eſt profutura. l. diuus Pius. ff. de quæſtio. l. non omnes. §. à barbaris, de re milita. Bald. in l. nemo. C. de Epiſcopali audien. Alex conſil. 77. lib. 1. Decius conſil. 363.

27 Qui † confitetur, ſe dixiſſe, aut ſcripſiſſe hæreſim, ſed negat intentionē impiā, niſi probabilem excuſationem afferat, quæſtioni ſubiici poteſt; niſi fortè ſit planè conuictus; & ita utimur. Cardi. in cle. ulti. de uſuris. Alberti. de aſſertio. catho. quæſt. 36. in fine.

28 Inquiſitor † ipſe adeſſe debet quæſtioni, quia plurimum in excutienda ueritate, etiam uox ipſa, & cognitionis ſubtilis diligentia affert. Nam ex ſermone, & ex eo, qua quis cōſtantia, qua trepidatione quid diceret, quædam ad illuminandam ueritatem in lucem emergunt. nemo autem præſens debet eſſe quæſtioni, pręter iudices, tabelliones, atque tortores. l. de minore. §. plurimùm. ff. de quæſtio. Bar. in l. cuſtodias. ff. de publi. iudi.

29 † Iudex autem cautè reum interrogare debet, ita ut uia mentiendi non aperiatur illi, atque id confiteatur, quod putet, iudicem audire uelle. itaque generaliter eſt

eſt interrogandus, an dixerit aliquid impium; alterum enim magis ſuggerentis, quàm requirentis uidetur. l. 1. §. qui quæſtionem. ff. de quæſtionib. ibi. Bar. & Hippolyt. l. 1. §. Diuus Adrianus. eodem tit.

30 Nec tantum † de ſe ipſo interrogandus eſt reus, ſed etiam de ſocijs, de magiſtris, atque diſcipulis quos quidem indicare tenetur, etiam non interrogatus, ut alibi dixi. Nam, ſi in alijs criminibus non ita grauibus, interrogari poteſt de conſcijs: multò unq̃ magis in crimine hæreſis. l. prius. ff. ad Syllania. l. 2. §. Diuus Pius. de iure fiſci. glo. & interpretes in l. ulti. C. de accuſat. Soto lib. 5. de iuſti. & iure q. 6. arti. 2.

31 Quin † etiam reus plenè etiam conuictus, torqueri poteſt in caput alienum. i. contra capita aliena; ſcilicet, ut ſocios, aliosque hæreticos manifeſtet, nõ tamen ob eam cauſam torqueri debet, niſi ſemi plenè probatum ſit, quòd ſocios criminis habet, aut quòd ſcit alios hæreticos eſſe. l. ex libero. l. unius. §. teſtes. ff. de quæſtioni. l. qui ultimo. ff. de pœnis. l. ſi certus, ad Syllan. & ibi Rom. & Igneus. & in l. ulti. C. de quæſtio. Alberi. & Salic. Bosſius tit. de tortura teſtium.

32 Tormenta † uerò arbitrio iudicum mo

deranda ſunt, ita ut ne reus in ipſis, uel ex ipſis moriatur, & ut ſaluus ſit, uel innocentiæ, uel ſupplicio. l. quæſtionis modum. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtionibus.

33 Indicia † maiora tormentis maioribus purganda ſunt, ut rectè inquit Baldus. Nam leuia indicia comminatione tormentorum dũtaxat purgari ſolent. Bald. in c. 1. §. ſi uaſallus. de controuer. inueſti. lib. feudo.

34 Quòd † ſi non antecedentibus indicijs, uel non bene probatis, uel eorum cõpia reo non data, confeſsio tormentis extorta ſit, etiam ſi reus eam ratam habuerit, nihil ei nocebit. quidquid enim ex iniuria iudicis manat, iniuſtum eſt, & iniuſtitia cauſæ permanet in eius effectu: nec enim ex iniuria ius naſci poteſt. atque hæc quidem ſententia omnium conſenſu recepta eſt. glo. & cæteri in l. pen. ff. de quæſtionibus, & in c. cum in cõtẽplatione, de reg. iur. Hippo. in practi. §. ſecunda quæſtio. Soto de ratione tegendi ſecretum, memb. 3. q. 1. & lib. 5. de iuſti. & iure, q. 6. arti. 2.

35 Sed † & ſi omnia ſupra ſcripta ad unguem ſeruata ſint, reus tamen condemnari non debet propter confeſsionem

tormentis extortã, niſi perſeueret in ea. Peſſimum enim eſt, ex confeſsione extorta quenquam iudicare; nec ferenda eſt contraria conſuetudo, cum ſit iniuſta, & ab omni humanitate aliena. 15. q.6.c.1. gl.Hippo.& alij in l.1.§. Diuus Seuerus. ff. de quæſtioni.

36 Idem eſt, † ſi confeſsio extorqueatur metu imminentium tormentorum: ea enim paria ſunt: quin etiam Xenophon libro 3.de Cyropedia inquit, metum maiori ſupplicio eſſe hominibus, quàm ſi re ipſa malè afficiantur; metus enim rerum omnium horribilium maximè animos perterret: ut dubium non ſit. quin maior adhibita uis ei ſit,cuius animus ſit perterritus, quàm cuius corpus uulneratũ ſit ,ut ait Cicero in oratione pro Cæcinna.l. nouisſimè.ff. quod fal. tuto. auto. l.2. C.quorum appellat. non recipi.

37 Nec audiendi ſunt, † qui putant, non eſſe neceſſariam ratihabitionem,cum uẽtum eſt ad tormẽta probatis indiciis maximis,uel antecedente extraiudiciali cõfeſsione, præſertim geminata. Hæc enim gratis dicuntur, nec iure, aut ratione probantur: & nihilominus talis confeſsio extorta eſt dolore, aut metu tormentorum. Anto. Gomeſ. tomo 3.ca.13. Blancus in

l.ult.ff.de quæſt.nu.208.

38 Ergo † ut cōfeſſio iſta reo nocere queat, neceſſe eſt, ut poſt aliquod interuallum temporis ratificetur, ita ut ne dolor tormentorum, & uehemens animi perturbatio duret. Multi aiunt id eſſe debere ſpatium unius diei, quod & regia lege cauetur. Bar. Hippoly. & cæteri in l.1.§. Diuus Seuerus.ff. de quæſ. Bal.& alii, in l.2. C.de his, quæ ui. Tiraquel. de retractu conuentionali.§.1.gl.5.nu.21. Maio. in lib.4.ſent.diſt.15.q.22.

39 Sunt † etiam qui dicunt, non eſſe neceſſariam ratihabitionem, cum aliquis tortus de alio teſtificatur. ſed meo iudicio errant: quia tale teſtimonium inuoluntarium quodammodo eſt, ac tormentis extortum: & eò magis in cauſa hæreſis, in qua ratihabitio fieri debet coram religioſis perſonis.c.ut officium.§.uerū, de hæreti. lib.6.Bal.in l. ult.C. de quæſt. Paris de ſyndicatu uerbo Tortura.§.Teſtis.

40 Si uerò † reus in quæſtionibus pernegauerit, ac tormenta uicerit, hoc ipſo diluit, & purgat antecedentia indicia, eſtq; ſupplicio liberandus, ut olim Plinius cenſuit lib.8.epiſtola ad Ariſtonem.& ea ſententia tum regia lege, tum omnium con-

ſenſu recepta eſt. Bar. in l. ultima. Alberi. in l. edictum. Hippoly. in l. repeti. ff. de quæſtio. Boer. deciſ. 163. Aymo conſil. 168.

41 Sed † nonnunquam tormenta repeti poſſunt: cùm reus euidentioribus argumentis opprimitur: cum indicia noua ſuperueniunt: cum reus non fuit ſufficienter tortus: his enim caſibus reus iterum torqueri tunc demum poterit, cum in tormenta corpus animusque durauerit, nec enim dilaniandus reus, aut excarnificandus eſt. l. repeti. l. unius. §. 1. ff. de quæſtio. Bart. & alii in eadem. l. repeti.

42 Quamuis † autem reus interdum in quæſtionem repeti posſit, bis tantùm torqueri debet; alioqui tormenta in infinitum abirent. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de uerb. ſignif. Pelagi. de plantu Eccleſiæ lib. 2. art. 41.

43 Quæri ſolet, † An reus qui obiecta crimina ui tormentorum confeſſus eſt, & ſequenti die confesſionem reuocat, ob id iterum torqueri posſit? Et pleriq; aiunt repeti quæſtionem poſſe: quia reus uacillauit, & quia ſua confesſione roborauit antecedentem probationem: demum quia nouum indiciũ ore ſuo addidit, & ita lege regia, & ſicula conſtitutione ca-

uetur. Boer.deciſ. 163. Carerius in pra-
cti. nu. 190. Boſsius tit. de tortura, pro-
pe finem.

44 Pluſculum dubitationis habet, † cum reus bis tortus,bis confitetur & reuocat, an tertio torquendus ſit? quod quidem multi fieri poſſe putant: Sed eorum opinio nullo iure probatur. Nam, ut ante dixi, repetitio quæſtionis, de prima uice accipienda eſt: & ſecunda confesſio non præbet nouum indicium, cum ſit eadem cum prima. Poſtremò,quia nullus unquã foret finis tormentorum, quemadmodũ olim crudelisſime factum eſt, in tyrannicis illis exemplis à Valerio Maximo lib. 8. cap.4. & à diuo Hieronymo relatis, epiſtola ad Innocentium, de muliere ſepties icta.

45 Cæterùm † opinio illa tunc fortè recipi poſſet, cùm reus bis fuerit remiſsè tortus,& cum in poſteriore confesſione aliqua noua indicia prodiderit, aliò qui,cũ ſatis quæſitum ſit, non ultra torquendus eſt reus. Angel. de malefi. in uerbo fama publica,quæſt.9. Hippolyt. in l. repeti.ff. de quæſtio.Grillan. quæſt. 7.Tho.Gramma. conſil.45. Boer. deciſ. 163.col.ulti, Carerius in practi. nu.194.

46 † Iudices autem & conſultores ea con

ſiderare debent, quæ Fabius ait, ab oratoribus eſſe conſideranda, idque multò maximè, quia hi ſuadent, illi diiudicãt; hi ius alterius litigatoris, illi cauſam utriuſque perpendunr: ad extremum, quia hi dicunt, quæ uolunt, illi uerò ea duntaxat quæ iuſta ſint, proferre atque exequi debent. quædam igitur (inquit Fabius) propria ſunt cuiuſque litis: Nam ſiue de habenda quæſtione agatur, plurimùm intererit, quis & in quem poſtulet, aut offerat, & in quem, & ex qua cauſa, ſiue iam erit habita, quis ei præfuerit, quis, & quo modo ſit tortus: an credibilia dixerit, an inter ſe conſtantia perſeuerauerit in eo, quod cœperat, an aliquid dolore mutauerit, prima parte quæſtionis, an præcedente cruciatu, quæ utrinque tam infinita ſunt, quàm ipſa rerum uarietas. hæc ille lib. 5.

De abiuratione. Tit. LIII.

SVMMARIVM.

1 *SVſpicio hæreſis punienda more hæreſis.*
2 *Adiuratio, & eius nominis uis.*
3 *Adiuratio tribus ex cauſis fit.*
4 *Suſpecti quoque etſi innoxij, adiurare debẽt.*

5 *Relapſus quis ſit.*

6 *Hæretici ad ſinum Eccleſiæ, redeuntes, abiurare debent hæreſes:& palinodiam, quod acuſ. carere. nu. 7. & iurare, ſe nunquam eſſe relapſuros: idq; non uoce tantum, ſed & ſcripto in nu.* 8.

9 *Incidens in hereſim, & unam tantum, adiurare debet hæreſes omnes.*

10 *Adiuratio debet eſſe clara, & particularis.*

11 *Schiſmatici adiurare debeat ſchiſma, eodem modo, quo hæretici errores.*

11 *Adiurationis antiquitas, & uſus,*

12 *Adiuratio ubi olim fiebat, & ubi nunc fiat; & quomodo facienda.*

13 *Adiurare nolens ad arbitrium Epiſcopi, & Inquiſitorum, tamquam contumax, & impœnitens curiæ ſæculari relinquitur.*

14 *Adiurare plures ſimul poſſunt, iuxta Hiſpaniarum conſuetudinem.*

15 *Adiurandi formulæ.*

1 CAtholica†Chriſti eccleſia non modò hæreticos punit, ſed etiam ſuſpitionem hæreſis, quantumlibet leuem, tolerare non uult. Eſt enim anima noſtra Deo Chriſto deſponſata, cui uirginitatem fidei omni modo ſeruare tenetur. dicente Apoſtolo Deſpondi uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. hære

tici autem uirgines dici nō poſſunt, quia ſenſu adulterino corrupti ſunt, & uirginitatem ueritatis Chriſti adulterino ſenſu corrumpunt. Et ſicut olim ad eluendam ſuſpitionem adulterii, duriſsima lege uir uti poterat, ut in libro Numeri legitur, capite 5. ſic hodie catholica eccleſia diuinæ admodùm conſtituit, ut ſuſpitio hæreſis tormentis, abiuratione, uel purgatione diluatur. an fidem non ſeruare, leuius eſt animam Deo, quàm fœminam uiro? inquit Auguſti. epiſtola 50. Apoſtolus. 2. Corin. 11.

2 De tormentis ſatis multa diximus, † nunc uerò de abiuratione diſſeramus, ac primùm, hoc nomine pontificii frequenter utuntur, ſed ex aliis autoribus apud Eutropium tātum id me legiſſe memini. is enim libro primo Rerum Romanarū, inquit; Quanta mala Romaui continua illa regnum dominatione pertulerint, nō ſolùm unius regis expulſio, uerùm etiam abiuratio regii nominis, & poteſtatis oſtēdit. Et quamuis abiurare, uarias habeat ſignificationes, ut in catholicis inſtitutionibus retuli. in propoſito tamen, abiurare eſt, execrari, ſiue anathemare.

3 Tribus † ex cauſis fit abiuratio; uel propter uehementem ſuſpitionem, uel pro-

pter leuem,aut abiurantur errores ab hæretico pœnitente. Itaque duobus modis fit ab iuratio : uno modo à ſuſpectis, altero ab hæreticis ad eccleſiam conuerſis. Primi abiurant errores, de quibus uehementer, aut leuiter ſuſpecti ſuut. Secundi abiurant hæreſes,quibus infecti fuere.

4 De ſuſpectis † abiurantibus ſunt exempla in magna ſynodo Chalcedonenſi,ubi actione octaua Theoderetus propter ſuſpitionem abiurauit. Et actione nona, Iba Epiſcopus de quibuſdam erroribus accuſatus,quamuis fuerit inuentus innoxius, propter ſuſpitionem tamẽ coactus eſt dicere, etiam in ſcripto anathemaui Neſtorium, eiusq; dogmata,& nunc anathemo eum decies milies, & omnem illum,qui non ſapit, ſicut hæc ſancta ſynodus, anathemo.

5 Plurimùm † refert, an propter uehementem ſuſpitionem quiſpiam abiuret errores, an propter leuem : prior enim ſi repertus fuerit poſt abiurationẽ in hæreſim incidiſſe, habetur pro conſummato relapſo : poſterior uerò non item. Errant ergo qui putaut, relapſum quoque eſſe,qui propter leuem ſuſpitionem abiurauerat hæreſes. c.accuſatus. de hæreti.lib.6. ubi uidetur errare Ancha. & Matthæ. in con-

ſtit. Regni Neapol.tit.1.col.8.

6 Hæretici † uerò, qui ad ſinum Eccleſiæ redeunt, abiurare, ſiue execrari hæreſes debent, & errores ſuos damnare, atque autores errorum: quemadmodum ſæpe conſtitutum, & ad effectum perductum eſt. concil.2. Arelaten. concil. Laodicæno, c. 7. ſexta ſynodo generali, canone. 94. diuus Auguſtinus epiſtola 95.c. ſaluberrimum. 1.q.7.

7 Neque † ſolùm hæreſes abiurare, ſed palinodiam canere debent, id eſt, recantare ſuos errores, & meliore ſententia corrigere, & contraria erroribus aſſerere. ſynodus Epheſina ſub Cæleſtino primo. c. donatum. 1.quæſt.7.

8 Iurare † quoque debent, ſe nunquam ad abiuratos errores eſſe reuerſuros. quæ omnia non uoce modò, ſed ſcripto etiam confirmare debent. ſubſcribentes libellis abiurationis, quod ab ipſis Apoſtolorum temporibus dicitur eſſe uſitatum. Prima ſynodo Nicæna c. 8. & alia ſynodo ſub Martino primo. Leo Magnus epiſt.2. ſynodo 7. generali, actione. 1. & ſynodo 8. actione 2. & ſæpe alibi. c. ſi quis Epiſcopus. c. conuenientibus. 1.q.7.c. ego de cõſecrat. diſtin.2. Auguſt. epiſtola.96. Nicephorus lib.16 hiſto.eccleſ.c.26.

9 Qui † incidit in hæreſim, etiam unam tantum abiurare debet omnes hæreſes, quod quidem antiqua conſuetudine, & omnibus obiurandi formulis receptum eſt. Iam ergo inutilis quæſtio illa eſt, quæ pontificios torqueri ſolebat, utrum, is qui unam hæreſim abiurat, & poſtea in aliam incidit, ſit iudicandus relapſus. itaque prætereo eam, ut non neceſſariam.

10 † Clarè autem, & nominatim abiurandi ſunt errores, quos abiurans credidit, uel de quibus ſuſpectus fuit, nec ſufficit obſcura, & generalis abiuratio. magna ſynodo Chalcedo. actione 8. Magnus Leo epiſt.84. deciſ. Rotæ antiqua.875.& noua ſub tit. de hæreti. Decius conſil.137. Boer. deciſ. 343.

11 Schiſmatici † quoque abiurare debent ſchiſma eodem ferè ordine, quo hæretici abiurant hæreſes, cuius abiurationis antiquitatem & uſum ex Cypriano & alijs, hic breuiter relatis, intelliges. Cypri.li.3.epiſt.11.Leo epiſt.3.& epiſto.85. c.3.c.omnis cuiuslibet.1.q.1. c. quoties. c. maximum.1.quæſt.7.

12 Olim † abiurabantur errores in concilijs generalibus, & prouincialibus: hodie uerò coram clero, & populo publicè fit abiuratio; nec priuatim fieri debet, niſi

magna ex cauſa.cap. ſi quis epiſcopus. 1. q. 7.c.ad abolendam, de hęreti. c. inter ſolicitudines,de purg.can.Leo epi. 75.

13 Qui † autem abiurare non uult ad arbitrium, Epiſcopi, & Inquiſitorum, tanquam contumax, & impœnitens poterit curiæ ſæculari relinqui, Leo epiſt. 10.& epiſt. 84. dicto c.ad abolendam.

14 Plures † uerò ſimul abiurare poſſunt, prælegente ſecretario, ut Hiſpaniarum conſuetudine receptum eſt; & conſequenti die ſubſcribunt libellis abiurationis, & ſe obligàt ad pœnas in illis ſcriptas.id que breuiter, & commodisſimè fit, nec uideo quid obſtare illi conſuetudini queat.

15 Poſtremò † formulas abiurandi, quia prolixiores ſunt, hoc loco indicaſſe ſufficiet. Vnam inuenies in Concilio Conſtantienſe ſeſs. 19. Alteram in c. Ego Berengarius, de conſecrat. diſtin. 2. Tertiā apud Cardinalem Turrecrem. lib. 4. de eccleſia, parte 2. cap. 22. Quartam apud Alfonſ. Caſtr. lib. 1. de iuſta hæreti. punit. c. ulti.

De purgatione. Tit. LIIII.

SVMMARIVM.

1 PVrgatione ſuſpitiones dilui poſſunt. & Hiſpaniæ laus ſumma, in Religione Catholica.

2 Purgationis definitio.

3 Ad Purgationem quando ueniendum.

4 Infamia non debet oriri ab inimicis, uel maleuolis, nec ab inſanibus, aut leuibus hominibus.

5 Reus poteſt ad purgationem damnari, propter graue ſcandalum, & propter publicam infamiam, & propter leuem ſuſpitionem.

6 Purgatorum numerus in arbitrio iudicis eſt.

7 Purgatores qui eligi debeant.

8 Viles, & plebeÿ nõ ſunt damnandi ad purgationem, cũ expurgatores non poßint inuenire.

9 Purgatio conuenit ÿs, qui fulgent honoribus

10 Purgare ſe nolens ad arbitrium iudicis, tamquam conuictus puniri debet.

11 Deficiens in purgatione, pro conuicto habetur. & puniendus, nu. 12.

13 Deficiant qui in purgatione.

14 Deficiens in purgationes & pœnitere uolens, an recipiendus.

15 Reus iurare debet coram expurgatoribus, ſe crimina, de quibus ſuſpectus eſt, non commiſiße.

16 *Tormenta, abiuratio, purgatio, & aliæ pœnæ arbitrariæ utrùm ſimul cumulari queant.*

17 *Purgatus, præter expenſas, ad aliam pœnam non damnandus.*

18 *Abiurare cum quis cogitur propter uehementes ſuſpitiones, an alijs pœnis afficiendus.*

19 *Abſolutus à crimine non abſoluitur ab expenſis: & cur.*

1 POſt abiurationem ſequitur, † ut de purgatione diſſeramus: quia, ut ante dixi, ſuſpitiones purgatione quoque dilui poſſunt. & hoc quoque remedio Inquiſitores Hiſpaniæ, raro quidem, ſed nõ nunquam utuntur. Nam, ut Godofredus uir doctus & pius, inquit: puniuntur ſuſpecti hæreſeos in religioſiſsimis Hiſpaniæ regnis, uel hoc maximè, hac tempeſtate triumphantibus, & ſingulari laude dignis, quòd nulla non ſolùm planè hæreſis, uerùm ne ſuſpitio quidem hęreſeos ſine digna, uel momento, maneat nota. hęc ille in l. 2. C. de hæreti.

2 Eſt autem † purgatio, de obiecto crimine innocentiæ oſtenſio, ut plerique omnes aiunt, ſed non quæcunque innocentię oſtenſio purgatio canonica eſt. Nam omnis plena defenſio innocentiam reorũ oſtendit; ſed ea duntaxat purgatio cano-

nica dici ſolet,quæ ſecundum leges pontificias,& ſacros canones fit. Rayne, Gofred. Sylueſter & cæteri in ſummis uerbo Purgatio.

3 Ad hanc† purgationem perueniẽdum non eſt,niſi cum reus publica laborat in famia,&crimen plenè probatum non eſt. Nam, ſi alterum deſit , purgatione opus non eſt,ſed uel abſolutione uel condemnatione.c.nos inter. c. ſi quis de gradu . cap.cum dilectus. de purgat. cano. l.qui accuſare C. de eden.

4 Præterea†neceſſe eſt,ut cauſa, & origo infamiæ nec ab inimicis , uel maleuolis , nec ab infamibus,aut leuibus hominibus orta ſit: præſertim , cùm apud bonos , & graues uiros reorum exiſtimatio læſa nõ eſt.c.cùm in iuuentute.c.pe.de purgat.cano.c.inquiſitionis.§.ulti.de accuſatio.

5 Poteſt etiam†reus ad purgationem dãnari propter graue ſcandalum ab eo malè datum ; & propter magnam,& publicã infamiam,& propter uehemẽtẽ ſuſpicionem à teſtium dictis exortam: & ut rectè Decius inquit , recto iudicis arbitrio id neceſſario relinquendum eſt; quia perſonarum,& rerum circunſtantiæ legibus definiri non poſſunt.c.inter ſolicitudines,c. cum in iuuentute.de purgat.cano.Dec.in

c.at

c.at ſi clerici, de iudiciis.nu. 10.
6 Qua ratione†purgatorum quoque numerus in arbitrio iudicis eſt, ita tamen, ut plures præfiniantur, cùm reus maiore laborat infamia, & grauioribus ſuſpitionibus præmitur. quamobrē iura ipſa modò plures, modò pauciores expurgatores requirunt, ſcilicet arbitrio iudicum id relinquentia. c. omnibus. c. presbyter. 2. qu. 5. c. ex tuarum. de purgat. canoni c. ſignificaſti. de adulter. c. inquiſitionis. §. ulti. de accuſatio.
7 Purgatores†eligi debent ij, qui eandē dignitatem, & conditionem habent, quā reus ipſe. Si uerò tales non inueniantur, ſaltem eligendi ſunt uiri probi, & exiſtimationis bonæ, qui uitam & mores ſuſpecti, non tam præſenti tempore nouerint, quàm præterito. c. ſi legitimi. 2. q. 4. c. cū P. c. conſtitutis. c. inter ſolicitudines. c. cū dilectus, de pur. can.
8 Viles†& plebei homines, & malo genere nati, non ſunt damnandi, ut ſe purgēt; quia expurgatores non inuenient, & quia huiuſmodi homines melius torqueri poſſunt, quàm nobiles. quòd ſi fortè ad hanc purgationem damnentur, & bonos expurgatores non inuenerint, recipiendi erunt alij mediocres, ne defenſionis fa-

cultas eis denegetur. c. cùm in iuuentute, & ibi glo.& omnes, Archid.& cæteri in c. ſi legitimi. 2.q 4. Abbas,& alij in c. inter ſolicitudines. de purga. cano.

9 Ergo † purgatio hæc ad eos, qui ſunt in honoribus conſtituti, magis pertinet, quorum fama aliis neceſſaria eſt. Sic multi ſummi Pontifices publicè ſeipſos purgarunt. Paſchalis primus, Damaſus, Symmachus, Leo tertius, Gregorius ſeptimus, Sixtus tertius, & Pelagius primus: ſicuti Platina, aliique in uitis Pontificũ prodiderũt. c. mandaſtis. c. auditũ. 2. q. 5. Pighius lib. 6. hier. eccleſ. c. 17. Brunus libr. 4. de hær. cap. 11.

10 Qui † uerò ad arbitrium iudicũ ſe purgare noluerit, tanquam conuictus puniri debet; nec opus eſt, per annum integrum expectare, quamuis ea dilatio ei conceſſa eſſe uideatur. c. excommunicamus. §. adiicimus, de hæreti. c. tua nos. de cohabi. cleri. & mulic. Innocen. Abbas & cæteri in c. cum P. Manconella. de purga. cano.

11 Qui † deficit in purgatione pro conuicto habetur, & puniendus eſt pœna criminis ſecundum modum, quo cauſa eius acta eſt. ſi fuit accuſatus coercendus eſt pœna ordinaria: ſi uerò inquiſitus, uel denũciatus arbitrio iudicum pœna moderan-

da eſt.c.de hoc,de ſimo.c.inquiſitionis. de accuſat.omnes in ca.inter ſolicitudines.de purgat.cano.& in c.accedens, de accuſa.Ioan.Bernar.in practi.c. 141.

12 Cùm igitur de crimine hæreſis promotor fiſcalis ſemper accuſet, relinquitur planè,ut reus in purgatione deficiens,tāquàm conſumatus hæreticus puniendus ſit.& ita Abbas & cæteri tradunt in d.ca. inter ſolicitudines.

13 Ne autem ambigi poſsit,†quis dicatur in purgatione deficere, iudices id ante definire debent: ſcilicet, ut ſi defecerit in duobus, uel tribus pro conuicto habeatur. Nam,cùm hoc expreſsè cautum non ſit,intelligi debet arbitrio iudicum eſſe relictum.c.ad abolendam,de hæreti. l. 1.ff.de iur.deliber.

14 Sed utrum is,†qui in purgatione deficit,recipiendus ſit; pœnitere uolens? Et ſi quidem errores ſuos plenè cōfiteatur, non uideo cur Eccleſiæ gremio non ſit excipiendus;ne ficta,ſiue præſumpta probatio plus noceat,quā certa, & uera,quę teſtibus fit. Nam,ſi hic pœnitere poteſt conuictus teſtibus, utique & ille qui pro conuicto habetur. l. filio quem pater. ff. de liber.& poſthum.cap.afferte, de præſumptio.

15 Reus iurare debet coram expurgatoribus,ſe crimina,de quibus ſuſpectus eſt, non commiſiſſe. Illi uerò ſeorſum dicere debent, an credant, eum uerè, uel falsò iuraſſe itaque reus de ueritate, purgatores de credulitate iurant.c.quoties. 2. q. 5.c.quoties.de purgat.canoni.

16 Perdifficilis quæſtio eſt, † utrum hæc omnia ſimul cumulari queant,tormenta, abiuratio,purgatio, & aliæ pœnæ arbitrariæ?Plerique putant cumulari poſſe, cùm id indiciorum qualitas exigere uideatur. & quamuis eam ſententiam in catholicis inſtitutionibus pleniſsimè cõfutauerim, ne tamen ipſe ſolus tot uiris doctis,ac receptæ conſuetudini omnimodo contradicã, diſtinctione hac in præſenti quæſt. utar: Aut reus ſufficienter eſt tortus, & tunc abſoluẽdus eſt(ut ſuo loco dixi) præterquàm ab expenſis culpa ſua factis.Aut remiſsius fuit tortus, & eo caſu, ſicuti tormenta repeti poſſunt, ſic ad aliud remedium iudices peruenire poſſunt; præſertim,cùm in tormenta corpus, animusue non durat.

17 Aut † quiſpiam rectè purgatus eſt, & tunc præter expenſas ſua culpa,uel occaſione factas,quas iuſtum non eſt,ut ſoluat promotor fiſcalis,qui iuſtiſsimam habuit

cauſam illum accuſandi;exiſtimarim ad aliam pœnam damnandum non eſſe: id enim leges nominatim prohibere uiden tur.c.ex tuarum.de purgat.canoni.c. habet.c.Menam.2.q.4.c.1.15.quæſt. 5.
18 Aut†aliquis abiurare cogitur propter uehementes ſuſpitiones: & hoc tantùm caſu arbitror,ad aliam pecuniariam pœnam,ac detruſionem in monaſterium,uel quidpiam ſimile eum poſſe dãnari. quia qui negat,ſe fuiſſe hæreticum, quid magnifacit,ſi errores abiuret? quia quod ab iuratio non tam pœna,quàm cautio in futurũ eſſe uidetur.c.inter ſolicitudines,de purgat.canoni. & ibi Innocen. Hoſtien. Ioan.And Anto.Anchara.& Cardi.
Nam ꝙ multa illa remedia cumulentur,quorum ſingula ſufficere queant,crudele admodum eſt:nec id uoluiſſe Cardi
19 nalem,aut quenquam alium puto. † Nec mirum uideri debet, ſi is, qui à crimine abſoluitur, in expenſis damnetur;quia, ſi indicia efficiũt,ut quiſpiam torqueatur, & purgetur, & nihilominus à crimine ab ſoluitur: quantò magis ſufficient, ut reus abſolutus damnari poſsit in expenſis à promotore fiſcali propter publicam utili tatem rectiſsimè factis?uide Cardina. in clem. 1.de uſuris.col.ult.Fran.Squillacē.

de fide catho.cap.31.

De excommunicatione. Tit. LV.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio: & eius uis.*
2 *Excommunicati per annum quauis de cauſa, puniri poßunt.*
3 *Hæreticus poteſt poſt mortem excommunicatus declarari.*

Venio nunc ad hæreticorum pęnas:
1 quarum†prima eſt, excommunicatio: Nam in eam incidunt ipſo iure, atque à communione fidelium diris proſcriptionibus eiiciuntur. Eſt uerò pœna horribilis, & pertimeſcenda; quia (ut ait Hieronymus epiſtola ad Heliodorum) Eiectus de eccleſia rabido dæmonũ ore diſcerpitur. Et diuus Chryſoſtomus, ac Theophilactus addunt: Quicunque ex eccleſia fuerit eiectus, & Spiritu ſancto priuatus, erit hic miſer perfacilis in capturã; Iſtiuſmodi nanque mox Deus, & peccatisobnoxios caſtigandi gratia, & morbis affligit, & malis urgebit. cap. ſicut, cap. excommunicamus. de hæreti. c. abſit. 11. q.

3. Theophila. 1. Timo. 1. & ibi Chryſoſto. homil. 5.

2 Nec † tantum in fide ſuſpecti, ſed alii etiam, qui per annum in excommunicatione animo pertinaci perſtiterint, exinde tanquàm hæretici priores, & poſteriores tanquam in fide ſuſpecti puniri poſſunt. c. excommunicamus. §. qui autem, de hæreti. & illic Felinus poſt alios. Conci. Triden. ſeſſ. 25. decreti reformationis. cap. 3. in fine.

3 Hæreticus etiam poſt mortem ſolet excommunicatus declarari, ne quiſpiam oret pro eo anathemari quoque poteſt, id eſt extrema deteſtatione maledici. Nam, cùm eccleſiaſtici iudices dira, & ultima exempla animaduerſionis ſuæ ſtatuunt in reos: ad capita deuouenda deſcendũt, & anathemate plectunt, & animas eorum inferis ſacrant: quod & in mortuos hæreticos iure, ac meritò faciunt. c. Engeltrudam. 3. q. 4. c. debent. 11. q. 3.

De bonis hæreticorum. Tit. LVI.

SVMMARIVM.

1 *PVblicatio bonorum, altera pœna hæreticis.*

2 *Bona hæreticorum publicantur, etiam ſi filios habeant Catholicos.*

3 *Bona omnia, quæcunque ſint, etiam actiones, & iura hæreticorum publicantur.*

4 *Confiſcantur bona hæreticorum: & quando.*

5 *Bonorum publicatio non porrigitur ad futura, nec ad aliena. & nu. 6.*

7 *Bonis publicatis fiſcus tenetur creditoribus ſatisfacere, & quo modo,*

8 *Bona hæreticorum poſt ſententiam Inquiſitorum confiſcari poſſunt a dominis temporalibus.*

1 ALtera† pœna hæreticorum eſt, publicatio bonorũ. hęreticus enim, ut exemplo aliis ſit, etiam egeſtate laborare debet, atque ut rectiſsimè Ariſtoteles inquit: ne languori corpus incumbat, uolens conualeſcere, aquam prius, & inediam exhibet: ita qui nequàm habuerit animam, ne quippiam mali exerceat, ei opulentia, & imperium, & dominatus, & omnino alia id genus ſunt auferenda: idque eò magis, quo mobilior, mutabiliorque eſt corpore anima. hæc ille lib. 2. magn. mora. cap. 4. l. bona fides. ff. depoſiti.

2 Ergo† bona omnia hæreticorum ipſo iure publicantur; etiam ſi filios habeant catholicos. Nam & in aliis criminibus cũ

bona reorum confiſcantur, nulla filiorum ratio habetur. c. urgentis. de hæreti. auth. Gazaros. C. de hæreti. l. ultim. C. de bon. proſcripto. c. cum ſecundum, de hæreti. lib. 6. & ibidem glo. & omnes. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 6.

3 Publicantur† inquàm omnia hæreticorum bona mobilia, immobilia, & mouentia, iura quoque, & actiones, & quidquid ad eos quocunque modo pertinet. d. c. cum ſecundum. l. bonorum. l. mouētium. ff. de uerbo. ſignific.

4 Confiſcantur † autem à die commiſsi criminis per omne tempus, quo hæreticus permanſit in hæreſi. dict. c. cùm ſecundum, & ibi omnes. l. ultim. C. ad leg. Iuli. maieſta.

5 Sed† bonorum publicatio non porrigitur ad bona futura, id eſt, ad ea, quæ poſt condemnationem hæreticus olim, iam pœnitens acquiſierit. l. ſi mandauero tibi. §. is cuius bona. ff. manda. l. eius qui. §. 1. de teſtam. c. felicis, §. uerùm. de pœnis, lib. 6.

6 Nec† bona aliena occupāda ſunt cum bonis hæretici; ſed illicò dominis ſunt reſtituenda. l. in fraudem. §. ex his. ff. de iure fiſci. l. ſi uentri. ff. de reb. auto. iudi. poſsiden. c. ſæpe. de reſti. ſpoliato.

7 Fiſcus † ex bonis publicatis ſoluere tenetur creditoribus omne id, quod antequam in errores incideret, eis debebat hæreticus. l. 1. C. pœnis fiſcalibus creditores præferri. l. non poſſunt. l. in ſumma l. quod placuit. ff. de iure fiſci.

8 Bona † hæreticorum poſt ſententiam declaratoriam ab Inquiſitoribus latam, confiſcari poſſunt à dominis temporalibus eius prouinciæ, in qua bona ipſa reperta fuerint. c. uergentis, de hæreti. omnes in c. cum ſecundum leges, eodem titulo, lib. 6. Aymo conſil. 128. Boſsius tit. de bonorum publicatione nu. 62. Plurimas alias quæſtiones copioſè retuli, & luculentius diſputaui in meis catholicis inſtitutionibus ſub eodem titulo, de bonis hæreticorum. illinc aſſumi poterunt, quæ ad hunc locũ pertinebunt, nec enim ea omnia Enchiridio concludi queunt.

De pœnitentibus. Tit. LVIII.

SVMMARIVM.

1 *Carceri perpetuo nemo damnandus, ex Iure ciuili. ſecus, ex Iure Canonico, num 2.*

3 *Carceris perpetui pœna poſt triennium remitti*

ſolet.

4 *Fugiens à carcere perpetuo; condemnari poteſt ut relapſus. fallit. nu.5.*

6 *Teſtamentum an facere poſſit carceri perpetuo damnatus.*

1 Carcere † iure ciuili ad continendos, & cuſtodiendos homines, non ad puniendos habetur. Ideoque eodem iure cautum eſt, ne quis liber homo ad uincula perpetua damnetur. l. aut damnũ. §. ſolent. l. mandatis. ff. de pœnis.

2 Iure † autem pontificio carcer habetur non ad cuſtodiam ſolùm, ſed etiam ad pęnam. nam, cum ſacri canones mortis pœnam irrogare non queant; ne grauia crimina ſint impunita, carceris perpetui pœnam imponunt. ſic olim Cicero oratione 4. in Catilinam dixit, Vincula ſempiterna ad ſingularem pœnam nefarij ſceleris eſſe inuenta. qua pœna non nunquam hæretici pœnitentes coercentur. c. pæn. de hæreti.

3 Sed † hæc pœna perpetui carceris poſt lapſum trienij remitti ſolet; quod & Plato ferè tradit, qui lib. 10. de legibus inquit: Impius qui poſt quinquennium in carcere tranſactum, modeſtior factus fuerit, ille in poſterum una cum modeſtis ha

bitet.c. ut cõmiſsi.§. nec non.de hæreti. lib.6.Authen. de monachis.§. ſi uerò. c. legem 53. diſtin.c.de uiro.12. quæſt.2.

4 Damnatus ad perpetuum carcerem, qui ab eo fugit,hoc ipſo uidetur ſictè relapſus. & in errorem priſtinum recidiſſe: quamobrem condemnari poteſt,ut relapſus.hęc eſt multorum opi.(mea quidem ſententia)& crudelis, &falſa.omnes in d. §.nec non.& in c pe. co.ti.li.5.

5 Ego†uerò ab iſtis uehemenrer diſſentio quia, qui è carcere fugit, impœnitens eſt, non relapſus,nec.n.hæreſim aliquam fuga ipſa committit: nec iudices poſſunt fingere illum eſſe relapſum,quem lex nulla fingit. Ergo ſi pœnitere uelit, audiendus eſt, ac de fuga duntaxat puniendus l & ſi fortè.ff.de caſtren. pecu.l. aut damnum.§. quiſquis.ff. de pœnis.

6 Quidam†putant, eum, qui damnatus eſt ad perpetuum carcerem, teſtamentum facere non poſſe. quorum opinio mihi nõ probatur, quia non eſt ille ſeruus pœnæ, ſed pœnitentiam agit,nec iure ullo inteſtabilis eſt. Abb. in c.tuæ. de pœnis. Bal. in l.1.C. de ſacro ſan.eccleſ.Bertran.con ſi.194.lib.1.

De carcere perpetuo. Tit. LVII.

SVMMARIVM.

1 PAEnitentia hæreticis ſolis prodeſt.
2 Pænitentia debet eſſe publica hæreticorum, & induti debent eſſe ſacco.
3 Hæreticorũ bona ipſo iure confiſcantur, nec tamen, quamuis pœnitentes, ea recuperant, & ſi recuperantur clementia Principum fit, non iure communi. num. 4.
5 Hæretici pænitentes quomodo, & quando recipiendi.
6 Mancipati in carcere confitentes errores, recipiendi.
7 Confitens hæreſes, antequam ei teſtimonia ædantur, ad perpetuum carcerem damnandus non eſt.
8 Depræhenſus in hæreſi, quis dicatur.
9 Depræhenſus in hæreſi, niſi continuò recurrerit ad fidei Catholicæ unitatem ſæcularis iudicij arbitrio relinquendus, quid in eo, qui manifeſtus hæreticus, etiamſi continuò redit, num. 10.
11 Pænitentes uſque quo recipiendi.
12 Sponte ſua fieri quid dicatur. nu. 13.
14 Confeſſio tormentis extorta, & ratificata an nocere debeat reo in pænitentia.
15 Pænitens non recipiendus, niſi qui ſtatim ad Eccleſiæ ſinum recurrit.

16 *Hæretici quare ueniæ participes indicant.*
17 *Hæreticus, ante ſententiam per errores ſuos uerè confeßus recipi poterit.*
18 *Pœnitens recipi debet, cum integrè confitetur, & de contrario plane non conſtet.*

1 IN cæteris † quidem criminibus nihil pænitentia prodeſt, ut nocens à legum pœnis liberetur, ſolis hæreticis pœnitentibus uenia conceditur, & in ſacro Inquiſitorum foro iuris clementia eſt. c. ad abolendam, de hæreti. l. 4. C. eodem tit. l. qui ea mente. ff. de furtis.

2 Non † tamen omnino illis ignoſcitur, ſed errores abiurare, ac publicam pœnitentiam agere debent, induti ſacco; qui ueſtitus pœnitentiæ eſt. Nam enormia crimina confeſſione publica coercenda ſũt. c. ego. de conſecrat. diſtin. 2. c. iudicet. de pœnit. diſtin. 1. c. in capite. 50. diſt. c. Archab. de pœnit. diſt. 3.

3 Præterea † bona hæreticorum ipſo iure confiſcantur, & hæretici beneficijs eccleſiaſticis priuati ſunt: nec ea recuperant, quamuis ad ſinum eccleſiæ redeant. qua in re Pariſius, & Rebuffus contrarium putantes decepti ſunt, ille conſil. 2. lib. 4. hic uerò, tractatu De pacificis poſſeſſoribus. nu. 196.

4 Nam & ſi nonnunquam bona pœnitẽtium non publicantur,id principum clementia interdum conceditur non autem iure communi c. uergentis, de hæreti.;c. cùm ſecundum, eodem tit.lib.6. Felinus conſil.10.Brunus lib.5. de hæreti.c.6.

5 Quæſtio implicata eſt, † quomodo, & quando hæretici pœnitentes recipiendi ſint; quia non omnium pœnitentium par cauſa eſt. qui ſponte priuſquam comprehendantur, ueniam petunt: benignè recipiendi ſunt.l.quiſquis.§..ulti.C. ad leg. Iul. maieſta. Hoſti. & Fel. in c. de hoc, de ſimo.

6 Qui† uerò in carcere mancipati confitentur errores, recipiendi quoque ſunt, ſed pœnis ſupra ſcriptis coerceri debent; quamuis non deſint, qui putent, huiuſmodi confesſiones, non eſſe ſpontè factas, ac proinde recipiendos non eſſe tales pœnitentes. ſed hæc opinio ab alijs omnibus exploſa,eiectaque eſt c.ad abolendam, de hæreti. Grillan.q.5. Alexan. conſil 9.lib. 7.Syluanus conſil 89.

7 Quinimò† qui confitetur hæreſes, ante quam ei teſtimonia edantur, ad perpetuum carcerem damnandus non eſt, quia nondum deprehenſus, nec teſtibus conuictus eſt.& ita communiter ab omnibus

traditur poſt Hoſtienſem in ſumma titu. de hæreti. §. Qualiter deprehenſus.

8 Deprehenſus† in hæreſi eſt, & qui aſſeuerat uoce ſua hæreſes, uel qui teſtibus, aut legitimis probationibus conuincitur. qui uerò ante has deprehenſiones cõfitetur errores, & ueniam petit, is arbitrio iudicum damnandus eſt ad carcerẽ temporalem, bonis publicatis, ut ante dixi. quia, cum lex nulla ſit, quæ talem pœnitentem condemnet ad perpetuum carcerem, id arbitrio iudicum relinquendum eſt. l. 1. ff. de iure delib. c. menſuram. de pœnit. diſtin. 1.

9 Qui uerò manifeſtè fuerit in hæreſi deprehenſus. niſi continuò poſt deprehenſionem ad fidei catholicæ unitatem ſponte rucurrerit, ſecularis iudicis arbitrio relinqueudus eſt, quemadmodum Lucius tertius conſtituit. c. ad abolendam. de hæreti.

10 Sed fuit caſus omiſſus in ea conſtitutione, ſcilicet† cum hæreticus manifeſtè deprehenſus, contiuuò redit ad ſinum eccleſiæ, quid cum eo fieri debet. Et hoc ſupplet Gregorius nonus dicens; Qui poſtquam fuerint deprehenſi, redire uoluerint ad agendam coudignam pœnitentiã in perpetuo carcere detrudantur. itaque

non ſunt contraria illa iura, ut Laurentius Syluanus malè putauit, ſed diuerſa ſunt, & quæſtiones diuerſas terminant. c. pen.§.ſi qui autem de hæreti.

11 Verum†quæſtionis eſt, uſque quo recipiendi ſint pœnitentes? Et prætermiſſis opinionibus alibi à me relatis & confutatis uera ſententia eſſe uidetur ea, quę uſu recepta,& inſtructione Hiſpaniæ confirmata eſt;ut uſq; ad ſententiam diffinitiuã eccleſiæ gremio excipi queant. quod & Gerſon, & aliqui tradunt: uerba Gerſonis ſunt. Difficillimum eſt, conuincere aliquem pertinacem, & incorrigibilem fuiſſe ante iudicium. Nã & ſi milies proteſtatus fuerit ante ſententiam, quòd defendet errorem ſuum; admittitur tamen ad ueniam in puncto ſententiæ proferendæ, ſi ſe monſtret pęnitere, & uelle ſtare iudicio ſuperioris: quamuis Occam uideatur oppoſitum tenuiſſe: contra quem eſt uſus, & lex Eccleſiæ. hæc ille tractatu de ſchiſmate. Gonſal. dę hæretica prauitate.q.20. Alberti. in c.1. de hæreti.lib.6. q.12. Alfonſ.lib.1.de iuſta hæreti. punit. c.22.Bertran. conſil.212. lib.2.

12 His†tamen uehementer obſtare uidetur conſtitutio Lucij tertij, quæ exigit, ut ſponte, continuò, confeſtim hæreticus

ueniam petat. ſed ea uerba cum temperamento accipienda ſunt. ſpontè enim fieri quoque dicitur, quod fit alio impellente. Cicero ad Atticum: Quod profectò cum ſua ſpontè, cum te inſtante faciet. & libro de Oratore: Si ſua ſpontè quo impellimus, inclinant. quinetiam ſponte, fit, quod nulla ui adhibita fit. Idem Cicero de ſenectute: Senes autem, ſicut ſua ſponte, nulla adhibita ui conſumptus ignis extinguitur. d. c. ad abolendam.

13 Itaq; † ſpontè confitetur hæreticus, qui uoluntate ſua, nulla ui adhibita in carcere confitetur, quod ex materia ſubiecta planè perſpicitur: quia ſpontè confiteri dicitur in eadem cõſtitutione, qui coniectus in carcerem, & manifeſtè deprehenſus in hæreſi, aſſeueratione ſua pertinaci, uel teſtibus, aut ſcriptis conuictus, confitetur errores. Adde quòd non omnis coactio uoluntatem excludit, cogitur aliquis ui ueritatis, cogitur alius conſcientia, & item alius uoluntate ſua, ut Comicus inquit in Andria; Coactus tua uoluntate es, & in eodem opere, Coactus legibus eam uxorem ducet. & in Adelphis: Quod uos ius cogit, id uoluntate impetret. ſic hæreticus iure diuino, metu damnationis æternæ, conſcientia ſua cogi po

teſt ut ſponte confiteatur:& quod uoluntariè fit,etiam ſi neceſſitate fiat;liberè tamen fit.d.c.ad abolendam,& ibi gl.& omnes.l.ſi mulier.§.ult.ff.quod metus cauſa.

14 Pluſculum dubitationis habet,† cum confeſſio ui adhibita, id eſt, tormentis extorquetur;ſed cùm reus eam ratam habet,ſponte quidem id facit,atq; adeò recipiendus eſt: quemadmodum omniũ cõſenſu receptum, & rectiſſime uſitatũ eſt: contra Laurentium Syluanum,qui iterum errat conſil.89.

15 Supereſt,ut alterum ſcrupulum eximamus.† uidetur enim quòd non ſit pœnitens recipiendus,qui continuò,ſiue confeſtim ad ſinum Eccleſiæ nõ recurrit.ſed lex id exigit. poſtquam fuerit in hæreſi deprehenſus, ut ante dixi. & illæ dictiones cum temperamento temporis accipiendæ ſunt, & non nunquam pro ſubiecta materia longum interuallum admittunt,quod quidem in propoſito non ſolet eſſe magnum à deprehenſione uſque ad ſententiam.l. ratum.l, quod dicimus. ff.de ſolutio.l.promiſſor. de conſt. pecu. traditur ab omnibus in l.3.§. eum igitur. ff. de ui & ui armata.

16 Quòd† ſi cui longum eſſe uideatur expectare uſque ad ſententiam diffinitiuã.

is primum conſideret, quòd nulla unquã de morte hominis cũctatio longa eſt. deinde, repentinas mutationes eſſe difficillimas, nec eſſe adeò facile, ac ſuaue fateri ſe fuiſſe hæreticum, ut pudor, ut infamia ut publicatio bonorum, deniq; ut ipſe dæmon nõ uehementer obſiſtat. Poſtremò, quòd reipublicæ intereſt, ut hæretici ſpe ueniæ participes indicent, quod facere non ſolent ii, qui ſciunt ſibi non eſſe ignoſcendum. c. ſi ſermo, de pœni. diſt. 2. c. ancillam. 32. q. 2.

17 Hæreticus† ergo ante ſententiam errores ſuos plenè confeſſus, recipi quidẽ poterit, ſed iudices eum excipere non tenẽtur, niſi confeſsio ſit uera, & iuſta, & non ficta ſiue ſimulata. cuius circunſtantiæ, quia in facto conſiſtunt, & innumerabiles ſunt, neceſſariò relinquuntur arbitrio iudicum recto. c. ut officium. §. 1. de hæreti. li. 6. l. mora. ff. de uſur. l. 1. §. 1. ff. ad turpilia.

18 Cùm† autem integra confeſsio fuerit, & aliunde iudicibus non planè conſtiterit, eam ſimulatam eſſe, pœnitentem omnimodo recipere debent, reiectis ſuſpitionibus, & præſumptionibus: quibus moueri non poſſunt, ut quempiam in ignem mittant, nonne Nabuchdonoſor poſt in-

numeras impietates flagellatus pęnituit, & regnum, quod perdiderat, rurſus accepit, & pœnitentiam meruit fructuoſam? ſpiritus quidem ubi uult ſpirat. & plerũq; uexatio dat intellectum c. litera, de præſump. c. Nabuchdonoſor. 23. q. 4.

De dogmatiſtis. Tit. LIX.

SVMMARIVM.

1 *Dogmatiſta an recipi debeat. ex nu. 2. & 3.*

4 *Fidem alterius expugnantes peruerſa doctrina, ultimo ſupplicio coercendi.*

5 *Delictum ob aliud delictum non minuit pœnã.*

6 *Hæreticus dogmatiſta, eſt homicidia animarũ. & ideo grauius puniendus, quam homicidi. nu. 8.*

9 *Hæreticus, qui Principem corrumpere tentauerit, Curiæ ſæculari relinquendus.*

10 *Dogmatiſta, qui neminem infecit, an recipiendus.*

1 Exiſtit hoc loco quæſtio ſubdifficilis:† utrum ſeductor, qui docet hæreſes, quem uulgò dogmatizatorem uocant: recipiendus ſit pœnitere uolens, ut cæteri hęretici? Et prima quidem fronte

uidetur,eum pœnitentẽ recipiendum eſ-
ſe quia conſtitutio illa Lucij tertij, exe-
quare uidetur eos,qui docent,& illos qui
credunt hæreſes. Verùm ea clauſula de
excommunicatione duntaxat loquitur:
inquam æquè incidunt diſcipuli,& docto
res.c. ad abolendam.de hæreti.

2 Sed† ubi leges de recipiendis pœniten
tibus tractant, nullam doctorum mentio
nem faciunt:nec eadem regula metiendi
ſunt ij, quorum longè disſimilis culpa
eſt. grauior quidem eſt magiſtri,quàm di
ſcipuli culpa:deceptis enim, & perſuaſis
parcẽdum eſt; non aũt ſeductoribus atq;
doctoribus,quibus neq; lex diuina olim
ignoſcebat.l.hi qui.C.de apoſt.Deut.13.

3 Ad hæc,† & ſi nonnumquam delinquẽ
tibus uenia concedatur, ducibus tamen
eorum non ſolet ignoſci, quia hi longè
magis delinquunt.l. quoniam multa faci
nora.C.ad leg.Iuli.de ui publi.& Nume-
ri 25.

4 Accedit eodem,† quòd Pontificiæ le-
ges:quæ hæreticos pęnitentes recipiunt,
nõ ſunt ad eos trahendæ, qui non una
morte ſunt digni, ſed pluribus. Satis e-
nim ſuperq; eſt,ut uni crimini morte di-
gnisſimo ignoſcatur: nec eſt iuſtum, ut
multa grauisſima crimina ſint impunita;

quilibet autem hæreticus in pęnam mortis incurrit: qui uerò doctor eſt hæreſum, hoc ipſo altera dignus eſt morte. Nam, ut lex ait, ultimo ſupplicio coercēdi sūt, qui fidem alterius expugnāt peruerſa doctrina. l. quicunque. C. de hæreti. l. pen. de. apoſta. l. ulti. de Iudæis. l. 1. §. perſuadere & §. ſed utrum. ff. de ſeruo corrupto.

5 Accedit etiam † quòd lex, quæ de crimine ſimpliciter loquitur, non eſt ſeruanda, cum alia concurrunt crimina: quia, ut Vlpianus inquit: Nunquam plura crimina concurrentia faciunt, ut ullius impunitas detur: nec enim delictum ob aliud delictum minuit pęnam, ſed intereſt publicè, nullum impunitum relinqui. l. nunquam plura. ff. de priua. delict. l. ſi adulterium cum inceſtu. l. uim paſſam. §. pręſcriptione ff. de adulterijs.

6 Et † quemadmodum, qui plures occidit homines, nulla dignus eſt uenia, ita & hęreticus ille, qui multis nocuit, excipiendus non eſt Eccleſiæ gremio. Nam & hæreticus tot occidit homines, quot induxit. homicida eſt, & doloſus, quotidie animarum ſanguinem fundens, ut diuus Hieronymus inquit, in pſalmum quintum. l. 3. C. de epiſcopa. audien.

7 Adde † quòd magiſter errorum, uene-

no peſtiferi dogmatis, non corpus occidit, ſed animam: nō breui morte, ſed ſempiterna, quamobrem pœna maiore dignus eſt, quàm homicida. Et ſicuti ait beatus Hieronymus in Amos cap. 9. ideo magiſtri hæreticorum percutiuntur, ut ſalui fiant diſcipuli. Brunus. lib. 5. de ſeditioſis, cap. 6.

8 Qui † ſimplex hæreticus eſt, ſibi ipſi dū taxat nocet; qui uerò doctor eſt hæreſum, non modò aliis pernicioſus eſt, ſed etiā uniuerſæ reipublicæ: ergo puniendus eſt, non ſolùm ut hęreticus, ſed ut hoſtis quoque reipublicæ. ſic olim Auguſto Cæſari conſuluit Mæcenas, ut eos, qui peregrinū aliquid, aut nouum in religione tentarēt, puniret, atque ſupprimeret, non ſolùm religionis cauſa, ſed ipſius etiam reipublicæ, ut à Dione proditum eſt lib. 42.

9 Hæreticus † quoque qui regem, aut eius coniugem, aut filios, corrumpere tentauerit peruerſa doctrina, curiæ ſeculari relinquendus eſt: quia, cum hæreſi crimen læſę maieſtatis coniunxit, hoſtili animo aduerſus Chriſtianam rempublicam animatus. Iure igitur Quadus Manichæos ſuæ ditionis omnes occidit, eorumque Epiſcopum, & libros combuſſit, quod unum ex filiis ſuis in execrandam illam hære-

ſim pellexiſſent: autor Ioannes Zonaras in imperio Iuſtini Thracis.

Ex quibus omnibus perſpici poteſt, non eſſe gremio Eccleſiæ excipiendum
10 dogmatiſtam, qui multis nocuit.†Si uerò neminem infecit, fortaſſe recipiendus eſt:maiora tamen in eo pœnitentiæ ſigna neceſſaria ſunt,ne conuerſio eius ficta eſſe uideatur. nec enim facilè credendus eſt,ab extrema impietate repente diſceſſiſſe.cum peruerſi difficilè corrigantur,& mali homines,& ſeductores proficiant in peius,errantes, & in errorem mittentes. 2.Timo.3.Eccleſiaſtes. cap.1.

De relapſis. Tit. LX.

SVMMARIVM.

1 *Relapſus,quis dicatur. & nu. 2.*

3 *Relapſus an dicatur qui propter uehementem ſuſpitionem abiurauit, & poſtea communicationem cum hæreticis habet. & nume. 4.*

5 *Relapſus ſine ſpe uenie relinquitur iudici ſæculari.*

6 *Relapſus,ſpontè confitens ſe fuiſſe relapſum, an puniri debeat.*

1. PRopria ſignificatione uocabuli,† relapſus eſt,qui iterum labitur:ſed Pontificij iuris interpretatione is duntaxat cenſetur eſſe relapſus, qui poſt pœnitentiam publicam prioris lapſus, iterum in eaſdem hæreſes lapſus eſt.c.accuſatus. c. ſuper eo.de hæreti.libro 6. Ancha. in di. c.accuſatus.nu.2.Petr.Palud.in lib.4.ſen ten.diſtin.13.q.3.concluſio.5. Guido in ſumma de hæreſibus,c.10.Alfonſus lib.2 de iuſta hære puni.ca.2.

2 Is quoque † dicitur eſſe relapſus, qui propter uehementem ſuſpitionem abiurauit errores,&poſtea in eoſdem incidit. Item,qui ſimpliciter,aut generaliter abiurauit,& poſt in aliam hæreſim recidit. Et is quoque relapſus eſſe cenſetur, qui hæreſibus abiuratis, hæreticos alloquitur,uiſitat, ſequitur, aut eis munera mittit,aut fauet,aut communicat, ita ut excuſari non queat,quin ex approbati erroris conſequentia,ea feciſſe intelligatur.c.accuſatus.in prin.& §.1.& §.ille quoq;. de hære.lib.6.

3 Quid † ſi propter uehementem ſuſpitionem abiurauit, & poſtea communicationem cum hæreticis habet? Reſpõdeo, illum non eſſe relapſum: quia de nullo eius lapſu planè conſtat,& ſolis ſuſpitio-

nibus non debet iudicari relapſus. dict. §. ille quoque.& ibi Domini.c.literas.de præſumptio. Alfon.lib.2. de iuſta hæreti. puni.cap.2.

4 Secus eſt,† ſi abiuraſſet propter uehementem ſuſpitionem, quia dæmones inuocabat, aut quippiam ſimile perpetrabat:nam,ſi poſtea in idem flagitium inci derit,puniri poteſt,ut uerè relapſus. Lapus,Archi. Domini.& Franciſcus in c. ac cuſatus.§.ſanè de hæreti.li.6.

5 Relapſus † autem ſine ſpe ueniæ relinquitur iudici ſeculari; quia ſemel duntaxat ignoſcitur pœnitenti, non autem ei, qui ſignum euidens dedit inconſtantiæ ſuæ.fides uerò magnam conſtantiam requirit. ſed & Plato li.10 de legibus, con ſtituit,ut impij pro priori lapſu ad carcerem damnentur:ſi uerò rurſus impietatis crimine condemnati ſint, ut morte ſine uenia plectantur.c.ad abolendam. de hæreti.c.ſuper eo.eodem titulo. libro ſexto. l.3.C.de Epiſcop.audien.Tho.22.quæſt. 11.art.ult.

6 Sunt† qui putant non eſſe puniendum tanquam relapſum eum, qui non accuſatus,ſponte fatetur ſe fuiſſe relapſum,quo rum opinio æquiſsima eſt: ſed nonplanè diſpicio,quo iure Inquiſitores pœnam le

gum ei condonare queant, niſi fortè ſummum Pontificem conſulant. Alberti. de aſſertio. catho. quæſt. 25. nume. 25. Alfon. libr. 2 de iuſta hæreti. punit. cap. 2. l. 1. ff. ad Turpil. Lactantius libro de Ira Dei, cap. 19.

De impœnitentibus. Tit. LXI.

SVMMARIVM.

1 *Impænitens, quis dicatur.*

2 *Impænitentes iudicibus ſæcularibus relinquuntur. & nu. 3. & 4.*

5 *Impænitentes non confitentes omne tempus errorum, nec participes prodentes, an damnandi.*

6 *Pænitentiam non agentes puniri debent.*

7 *Inquiſitores poſſunt coguoſcere, an pænitentes pænitentiam peragant.*

8 *Pænitens ille, qui non facit illi præcepta, uel illi prohibita, an relapſus dicatur.*

9 *Pænitens, non faciens præcepta, uel faciens prohibita puniri poteſt pænis arbitrarijs.*

10 *Relinquendus curiæ ſæculari, ut uiuat tamen, admonendus de ſalute animæ.*

1 IMpœnitens† ille eſt, qui pœnitentiam agere non uult.& in propoſito impœnitentes uocare ſolemus hæreticos, qui errores ſuos confiteri non uolunt, ſed negant, ſe eos commiſiſſe, unde pertinaces negatiuos, eos uulgus appellat.

2 Huiuſmodi † autē impęnitentes iudicibus ſecularibus relinquuntur, quamuis milies proteſtentur, ſe fuiſſe, & eſſe catholicos, & in fide orthodoxa ſe uiuere, ac mori uelle. Rota in antiquis deciſ. 875. & in nouis titul. de hæreti. & Hoſtien. in ſumma eo.tit.col.2.& idem Calder.conſ. 2. Anania in c.excommunicamus.§.adiicimus.de hęreti. Alber.de aſſertio.catho. q.8.Boer.deciſ.343.

3 Solent† aliqui accipere ſcandalum, cū uident aliquem talem in ignem mitti, ſed mirari deſinēt, ſi ſciānt, ueniam non dari niſi confitenti, pœnitenti, & qui Eccleſiæ ſatisfacit. cui quidem planè conſtat, iſtū hæreticum eſſe: non ſecus, atque multi facinoroſi puniuntur, quamuis negent ſe crimina obiecta admiſiſſe. qui ergo pœnitentiam agere, atque hæreſes confiteri non nult, iure ac meritò curiæ ſeculari relinquitur.c.ad abolendam de hæreti.

4 Eadem† dicimus de hæreticis illis, quorum errores probati ſunt, & eos omnes

confiteri non uolunt, quia falſa pœnitentia eſt, cùm ſpretis pluribus de uno, aut altero crimine agitur pęnitentia: nec enim licet dimidiam ſperare ueniam. c. quem pœnitet. diſtin. 1. c. ult. diſt. 5. c. ſunt plures, de pœnit. diſt. 3. c. omnis utriuſq;. de pœnit. & remiſ.

5 Sunt, † & alij, qui non confitentur omne tempus errorum, nec participes hæreſum prodere uolunt; quos omnes diminutos impœnitentes appellant, ſed non facile damnandi ſunt propter tales defectus: niſi liquidò conſtet ſcienter ab eis occultari; quia, qui ſe hæreticum fuiſſe fatetur, jam quod pręcipuè facere debebat, fęcit: nec eſt uerisſimile, ut ea tegat, quæ tanti momenti non ſunt. Adde quòd tormentis adigi poteſt, ut alios hæreticos manifeſtet, nec propter ſuſpitiones condemnari debet: præſertim, cùm obliuiſci talium rerum ſæpisſimè poſsit.

6 Qui † uerò pœnitentiæ impoſitæ non ſatisfaciunt, puniri poſſunt ut impœnitentes, quia non agunt pœnitentiam; ut periuri, quia iurant ſe obtemperaturos mandatis Eccleſiæ; ut fictè conuerſi, quia non permanent in Eccleſiæ obedientia, & uera pœnitentia. c. non ſufficit. cum ſeq. de pœnit. diſt, 1, Calderi. conſi. 2. de hæreti,

Decius conſil. 137.

7 Falluntur † tamen Decius, & Probos negãtes, poſſe Inquiſitores cognoſcere, an pœnitentes impoſitam ſibi pœnitentiam peragant: id enim ad eorum officium omnino pertinet. cap. ut commiſsi. §. necnõ, de hæreti. lib. 6. c. litteras. de præſumpt. Decius conſil. 147. Probus ad Ioannem Monachum in cap. præſidentes. de hæreti. lib. 6.

8 Errant † quoque multi, dicentes pœnitentem illum eſſe relapſum, qui non facit ea, quæ illi præcepta ſunt, uel facit illi ꝓhibita, quando pœnitentiæ actus contrarius eſt ſuæ culpæ. Verbi gratia, ſi præceptum fuit, ut abiuret, uel aduerſus errores ſuos prædicet; aut quippiam ſimile. Nam in prioribus exemplis impœnitens eſt, non relapſus; in poſteriore, tunc demum relapſus erit, cùm errores prius abiurauerat: quemadmodum iam ſuprà retuli.

9 Illud autem uerum eſt, † quod iidem aiunt, pęnitentem illum, qui non peragit pœnitentem impoſitam, quæ ad purgationem culpæ tendit, ut puta, nõ ieiunat, nõ orat, non facit pia, quæ ei præcepta fuere, puniri poſſe pœnis arbitrariis. Ioan. Imola & alij in clem. ulti. de hæret. Federi. cõſil. 156. Squillacen. de fide catholica. ca

19.Arelata. de hæreti notabi.30.

10 Cùm uerò†quiſpiam in eo ſtatu eſt, ut relinqui debeat curiæ ſæculari, ut conuertatur, & uiuat, uel certè ne morte pereat ſempiterna per uiros doctos,& pios de ſalute animæ ſemel.& iterum admonendus eſt id enim claritas ſuadet, atque in ſacro Inquiſitorum foro uſitatum eſt. ca. conuenientibus. 1. quæſtio. 7. Calderi. conſil.2.de hæreti. Lupus allegat. de hæreſi.§.4.

De mortuis. Tit, LXII.

SVMMARIVM.

1 *REo mortuo, crimen cum pœna extingui tue. ſecus in hæreticis,nu.2.& 3.*

4 *Hæreticorum corpora cum cadaueribus Catholicorum non ſunt ſepelienda.*

5 *Memoria, & fama hæreticorum damnanda.*

6 *Suſpecto de hæreti moriente, iudices peragere cauſam debeat, non tamen condemnare hæredes pœna pecuniaria.*

7 *Inquiri poteſt in hæreticum etiam poſt 40.annos:non tamen bona auferenda hæredibus.*

8 *Filij, & ſucceſſores hæretici mortui uocati debent ad mortui memoriam defendendam.*

9 *Defentore nemine comparente, iudices ipſi defento-*

fenſorem idoneum eligere debent.

10 *Occidentes ſeipſos in carcere, damnandi ut im pænitentes.*

11 *Inquirendi ordo contra hæreticos.*

1 IN omnibus ferè criminibus† reis uita functis crimē cum pœna extinguitur; quia præuenti ſunt à ſummo iudice Deo, & uocati ad maius tribunal. & quamuis in reatu quiſpiam decedat, integri ſtatus decedit: extinguitur enim crimen mortalitate, ut ait Vlpianus, & morte reus crimine liberatur. l. 1. cum ſeq. C. ſi reus, uel accuſator. l. is qui in reatu. ff. ad legem Iuliam maieſt. c. ex epiſtola. c. quorundam. 23. diſtin.

2 Sed neq; †cadauera in aliis criminibus puniri ſolent: in crimine autem hæreſis propter eius atrocitatem, & reipublicę documentum, non ſolùm ad uiuentē hominem, ſed etiam ad cadauer, ad ſepulchrum, ad oſſa, cineres, ad memoriam, & famam, pœna peruenit. Nam, ſi iure quā optimo ab ultimo parricidio exigitur pęna aduerſus hominem: quantò rectius ab hæretico pœna grauior exigenda eſt; qui ſuam primùm animam, deinde familiæ ſuæ, poſtremò totius populi, morte ſempiterna ſtudet occidere?

3 Inquiritur† ergo in hæreticos etiā poſt mortem: quòd ſi de illorum hæreſi planè conſtiterit, condemnantur, ac ſi uiui forent, & eorum bona publcantur, & excōmunicantur, ne præces pro eis, aut oblationes fiant. c.accuſatus.§.in eo. de hæreti.lib.6.c.à nobis.2.de ſenten. excom. c.ſanè.24.q.2.

4 Neque† corpora eorum cum cadaueribus caholicorum ſunt ſepelienda, quin imò ſi quis ſciens contrafecerit, in ſentētiam excommunicationis incurrit, & ab ea nō ante abſoluendus eſt, quàm impia illa cadauera propriis manibus publicè effodiat, & extrahat, & oſſa eruat, atq; proiiciat, ſi modò à fidelium corporibus ſeparari queant. cap.ſicut.de hæreti.cap.2. eodem titu.lib.6.cap. ſacris. de ſepultu. 4.Regu.23.

5 Damnantur† quoque memoria, & fama talium hæreticorum: ſed plenior probatio neceſſaria eſt contra mortuum, qui ſe defendere nequit.c.accuſatus.§.in eo. de hæreti.lib.6.Concil.Conſtantien.ſeſſione.8.Bal.in c.1.§.ſi quis, ſi de inueſtitura inter domi.& uaſal.lib.feudo.

6 Quòd † ſi ſuſpectus de hæreſi mortuus fuerit lite pendente, iudices cauſam peragere debent, ut eum uel condemnent,

abſoluant:non tamen imponere poſſunt hæredibus pœnam pecuniariam propter ſolas ſuſpitiones.l.1.C.ex delic defun.& ibi Bal.c.accuſatus.§.porrò, de hæreti.li br.6.Aegid. Bellamera deciſ 677.& 680. Anania in c.ſiquis Epiſcopus, de hæreti.

7 Non tantùm† poſt quinquennium, ſed etiam poſt quadraginta annos inquiri poteſt in hæreticum mortuum: quamuis lex ciuilis aliud in cauſa apoſtatæ conſtituerit,ſed bona non auferuntúr ab hæredibus,qui bona fide per quadraginta annos ea poſſederunt c.ulti.de præſcriptio. lib.6 l.2.C. de apoſta. Felinus in c. cùm nobis.de præſcriptio.Brunus lib.5.de hę reti.cap.17.

8 Filij† & ſucceſſores,& alij omnes quorum interſit,uocari debẽt ad mortui memoriam defendendam, quin etiam audiendus eſt quicunque defendere mortuum uelit, dummodò probabilem aliquam cauſam afferat.c.filij.de hæreti. libr.6.l nam ita diuus.ff. de adopt. Aegidius deciſ.678.cum ſeq.Alberi. in rubri. C.de hæreti.

9 Præſentes† autem,& qui certi ſint, citari debent ad mortui defenſionem:abſentes uerò,& incerti,quorum intereſſe poterit,uocandi ſunt generaliter edictis, &

præconis uoce; quòd ſi nemo compareat, iudices ipſi defenſorem idoneum eligere debent. c. ulti. de electio. lib. 6. l. ſi non defendantur. ff. de pœnis. Aegidius deciſ. 679.

10 Qui propter hæreſim in carcere detruſi mortem ſibi conſciuerint, damnandi ſunt, ut impœnitentes, & plenè conuicti; quamuis ante confeſsi fuerint, & ſe pœnitere uelle affirmauerint. Nam Iudæ neq; confeſsio, neque pœnitentia profuit, quia laqueo ſe ſuſpendit. c. Iudas. c. nihil, de pœnit. diſt. 3. Bar. & alij in l. ult. C. de iure fiſci. li. 10. & in l. ult. ff. de bon. eorum. Gonſal. de hæreti. q. 22. Couar. lib. 2. reſolu. cap. 1.

11 Ordinem uerò inquirendi contra hæreticum defunctum, inuenies in Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 8. ubi damnatus fuit Ioannes Vuicleffus, & eius memoria. & prolixè relatum eſt, quomodo id factum fuerit.

De filijs hæreticorum. Tit. LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Pœna aliqua pertranſit ad filios hæreticorum, & cur, nu. 2.*

3 *Hæreticorum filij quicunque uſque ad ſecundam generationem ex linea paterna ab eccleſiaſticis beneficiis repelluntur. & 4. & 5. & 7. fallit in filiis relapſorum, qui, antequam curiæ ſæculari relicti eſſent, ſacramenta pœnitentiæ, ac eucbariſtiæ receperunt, nu. 6.*

8 *Electionis iure non priuantur nepotes hæreticorum.*

9 *Hæreticorum filij, & nepotes priuandi ſunt de beneficijs eccleſiaſticis, quæ tantum conſecuti fuerunt poſt parentum hæreſim.*

10 *An filij, nati priuſquam parentes hæretici eſſent, pœnis efficiendi. & nu. 11.*

12 *Filij & hæredes audiendi uolentes probare innocentiam mortui. qui tamen non pertinax mortuus ſit, uel fuerit plene confeſſus.*

1 AD filios † etiam hæreticorum aliqua pœna pertranſit, quia eædem eſſe perſonæ penè intelliguntur, & quia nulla magis acerba pœna eſt, & quæ magis homines à facinoribus deterreat; quàm ſcire filios ſuos ob ſua ipſius malè acta, affligendos, & paupertate afficiendos, atque notandos infamia. Scripſit quidem eleganter Cicero ad Brutum: Nec uerò me fugit, quàm ſit acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui, ſed

hoc præclarè legibus comparatum eſt,ut charitas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet;omitto ſciens in eãdem ſententiam plurima,quę alibi fuſius retuli.l.ulti.C.de impub. & aliis ſubſti. l. iſti quidem.ff.quod met cauſa.

2 Iure† igitur,ac meritò hæreticorum filij parentum bonis priuantur, & infamia notantur.Nam,quemadmodum filij hominum bene meritorum parentum meritis nobilitantur,quamuis nihil ipſi fecerint propter quod nobiles eſſent, ut ciuis meus Seneca lib.quarto de beneficiis eleganter diſſerit.ſic econtrario malè meritorum filij parentum ſcelere obſcurantur, & infamia iuſtè notantur. bona ſi quidem corporis,&fortunæ à parentibus in liberos naturaliter tranſeunt, & ſimiliter mala, ut Plutarchus tradit libro de ſera numinis uindicta. c. uergentis. de hæreti.

3 Ad hæc†filii hæreticorum uſque ad ſecundam generationem ab eccleſiaſticis beneficiis,&publicis officiis repelluntur, quòd ſi ſecus fecerint, legibus regiis publicatione bonorum puniuntur.c.2.§.hęretici.de hæreti.lib.6.

4 Cæterũ† benigna interpretatione placuit, ut illi duntaxat hæreticorum filii à

beneficiis, & officiis arceantur, quorum parentes Eccleſiæ unitati non fuerint reſtituti,& ut ſecundus ille gradus ſeparationis,lineam tantùm paternam comprehendat: per maternam uerò lineam, ut ad primum gradum,nec ultra pœna porrigatur.c.ſtatutum.2.de hær.li 6.

5 Filios† autem hoc loco accipimus,non tantùm ex iuſtis nuptiis procreatos, ſed eos etiam, qui ex inceſto, adulterino,nefario,aut quocunque alio illicito complexu nati ſunt:nec n.conditio eorũ melior eſſe debet, qui maiori odio digni ſunt. l.parentes.ff.de in ius uocan. glo. & oẽs in dicto cap.ſtatutum.Couar.lib.2. reſolu.cap.8.Gigas lib.3.de crimine læſæ maieſtatis.q.7.

6 Sunt† qui putant,filios, & nepotes relapſorum, qui antequam curiæ ſeculari relicti eſſent, ſacramenta pœnitentiæ, ac euchariſtiæ receperunt, ſupraſcriptis pœnis non eſſe obnoxios: quia non uidentur parentes eorum hæretici deceſſiſſe, ſed pęnitentes, & Eccleſiæ reconciliati: nam ſacramenta non conceduntur iis, qui extra eccleſiam exiſtunt, & hanc opinionem, utpote clementiorem, iam olim ſecutus ſum.c.ſuper eo.c.ſtatutum.2.de hæreti.li. 6. & ibi Domini, Lupus ſenior tractatu

de hæreſi.c.18.
7 Sed nunc attentius conſideranti contraria ſententia uerior mihi eſſe uidetur. Nam quòd relapſis concedantur ſacramenta pænitentiæ, atque Euchariſtiæ, id non efficit, ut reincorporati ſint eccleſiæ unitati, nec ut conſtet, eos fuiſſe emendatos, & ad mandatum Eccleſiæ pænitentiã recepiſſe: quæ omnia exigit cõſtitutio Bonifacii octaui. Quòd autem ea ſacramenta illis permittantur, propterea, fit, ne in foro conſcientiæ claudatur Eccleſiæ gremium cuiquam redeunti. At qui forum exterius non recipit illos, ſed curiæ ſeculari relinquit, ut hæreticos relapſos puniendos; igitur eorum filii non eximuntur à pænis ante relatis. Et ut inquit Cicero Philippica 12. Poſteriores cogitationes ſolent eſſe ſapientiores.c.ſuper eo.c. ſtatutum.2.ubi hoc aiunt Io.And.& Philippus Francus.c.de his.de accuſa.& quæ ibi traduntur.
8 Nepotes hæreticorum retinent ius eligendi, quia non ſunt nominatim electionis iure priuati: & pater hæreticus non obeſt filio catholico in ſucceſsione aui paterni.l.cum pater.§.hæreditatem.ff.de lega.2.Cardi.Abbas, & Ioan. Imola in c. excommunicamus.§.credentes, de hære-

tici. Domini. & Fran. in c. 2. §. hæretici eodem tit. lib. 6. omnes in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de libe. & poſth. Segura in l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de uulga. & pupil. nu. 73.

9 Filii † & nepotes hæreticorum priuandi ſunt de beneficiis eccleſiaſticis, quæ conſecuti fuerunt poſt parẽtum hæreſim: ſed non ſunt eis iure ipſo priuati; quia id nuſquam ſancitum eſt; nec illis beneficiis priuandi ſunt, quæ poſſidebant antequã parentes eorum in hæreſim laberentur: quia nec id iure cauetur. c. ſatis peruerſũ. & ibi gl. & cæteri. 56. diſt. Anto. Abbas, Imola, Anania, & Feli. in c. urgentis. de hæreti. Roma. ſingul. 686. Gonſal. de hæreti. praui. quæſt. 23. Coua. lib. 2. reſolut. cap. 8.

10 Subdifficilis quæſtio eſt, † an pęnis ante relatis afficiantur filii nati priuſquam parentes hæretici eſſent? Hanc ego in catholicis inſtitutionibus diffuſè explicaui. Nunc uerò ſummatim eam attingam. Plurimi quidem aiunt, multique negant: & horum ſententia probabilior eſſe uidetur, quia multis iuribus filii nati ante crimen patris eximuntur à pęnis: & grauiſſimi autores plurimum referre aiunt, utrũ filius natus ſit ante crimen patris, uel po-

ſtea. quæ aceruatim proferam breuitatis cauſa.l.2.C.de libert.& eo libe.c. non imputatur. c.iam itaque. 1. q. 4. Auguſtinus epiſtola 75.& ſuper Deut. q. 42. Concil. 13.Toleta.c.1.

11 Nec obſtat†Bonifacii conſtitutio, quæ quidem tota eſt in fauorem filiorum,& in eorum odium retorqueri non debet. & quod ait, hoc ſanè de filiis, & nepotibus hæreticorum,qui tales eſſe,uel tales deceſſiſſe probantur; intelligendum eſſe, non ideo uult, ſatis eſſe ad pęnas filiorum, quòd parentes decedant hæretici, nec enim de hoc ulla quæſtio erat, ſed ea uerba ſcripta ſunt ad conſtituendam differētiam inter illos,& alios,qui emēdati sūt, & Eccleſiæ incorporati.& uerba illa indefinita reſtringenda ſunt, & interpretanda per alia iura ſupra relata. c. ſtatutum. 2.de hæreti.lib.6.

12 Filii,†& hæredes audiendi ſunt probare uolentes innocentiam mortui,tunc demum, cum pertinax non deceſſit, uel plenè confeſſus. Nam utroque caſu probationes ſuperuacaneæ forent; quia pertinacem defendere non licet; nec eſt confeſſi cauſa tuenda rei, ut rectè quidam cecinit.c.filii, de hæreti.lib.6.l. ulti.§.fi.ff. de bo. eorum.l. ad probationem domi-

nii. C. de proba.

13 Pater † filium hæreticum exhæredare poteſt,& contra filius patrem. ea enim eſt iuſtisſim a cauſa exhæredationis præſertim, cum hæreticis bona non ſint relin quenda, ſed ea, quę posſident, ab eis au ferenda ſint. atque de hoc extat conſtitu tio nouella ab Harmenopulo relata in promptuario iuris lib. 5. tit. 9. c. ſi quis Epiſcopus. cum ſeq. de hæreti.

De ſententiis. Tit. LXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Sententia ut feratur, Inquiſitores agere debent, cum Epiſcopo uel eius Vicario, cũ præceßerint requiſita.*

2 *Sententia condemnatoria quomodo formetur.*

3 *In ſententia Reconciliationis quid ſit dicendũ.*

4 *Formula ſententiæ contra relapſum quæ.*

5 *Sententiæ publice legendæ.*

1 INquiſitione criminum, ac totius cauſæ diligenti examinatione peracta, † Inquiſitores cum Epiſcopo, uel eius Vicario, & cum peritorum conſilio de ſententia deliberabunt, ut reus uel damnetur, uel abſoluatur. ca. ulti. de hæreti. li. 6.

Clem.1.§.1.eodem tit.

2 Sententia†condemnatoria ita formabitur, ut in ea primùm dogmata ab ipſo reo aſſerta declarentur: deinde ſummariè acta proceſſus referentur. ad hæc, induratus eius animus,&pertinacia,uel imperfecta,& falſa pœnitentia prodetur. Poſtremò ſentētia ipſa adiuungetur; quæ reum declaret hæreticū;& eius bona publicata;& eum demum iudicio ſæculari relinquat.Concil.Conſtantien.ſeſsio 15. Brunus lib.4 de hæreti.c.10.

3 Multi putant†in ſententia reconciliationis non eſſe dicendum pœnitentes illos fuiſſe hæreticos: ſed hac formula ferendam eſſe. Quia te inuenimus per tuā confeſſionem,&legitimam probationem hæreticum fuiſſe; nunc autem ſaniori uſus conſilio,uis(ut aſſeris)ad unitatemEccleſię puro corde,& fide non ficta redire, ideo te in primis abiurata omni hæretica prauitate, iuxta formam Eccleſiæ ab excommunicationis uinculis quibus tenebaris aſtrictus abſoluimus: ſi tamen ad eādem ueritetem ex corde redieris,& iniūcta tibi mandata ſeruaueris.Archid.in c. ut commiſſi, de hæreti.lib.6.& ibi Domini.in §.nec non.Gonſal. de hæret.praui. quæſt.20.& alii alibi.Sed cū Eccleſiæ con

ſtet, illum fuiſſe hæreticum, nihil prohibet, quin talis fuiſſe declaretur, ſed qa dicit ſe uelle puro corde & fide nō ficta ad Eccleſiæ ſinum redire, iudices abſoluunt eum ab excommunicatione, atque ad unitatem Eccleſiæ reſtituunt: ſi ita eſt, ut aſſerit, quòd abſque ulla ſimulatione conuertitur. & ita inſtructione quadam continetur. & Ioan. And. idipſum ſcripſerat in d.c. ut commiſsi.

4 Formula † ſententiæ contra relapſum poterit ex illa ſumi, quæ contra Hieronymum de Praga lata fuit in Concilio Conſtantienſi, hoc uerborum tenore: Sancta Synodus eundem Hieronymum, palmitē putridum, in uite non manentem, foras, mittendum decernit; ipſumque hæreticum, & in hæreſim relapſum, excommunicatum, anathematum pronuntiat, declarat, damnat. & cætera quæ continentur ſeſsione. 21.

5 Sententiæ † autem legendæ ſunt publicè coram clero, & populo, & coram iudice ſeculari. & ſolet haberi prius ſermo de fide catholica, ab aliquo egregio concionatore. & aliquot ante diebus actus ille à præcone diuulgatur. Domini. & Fran. in c. ut commiſsi de hæreti. li. 6. Brunus lib. 4. de hæreti. c. 10.

De appellationibus. Tit. LXV.

SVMMARIVM.

1 *Appellare non poſſunt hæretici conuicti, & quando poſſint. nu. 2.*
3 *Appellari debet ad iudicem ſuperiorem.*
4 *Appellationes friuolæ, uanæ, & iniuſtæ explodendæ, etiam fruſtratoriæ, & quæ moran di cauſa interponuntur. nu. 5.*
6 *An hæredibus hæreticorum mortuorum cauſas defendentibus appellare liceat. nu. 7.*

1 HAEretici† planè conuicti appellare non poſſunt, quia tunc à pœna legis prouocarent, nec de facto iudicum, ſed de legis iniqtate cõquererentur. c. ut inquiſitionis, de hæret. lib. 6. l. 1. C. quorum appella. non recipi. l. ſi qua pœna. ff. de uerbo. ſignifi.

2 Cæterum† ab interſationibus, ſiue interlocutorijs ſententiis appellare licet, cum nondum conſtat, reos hæreticos eſſe; ut puta, ſi ad ſubeunda tormenta, uel ad aliam pœnam arbitrio iudicum damnentur: prouocare quidem poterunt, quia tunc non de lege, ſed de arbitrio iudicũ

conqueruntur. omnes in d.c. ut inquiſitio nis. Henri. in c. ſi aduerſus. Anania in c. uergentis. Feli. in c. ad abolendam. de hæreti

3 Appellãdus† autem eſt iudex ſuperior, in Hiſpania uerò tribunal ſanctæ inquiſitionis, cui generalis Inquiſitor præeſt, iudex eſt appellationum, & cauſas huiuſmodi recognoſcit, atque reformat. c. ut commiſſi. §. Inquiſitores. c. per hoc, de hæreti, lib. 6. c. ſi delagatus. §. ad eundem. de offi. delega. lib. 6.

4 Sed† appellationibus friuolis, uanis, & ininſtis, non eſt indulgendum. Nã, ut beatus Bernardus ait, Qui non grauatus appellat, liquet, quòd aut grauare intendit, aut tẽpus redimere. nõ eſt autem ſuffugiũ appellatio, ſed refugium. hæc ille li. 3. de conſideratione ad Eugenium. ca. cùm appellationibus friuolis. de appellat. lib. 6.

5 Non tantum† appellationes friuolæ, id eſt, quæ cauſam afferunt nec iuſtam, nec idoneam, recipiendæ non ſunt: ſed illæ quoque ſunt reiiciendæ, quæ fruſtratoriæ ſunt, & morandi cauſa interponuntur. Itaque rectè Conſtantinus edixit, moratorias, & fruſtratorias prouocationes, quæ non tam appellationes ſunt, quàm ludificationes, non eſſe admittendas. l. tutor

ff.de uſuris.l.1.& l.4. quorum appell. non recipiam.lib,11.C,Theodoſ.c.quicunq;. 2,quæſt.6,

6 Sed utrum † hæredibus hæreticorum mortuorum cauſas defendentibus appellare liceat? & cùm hæretici ipſi confeſsi, aut planè conuicti fuerint, ſine ulla dubitatione reſpondeo, hæredum appellationem recipi non debere: quia nec prouocatio ipſorum hæreticorum audienda eſſet. Nemo autem plus iuris in alium transferre poteſt, quàm ipſe babet. & qui in ius ſuccedit alterius, eodem iure uti debet, quemadmodum regulis iuris traditur, c.filij.de hæreti.li.6.

7 Cæterùm † ſi reus abſens damnatus fuit, aut hæredes probabilem cauſam prouocandi habuerint; æquum eſt, ut eorum appellationes in dubio etiam recipiantur.l.eius qui delatorem. ff. de iure fiſci. omnes in lege ſecunda. C. qui teſtam. facere poſſunt. & in cap. ut debitus, de appellat. Socinus ſenior conſil. 300.lib.2.

De iudicibus ſecularibus. Tit. LXVI.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *HAEreſis cognitio ad ſolum iudicem eccleſiaſticum pertinet.*

2 *Iudices ſæculares condemnare debent hæreticos deprehenſos, & declaratos ab inquiſitoribus. eorum enim officium non in cognoſcendo, ſed in exequendo conſiſtit, & 3.*

4 *An index ſæcularis exequi debeat ſententiam inquiſitoris quæ ſibi uideatur iniuſta. & num. 5.*

1 HAEreſis† cognitio ad eccleſiaſticũ iudicem uſque adeò pertinet, ut in quacunque parte iudicij ſecularis ea quæſtio inciderit, protinus ad eccleſiaſticum remittenda ſit. quod & iure cautum, & omnium conſenſu receptum eſt. ca. ut inquiſitionis. §. prohibemus. de hæreti. lib. 6. omnes in cap. cum ſit generale, de foro competen. Maſuerus in practica forenſi, titu. de remiſsionibus, prope finem. Hermas lib. 7. de inſtau. religio. capi. 16. Hoſius lib. 2. contra Prologomena Brentij.

2 Sed quamuis† Iudices ſeculares de cauſa hæreſis cognoſcere nequeant, condemnare tamen, & punire tenentur eos,

quos Inquiſitores declarauerint hæreticos, pertinaces, relapſos, aut impœnitentes eſſe: eorum enim officium in huiuſmodi cauſis non in cognoſcendo, ſed in exequendo conſiſtit. cap. ut inquiſitionis. de hæretic. libro ſexto cap. principes. 23. quæſtio. 5. Brunus libr. 4. de hæreti. c. 14.

3 Tametſi autem non deſint, † qui putent iudicem ſecularem non prius teneri ad exequendam ſententiam, quàm ei de iuſtitia proceſſus cauſa cognita fides facta ſit, eorum tamen opinio contra legem pontificiam eſt, & communi conſenſu peritorum exploſa, & uſu etiam eiecta eſt; quia (ut ante dixi) iudex ſecularis merus executor eſt. c. ut inquiſitionis. §. prohibemus. de hæreti. libro 6. Iaſon, Decius, Purpur. & Oroſcius in l. magiſtratibus. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. Brunus libro 4. de hæreti. cap. 15. Alberti. de aſſertio. Catho. quæſtio. 25. num 44.

4 Sunt † qui dicunt, iudicem ſecularem exequi non debere ſententiam Inquiſitoris, cùm liquidò ei conſtaret eſſe iniuſtā, & iniquam. Sed, cùm acta Inquiſitoris occulta nec uidere debeat, nec uerò poſsit, quo pacto ei liquidò conſtabit;

ſententiam eſſe iniuſtam? niſi fortè conſultor fuerit, quo ſolo caſu conſulere poſſet ſuperiorem. Gonſal. de hæreti. prauita. quæſtio. 19. Alcia. in cap. 1. de offi. ordina. nu. 14. & 110. Brunus lib. 4. de hęreti. cap. 15.

5 Ac multò quidem minus † cognoſcere poterit ſecularis iudex, an ſententia Inquiſitoris ſit nulla, quia nullam huius rei cognitionem habet, neque defectus iuriſdictionis inuenire facilè poterit in ſententia lata cum Epiſcopo, aut eius uicario, & cum conſilio iuris peritorum, c. ut inquiſitionis. §. prohibemus. de hæreti. lib. 6.

De pœnis. Tit. LXVII.

SVMMARIVM.

1 *POEna hæreticorum quæ.*
2 *Comburendi hæreticos antiquus mox.*
3 *Hæreticorum contractus, & teſtamenta nullius ualoris.*
4 *Hæretici ab omnibus iudiciorum actis, & ab omni Chriſtianorum communicatione repellendi.*
5 *Hæretici perpetua infamia notantur.*
6 *Nobiles, in hæreſim incidentes, pari ſunt affi-*

ciendi cum infamibus.

7 *Sacerdotes hæretici deſecrandi ab Epiſcopo: & priuandi beneficijs eccleſiaſticis, & quo modo, num. 8.*

9 *Hæretici iuriſdictionem habentes priuantur omni dominio. quod & Reges compre-hendit.*

10 *Suſpecti uehementer condemnari poſſunt arbitrio iudicum pœnis pecuniariis.*

11 *Hæreſiarchæ, atque ſeductores durius puniendi.*

12 *Comburendi publicè in conſpectu populi, qui relinquuntur iudici ſæculari.*

13 *Domus, in qua conuenticula hæreticorum fiebant, olim confiſcabatur, nunc Eccleſiæ adiudicatur.*

14 *Sed & ſi domus Catholici hominis ſit, funditus euertitur, columna erecta, pretio tamen a fiſco reſtituto domino domus.*

15 *Fingens ſe miniſtrum S. officij, qua pœna coercendus. & nu. 16.*

17 *Hæretici non ſolum pœnis temporalibus coercentur, uerum etiam æternis.*

1 VBi † hæretici relicti fuerint iudici ſeculari, protinus ab eo damnandi ſunt ad ignem: ea enim pœna, non ſolum Hiſpaniarum, atque Siciliæ, ue-

rum etiam aliorum Regnorum legibus, & moribus iã olim ſancita, & uſitata eſt, ut multi iuris periti prodiderunt in dict. cap. ad abolendam. Areti. & Alciat. in l. 1. C. de ſum. Trin. Bertran. conſi. 2. 1. 2. li. 2. Brunus lib. 5. de hæreti. c. 3. Coraſius li br. 3. Miſcella. c. 8.

2 Eſt uerò antiquiſsimum † ut hæretici comburantur. Baſilius quidam combuſtus Romæ fuit, ut Beatus Gregorius me morat lib. primo. dialogo. cap. quarto. Anatolium hæreticum uiuum igni combuſſerunt, autor Nicephorus in eccleſiaſtica hiſtoria libro 18. cap. 4. & alius Baſilius hæreticus crematus fuit, autore Zonara in imperio Alexii Comneni, & propter impiam atque ſceleſtam diſcipli nam, Templarii concremati fuere, ut Petrus Crinitus, alliique retulerunt.

3 Ad pœnas † quoque hæreticorum pertinet, ut nec eorum contractus, nec teſtamenta robur habeant, nec ex teſtamen to quippiam accipere queant. l. Manichæos. l. Arriani. C. de hære. c. ſi quis Epi ſcopus. c. in eos. eo. tit.

4 Item † hæretici ab omnibus iudiciorũ actis, quinetiam ab omni communicatio ne Chriſtianorum repelluntur. c. alieni. c. non poteſt. 2. q. 7. l. quoniam. C. de hære-

ti.c.ulti.eodem tit.lib.6.

5 Præterea † hæretici perpetua notantur infamia, utpote Deo infideles. c. infames. 6. quæſt. 1. Authen. Gazaros. C. de hæreti.

6 Hinc eſt † quòd ſi nobiles in hæreſim incidant, ut uiles & infames pœna plebeiorum ſint afficiendi, ut pares cæteris ſint, quibus pares ſunt in dogmatis prauitate: & quos par facinus conquinat, & æquat, utroſque ſimilis pœna comitetur. l. ſi quenquam. C. de Epiſ. & cler. l. 49. tit. 4. lib. 16. C. Theodoſ. l. 1. tit. 27. lib. 9. eiuſdem.

7 Sacerdotes† hæretici deſecrandi ſunt ab Epiſcopo coram omni clero & populo, detractis inſignibus militiæ ſacræ, cõuocatis Abbatibus, & alijs religioſis uiris. c. 1. de hæreti. lib. 6. c. degradatio, de pœnis. eodem lib. Concil. Triden. ſeſs. 13. c. 4.

8 Deſecrati† autem priuandi quoq; ſunt beneficiis eccleſiaſticis, & honore ac dignitatibus, ſed requirendi ſunt ad hanc priuationem, ſiue declarationem Epiſcopi diœceſani. c. ut commiſsi. §. priuandi. de hære. li. 6. Io. Bern. in practi. c. 106.

9 Item † hæretici priuati ſunt omni do-

minio & iuriſdictione, & eorum ſubiecti ab eis liberati ſunt. quod, & Reges, & alios rerum dominos compræhendit. c. ulti. de hæreti. Alfon. lib. 2. de iuſta hæreti. punit. c. 7.

10 Vehemẽter ſuſpecti condemnari poſſunt arbitrio iudicũ pœnis pecuniariis. Nam, ſi damnari queũt ad remos, ad carcerem, ad tormenta, ad purgationem, aut abiurationem, eodem arbitrio multò magis condemnari poſſunt ad pœnas pecuniarias, quod & uſu quotidiano receptum eſt. cap accuſatus. §. ſacerdotes. de hæreti. lib. 6. cap ſi uos. & ibi glo. 26. q. 5. Car. & imola in clem. ult. in fine de hæret. Gonſal. de hæret. q. 8. Couar. lib. 2. reſolut. c. 9. Ioan. Bernar. in practi. cap. 134.

11 Hæreſiarchæ, atque ſeductores durius puniendi ſunt; quia plus quàm alii delinquunt. quod in Apoc. ca. 19. perſpici poteſt: ubi ſeductores uiui miſſi ſunt in ſtagnum ignis ardentis ſulphure: cæteri uerò occiſi ſunt gladio. l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de ui. Brunus lib. 1. de hæret. cap. 4.

12 Relicti ſeculari iudici, publicè in conſpectu populi comburendi ſunt: quia, ut ciuis meus Seneca lib. 3. de ira inquit:

Animaduerſiones, quò notiores ſunt, plus ad exemplum, emendationémque proficiunt. ſceleſtorum quidem ſupplicia ideò manifeſtè cunctis oſtenduntur, quoniam uindictæ cum ratione inflictæ offi- cium eſt, alios per aliorum animaduerſiones compeſcere atque cohibere: ut eſt apud Plutarchum libro de ſera numinis uindicta.

13 Domus autem, in qua conuenticula hæreticorum fiebant, olim quidem fiſco uindicabatur, ut multis conſtitutionibus Codicis Theodoſiani cõtinetur, ſub titulo De his, qui ſuper religione contendunt: ſed plurimis legibus poſterioribus domus illa Eccleſiæ catholicæ adiudicatur. l. 3. l. Arriani. l. quicunque. C. de hæret. Conſtit. nouella 132. & l. 33. l. 42. l. 44. l. 47. l. 56. C. Theodoſ. De his, qui ſuper relig. conten.

14 Hodie uerò ſi domus illa hæretici erat, cum aliis eius bonis publicatur, ſed & ſi hominis catholici ſit, nonnunquam tamen euertitur funditus, columna ibi erecta, in qua ſcripta ſit cauſa propter quam diruta fuerit, ut, qui eam uiderint, commoneantur, ac deterreantur, ſed pretium domino domus reſtituendum eſt à fiſco. Ioſue. 7. Numeri 16. c. denique. §.

turibula.7.q.1.confert l.Lucius.ff.de eui ctioni.l.ſi quis ſepulchrum.de religio. & ſumpti fune.

15 Quæſitum fuit, † qua pœna coercēdus eſſet is, qui miniſtrum ſancti officii ſe eſ ſe finxit, ut aliquem opprimeret, ſpoliaret,uel eluderet? Iulius Paulus libro 5.re ceptarum ſententiarum, titulo ad legem Corneliam teſtamentariam, Qui inſigni bus, inquit, altioris ordinis utuntur,mi litiamque confingunt, quo quem terreant, uel concutiant, humiliores capite puniuntur, honeſtiores in inſulam deportantur.

16 Modeſtinus ait, qui ſe pro milite geſſit,uel illicitis inſignibus eſt uſus,uel falſo diplomate uias commeauit; pro admiſſi qualitate grauiſſimè puniédus eſt. Itaque ſolent impoſtores iſti flagellis cædi, aut condemnari ad remos aut alia iuſta coertione puniri; iubebuntque iudices,ut ablata reſtituant. l.eos.ff.de falſis. l.1.de abigeis.l.1.de concuſsio.l pen.de crim.ſtellionatus.

17 Demum † hæretici, non ſolùm pœnis temporalibus coercentur, uerùm etiam æternis. Nam hæretico, qui Eccleſiæ nō tenet unitatem, neq; baptiſmus, neque eleemoſyna, neque mors pro nomine

Chriſti ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem, quia extra Eccleſiam non eſt ſalus; nec eſt particeps diuinæ charitatis, qui hoſtis eſt unitatis, quemadmoduum Origenes, Cyprianus, Auguſtinus, Iſidorus, & cæteri omnes tradunt. c. firmiſsimè, de hæreti. c. alienus. c. ubi ſana fides. cum ſeq. 24. q. 1. Origenes lib. 1. in Iob. col. 9. Cyprianus epiſtola ad Iubaianũ, prope finem. c. ſi quis à catholica. 23. q. 4. Iſidorus lib. 1. de ſummo bono. c. 20. Aug. lib. de fide ad Petrum, cap. 39. & epiſtola 50. & 152. & libr. de uera, & falſa pœnitentia, cap. 12.

FINIS.

Laus Deo Opt. Max.

IACOBI SIMANCAE EPISCOPI PACENSIS,

ADNOTATIONES IN ZANCHINUM

Cum animaduerſionibus in Campegium.

DIEBVS ſuperioribus prodijt in publicum liber Zanchini, de hæreticis, cum additamentis Camilli campegij: opus quidem utile ad puniendos hæreticos, & in quo, non ut Martialis de alio libro ſcripſit.

Sunt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura.

Sed ſi fortè ſunt mala quædam, & mediocria multa, ſunt bona plura.

In eo tamen libro, quædam mihi uiſa ſunt animaduerſione digna, quæ adnotare conſtitui, ne quempiam decipere queant.

CAP. I.

Zanchinus capite oct auorctè docet, inquiſitorem ſine epiſcopo, & contra, epiſcopum ſine inquiſitore non poſſe diffinitiuam ſententiam in cauſa hęreſis pro

ferre. Sed Camillus addit accipiendum id eſſe, ut condemnare alter ſolus non poſſit, ſed tamen abſoluere ſolus poſſit: adiicitq., multos iuris peritos reſpondiſſe, abiurationem fieri poſſe coram ſolo inquiſitore: & ipſum ſolum ſine epiſcopo abſoluere poſſe abiurantem, & ei pœnitentiam imponere. Sed quamuis ea opinio multorum fuerit, & argumentis probabilibus fulciri queat: mihi tamen contraria ſententia, quæ multis quoque placuit, uerior ſemper uiſa fuit. Nam legiſlatoris mens, uerbis eius non repugnans, manifeſtè uult, huiuſmodi cauſas epiſcopi, & inquiſitoris ſententia ſimul terminari: ut eiuſdem labis indago ſolemnius, diligentius, & cautius peragatur: quia magis integrum erit amborum iudiciũ, quam unius, quòd ſi ſolus alter duro, ſiue arcto carceri reum tradere, & tormentis exponere ſine altero nequit; quantò minus alter ſolus abſoluere poterit? cui quod minus eſt denegatur, maiora conceſſa eſſe putabimus? per tormenta peruenitur ad condemnationem, uel abſolutionem: & qui torquere non ualet, is abſoluendi poteſtatem habebit? adde quod ideo ſimul conuenire debent epiſcopi, & inquiſitores, ut collatis ſententiis ea, quæ

melior ſit, eligatur, quid autem ſi deterior ſit abſoluentis ſententia? quid ſi damnare uelit epiſcopus eum, quem inquiſitor abſoluit? quid ſi epiſcopus ſolus abſoluere uelit nocentem? nunquid hæreſis erit impunita? melius ergo, atque tutius erit, ut ambo ſimul innocentem abſoluant. prætereo, quod ſententia quo pænitens, aut uehementer ſuſpectus abiurare cogitur, & ea qua damnatur ad pænitentiam agendam, condemnatoria eſt, non abſolutoria, ea igitur ab altero ſolo proferri nequit. clemen. 1. §. primo. de hæreti.

CAP. II.

Camillus Campegius, uir doctus, theologus, & inquiſitor apoſtolicus, quod quidem in Italia fieri aliter nequit: nam in Hiſpania iuris periti eo munere rectè funguntur, ut alibi oſtendimus. Camillus, (inquam) ſecutus quorundam iuris peritorum opiniones, nonnunquam cum eis errat, non tam ſua, quam illorum culpa, qui iuribus, aut rationibus niti debuerunt, uon autem opinationibus falſis, ille quidem in caput Zanchini nonum ait: ſocio criminis fidem non eſſe habendam,

niſi tortus fuerit. quæ opinio neque iure, neque ratione probatur, itaque ſatis erit ad eam confutandam, ſi dicatur, eius aſſertores ſine lege, ac ſine ratione loqui: adde quod plus credendum eſt ſpontaneo teſti, quàm coacto: ſæpè enim cogit mentiri dolor, præſertim cùm teſtis de *certa* perſona interrogatur, quod magis ſuggerentis, quàm interrogantis eſt, & qui torquetur, ea dicere cupit, quæ ſcit torquentem audire uelle, & quibus dictis ceſſet cruciatus: ut luculentius in meis catholicis inſtitutionibus dixi, ſub titulo de tormentis. denique torquendus non eſt particeps criminis, cùm uera dicit ſine tormentis.

CAP. III.

Non ſatis quidem perſpicio, quamobrem factum ſit, ut criminum tractatus (in quibus, de uita, de fama, deque omnibus reorum bonis agitur) non à iure conſultis celeberrimis, ſed à iuris peritis quibuſdam editi ſint; qui non uia, & ratione, ſed iniquis conſuetudinibus ducti alii alios ſecuti errare pernicioſè ſolent, hi autem (ut iam ante dixi) poſt ſe camillum traxerunt: qui eodem in loco, paulo

poſt, inquit, non eſſe faciendam ante tor turam indiciorum copiam reo, ſi ille fue rit malę uitæ, & famæ. quod quidem con tra iura diuina, & humana indignisſimè aſſeritur. cur enim defenſionis facultas deneganda eſt homini infamato, cum neque diabolo eſſe negandam, quidam iuris peritisſimus non imperitè dixerit, præſumetur (fateor) contra talem hominem potius, quàm aduerſus alium, qui bonæ exiſtimationis & uitæ ſit: ſed interim nulli eſt inferenda iniuria. l.defenſionis C.de iure fiſci lib. 10.

CAP. IIII.

Eſt & alius error, ibidem relatus ab eodem Camillo, dicentium, non eſſe dandam indiciorum copiam reo non petenti. leges uerò non ita loquuntur: ſed in primis uetant, ne quid contra in auditum hominem, ne qnid in dicta cauſa diffiniatur: ne quis damnetur ante quam locum defendendi accipiat ad abluenda crimina, damnari autem ad ſubeunda tormenta, quæ ſolent eſſe amariora morte, res eſt momenti maximi. ad hæc, reus ipſe defenſionibus renunciare nequit, & ſi non defendatur, curare tamen udex

debet, ne indefenſus damnetur c. 1. de cauſa poſſes factorum 25. gl. in l. pactum inter hæredem. ff. de pactis. l. ſi non defendantur. ff. de pœnis.

CAP. V.

Sed & ſi uera eſſet opinio illa, quæ ut mihi quidem uidetur, crudelis eſt, & falſa: qualem eam eſſe putabimus, quam idem Camillus ſtatim memorat: ait enim non eſſe reo dandam indiciorum copiam, cum eam ſimpliciter petit, nec dicit, qualem defenſionem facere intendit, ſed tantum probare uelle illa indicia eſſe falſa; quomodo reus offerre poteſt ſpecialem defenſionem ad diluenda iudicia, quorum copia ei denegatur? nunquid cogendus eſt diuinare? & quid amplius dicere poteſt, quàm ſe eſſe paratum ad probandam indiciorum falſitatem? profectò eiuſmodi opiniones, quibus perniciosè auferuntur defenſiones reorum, è tribunalibus omnibus explodendæ, atque eiiciendæ ſunt.

CAP. VI.

Ac ne in ſingulis confutandis morer,

aceruatim alia referam. ſcribit poſt alios Camillus alias exceptiones antecedentibus ſimiles: ſcilicet non eſſe reo exhibendam indiciorum copiam, cùm ex forma ſtatuti per inquiſitionem proceditur: & cùm denunciat crimen Syndicus, uel officialis, & cùm timetur de ſubornatione teſtium, uel de periculo eorum: & cùm proceditur ex mero officio: & cùm recepti ſunt teſtes ad curiæ informationem: poſtremò, cùm reus contumax præſentiam ſui facit, quæ omnia tàm euidenter ſunt iniqua, & falſa, ut ea retuliſſe, confutaſſe ſit, quid enim cauſæ, in quo quàm illorum afferri poteſt, cur auferatur defenſionis facultas contra diuina, & humana iura? quòd ſi periculum immineat, nomina teſtium occultari poterunt, ſi uerò crimen ſit notorium (nam & hunc caſum omiſeram) non ad tormenta, ſed ad condemnationem perueniendum eſt.

CAP. VII.

Miror autem camillum uirum doctum in ea opinione fuiſſe, ut putet, ex probationibus in inquiſitione generali receptis, abſque noua repetitione poſſe quempiam damnari de hæreſi. Nam & ſi con-

tra aliquem infamatum inquiſitio ſpecialis fiat, damnari tamen non poteſt, niſi teſtes repetantur, & copia teſtimoniorum reo detur, & locum accipiat ad crimina diluenda, ut plenius in catholicis meis inſtitutionibus diſputaui. nec illud uerum eſt: quòd ibidem ſcribit, ad unius teſtis dictum torqueri reum poſſe, niſi & alia concurrant, quæ in enchiridio quoque retuli.

CAP. VIII.

Zanchinus cap. 10. inquit: captus pro hæreſi, fugiens, uel attentans frangere carcerem, pro conuicto habetur, ut tanquam hæreticus damnetur, & inibi Camillus eius opinionem approbat, ſed in primis conſidera, opinionem hanc nec pontificia lege, neq; ciuili probari. quòd ſi uera eſſet in alijs criminibus, quæ quidem ualde dubia eſt: in crimine tamen hæreſis locum habere non poteſt: tum quia de ſalute animarum præcipuè in eius punitione tractatur, tum etiam, quia hæretico reſipiſcenti ignoſcitur, quod in cæteris criminibus non fit. ad hæc, ſi fractor carceris non eſt hæreticus, ueniam petere nec debet, nec poteſt, & tamen

damnaretur propter præſumptionem quã dam, ex qua nihil minus conſequitur, quàm hæreſis: quid enim commune habet cum hæreſi effractio carceris? quis hoc argumentum admittat? fugit carcere fracto, ergo hæreticus eſt? cum potius ſit interpretandum, fugiſſe illum carceris tædio, uel metu falſorum teſtiũ, uel propter naturalem libertatis appeten tiam, cuius auidum hominem ipſa natura finxit. iure igitur, ac merito ea opinió damnata, & è ſacris tribunalibus eiecta: punitur autem effractor carceris pœnis arbitrariis pro criminis qualitate, cauſâ hæreſis in ſuo ſtatu manente.

CAP. IX.

Addit mox Zanchinus: de eo, qui erat detruſus in carcerem, ſeu monaſterium ad pœnam, ſeu pœnitentiam peragendam & aufugit, ſeu tentauit fugam, ita quòd non ſtetit per eum: nulla eſt dubitatio, quòd pro hæretico poſſit damnari: hactenus ille; quam opinionem alibi planisſimè confutaui. Omnes enim qui eam ſequuntur, neceſſe eſt, ut fateantur, talem fugitiuum non incidere in hæreſim ſola fuga: ſed ut plurimum eſſe impœniten-

rem, quòd ſi uoluerit pœnitentiam peragere, & alias pœnas arbitrarias, pro culpa fugæ impoſitas, ſubire, atque eum rectè pœniteat: damnari quidem tanquam hæreticus impœnitens nequit.

CAP. X.

Camillus in caput 11. Zanchini multa congerit ſuper quæſtione, an propter ſolam famam poſſit quiſpiam torqueri; quam nos in catholicis inſtitutionibus planè reſoluimus. addit tamen, nihil referre, an quis de hæreſi diffamatus fuerit apud graues, & bonos, teſtes, an apud infames & uiles, quantum attinet ad purgationem indicendam, quod ratione, ac iure probare nititur, ratione, quia ſi tales teſtes admittuntur ad probandam hæreſim, à fortioti ſufficient ad probandam infamiam. lege quoque pontificia probari uidetur: Nam Innocentius Tertius conſtituit, purgationem eſſe indicendam, quamuis infamia fuerit ab æmulis orta. c. in fidei. de hæreti. lib. 6. cap. accedens. de purga. cano.

Sed hæc opinio dura eſt, nt rectè Camillus ipſe dicit, & ut mihi quidem uidetur, iniuſta eſt, & falſa. Nam ad proban-

dam hæreſim admittuntur excommunicati, & ſocii criminis in defectum aliarum probationum: ad probandam uerò publicam infamiam, deeſſe non poterunt teſtes meliores: aliò qui non admodum nocebit uilium, & infamium opinio, atque teſtimonium, præſertim cum infamare uoluerint hominem probum, & qui ſit exiſtimationis bonæ. leges autem ſemper plus bonis teſtibus, quàm improbis tribuunt, & originem famæ conſiderant, ut non à maleuolis, & maledicis, ſed à pro uidis & honeſtis orta ſit. c. qualiter. 2. de, accuſat. l. 3. §. 1. ff. de teſtib.

Nec obſtat lex Innocentij quia non de fama criminis, ſed de infamia defectus loquitur: nec ait, æmulis eſſe credendum, ſed quod reus dicebat, famam ab æmulis ortam eſſe, & ſummus ipſe pontifex nihil æmulorum teſtimonia curat: ſed publicam notam: quæ procul dubio probanda erat, non aliis teſtibus, quàm fide dignis. c. accedens, de purgat. cano.

CAP. XI.

Zanchinus cap. 13. in ea opinione cum multis eſt, ut cum generaliter inquiritur, ſi plures teſtes ſingulares teſtimonium

contra aliquem dixerint, quòd reus ille damnari poſſit talibus teſtimoniis. Sed hæc opinio falſa proculdubio eſt: quid enim refert, an ſit generalis inquiſitio, uel ſpecialis? cùm utroq; caſu teſtes ſingulares ſint. & ne repetam ea, quæ prolixius in hoc errore confutando in inſtitutionibus catholicis, & in enchiridio ſcripſi, ad eos libros lectorem mitto.

CAP. XII.

Idem Zanchinus cap. 16. inquit, clericum hæreticum pænitentem, ab officio, uel beneficio deponendum non eſſe, ſed ad tempus poſſe ſuſpendi: hæc opinio eſt euidenter falſa, & multis legibus contraria, Nam & clerici grauius, quàm laici delinquunt, & ſeuerius puniendi ſunt bonis omnibus ipſo iure priuati. c. accuſatus. §. ulti. c. ut commiſſi. §. priuandi, de hæreti. lib. 6. c. ad abolendam, cap. ex communicamus. §. credentes. uerſicul. Si uerò clericus. eod. tit. lib. 6.

CAP. XIII.

Camillus in c. 22. gloſam quandam ſecutus inquit: hæreticum eum eſſe, qui con

tra fidem catholicam prędicat, licet quod dicit, uerum eſſe non credat, quamuis autem ex propria definitione ille non ſit hæreticus, cùm errorem intellectus non habeat, attamen eccleſia eum pro hæretico habere, quinimo tanquam dogmatiſtam ſeuerisſimè punire debet, quippe cùm magis peccare uideatur is, qui ſciēs alios decipit, quàm qui, & ipſe deceptus erat. uidi ego cauſam cuiuſdam, qui mulieri perſuadebat tactum libidinis non eſſe peccatum; idque illam docebat, & iure iurando confirmabat, qui poſtea comprehenſus dicebat, ſe id non credidiſſe, ſed manifeſtam eſſe cauſam propter quā errorem illum affirmabat. mihi autem uidebatur, eum puniendum tanquam dogmatiſtam, quia doctus erat, & ignorantes decipiebat: & quia pontificia lex ait: hæreticos eſſe eos, qui aliter ſentiunt, aut docent, quam ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat, & obſeruat. cap. ad abolendam. ergo ſatis eſt alteram partem alternatiuæ, ſiue diſiunctæ orationis uerам eſſe. præterea hæretici multi uel propter uanam gloriam, uel odio aliquorum, uel propter uoluptatem, uel propter nefarium lucrum, opiniones hæreticas gignunt, ſcientes eas eſſe falſas, quod eui

dentius eſt, quàm ut probatione indigeat: idq; uetus, & antiquum eſt, non ſolum inter Chriſtianos, ſed inter ethnicos etiam, unde illud Martialis lib.4.

Nullos eſſe Deos, inane cœlum.
Affirmat Selius, probatq;, quod ſe
Factum, dum negat hoc, uidet beatum.

Et non ideo minus hæretici uerè ſunt, & ut hæretici puniendi.

CAP. XIIII.

Scribit Zanchinus cap.25. quòd hodie de neceſsitate habet epiſcopus, & inquiſitor redeuntibus ad ſinum eccleſiæ facere gratiam, & dimitere bona: quia ex quo recipiuntur, bona non ſunt eis auferenda, equidem uix adduci poſſum, ut credam, hæc fuiſſe uerba Zanchini, quomodo enim uir doctus, qui paulo ante ueram doctrinam ſcripſit, mox ſibi ipſi, & iuribus uulgatis contrarius, errorem hunc tradere potuit? bona hæreticorum ipſo iure ſunt confiſcata: quo igitur pacto epiſcopus, & inquiſitor bona publicata condonare queunt? Summus pontifex, plenitudine poteſtatis utens, conſtituit (ut audio) ut in Italia non auferantur bo-

na hæreticis pænitentibus. Sed iudices inferiores extra Italiam iura communia ſeruare tenentur. addo quòd magis timetur bonorum publicatio, quàm cæteræ punitiones, præſertim ab hæreticis, qui carnales ſunt omnes,& rebus temporalibus afflixi: æquiſsimum quidem eſt, ut eis qui ſe deferunt, & ſponte priuſquam delati ſint, ad ecclefiam redeunt bona donentur omnia. Sed qui comptehenſus, & in carcerem coniectus, poſt multa periuria (ut fieri ſoler) coactus, & conuictus, ne bonis priuetur, ſe uelle pænitere ait: profectò indignus eſſe uidetur tanta clementia, & impunitum fere manet hæreſis crimen.

Hæc bteuiter, & curſim in eo libro notaui; non quòd uelim in opere alieno ingenioſus uideri: ſed quòd ea ferè omnia libris editis aliter ipſe tradideram. atque ea quidem ipſius Camilli cenſuræ in primis ſubiicio: quem doctum,& candidum uirum eſſe non dubito; & ut religioſum, & inquiſitorem apoſtolicum diligo, & in pretio habeo.

FINIS.

IACOBI SIMANCAE PACENSIS EPISCOPI, DE PATRE HAERETICO.

LIBER.

QVESTIO uehemens eſt utrum filius patrem occultum hæreticum accuſare, uel iudicibus prodere teneatur. hinc mouet religionis zelus: inde retrahit pietas in parentes. Prodendi hæretici ſunt: Sed parentes nimium uenerandi, & ſi enim quiſpiam catholicus ſit, ſed filius eſt: & ſi amans Deũ, ſed carnem portat, & ſi promptus fide, attamen pius in parentes, & ſi zelo diuinæ religionis feruet, ſed & paternæ affectionis uinculo tenetur: & ut portius latro aiebat: naturæ iura ſacra ſunt. Quas ob cauſas aſpera, & inexplicabilis hęc pugna uideri poteſt: in qua quidem (ut alicubi Fabius inquit) ratio uelut inter bonos deprehenſa ſcopulos hęret in dubio.

1 Plerique putant, filium patris indicem eſſe debere, maximè cùm pater familiam (ut aſſolet) ſubuertit praua doctrina. hoc

aſſerit Alexāder Ales in tertia parte ſummæ, præcepto quarto, quæſt. 33. & Henricus in idipſum preceptum ſermone 5. quibus ſubſcribit Ioannes Lupus in c. per ueſtras §. 75. & Alfon. Caſtrenſis docet idem lib. 2. de iuſta hæreticorum punitione, capite ultimo; quod etiam Thomas Cayetanus ait, in Deuteronomium, cap. 13. & nouisſimè Martinus Nauarrus in c. inter uerba laudantium. 11. quæſt. 3.

2 Comprobari poteſt hæc opinio plurimis argumentis prima frōte fortisſimis: quæ iam commemorare, neq alienum fuerit, neq prorſus inutile, ac primum, in conſeſſo eſt, hæreticum hominem iudicibus eſſe protinus indicandum, ſaltem fraterna correctione præmiſſa, & ut quidam putant, adhibitis prius uno, uel duobus teſtibus: iuxta ordinem illum à Saluatore noſtro præſcriptum, apud Matthæum capite 18.

3 Ad hoc fulciri poteſt hæc opinio lege illa Deuteronomij, capite 13. qua planè præcipitur, ut impius ocultus accuſetur, & indicetur, etiam ſi frater, filius, uxor, uel amicus ſit. itaque ut inde colligit Cayetanus, ſi filius eſt accuſandus, ergo & pater quandoquidem plus filius à patre, quàm pater à filio diligi ſolet, unde id

quoque relinquitur, omnem conſanguini tatem, affinitatem, & amicitiam propter Deum contemnendam eſſe.

4 Confirmat hanc ſententiam Philo ille doctiſſimus, in libro, de uictimas offeren tibus, dicens: ſi quis ſympto prophetæ ha bitu, ac nomine, correptum ſe diuino ſpi ritu ſimulet, atque ita ad externorum deo rum cultum inuitet, cauēdum eſt, ne quis decipiatur a perſonato propheta. Magus enim, non uates eſt: qui quoniam menda cia commentus eſt, & falſa oracula, etiam ſi frater, aut filius, uxor, aut filia, familia ris, aut amicus ſit, ſi per ſpeciem beneuo lentiæ ſe ducere te ad impietatem ſuam ſtudeat, necandus eſt tanquam hoſtis pu blicus, ſine reſpectu priuatæ neceſſitudi nis: & hortatio illius proferenda eſt ad omnes pietatis amatores: qui abſque mo ra in ſceleſtum irruent, rati ſanctitatis of ficium, talem hominem occidere. debet enim eſſe nobis unica familiaritatis, & a micitiæ teſſera, Deo placendi ſtudium, & dicendi, faciendiq; pro pietate omnia. Cæterum cognationes, ſiue ut quidam uo cant, conſanguinitates deſcendentes a communibus maioribus, tum affinitates quæſitæ per connubia, reiiciendæ ſunt, ſi non ad eundem finem properant, hono-

rem Dei uidelicet, quod eſt omnis coniunctiuæ beneuolentiæ uinculum inſolubile. nam talibus non deerit cognatio ſanctior, & honeſtior. atteſtatur mihi lex ipſa, quæ naturæ placita, & uirtutem ſeruantes, filios Dei nominat, dicens: filij eſtis domino Deo ueſtro: mirum ni, quia ſicut pater, dignatur eos ſua cura, & prouidentia, quæ cura tantum ab humana differt, quantò creator ipſe maior eſt hominibus.

5 Huc etiam pertinet illud Moyſis contra idololatras (quod in exodo traditur capite 32.) occidat unuſquiſq; fratrem, & amicum, proximum ſuum, de quo loquens Ambroſius inquit: quod occidi fecit à proximis proximos Moyſes, filios à parentibus, à fratribus fratres, præceptum euidens, quia præferenda eſt religio necesſitudini, pietas propinquitati. ea eſt enim uera pietas, quæ præponit diuina humanis, perpetuę temporalibus.

6 Pręterea euidenrisſimum eſt, longè magis diligendum eſſe Deum, quàm patrem: & relinquendum, & odio habenddm eſſe patrem terrenum, propter Deum patrem noſtrum. qui in cœlis eſt. unde in Deuteronomio capite 33. legitur: qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ neſcio uos: hi cuſto-

dierunt eloquium tuum domine,& pactũ tuum ſeruauerunt,& apud Matthæum capite decimo, ſaluator noſter inquit: non ueni pacem mittere, ſed gladium: ueni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam: & paulo poſt ait, qui amat patrem,aut matrem plus quàm me,non eſt me dignus.& apud Lucam capite decimo quarto, ſi quis uenit ad me,& non odit patrem ſuũ, & matrem,& uxorem, & filios, & fratres & ſorores adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

7 Deinde, diuus ille Hieronymus frequentiſſimè opinionem hanc ſecutus eſſe uidetur.Nam ad Heliodorum ſcribens & illi ſuadens, ut in monaſterium iret, per calcatum, inquit, perge patrem: ſolidum pietatis genus eſt,in hac re eſſe crudelem, & in epiſtola ad Marcellam de egrotatione Bleſillæ, ita poſt alia ſcribit ſepultura non datur patri, & pietatis genus eſt impium eſſe pro domino, & in opere aduerſus errores Ioãnis Hieroſolymitani, Ego ſi patrem, ſi matrem, ſi germanum, aduerſus Chriſtum meum audiuiſſem iſta dicentes, quaſi rabidi canis blaſphemantia ora laceraſſem, & fuiſſet in primis manus mea ſuper eos: qui diligit patrem,aut ma

trem ſuper Chriſtum, non eſt eo dignus. Poſtremo, in caput Mathæi decimum inquit, ama poſt Deum patrem, ama matrem ama filios: ſi autem neceſſitas uenerit, ut amor parentum, ac filiorum, Dei amori comparetur, & non poſſit utrunq; ſeruari, odiũ in ſuos, pietas in Deum eſt.

8 Hilarius quoq; in illa Dauidis uerba: iniquos odio habui, & Theophylactus in caput Matthæi quartum, uno ore aiunt, odio habendos eſſe parentes, qui ab amore Chriſti filios abducere conantur, & Chryſoſtomus in euangelium Ioannis homilia octuageſima quarta inquit: cum ſpiritualia impediunt parentes, ne cognoſcendi quidem ſunt, & idem ipſe Theophilactus in caput Matthęi decimum ſcribit patrem relinquendum eſſe, quando obſtat uirtuti, & pietati, & iterum in caput Lucæ duodecimum: nullus amet malos: quamuis & pater, & mater aduerſetur legi Chriſti, repugnandum eſt eis perinde, ac hoſtibus ueritatis. Poſtremò in caput eiuſdem Lucæ decimumquartum, inquit: Chriſtus præcepit odio habere parentes, quando in cultu Dei periculum eſt, tunc enim non parentes cenſentur, ſi in hoc nobis obſiſtant.

9 Ad hoc filius tenetur indicare magi-

ſtratibus patrem proditorem patriæ, ut eleganter docet, Cicero libro tertio officiorum, quin etiam ſi filius patrem oppugnatorem patriæ occiderit, omnes conſtituerunt (autore Marcello) etiam præmio afficiendum filium eſſe. l. minime. ff. de religio. & ſumpti fune.

10 Cui confine eſt id, quod inter omnes conſtare uideo: filium teneri ad indicandum patrem, qui principem uellet occidere, puniendumq; eſſe, niſi ſcelus hoc reuelauerit, arg. l. ſi quis forte. ff. de pœnis. & l. quiſquis. §. pen. C. ad legem Iul. maieſta. & eorum quæ traduntur in cap. 2. de offi. delegati.

11 Accedit eodem, quòd ſi filius ſit cuſtos arcis. & pater illam oppugnet, filius lege regia tenetur patrem occidere, ut arcem defendat. l. 12. tit. 18. parte 2. legum ſeptipartitarum.

12 Accedit etiam, quòd filius feudi poſſeſſor tenetur iuuare dominum contra patrem, & poteſt patrem occidere, feudi dominum defendẽdo, quemadmodum conſuetudine feudorum conſtitutum eſt. c. 1. §. ult. hic finitur lex lib. feudorum.

13 Quòd ſi propter patriam, & principem indicandus eſt magiſtratibus pater, ſi pro arce tuenda, & feudi domino defendendo, pa-

do,patrem occidere tenetur filius: quantò id magis fieri debet propter Deum, & catholicam fidem? hæc & id genus alia pro hac opinione dici poſſunt, quæ quidem etſi prima facie fortisſima eſſe uideātur: ſi tamen ſubtilius excutiantur, non dubito quin facilè diſſolui queant.

14 Contrariam ſententiam luculentur aſſerit Alfonſus Toſtadus theologus copioſisſimus, quæ paucis ſpeciebus exceptis, ut eſt humanior, probabilior etiam mihi eſſe uidetur. nulla enim lex extat, quæ nominatim præcipiat, ut filius ſponte ſua patrem occultum hæreticum accuſare, uel iudicibus indicare teneatur non lex ulla naturalis, diuina, uel gentium: non pontificia, non iuris ciuilis. unde ergo tam graue onus Chriſtianorum humeris imponemus? erubeſcimus inquit, Iuſtinianus cùm ſine lege loquimur.

15 Nam lex illa Deuteronomij, de patre, aut matre non loquitur, quinimo inidem ſuam ſententiam colligit Alfonſus Toſtadus. uerba legis hæc ſunt: ſi tibi uoluerit perſuadere frater tuus, filius matris tuæ; aut filius tuus, uel filia, ſiue uxor quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, qnem diligis, ut animam tuam, clam dicens: eamus, & ſeruiamus dijs alienis, non acquieſcas ei nec

audias, nec pateat ei oculus tuus, ut miſe
rearis, & occultes eum, ſed ſtatim interfi-
cies. ſit primum manus tua ſuper eum, &
poſt te omnis populus mittat manum: la-
pidibus obrutus necabitur, quia uoluit te
abſtrahere à domino Deo tuo: ut omnis
Iſrael audiens timeat, & nequaquam ul-
tra faciat quippiam huius rei ſimile. Deu
te. 13. & ibi idem Alfonſus quæſt. 3.

16 Ecce tibi, lex ait, ut frater, filius, filia,
uxor amicus, indicetur, & puniatur, non
autem pater: nimirum quia longè maior
eſt ratio, ne indicetur, aut puniatur à filio,
quamobrem conſultiſſimè patris mentio
in ea lege facta non eſt ut non malè inde
colligat, Alfonſus Toſtadus, patrem à fi-
lio indicandum non eſſe, idq; tacitè legiſ
latorem uoluiſſe: qui cùm legem bene lon
gam feciſſet, & coniunctiſſimos numeraſ
ſet patrem omiſit, qui nominandus in pri
mis erat. rectè itaq; cum Cicerone in ora
tione pro Cluentio dicere potuit Alfon-
ſus, ſi legiſlator idem de patre uoluiſſet,
adiunxiſſet, nec enim deerant illi uerba,
nec obliuiſci potuit, ut unus noſtrum:
nec lex iſta diuina, imperfecta cenſenda
eſt: Dei etenim perfecta ſunt opera om-
nia, nec legibus illis ueteris teſtamenti
addere iota unum, aut apicem licet; quan

tò minus licebit legem trahere ad ſpeciem longè disſimilem?

17 Hæc eadem dici poſſunt, de uerbis illis Moyſis: occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum: dum etiam de illis: conſecraſtis manus ueſtras hodie domino, unuſquiſq; in filio, & in fratre, ut detur nobis benedictio, ubi ecce, ſemel, & iterum de patre aliud ſilentium. ſi uoluiſſet ſacer Moyſes, ut pater idolatra interficeretur à filio, cur non ante omnia dixit, occidat unuſquiſque patrem ſuum, nec aliquem parricidam laudauit? mirum ni, quia portentum, atque monſtruum eſt certisſimum (ut inquit Cicero pro Roſcio Amerino) eſſe aliquem humana ſpecie, & figura, qui tantum immanitate beſtias uicerit, ut propter quos hanc ſuauisſimam lucem aſpexerit, eos indignisſimè luce priuauerit: cùm etiam feras inter ſeſe partus, atque educatio, & natura ipſa conciliet.

18 Huc accedit naturalis illa pietas in parentes, uſque adeò cunctis mortalibus inſita, ut horreat animus audiens, filium patris accuſatorem, aut indicem eſſe. impiũ ſanè eſt, ut Plato in Euthyphrone inquit, filium patri diem dicere, qnod atroci exẽplo confirmat Cornelius Tacitus libro

quarto annalium, dicens : iiſdem conſulibus miſeriarum, ac ſæuitiæ exemplum atrox, reus pater, accuſator filius: nomen uiri. Quintus Vibius Serenus, in Senatú inducti ſunt, ab exilio retractus illuuieq́;, ac ſqualore obſitus, & tum cathena uinctus, perorante filio, qui alacri uultu, ſtructas principi inſidias, index idem, & teſtis dicebat. at contra reus nihil infracto animo obuerſus in filium, quatere uincula, uocare ultores Deos, ut, ſibi quidem redderent exilium, ubi procul tali more ageret. filium autem quandoque ſupplicia ſequerentur. in patrem ex ſeruis quæſitum, & quæſtio aduerſa accuſatori fuit, qui ſcelere uecors, ſimul uulgi rumore territus, robur, & ſaxum, aut parricidarum pœnas minitantium, cesſit urbe.

19 Eodem etiam pertinet iuſta illa, & memorabilis maledictio in Chanaam, propterea quòd pater eius Cham, non operuit uerenda patris ſui, ſed fratribus ſuis foras nunciauit. argumentum euidens, texenda eſſe à filiis occulta patrum crimina, non indicanda, Geneſis 9.

20 Docet eccleſiaſticus c. 3. non eſſe patrē à filio contriſtandum, & ſi defecerit ſenſu, & paulo poſt addit: maledictus eſt à Deo, qui exaſperat matrem. Sapiens quo-

que in prouerbiis ait: c.19.qui affligit pa trem,ignominioſus erit,& infœlix, quòd ſi ultro cauſam præſtiterit filius, ut pater occultus hæreticus in ignem mittatur, aut certè bonis omnibus publicatis, perpetua infamia notetur: quæ contriſtatio, quæſo, poterit eſſe maior? quæ exaſperatio durior? quæ denique afflictio immanior?

21 Addendum eodem eſt, quòd patrem quantumlibet hæreticum filius alere,non occidere debet. unde fit,ut ſi extrema neceſſitas urgeat, filius teneatur potius patri hæretico ſubuenire, quam cuicunque homini catholico,regia.l.8.tit.24.par.1. Alexander Ales.4.parte quæſt.113. gl. & interpretes in c.1.diſt.30.& in c.non ſatis, 88.diſt. Corradus de contractibus q. 20.Felinus in c.cum ſit, de Iudæis.

22 Hinc etiam efficitur, ut pater proſcriptus,hoſtiſq; reip. qui impunè à quocunque occidi poteſt, à filio tamen interfici nequeat, nam in patris uita uiolanda (ut inquit in paradoxis Cic.) multa peccantur. uiolatur, is qui procreauit, is qui aluit, is qui erudiuit, is qui in ſede,ac domo,atq; in rep.collocauit, Dynus,& Angelus in l.ſi adulterium.§..liberto,ad legS Iul.de adult.Ruynus.conſ.4.lib.5.Decius

in capit.quæ in eccleſiarum, de conſtitut. Ripa in l.ult.C.de reuocan.donatio.quæſtio.23.

23 Id quoque maximum argumentum eſt quod nemo tenetur ſeipsũ iudicibus pro dere,ut alibi luculenter diſſerui: & Ioannes Chryſoſtomus idipſum bis docet inquiens: non tibi dico,ut te prodas in publicum,neq; ut te apud alios accuſes: ſed obedire te uolo prophetæ dicenti: reuela domino uiam tuam hæc ille in epiſtolam Pauli ad Hæbreos homil.31. & ad populum Antiochenum hom.4. c.quis aliquando de pœnit.diſt.1.

24 Et quemadmodum filius non tenetur ſeipſum iudicibus puniendum tradere, ſic etiam nec patrem,primò quia pater & filius eadem perſona penè intelliguntur, & filius pars corporis patris eſſe cenſetur, ut legumlatores aiunt, quibus atteſtatur Ariſtoteles lib.5.Ethicorum, capite 6. & iterum lib.1.magnorum moralium capit. 24.l.ult.C.de impub.& alijs ſubſtit.l.cum ſcimus,de agrico.& cenſit.lib.11.Ludou. Cælius lib.11.lectio antiqua, c.17.

25 Deinde,quia magna pars pœnæ qua punitur pater hæreticus ad filium ipſum indicem tranſit. Nam filius priuatur hæreditate paterna,bonis hæretici patris ipſo

ipſo iure publicaris, & ab omnibus officiis publicis:& eccleſiaſticis beneficiis excluditur, c.2. §. hæretici, c. cum ſecundum. de hæret. lib. 6.

Poſtremò, quia ignominioſus eſt filius hæreſi patri reiecta, notatur enim perpetua infamia filius hæretici manifeſti, & ſicut gloria filiorum parentes eorum,& gloria parentum natis (ut Plato inquit in Menexeno) preclarius eſt magnificusque theſaurus, ſic dedecus filij (ut eccleſiaſticus ait) eſt ſine honore pater, filius, itaque patrem, ſed etiam ſe ipſum prodit .l. quiſquis. §. 1. C. ad legem Iuliam maieſt. prouerb. 16. eccleſiaſtici 3.

27 Supereſt iam ut argumenta contrariæ opinionis excutiamus. principio, correctio illa, cuius Matthæus meminit capite decimo octauo, quàm denunciationem euangelicam uocant; illa inquam correctio locum non habet niſi cùm peccatum commiſſum eſt contra eum, qui corripere debet: quod quidem euidentiſſimè conſtat ex uerbis ſaluatoris noſtri, ſi peccauerit in te frater tuus, ideſt, contra te, non enim aliter congruè interpretari poſſunt uerba illa, ſalua ratione recti ſermonis.

27 Accedit, eò quòd ita locum illum accipiunt,& interpretantur, gloſſa ordina-

ria, & interlinearis, Hieronymus Chryſo ſtomus, Hilarius, Baſilius. Ambroſius, Theophilactus, Beda, Rabanus, Auguſti nus, Gregorius, Thomas, Faber, Arma chauus; patres concilij conſtantienſis, Cayetanus, Silueſter, Innocentius tertius, & Bernardinus Areualus, uir iuxtà doctus, & pius, qui diffuſè aſſerit hanc ſen tentiam libro de correctione fraterna, concluſione ſecunda.

29 Sed & ſi concederetur, ordinem iſtius correctionis in cęteris criminibus eſſe ſer uandum in hæreſi tamen conſenſu omniũ aliter procedendum eſt. Hæreticus enim nulla correctione antecedente, protinus iudicibus indicare debet, niſi fortè uериſi milè fuerit, quòd ſola correctione fraterna reſipiſcet. tutius tamen eſt, ut ſtatim ad iudices deferatur, ut alibi oſtendimus plenius. Tho. 2, ſecundæ q. 33. Soto lib. 5. de iuſtitia & iure q. 5. artic. 1. Bernardinus Areualus de correctione fraterna propoſitiooe 6.

30 Filius itaq; non tenetur patrem occultum hæreticum corripere, excepto, ſi pater imperitus & ſanabilis fuerit filius autem peritus, & ſperet ſe profuturum. Nam ſi probabile ſit, quòd filius nihil correctio ne proficiet, ac multò magis, ſi credat, pa-

trem peiorem euaſurum omittere debet correctionem, Actus enim charitatis non debet eſſe ocioſus,& fruſtra niti,nec aliud ſe fatigando niſi odium quærere extremæ dementiæ eſt. Theologi in lib.4. ſent. diſtin. 19.

31 Non igitur tenetur filius diuina aliqua uel humana lege patrem occultum hæreticum ultrò iudicibus indicare, nec lex illa Deuteronomii, aut locus Exodi præ notatus aduerſantur Alfonſo Toſtado,qui nimò plus illi fauent,quàm opinioni con trariæ, ut ante dictum eſt. Argumentum autem Thomæ Cayetani fragile admodum eſt, nec enim dilectio maiorũ aut mi nor in cauſa eſt ut filius patrem occultum hęreticum iudicibus indicare non teneatur. ſed maximè illa pietas, qua filius patri uſque adeò obligatus eſt, ut plus illi debeat, quàm cunctis creatis rebus, & ut Alfonſus Toſtadus ait, pluſquam apoſtolis, & angelis,& pluſquam beatiſſimæ uirgini.

32 Adde quod maiotem dilectionem filius patri debet, quàm pater filio, atteſtatur mihi diuinus Plato libro undecimo de legibus, inquiens: filius parentes magis quàm filios ſuos,& nepotes, & magis etiam quàm ſemetipſum diligere debet.

Ariſtoteles quoque libro nono ethicorum capite ſecundo, ait; filium patrem captiuum, potiuſquam ſe ipſum redimere, & alimenta illi potius, quàm ſibimetipſi præſtare debere.

33 Deniqne perindé colligit Cayetanus, ac ſi ita argumentaris:pater filium, quem plurimum amat, caſtigare tenetur: ergo & filius patrem quem minus diligit caſtigare debet, nec enim aliud eſt, patrem occultum hæreticum iudicibus indicare, quàm eius punitioni operam dare, omni iure pater filium corrigere poteſt, ſed lex erubeſcit, autore Iuſtiniano, caſtigatores filios genitoribus cóſtituere. Brutus olim in ambos filios animaduertit, ut maleficos ſecuri percuſſos,quod uiderentur agere de reducendis regibus: & poſtea Manlius Gallico bello imperator, filium poſt egregiam in pugna operam editam, coronatum prius uirtutis ergo mox quia contra imperium ad eam pugnam exceſſerat præſidio, ut deſertorem necauit: alii quoque patres, quidam maiore, quidam minore de cauſa, nec pepercerunt filijs,nec eos miſerati ſunt, nec deſunt qui nimiam illorum ſeueritatem miris efferant laudibus: Sed filium,qui patrem occiderit á nemine laudatum legi.uide Liuium lib.2. &

lib.8. Dionyſium item lib. 8. & Iuſtinianum in auth. de nuptijs. §. ſed quod ſancitum.

34 Deinde, pro eadem illa opinione dicebam lõgè magis diligendum eſſe Deum, quàm patrem: & relinquendum, & odio habendum eſſe patrem propter Deũ: Hæc & id genus alia dogmata uerisſima ſunt: quis negat? ſed non relinbuitur inde, ut filius patrem occultum hæreticum ad iudices deferre teneatur. non enim ſunt ea omnia contraria, uel uſqueadeò oppoſita, ut ſimul eſſe non queant; facile quidem poteſt filius Deum uehementer diligere, & patrem hæreticum relinquere, & odio etiam eum habere: ſed illum iudicibus nõ indicare.

35 Hæc eadem reſpondemus ſanctis illis doctoribus, qui pietatis genus eſſe dicũt, impium eſſe pro domino: & repugnandũ eſſe patri, qui ab amore Chriſti filium abducere conatur, & in eandem ſententiam plurima. nec enim his conſequens eſt, ut pater à filio ſit neceſſario iudicibus indicandus: nec iſthuc ait quiſquiam eorum, ne diuus quidem ille Hieronymus, qui hac in re ardentior cæteris fuiſſe uidetur.

36 Nec mouere quempiam debet, quod ſi

lius patrem proditorem patriæ magiſtratibus indicare teneatur. Hæc enim longè disſimilia ſunt: quia hæreſis patris occulta, parum reip. nocet, ſi autem plures infecerit, nemine etiam indicante manifeſta fiet, ab aliisq; multis indicari poterit, & facilè iudices talem hęreticum comprehendent, punient, ac denique efficient, ut reſpualica ſalua ſit: contra uerò, patriæ proditor, niſi confeſtim iudicibus indicetur, illam ſimul totam hoſtibus tradet, & momento temporis uniuerſa peribit reſpublica. hæreſis autem, ut Paulus apoſtolus inquit, paulatim, ſicut cancer ſerpit: & neminem occidit inuitum.

37 Quòd ſi fortè filius aliqua lege tenetur, indicare magiſtratibus patrem qui principem uellet occidere: id profectò nõ aliam ob cauſam fit, quàm quia facinus iſtud horæ momento perpetrari poteſt, & quia tali: mors perniciem afferre ſolet uniuerſæ reipublicæ: quæ quidem grauiter periclitatur interfecto principe, qui totius regni cor, & caput, tutor eſt, ut enim Seneca libro primo de clementia inquit: animus reipublicæ princeps eſt. uinculum eſt, per quod reſpublica cohæret. ille ſpiritus uitalis, quem tot milia hominum trahunt: nihil ipſa per ſe futura, niſi onus, &

præda, ſi mens illa imperij ſubtrahatur., rege incolumi mens omnibus una eſt, amiſſo rupere fidem: ideo principes regeſquè & quocunque alio nomine ſunt, tutores ſtatus publici, non eſt mirum amari ultra priuatas etiam necesſitudines. Nam ſi ſanis hominibus publica priuatis potiora ſunt: ſequitur ut is quoque charior ſit, in quem ſe reſpublica conuertit. hactenus Seneca.

38 Illud quoque disſimile eſt, quòd filius arcis cuſtos patrem interficere queat, ut arcem tueatur. quid enim relinquitur inde, quod Alfonſi Toſtadi ſententia ſubuertatur? adde quod in ea ſpecie filius iure naturalis defenſionis patrem fortaſſe occidere poterit, ut arcem pariter, & ſcipum defendat, niſi diuino Plutoni aſſentiamur, qui ne id quidem unquam permittere uidetur. Nam libro nono de legibus inquit, ſi quis inſano iracundiæ furore parentem interemerit, multis legibus reus ſit nam ultimis ſupplicijs, cædis, impietatis, ſacrilegij ſubiectus erit: quia ſacrilegio genitoris animam abſtulit, quare ſi posſibile eſſet, ſæpius aliquem mori, iuſtiſſimum eſſet, ſæpius parricidam interfici. Nam cui ne pro defenſione quidem ſua, ſi à parentibus interficiatur, lege ulla con

ceditur,ut parentes à quibus in lucem editus eſt, interimat, ſed omnia potius ſuſtinere pręcipitur,quàm quicquam huiuſmodi facere: quomodo aliter iuſtè punire hunc oportebit.

39 Nec tandem obſtat cõſuetudo illa feudorum, qua filius cogitur contra patrem pugnare, iniqua enim eſt ea conſuetudo, & iuri diuino, & naturali contraria: quod etiam quidam rectè tradit inquiens: ego audacter dico filio contra patrem non eſſe pugnandum, cum enim contra diuina præcepta ſit, patrem offendere, ea præcepta ſine dubio pluris ſunt facienda,quàm priuatæ iſtæ conſuetudines:cùm hoc loco maximè ſint abominabiliter iniquæ; quæ non ſolum apud Chriſtianos, ſed etiam apud ethnicos contra pietatem parentibus ex natura debitam ſceleratisſime pugnant.

40 Ad ſummam,ut rem hãc in pauca conferam, generaliter ueram eſſe cenſeo ſententiam Alfonſi Toſtadi,ſed poterit filius ſeparari aduerſus patrem occultum hæreticum & ab eo recedere, ne praua illius doctrina inficiatur. quamobrem Alexander quartus rectè conſtituit,ut filius familias ipſo facto exinde ſui iuris efficiatur, ex quo pater eius hæreticus pertinax fue-

rit, ſcilicet ut patrem filius liberè relinquere poſſit.cap.ſecundo.§.ult. de hæreti.libro 6.

41 Præterea ſi uiderit filius patrem inſana bilem eſſe, poterit etiam illum iudicibus indicare. nec enim Alfonſus Toſtadus, nec alius quiſpiam hoc negat,ſed illud tãtum in controuerſia eſt, an filius id facere teneatur. quinimo laudandus eſt filius, mea quidem ſenrentia,qui diuinæ religionis ardere natuealem iſtum affectum uicerit, ſi modo prudenter id agat: hoc eſt, ſi prius omnia tentauerit ac tãdem patrem ad iudices deferat, uon tam ut mittatur in ignem, quàm ut conuertatur, & uiuat. Nam ut alicubi diuus Hieronymus inquit: ille hæreticum occidit, qui hæreticum eum eſſe patitur:Cæterum noſtra correctio uiuificatio eſt, ut moriens hæreſi, uiuat catholicæ fidei.

42 Filius autem qui patrem occultum hæreticum ultro iudicibus indicat, non tantum omni pœna eximendus, ſed præmio etiam afficiendus eſſet quam ob cauſam beueficio principis reſtituendam illi cenſeo paternam hæreditatem,& ab iufamia, & aliis pœnis eum eſſe liberandum:ne ob eam rẽ laudetur pariter & puniatur quod ferè conſtitutione quadam Federici ſan-

citum eſſe, Zanchinus, lib. de hæreticis, eſt autor, cap. 25.

45 Sed quamuis Alfonſi Toſtadi ſententia generaliter uera ſit: mihi tamen duæ ſpecies ab ea excipiendæ uidentur. prior, cùm iudex iuſtè filium interrogat. poſterior, cum hæreſis patris: in perniciem rei publicæ foret. Nam quoties iudex legitimè interrogat, toties reus uel teſtis interrogatus tenetur illi dicere ueritatē, quia potiſſima pars iuſtitiæ legalis eſt obedientia, qua parere oportet iudici iuſta præcipienti: & quo iure iudex iuſtè interrogat, eodem teſtis, & reus tenentur illi uera fateri: accedit, eò quòd ueritatem cælare, & mentri in iudicio, crimen lethale eſt ex genere ſuo, tametſi abſque iuramento id fiet, & multò magis cùm additur mendacio periurium Tho. 2. ſecundæ quæſt. 69. & quæſt. 76.

44 Itaque legitimis indiciis præcedeutibus aduerſus patrem, interrogatus filius ab inquiſitore prauitatis hæreticæ, tenetur illi dicere ueritatem, & patrem occultum hæreticum indicare: quia iudex tunc iuſtè interrogat, & ſubditus ei obedire tenetur: quod ſi non fecerit, aut ueritatem cælauerit, præcipuè iuramento (ut fieri ſolet) aſtrictus, in obediens, mendax iniu-

iniuſtus & periurus erit.

45 Et idipſum à filio multò maximè fieri debet, cùm reus eſt, & pater occultus hæreticus (ut plerunque aſſolet) ſuas hæreſes eum docuit, quia nòn aliter ad fidem catholicam rectè conuerti poteſt, quàm ſi iudicibus manifeſtauerit eos, quos hæreticos eſſe nouerit. atteſtatur mihi diuus ille Hieronymus, qui in commentarijs in caput Iob decimumquintum, inquit: ſapientes illi in Chriſto ſunt, qui ſatisfactione pœnitentiæ peccata ſua, uel errores hæreſeos conuertendo ſe ad Deum fideliter confitentur, & auctores uel criminum ſuorum, uel dogmatum manifeſtant. cui ſubſcribit Auguſtinus in epiſtola 74. ad Deuterium miſſa, dicens. hæretico petenti pœnitentiæ locum, tunc credatur, ſi & alios, quos illic nouit eſſe, manifeſtauerit nobis.

46 Præterea filius tenetur inquiſitoribus indicare patrem occultum hæreticum, ſi eius hæreſes fuerint uniuerſæ reipublicæ pernicioſiſſimæ, ac probabile ſit, quòd uelociter totam inficiet rempublicam. hoc tamen uix euenire poſſe crediderim, ac fortaſſe ne uix quidem. Cæterum admonere prius debet patrem filius, obſecrari, atque obteſtari, & minari etiam, ad ulti-

mum ſi nihil profecerit, ſalutem patriæ præponet ſaluti patris, quæ omnia docuit Cicero loquens de patre ſacrilego, & patrię proditore, nec à propoſita ſpecie ſunt penitus aliena, uerba Ciceronis lib. 3. officiorum hæc ſunt: quid ſi pater phana expilet, cuniculos agat in ærarium: indicet ne id magiſtratibus filius? nefas id quidem eſt, quin etiam defendat patrem, ſi arguatur, ipſi patriæ conducit, pios habere ciues in parentes. quid ſi tyrannidē occupare, ſi patriam prodere conabitur pater? ſilebit ne filius? imò uerò obſecrabit patrem, ne id faciat. ſi nihil proficiet, accuſabit, minabitur etiam, ad extremum, ſi ad perniciem patriæ res ſpectabit, patriæ ſalutem anteponet ſaluti patris.

47 Quòd ſi fortè quærat aliquis, cur patria præferenda ſit patri: in promptu cauſa eſt, quia ſalus unius membri poſtponenda eſt ſaluti totius corporis: & quia in patria ipſa, & pater, & filij, & fratres, & cæteri conſanguinei continentur, & ut ait Cicero Inuectiua prima in Catilinam, patria eſt communis omnium noſtrum parens: & lib. 1. de Oratore. non poteſt, inquit, cognatio ulla proprior eſſe, quàm patria, & alibi: patria nihil dulcius, nihil charius

in uita eſſe debet, & iterum in Vatinium: nemo eſt tam ingratus, tam impius, tamque nullius humanitatis, qui ſi patriæ merita reſumere uelit, non eam magis, quàm ſeipſum diligat. denique lib. 1. officiorũ ait, ſocietatum nulla gratior, nulla charior, quàm ea, quæ cum rep. eſt unicuique noſtrum. chari ſunt parentes, chari liberi propinqui, familiares: ſed omnes omnium charitatea patria una complexa eſt: pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? quod & fortiſſimus Hector apud Homerum: libro 15. Iliados, dixiſſe fertur in hanc ſententiam:

Res eſt pulcherrima mortem
Pro patria oppetere, & ſaluos præſtare parentes,
Coniugia, infantes, patriam, dulceſque penates
Morte ſua: quæ nos etiam ſeu lumine caſſi,
Seu uiui præſtare, tenebimur eſſe parati.

48 Confirmat hæc eadem Hierocles in ſermone, quales in patriam eſſe debeamus, inter alia Eſt dicens: quidem patria per Iouem, uelut alter quidam Deus: & primus, maximusq; parens. quare qui nomen ei impoſuit, à re ipſa non temerè patriam

nominauit, uocabulo quidem à patre deducto, pronunciato tamen fœminina terminatione, ut ex utroque parente mixtum eſſet: præferenda igitur omnino eſt patria utriuis parentum ſeorſim, & ambobus ſimul: quin etiam uxori, & liberis & amicis, & abſoluto ſermone rebus aliis omnibus poſt Deos. & rurſum ibidem ait. quemadmodum ſtultus quidem fuerit, qui digitum unum pluris facit, quàm ſimul quinque: prudens uerò qui maioris quinque quàm unum æſtimat: ille enim cũ toto partem quoque eius negligit: hic uerò ſimul cum aliis quinque unum quoque conſeruat. ſimiliter qui ſe ipſum præ patria ſeruare uult, tum iniuſtè facit, tum ſtolidus eſt, inſuper impoſſibilia deſiderans. at qui patriam ſibi ipſi præponit, is & Dijs charus eſt, & mente prudentior, & cætera quæ conſequuntur.

49 Quamobrem iure quàm optimo Plutarchus eleuat inſignem illam Martij coriolani pietatem in matrem, dicens: Martium præſentem damnarunt Romani: præſentem quoq; Volſci iniuria necauerunt: quanquam ipſe cauſam ſuccenſendi æquã illis præbuiſſe uidetur, cum id bellum, quòd publicè ſuſceperat, à mulieribus perſuaſus priuatim depoſuit. illud præ-

terea non rectè à Martio factum eſſe uidetur, quod potius pietate matris, quàm ciuitatis, cuius illa quoque pars erat, miſericordia motus patriæ ſuæ ignoſcendum putauit: Nam oratorum præcibus, Sacerdotum Supplicationibus ſpretis, qui ſuis inſignibus uelati, ſupplices in caſtra acceſſerant, totius denique populi Romani luctu, gemituque neglecto, unius mulieris lacrimis ceſſit, ac ſi patria illius cauſa, non per ſe ipſam ſeruari mereretur.

50 Quantò rectius id conſideraſſe uidetur ſcipio ille Africanus (ut apud iuſtinum eſt libro trigeſſimo primo) cui cùm antiochus ipſius filium mitteret, quem paruo nauigio traiicientem ceperat, & ob eam rem pacem ab eo peteret: Africanus priuata beneficia à rebus publicis ſegregata dixit, aliaque eſſe patris officia, alia patriæ iura, quæ non liberis tantum, uerum etiam uitæ ipſæ præponantur, proinde gratum ſe munus accipere, priuatoque impendio munificentiæ regis reſponſurum, quod ab bellum, pacemque pertineat, nihil neqne gratiæ dari, neque de iure patriæ decidi poſſe, reſpondit.

51 Sed maiore laude hac in re dignus eſt Pharnaces, qui præteritis filijs, fratri potiſſimum mitridati, inſignis uirtutis ui-

ro, reliquit imperium, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potius; patriæ quàm liberis ſuis conſulendum. ut idem Iuſtinus hiſtoricus libro quadrageſimo primo autor eſt.

52 Suppetunt affatim exempla prudentiſſimornm hominum, qui patriam filijs, & parentibus frequentisſimè prætulerunt. unum tamen adiiciam, quòd Plutarchus in Fabio maximo retulit, inquiens: Romani cùm aliis honoribus Fabium affecerũt, tum eius filium conſulem deſignarunt, cumq; is magiſtratum iniiſſet, & quædam ad bellum diſponeret, pater ſiue ætatis uitio, ſiue alia quadam ui morbi, ſiue quòd filium tentare uellet, inuectus æquo per mediam circundantium turbam incedebat; quem cùm uidiſſet iuuenis, non tulit, miſſoq; ad eum lictore, patrem deſcendere ex equo iusſit, ac pedibus accedere, ſi quid à magiſtratu petiturus eſſet. quod Imperium cæteri indignè tulerunt, & in Fabium omnes oculos, animumq; conuerterant: quem putabant priori gloria indigna pati. ipſe autem repente ex equo deſiliens, equo citius ad filium properat, cumq; complexus, & gratulans, rectè inquit, fili, & ſentis, & agis, nec latuit te quibus imperes, & quantam Imperij mo-

lem ſuſceperis: ſic & nos, & maiores noſtri Romanam ciuitatem exanximus patriæ gloriam ſemper parentibus, ac liberis præferentes.

53 Illud autem præterire nō poſſum quod Socrates apud Platonem in critone dixiſſe traditur, An ſic es ſapiens, ut te latuerit, & patri, & matri, & progenitoribus omnibus patriam eſſe anteponendam? & paulò poſt: ui uti nefas eſt, uel contra matrem, uel contra patrem, maximè uerò omnium contra patriam. & ne plura referam: hoc uno contentus erò, quod Cicero lib. 4. ad Herennium, his uerbis ſcripſit: etenim uehementer eſt iniquum, uitam, quam à natura acceptam propter patriā conſeruaueris, naturæ cùm cogat reddere, patriæ cum roget non dare: & cùm poſsis cum ſumma uirtute, & honore pro patria interire, malle per dedecus, & ignauiam uiuere, & cùm pro amicis. & parentibus, & cæteris neceſſarijs adire periculum uelis, pro republica in qua & hoc illud ſanctisſimum nomen patriæ continetur, nolle in diſcrimen uenire, itaq; uti contemnendus eſt, qui in nauigando ſe, quàm nauim mauult incolumen, ita uituperandus, qui in reipublicæ diſcrimine, ſuæ plus, quàm communi ſaluti conſulit.

naue enim fracta multi incolumes euaſerunt: ex naufragio patrię ſaluus nemo poteſt enatare: & cętera quæ ſequuntur, ſed de his ſatis.

54 Vt autem ſciant filij, quo amore parentes amandi ſint: non erit alienum pauca quædam commemorare, quibus perſpicuum ſit, quid filij parentibus debeant. ac primum eccleſiaſticus capite ſeptimo inquit: honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris. memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes, & Socrates apud Xenophontem: quos, aut à quibus putas maioribus beneficiis affici, quam liberos à parentibus, quibus primo ut ſint & uiuant, deinde ut tot bona uideant, illorumq; participes fiant, quæcunque Dij hominibus præbent, parentes in cauſa fuerunt? cui c. Ariſtoteles aſtipulatur libro octauo ethicorum dicens. amicitiam paternam beneficiorum magnitudine cæteras omnes ſuperare; eſt enim autor eius, quòd maximum eſſe uidetur, ut uidelicet ſint filij. Eſt etiam cauſa enutritionis, & eruditionis. & in fine eiuſdem libri addit, filium ſemper eſſe patri debitorem, & quidquid egerit, nihil unquam ijs dignum fecere poſſe, quæ a patre ſuſcepit. nemo enim pro meritis unquam

parentibus rependet. unde rectè apud Fabium pater quidam dicebat: ſim licet crudelis, ac ſæuus; filium tamen diutius amaui. Clauſerim pater nos penates, de teſtamento, de ſpe ſucceſſionis expulerim, onerauerim uinculis manus fœdauerim membra uerberibus, perſolui gratia non poteſt, nec malo patri: arrogans, im potens ſum, nolo quotidie mereri quicquid nihil deberi cœpit primò die. hactenus Fabius declamatione quinta.

55 Hierocles quoque in libro, quomodo erga parentes agendum ſit inquit: ſi quis parentes ſecundos ad terreſtres quoſdam deos dixerit, non errabit, cùm nobis propter uicinitatem, ſi dicere fas eſt, uel ipſis Diis honorabiliores ſint. & poſt pauca: ut igitur in promptu habeamus, quibus officiis erga parentes obſtringamur, ſummariam hanc ſententiam ſemper animo uerſare oportet. quòd parentes deorum nobis imagines ſint, & per Iouem Dii lares, ſeu domeſtici beneficiorum au tores, cognati, creditores, domini, & amici conſtantiſſimi. ſunt enim Deorum imagines certiſſimæ, & ſimilitudinem eorum nobis referunt melius, quàm ullius artis facultas exprimere poſſit: cùm tanquam Dii domus patroni, & nobis fami-

liares ſint. beneficiorum item maximorum nobis autores ſint, & maxima quæque præſtant: non quidem ea ſolùm, quæ habemus, ſed quicquid nobis exibere, & optare uoluerint. ad hæc proximè cognati, & auttores cognationis ad alios. præterea creditores rerum prætioſiſſimarum, ex quibus ea ſolum repetunt, quorum ipſa reditio iterum nobis beneficiũ eſt. quod enim eſſet tantum filio lucrum, quantum pietas, & gratitudo in parentes? domini uerò iurè optimo ſunt. Nam cuius poſſesſioni potiùs cederemus, quàm illorum, per quos ſumus? denique & amici, & auxiliarij perpetuò, ſpontaneique ſunt, quo uis tempore, & caſu ferentes opem. Et
16 ſtatim idem Hierocles addit: ſed quoniã inter omnia hactenus enumerata præſtantiſſimum eſt parentis nomen, cuius gratia ipſos appellamus Deos: adiiciemus quòd ad hanc ſententiam ſequitur nempè filios exiſtimare debere, ſe in domo patria ueluti ſano quodam, æditũos, & ſacerdotes ab ipſa natura creatos, & conſecratos eſſe, ut parentum cultui operam darent, quando quidem uerò duplex cultus eſt, alter corporis, alter animi, quicquid ad utrunque pertinet, alacriter exequentur, ſi modò quòd ius, & ratio iubet,

facere uoluerint, diuus quoque Hieronymus in epiſtola de uenerandis parentibus multa in eandem ſententiam ſapienter, & eleganter ſcripſit, poſt alia dicens: parentibus neminem poſſe reddere, quòd debeatur: parentum nomen ab ipſo Deo eatenus diligi, ut ſeipſum patrem iuſſerit dici: & c. I. & theophylactus in Euangelium Lucæ, parentes inquit, Dij domeſtici ſunt.

57 Et Plato diuinus iu quarto de legibus: colendi ſunt omnino parentes, quibus fas eſt, prima, & maxima debita, omnium antiquiſſima debitorum perſoluere. putare enim quiſque debet, omnia quæ poſſidet, eorum eſſe, qui genuerunt, & educarunt, ita ut illis hæc omnia pro uiribus miniſtrare debeat, primùm quidem externa bona, deinde etiam córporis, poſtremo, quæ ad animum pertinent: hæc omnia uidelicet mutuo data perſoluens, & pro curis doloribusq; priſcis parentum in ſenecta recentes reddens, quando maximè indigent.

58 Et rurſus idem, libro undeuimo de legibus, parentes negligere, nec Deus, nec homo mentis compos alicui unquam cóſulet. & paulò poſt: cuius pater, aut mater, uel horum parentes ſenio confecti,

quaſi theſaurus quidam domi iacent: is putet, nunquam aliud tale ſimulacrum, magisq; efficax domui ſuæ affuturum, ſi recte, ut decet, ab eo colitur. quo circa qui erga parentes, & auos, cęteroſq; huiuſmodi recte ſe gerit, is ad Deos ſibi conciliandos ſimulacrorum omnium optima poſſidet. omnes igitur non inſani uerentur, coluntq; parentum orationes: non ignorantes, multis ſæpe pro fuiſſe, obfuiſſeque. Cùm hæc igitur ita natura conſtituta ſint: probis quidem uiris ſeniores parentes pro magno quæſtu habeutur, ſi ad ſenium uſque peruenerint. Sin uerò iuniores deceſſerint, ualde deſiderantur: improbis autem contra, ualde terribiles ſunt.

59 Accedit huc, Demoſthenes in oratione contra Ariſtogitonem dicens: una lex & hominibus feris ex æquo eſt ſancita, ut parentes diligant; & mox & diis inuiſum, non modò hominibus eum eſſe puto, à quo parentes negligantur. & Menander canit. parentes magnum ſunt numen prudentibus. adde illud Theognidis.

Nihil inter homines patre, & matre præſtantius habetur illis, ò Cyrene, qui ſanctam curant iuſtitiam. & illud Euripidis.

Quiſquis in uita ſua parentes colit.
Hic & uiuus & defunctus Diis cha-

rus eſt.

Tum illud Timoclis:

Quicunque patrem timet, ac reueretur,
Hic in bonum ciuem euadet proculdubio.

Orphæus quoque cecinit:

Iupiter inſpicit illos, qui colunt iura parentum,
Et qui negligunt præ animi impudentia.
Ac illis quidem benignus & mitis bona largitur.
His uerò infenſus indignatur per furias.
Sunt enim uehementes in terra parentum furiæ.

60 Et Periction in libro de mulieris harmonia, inter alia inquit: mali quidquam parentibus, nec dicto, nec facto exhibere oporret: ſed eis obedire cuiuſcunque conditionis fuerint, item in quacunque corporis, animi, rerum ne externarum fortuna, in pace, bello, ſanitate, morbo, diuitiis, paupertate, gloria, infamia: ſiue priuatis, ſiue in magiſtratu conſtitutis parentibus, adeſſe ipſis oportet, nec unquam deſerendi ſunt, obediendumque tantum non inſanis, hæc enim ſapienter, & rectè fieri ab iis hominibus exiſtimantur: contemptus autem parentum peccati genus

eiuſmodi eſt, quod in uiuis ſimul atque defunctis diuinitus damnatur, ab hominibus odio habetur, & ſub terra in loco impiorum una cum reliquis impiis perpetuò punitùr à iuſtitia, & infernalibus Diis, qui his rebus inſpiciendis deſtinati ſunt, honeſtisſima enim eſt, immo diui na parentum facies: & aſpectus, cultusq; eorum tanti fieri debet, quanti nec ſolis ſit, neque omnium ſiderum, quæ gratiſſimas cæli choreas conſtituunt, aut ſi qua alia res iſtis maior à quo quam æſtimatur.

61 Et mox idem Periction ait: Deos equi dem arbitror, ſi contemni parentes uiderint, haud quaquam id eſſe toleraturos, quamobrem & uiuos, & mortuos colere par eſt, nec unquam eis contradicere. uerum ſi quid ignorent, morbi, aut animi deceptionis uitio, conſolari, atq; docere oportet: odiſſe nequaquam. maius enim inter homines peccatum admitti nequit, quam erga parentes impietas.

62 Hinc iuſtisſima illa lex à Moyſe in Exo do promulgata legitur, his ipſis uerbis. Qui percuſſerit patrem ſuum, aut matrem morte moriatur, quin etiam paulò poſt lex ait. Qui maledixerit patri ſuo, uel matri, morte moriatur, & in Leuitico ea

dem lex renouata eſt, hoc uerborum tenore. Qui maledixerit patri ſuo, aut matri, morte moriatur, patri, matriq́; qui maledixerit ſanguis eius ſit ſuper eum. denique ſaluator noſter apud Matthæum inquit. Deus dixit, honora patrem, & matrem, & qui maledixerit patri, uel matri morte moriatur.

63 In qua lege illud quoque obſeruandum eſt, non minorem pietatem deberi matri, quàm patri, quod & Phalaris docet in epiſtola quadam ad Paurolam filium miſſa, inter alia dicens. Si in altero parente ab officio deſiſtendum ſit, patrem potius, quam matrem negligas oportet. non enim pæria tibi ſunt & patris & matris in educatione filiorum officia, ſed hæc quidem tulit, peperit, educauit, innumeros quoque alios pro his ſubiit labores. & beatus Hieronymus in epiſtola de honorandis parentibus, id ipſum prolixe confirmat, diuusq́; Ambroſius libro ſecundo commentariorum in Lucam inquit: diſce quid parentibus tuis debeas: tu matri debes pudoris iniuriam, uirginitatis diſpendium, partus periculum, matri longa diſcrimina: cui miſeræ in ipſis uotorum fructibus maius periculum eſt: & cum ediderit quòd optauit, partu ab

ſoluitur, non timore.

64 Xenophon item libro ſecundo de factis,& dictis Socratis, ita ſcribit: mulier concipiens tolerat hoc onus cum grauamine,& periculis uitæ, alimento ſuo nutriens puerum, magno, multoq; cum labore uſque ad partum perueniens. Poſtea etiam nutrit. atque pro eo procurat, a quo tamen nunquam antea beneficij quippiam acceperat; quique non modo ignorat, qui ei bene facit, ſed neque declarare poteſt, quibus indigeat: mater uerò per coniecturam, quæ conducant; quæq; grata ſint eis, conatur adimplere: multoq; tempore nutrit die, noctuq; laboribus affecta ignorans, quam illorum omnium mercedem habitura ſit, rectè itaque Euripides præcipit: amate matrem ò liberi, non enim eſt amor ullus huiuſmodi,& qui ſuauius ametur. plus quidem uenerandus pater eſt, ſed plus diligenda mater: deniq; ſicut Vlpianus ait; pietas parentibus,& ſi inæqualis eſt eorum poteſtas; æqualis debetur.§. furioſæ. ff. de curatore furioſi;

65 Illud autem præterire non potui. quod Dionyſius Halicarnaſſenſis libro ſecundo antiquitatum Romanarum prodidit, huiuſcemodi uerbis. Qui formas uiuendi

græcis

græcis condiderunt ciuitatibus, certum quoddam tempus admodum breue præſcripſerunt, quo liberi patribus eſſent ſubditi: quidam ad annum pubertatis tertium, quidam tantiſper dum illi cælibes manſerint, non nulli douec publicè inter uiros aſcriptifuerint, quemadmodum è Solonis, Pittaci Charondæq; legibus acceperant, quorum magna celebratur ſapientia: pœnas etiam in contnmaces filios ſtatuerunt, non graues, permittentes patribus eos exhæredare, domoue pellere, præterea nihil: quæ non ſufficiunt ad compeſcendam iuuentutis ueſaniam, moresq; præfractos, neque contemptores honeſtatis leui brachio poſſunt ad modeſtiam redigi. quapropter apud græcos ſæpe indecora multa in parentes committunt liberi.

66 Et mox addit: Romanorum autem legislator omnem, ut ita dicam, poteſtatem patri dedit in filium, idq; toto uitæ tempore, ſiue in carcerem eum mittere, ſiue flagris cædere, ſiue uinctum ablegare ad ruſtica opera, ſiue necare libeat, etiam ſi filius tractet rempublicam, etiam ſi magiſtratus gerint maximos, etiam ſi liberalitatis laudem publicè ſit promeritus, certè iuxta hanc legem uiri illuſtres

pro roſtris fauente plebe concionantes in ſenatus inuidiam, fruenteſq; auris popularibus detracti è ſuggeſto, per parentes abducti ſunt, pænas daturi ex ipſorum ſententia: quos dum per forum ducerentur, nemo adſtatium eripere poterat, non conſul, non tribunus, non ipſa turba. Hactenus Dionyſius.

67 Vnde planè perſpicitur, priſcos Romanos poteſtatem uitę, neciſq; habuiſſe in filios, quam etiam patres aſcititij habebant in adoptiuos, ut ex Ciceronis oratione pro domo ſua ſatis intelligitur. meminit quoque huius poteſtatis Fabius declamatione undeuigeſima, & item alicubi Iulius Paulus. ſed lex iſta poſtea ſublata fuit, & ut ait Vlpianus, inauditum filium pater occidere non poteſt, ſed accuſare eum apud præfectum, præſidemue prouinciæ debet. l. in ſuis. ff de lib. & poſt hu. l. in auditum, ad legem corne. de ſicariis. & inibi Budæus.

68 Fuit & olim hæc lex apud hæbræos: ſi genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audierit patris, ac matris imperium, & coercitus obedire contempſerit: apprehendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentq; ad eos: filius noſter iſte

proteruus, & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, commeſſationibus uacat, & luxuriæ, atque conuiuiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur: ut auferatis malum de medio ueſtri: & uniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat, deut. cap. 20.

69 Sed quamuis leges iſtæ propter nimiam duritiem in deſuetudinem abierint: filij tamen qui Parentes læſerint, eorum arbitrio puniendi ſunt, & iudices contra filios eas ſententias dicere debent, quas patres dici iuſtè uoluerint. l. 3. & l. congruentius, & l. ult. C. de patria poteſtate. l. licet quicquam. §. de plano. ff. de officio proconſulis.

70 Poſſunt preterea parentes propter multas cauſas filios exhæredare: & filiam in adulterio deprehenſam occidere ſimul cum adultero. Plurimaque alia conceſſa ſunt parentibus, quæ longum eſſet perceuſere, auth. ut cum de appellatione cognoſcitur. §. cauſas. l. patri. ff. ad legem Iuliam de adulteriis.

71 Cæterum lis nulla eſſe poteſt inter patrem & filium; quòd ſi fortè filius ex iuſta cauſa patrem, aut matrem in ius uocare uoluerit: non eſt prius audiendus, quàm ueniam à iudice petierit, & impetrauerit

rit, quæ mea quidem ſententia non facilè concedenda filiis eſt, l. lis nulla. ff. de iudi. l. 4. & l. ſed ſi hac. §. prætor. ff. de in ius uocando. l. qui in poteſtate C. eod. tit.

72 Quæ enim iuſta cauſa eſſe poteſt, ut patrem (cui poſt Deum omnia debet) filius, temerè in ius uocetur? ingratiſſimus profectò filius eſt, qui patrem, aut matrem indignè litibus uexat. cuicunque autem filio parentes in ius uocare uolenti, rectè illud obiici poterit, quòd Pittacus dixiſſe fertur; is enim filium admonens, nec cum patre in iudicio litigaret, his uerbis uſus eſt. Si patri iniquiora dixeris, damnaberis: ſin autem æquiora: uel ob id iſtud damnari dignus es.

FINIS.